

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Vít Lederer

Správa cizího majetku

—

svěřenské fondy

Disertační práce

Školitel: Prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.

Studijní program: Teoretické právní vědy

Studijní obor: Občanské právo

Forma studia: prezenční

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. 06. 2018

Tímto prohlašuji, že disertační práci na téma „Správa cizího majetku – svěrenské fondy“ jsem vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 461 762 znaků včetně mezer.

Mgr. Vít Lederer

V Praze dne 20. června 2018

Poděkování

Velice rád bych poděkoval panu prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., vedoucímu mé disertační práce, za cenné připomínky, podnětné rady a veškerou další pomoc při jejím zpracování.

Rovněž si dovoluji poděkovat ostatním členům Katedry občanského práva Právnické fakulty UK v Praze za poskytnutí těch nejlepších podmínek pro zpracování této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem svěřenského fondu.....	4
1.1. Pojetí svěřenského fondu podle občanského zákoníku z roku 2012	4
1.1.1. Ideový základ koncepce nezávislého a odděleného jmění	5
1.1.2. Teoretické východisko svěřenského fondu podle občanského zákoníku 2012	6
1.1.3. Svěřenský fond vs. svěřenské nástupnictví	8
1.2. Důsledky plynoucí z koncepce vyčleněného jmění.....	13
1.3. Procesní aspekty svěřenského fondu	13
1.4. Základní konstitutivní předpoklady svěřenského fondu.....	15
1.4.1. Projev vůle zakladatele směřující k vyčlenění majetku.....	16
1.4.2. Právní důvod vytvoření svěřenského fondu	16
1.4.3. Přijetí povinnosti držet a spravovat majetek ve svěřenském fondu.....	20
1.4.4. Existence vyčleňovaného majetku.....	29
1.4.5. Vyčlenění majetku pro určitý, konkrétně vymezený účel	29
1.4.6. Převod majetku z vlastnictví zakladatele do svěřenského fondu.....	33
1.5. Právní „zdroj“ svěřenského fondu a právní „nástroj“ pro jeho vytvoření	36
1.6. Vznik svěřenského fondu	41
1.6.1. Požadavek na zápis do evidence svěřenských fondů.....	42
1.6.2. Statut svěřenského fondu.....	43
2. Zakladatel svěřenského fondu	44
2.1. Pojem „zakladatel“	44
2.2. Úloha zakladatele	46
2.3. Výhrada práv k majetku ve svěřenském fondu	48
2.4. Zakladatel jako obmyšlený svěřenského fondu.....	52
2.5. Výhrada možnosti udílet rady svěřenskému správci	53

2.6.	Právo dohledu nad správou svěřenského fondu	54
3.	Svěřenský správce	55
3.1.	Pojem svěřenského správce	55
3.2.	Způsobilost být svěřenským správcem.....	56
3.2.1.	Fyzická osoba	56
3.2.2.	Právnícká osoba.....	57
3.3.	Zajištění nestranného a objektivního výkonu správy	58
3.3.1.	Důsledky porušení pravidla obsaženého v § 1454 obč. zák.	60
3.3.2.	Rozhodování a jednání svěřenských správců podle § 1454 obč. zák.	64
3.3.3.	Rozsah použití pravidla o přítomnosti dalšího správce	65
3.4.	Jmenování svěřenského správce.....	74
3.4.1.	Jmenování svěřenského správce zakladatelem – přímý způsob	74
3.4.2.	Jmenování svěřenského správce zakladatelem – nepřímý způsob	76
3.4.3.	Jmenování svěřenského správce soudem	77
3.5.	Odvolání (nahrazení) svěřenského správce	83
3.5.1.	Odvolání svěřenského správce zakladatelem	83
3.5.2.	Odvolání svěřenského správce soudem.....	88
3.5.3.	Odvolání správce ve světle rozhodnutí Brassard.....	89
3.6.	Právní postavení svěřenského správce	93
3.6.1.	Plná správa majetku ve svěřenském fondu.....	95
3.6.2.	Oprávnění svěřenského správce zcizovat svěřený majetek	97
3.6.3.	Oprávnění správce pojistit majetek a svou odpovědnost.....	99
3.6.4.	Základní povinnosti svěřenského správce	101
3.7.	Povinnosti svěřenského správce vůči třetím osobám	116
3.7.1.	Překročení působnosti svěřenského správce.....	117
3.7.2.	Jednání směřující k poškození práv zakladatelova věřitele	118
3.8.	Společná správa svěřenského fondu.....	120

3.8.1.	Rozhodování a jednání spolusprávců	120
3.8.2.	Solidarita spolusprávců	122
4.	Obmyšlený.....	125
4.1.	Pojem „obmyšleného“ svěřenského fondu.....	125
4.2.	Osoba obmyšleného	126
4.3.	Právo jmenovat obmyšleného a určit mu plnění ze svěřenského fondu.....	127
4.4.	„Diskreční“ svěřenský fond.....	129
4.5.	Právo obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu	134
5.	Kontrola výkonu správy svěřenského fondu	140
5.1.	Obecně ke kontrole správy svěřenského fondu	140
5.2.	Dohled nad správou svěřenského fondu.....	140
5.2.1.	Osoby oprávněné k výkonu dohledu	141
5.2.2.	Procesní ochrana proti svěřenskému správci.....	142
6.	Změny a zrušení svěřenského fondu	144
6.1.	Zvýšení majetku ve svěřenském fondu	144
6.2.	Změna podmínek fungování správy svěřenského fondu	146
6.2.1.	Změny týkající se svěřenských správců	147
6.2.2.	Změny týkající se podmínek pro plnění ze svěřenského fondu.....	153
6.2.3.	Prodloužení doby trvání svěřenského fondu	155
6.2.4.	Změna účelu svěřenského fondu – veřejně prospěšný svěřenský fond	156
6.2.5.	Respektování původního záměru zakladatele jako hlavní předpoklad změny	157
6.2.6.	Osoba oprávněná podat návrh na změnu statutu svěřenského fondu	159
6.3.	Zrušení svěřenského fondu.....	159
6.3.1.	Konkrétní okolnosti vedoucí ke zrušení svěřenského fondu	159
7.	Zánik svěřenského fondu.....	166
7.1.	Zánik správy svěřenského fondu.....	166
7.1.1.	Uplynutí doby trvání svěřenského fondu.....	166

7.1.2.	Dosažení účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen	171
7.1.3.	Rozhodnutí soudu.....	171
7.1.4.	Vzdání se práva na plnění všemi obmyšlenými	171
7.1.5.	Důsledky spojené se zánikem správy svěřenského fondu	174
7.2.	Zánik svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného jmění.....	175
Závěr.....		176
Seznam použitých zdrojů		180
Abstrakt		189
Abstract		190

Úvod

Institut svěřenského fondu je od roku 2012, ve kterém byla provedena rekonstrukce soukromého práva, novým prvkem českého právního řádu. Inspiračním zdrojem zákonodárce při vytváření právní úpravy svěřenského fondu byla konstrukce tzv. fiducie (franc. la fiducie) obsažená v québeckém občanském zákoníku, která je jednou z možných kontinentálně-právních podob původního anglosaského trustu.¹ Zatímco v systému Common law je trust tradiční a všudypřítomnou právní technikou, v jurisdikcích evropského kontinentálního práva, které přistoupily k jeho transplantaci, je stále vnímán spíše jako cizí prvek a teprve si v nich nachází své místo. Ani v Québecu není fiducie doposud přijímána jako běžně a všeobecně používaný právní nástroj, navzdory tomu, že první zákon o fiducii byl přijat již v roce 1879.²

Trust v tradičním pojetí anglosaského práva je založen na koncepci duality vlastnictví, resp. duality vlastnického práva (angl. „duality of ownership“).³ Podstatou této koncepce je rozdělení vlastnických práv k majetku na práva plynoucí z tzv. „obecného práva“ vytvářeného soudy (common law v užším slova smyslu) a na práva plynoucí z podsystemu anglického práva označovaného jako „Equity“. Tento zvláštní spravedlnostní podsystem se v Anglii vytvořil historicky za účelem odstraňování tvrdosti pravidel vyplývajících z „obecného práva“, jejichž striktní použití by se v konkrétních případech ukázalo být nepřiměřené. Jinými slovy, „Equity“ má sloužit k předcházení jakékoliv nespravedlnosti, která by byla důsledkem striktní aplikace „obecného práva“. ⁴ Přitom hlavním nástrojem, který Equity využívá

¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, s. 352 a 353.

² La Loi concernant la fiducie (An Act Respecting Trusts), S.Q. 1879, c. 29. Ustanovení tohoto zákona byla následně (v roce 1888) převzata do tehdy platného a účinného tzv. Občanského zákoníku Dolní Kanady (Le Code civil du Bas-Canada). Viz CUMYN, Cantin. Réflexions autour de la diversité des modes de réception ou d'adaptation du trust dans les pays de droit civil. *Revue de droit de McGill*. 2013, Vol. 58, no. 4, s. 813.

³ K pojmovému rozdílu mezi „vlastnictvím“ a „vlastnickým právem“ podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. srov. § 1011 a 1012 obč. zák.

⁴ Také v českém právu se lze setkat s některými prvky, které mají pomoci ke zmírňování a změkčování tvrdosti zákona a k dosahování spravedlivých výsledků při řešení jednotlivých právních případů. Srov. např. § 2 odst. 3, § 10 odst. 2 nebo § 1765 a 1766 obč. zák.

k dosažení tohoto cíle, je trust. Obecně lze říci, že trust vzniká ve všech případech, ve kterých se s ohledem na zásady spravedlnosti, slušnosti či poctivosti vyžaduje, aby určitá osoba, která je vlastníkem podle „obecného práva“ (je tzv. „legálním vlastníkem“ – angl. „legal owner“) a která je nazývána jako „trustee“, spravovala určitý majetek ve prospěch jiné osoby, na kterou se pohlíží jako na vlastníka podle pravidel Equity a která je označována jako „beneficient“ (je tzv. „beneficiálním vlastníkem“ – angl. „beneficial owner“ či „beneficiary“). Takové právní uspořádání může vzniknout zejména na základě výslovného prohlášení vůle určité osoby jakožto zakladatele trustu (tzv. „výslovný trust“ – angl. „express trust“), ale i v případech, ve kterých dochází k vytvoření trustu přímo „ze zákona“, příp. na základě rozhodnutí soudu, aniž by zde byl nějaký zakladatel, který by projevil záměr trust vytvořit. Trust ve své základní podobě (tzv. „výslovný trust“) se pak vytváří tím způsobem, že zakladatel jako „absolutní vlastník“⁵ určitého majetku převádí „legální titul“ (angl. „legal title“) k tomuto majetku na důvěryhodnou osobu (angl. „trustee“) tak, aby tento majetek podle stanovených podmínek držela a spravovala ve prospěch jiné osoby, beneficianta, na kterého převádí beneficiální titul (angl. „beneficial title“) plynoucí z Equity. V důsledku toho tedy dochází k rozdělení vlastnického práva k majetku drženého v trustu mezi osobu „trustee“ (správce trustu) a beneficianta, který má mít z vytvoření trustu konečný prospěch a v jehož nejlepším zájmu je správce povinen při správě trustu jednat.⁶

Problémem vznikajícím při recepci trustu do kontinentálního právního řádu je nalezení nejvhodnějšího řešení pro přizpůsobení konceptu trustu právní tradici, která vychází z principu autonomie a nedělitelnosti vlastnického práva. Právní systémy, které jako první implementovaly trust, byly oblasti patřící historicky do širšího politického rámce, jehož právní tradice se odvozovala z anglického práva. Již v 19. století došlo k integraci trustu v kanadské provincii Québec, v Louisianě a v Jižní Africe. Všechny tyto jurisdikce se musely nějakým způsobem vyrovnat s praxí používání „testamentárních“ trustů, kterou v těchto místech postupně zaváděly osoby přicházející ze Spojeného království. První trusty zde proto byly vytvářeny pouze v souvislosti s přechodem rodinného majetku v rámci dědického práva.

⁵ Výrazem „absolutní vlastník“ se zde rozumí skutečnost, že zakladatel je „úplným“ vlastníkem majetku, který hodlá převést do trustu, tedy že je nositelem jak nároků plynoucích z „obecného práva“, tak nároků plynoucích z Equity.

⁶ HUDSON, Alastair. *Equity and Trusts*. 6th edition. New York: Routledge-Cavendish, 2010, s. 3, 41 a 44.

Také v kontinentální Evropě se postupem času začaly objevovat konstrukce analogické trustu, jehož potenciál byl spatřován především ve využití v rámci obchodních vztahů. V Německu se vyvinula zvláštní technika označovaná jako „Treuhand“, která v podstatě nemá nic společného s trustem, ale je využívána k účelům, které jsou podobné některým způsobům používání tzv. obchodního trustu. Tato technika spočívá v uzavření smlouvy, na základě které určitá osoba převádí majetek na jinou osobu – tzv. fiduciáře, který je však povinen nabytý majetek spravovat, používat nebo s ním právně disponovat způsobem, který je v souladu se zájmem zcizitele nebo nějaké třetí osoby. Německý model fiduciárního zcizení majetku se rozšířil i do některých dalších evropských jurisdikcí v podobě fiduciární smlouvy, která byla pojata jako moderní obdoba starověkého institutu římského práva (*pactum fiduciae*). K zákonnému ukotvení této fiducie došlo zejména v Lucembursku a ve Francii, ale prakticky je používána také například ve Španělsku, v Itálii či Nizozemí. Ve švýcarském občanském právu je pak možné se setkat s institutem rodinné nadace (franc. la fondation de famille), která má postavení právnické osoby a spočívá ve vyčlenění určitého majetku za účelem placení nákladů na výchovu, vzdělání, zaopatření života nebo podporu členů rodiny.⁷

Český zákonodárce nenásledoval žádný ze způsobů recepce trustu použitých v jiných evropských zemích patřících do rodiny kontinentálního práva, ale, jak již bylo uvedeno, inspiroval se řešením přijatým v québeckém občanském zákoníku s tím, že ve srovnání s jinými úpravami institutu trustu se recepce québecké úpravy jeví jako nejvhodnější z důvodu toho, že tamnější právo si zachovalo svůj výrazný kontinentálně-právní charakter.⁸ Cílem této disertační práce je především podrobná a systematická analýza české právní úpravy svěřenského fondu, včetně podpůrně použitelných pravidel plynoucích z obecné úpravy správy cizího majetku, a její zhodnocení s ohledem na některé problémy, které by se mohly vyskytnout v aplikační praxi. K identifikaci těchto problémů a k nastínění způsobů jejich případného řešení by mělo pomoci důkladné studium québecké právní literatury a zejména québecké judikatury. Z uvedených důvodů bude v práci využíváno především metody deskripce, analýzy, komparace a následné indukce.

⁷ CUMYN, Cantin, 2013, *op. cit.*, s. 815–820.

⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, s. 352 a 353.

1. Pojem svěřenského fondu

1.1. Pojetí svěřenského fondu podle občanského zákoníku z roku 2012

Právní úprava svěřenského fondu je součástí obecné úpravy správy cizího majetku obsažené v Části třetí, Hlavě II, Díle 6 občanského zákoníku z roku 2012 (§ 1400–1474 obč. zák.).⁹ Z úvodních ustanovení týkajících se svěřenského fondu vyplývá, že český zákonodárce se přiklonil k pojetí svěřenského fondu jako „odděleného a nezávislého vlastnictví vyčleněného majetku.“¹⁰ Inspiračním zdrojem tohoto pojetí byla koncepce québeckého trustu upraveného v platném a účinném občanském zákoníku kanadské provincie Québec,¹¹ podle kterého trust tvoří vyčleněný majetek, který je nezávislý a oddělený od jmění zakladatele, správce a beneficianta a ke kterému žádná z těchto osob nemá věcné právo.¹²

Québecký zákonodárce přistoupil k této koncepci s cílem předcházet interpretačním problémům spojeným s právní kvalifikací fiducie upravené ve starém kodexu občanského práva, tzv. „Občanském zákoníku Dolní Kanady“ z roku 1866 (Code civil du Bas-Canada), a ukončit spory, které se dříve objevovaly v právní teorii a judikatuře, pokud jde o otázku osudu vlastnického práva k majetku převedeného do québeckého trustu.¹³

⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník 2012“, příp. „český občanský zákoník“ nebo zkráceně „obč. zák.“).

¹⁰ Podle § 1448 odst. 2 obč. zák. „Vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku ...“

¹¹ Code civil du Québec, RLRQ c CCQ-1991 (dále jen „Code civil du Québec“, příp. „québecký občanský zákoník“ nebo zkráceně „CcQ“). Text celého zákona ve francouzském i anglickém znění dostupný z: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/CCQ-1991>. Současný québecký občanský zákoník byl přijat v roce 1991. Účinnosti nabyl 1. 1. 1994.

¹² Viz čl. 1261 CcQ ve franc. znění: „... un patrimoine d'affectation autonome et distinct de celui du constituant, du fiduciaire ou du bénéficiaire, sur lequel aucun d'entre eux n'a de droit réel.“ V angl. znění: „... a patrimony by appropriation, autonomous and distinct from that of the settlor, trustee or beneficiary and in which none of them has any real right.“

¹³ BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon. *Code civil du Québec annoté*. 20e édition. Montréal, Québec: Wilson & Lafleur, 2017, art. 1261, s. 1483.

1.1.1. Ideový základ koncepce nezávislého a odděleného jmění

Podle tzv. klasické teorie jmění (franc. la théorie classique du patrimoine) má každá osoba jediné a nedělitelné jmění a jmění je vždy nerozlučně spojeno s osobou a je emanací její právní osobnosti.¹⁴ Dokonce i osoba, která nemá nic, resp. osoba, která má pouze dluhy, má jmění.¹⁵ Z této koncepce dále vyplývá, že jmění zůstává spojeno s právní osobností po dobu, po kterou tato osobnost trvá, a je nepřenositelné mezi živými. Osoba může postoupit či převést určitá práva ze svého jmění, ale nikdy ne jmění jako takové. Pokud někdo zcizí všechn svůj současný majetek, zůstane mu jmění, neboť si zachovává naději a způsobilost nabýt majetek v budoucnu.¹⁶ Výše bylo také uvedeno, že podle klasické teorie má osoba jen jedno jmění, které je nedělitelné. Může tedy použít určitý majetek k různým cílům, ale toto nikdy nemá za následek vytvoření několika různých, od sebe oddělených jmění. Pokud někdo například vyčlení část svého majetku ke svému podnikání, nevytváří tím své druhé jmění, odlišné od jeho „neobchodního“ majetku. Všechn jeho majetek, včetně „obchodního“ majetku, zůstává součástí jednoho jmění a je postižitelný ze strany jeho „osobních“ i „obchodních“ věřitelů.¹⁷

Vůči klasické teorii jmění se vymezila tzv. moderní teorie (franc. la théorie moderne), která vychází z objektivního pojetí jmění. Tato teorie předpokládá, že jmění může existovat i nezávisle na jakékoli osobě, subjektu práva. Připouští možnost existence organizovaného a samostatně stojícího souboru aktiv a pasiv, který je vymezen nikoli vztahem k určité osobě, ale vztahem k nějakému konkrétnímu cíli nebo účelu, kterého má být dosaženo. Jinými slovy,

¹⁴ BEAULNE, Jacques. *Droit des fiducies*. 3e édition. La Collection bleue. Montréal: Wilson & Lafleur, 2015, č. 37, s. 27.

¹⁵ MacDONALD, Roderick A. Reconciving the Symbols of Property: Universalities, Interests and Other Heresies. *McGill Law Journal*. 1994, Vol. 39, s. 771.

¹⁶ „Si un individu aliène la totalité de ses biens présents, il lui reste un patrimoine, parce qu'il conserve l'espérance et la capacité d'acquérir des biens à venir.“ CORNU, Gérard. *Droit civil: introduction, les personnes, les biens*. 8e éd. Paris: Montchrestien, 1997. Domat droit privé, č. 859, s. 288.

¹⁷ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 38, s. 28 a s. 29. CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec law of trust*. Toronto: Thomson, 2005, č. 1.65, 1.66 a 1.69.

jmění je pojímáno jako vyčleněný soubor aktiv a pasiv, který je zorganizován pro dosažení nějakého účelu. V této souvislosti se proto také mluví o jakémsi „odosobnění“ či „depersonalizaci“ jmění, resp. o „teorii vyčleněného jmění“ (franc. la théorie de l'affectation du patrimoine).¹⁸

1.1.2. Teoretické východisko svěřenského fondu podle občanského zákoníku 2012

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku 2012 výslovně odkazuje na quebecký občanský zákoník jako inspirační zdroj úpravy správy cizího majetku a svěřenského fondu, ale o „moderní“ teorii jmění jako jejím ideovým východiskem se nezmiňuje. Jestliže však také český zákonodárce zvolil pro svěřenský fond koncepci nezávislého a odděleného jmění,¹⁹ která je touto moderní teorií vysvětlována a zdůvodňována, bylo by možné dojít k závěru, že se o toto teoretické východisko nepřímě opírá.

Z úvodních ustanovení týkajících se svěřenského fondu nepochybně vyplývá (viz převedším § 1448 obč. zák.), že český občanský zákoník, stejně jako quebecký občanský zákoník, připouští možnost vyčlenění majetku z univerzálního souboru aktiv a pasiv určité osoby, a tím vytvoření nezávislého a samostatně stojícího vlastnictví, resp. jmění. Občanský

¹⁸ Tato teorie má germánský původ a v Německu je známa pod označením „Zweckvermögen“. BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 43, s. 34. Viz také CORNU, Gérard, *op. cit.*, č. 868–870, s. 290.

¹⁹ Zákon hovoří o „odděleném a nezávislém vlastnictví“ (§ 1448 odst. 2 obč. zák.). Pod pojmem „vlastnictví“ přitom občanský zákoník 2012 rozumí „vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné“ (§ 1011 obč. zák.). Na vlastnictví tedy pohlíží jako na předmět vlastnického práva, tj. subjektivního majetkového práva vlastníka, tzn. jako na majetek, který náleží určité osobě a který spolu s jejími dluhy tvoří součást jejího jmění (§ 495 obč. zák.). Z toho plyne, že odděleným a nezávislým vlastnictvím lze rozumět majetek, který netvoří součást jmění nějaké osoby, ale je pro určitý účel vyčleněn do samostatně stojícího jmění zahrnujícího také dluhy vznikající v souvislosti s dosahováním tohoto účelu. Jestliže se tedy v § 1448 odst. 2 obč. zák. mluví o odděleném a nezávislém „vlastnictví“, má se tím v podstatě na mysli oddělené a nezávislé „jmění“, jehož je tento vyčleněný majetek součástí. Srov. také DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 27, kde se říká, že „vlastnictví“ ve smyslu § 1011 obč. zák. znamená pravděpodobně totéž, co „majetek“, popř. „jmění“ ve smyslu § 495 obč. zák.“ Je vhodné upozornit na to, že ačkoliv oddělený a nezávislý majetek není vlastnictvím žádné osoby, věci, které jej tvoří, nemají povahu opuštěných věcí a nemohou být tedy předmětem přivlastnění (okupace) ve smyslu § 1045 obč. zák.

zákoník 2012 nicméně, na rozdíl od québecké úpravy,²⁰ nezahrnuje žádné obecné ustanovení, které by tento přístup deklarovalo. Bylo by přesto možné uvažovat i o tom, že český občanský zákoník podobně jako Code civil du Québec vychází z koncepce trilogie jmění. Québecká právní teorie někdy od sebe striktně rozlišuje tzv. „obecné“ či „základní“ jmění (franc. „patrimoine général“ či „patrimoine de base“) a tzv. „oddělené“ jmění (franc. „patrimoine de division“), které jsou projevem klasické (subjektivní) teorie jmění, a dále tzv. „vyčleněné“ jmění (franc. „patrimoine d'affectation“) jakožto projev moderní (objektivní) teorie jmění.²¹

Podstatou „odděleného“ jmění má být v tomto smyslu oddělení určitého majetku v rámci obecného jmění osoby pro naplnění nějakého cíle. Tento majetek zůstává součástí „obecného“ jmění osoby, ale je do určité míry izolován od jiného jejího majetku v tomto jejím obecném jmění, a to pro nějaký konkrétní cíl, který může pro nositele obecného jmění dočasně implikovat určitá omezení, pokud jde o nakládání s odděleným majetkem. O odděleném jmění v naznačeném pojetí by v rámci občanského zákoníku 2012 bylo možné uvažovat zejména v případě rozhodnutí soudu o odloučení pozůstalosti podle § 1709 obč. zák., při které majetek z pozůstalosti zůstává po určitou dobu izolován v rámci „obecného“ jmění dědice za účelem zvláštní správy a zaplacení dluhů věřitelům zůstavitele.²² Oddělené jmění v naznačeném smyslu vzniká také při svěřenském nástupnictví (fideikomisární substituci) podle § 1512 a násl. obč. zák., neboť majetek instituta, na který se substituce vztahuje („substituční majetek“), tvoří pouze jakousi pod-skupinu majetku v rámci jeho obecného jmění podléhající určitým omezením, ale není vyčleněn do samostatného a nezávislého jmění, jako je tomu v případě svěřenského fondu. V québecké právní teorii se objevují i názory, že substituční majetek tvoří vyčleněný majetek, neboť je předurčen k tomu,

²⁰ Code civil du Québec již ve svých úvodních ustanoveních potvrzuje obecný princip, podle kterého má každá osoba jediné a nedělitelné jmění a tato osoba za své dluhy odpovídá celým svým majetkem, a zároveň připouští možnost vytvoření odděleného nebo vyčleněného jmění v rozsahu stanoveném zákonem (srov. čl. 2 CcQ).

²¹ Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 41, s. 30–31.

²² Je zajímavé, že také český občanský zákoník se v souvislosti s institutem odloučení pozůstalosti výslovně zmiňuje o vytvoření „odděleného jmění“ – viz § 1709 odst. 1 první věta *in fine* obč. zák. K tomu srov. Code civil du Québec, který odkazuje na možnost vzniku a existence „odděleného“ jmění obecně ve rámci svých úvodních ustanovení (čl. 2 al. 2 CcQ) a dále např. v čl. 302 CcQ v souvislosti se jměním právnických osob.

aby byl vydán následnému dědici jako tzv. substitutovi – svěřenskému nástupci.²³ Lze se však spíše přiklonit k názoru, že fideikomisární substituce nemůže vést k vytvoření nezávislého a samostatně existujícího jmění, neboť přední dědic jako tzv. institut má ve vztahu k substitučnímu majetku postavení vlastníka, třebaže jeho vlastnické právo k tomuto majetku je omezeno na práva a povinnosti poživatele (§ 1521 obč. zák.). Svěřenský správce naproti tomu není vlastníkem majetku, který byl vyčleněn do svěřenského fondu. Ze zákona sice vykonává vlastním jménem vlastnická práva k vyčleněnému majetku, ale na účet svěřenského fondu pro dosažení účelu stanoveného zakladatelem. Majetek ve svěřenském fondu není jeho vlastnictvím (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Svěřenský správce tak na rozdíl od instituta nemůže mít ze svěřeného majetku žádný osobní prospěch, a to ani jako poživatel.

V tomto smyslu by tedy bylo možné odlišovat pojem „oddělené“ jmění (např. v souvislosti s odloučením pozůstalosti nebo svěřenským nástupnictvím) a pojem „vyčleněné“ jmění, které je sice také odděleno, ale takovým způsobem, že se stává zcela nezávislé a samostatné ve vztahu k obecnému jmění nějaké osoby.²⁴

1.1.3. Svěřenský fond vs. svěřenské nástupnictví

Lze tedy vycházet z toho, že základní rozdíl mezi oběma instituty spočívá v tom, že podstatou svěřenského nástupnictví (§ 1512 a násl. obč. zák.) je vytvoření „odděleného“ jmění, které zůstává součástí „obecného“ či „základního“ jmění tzv. předního dědice. Svěřenský fond naproti tomu spočívá ve vytvoření „vyčleněného“, tj. samostatně stojícího – nezávislého – jmění, které není spojeno s žádnou osobou v právním smyslu. Z toho vyplývá, že přední dědic je vlastníkem majetku, na který se vztahuje fideikomisární substituce („substitučního majetku“), tzn., že je oprávněn s tímto majetkem nakládat ve svůj vlastní prospěch. Na druhé straně, jeho postavení ve vztahu k „substitučnímu majetku“ je omezeno na práva poživatele. To znamená, že přední dědic může zděděný majetek držet, užívat, brát z něj plody a užitky a vykonávat jiná dílčí vlastnická práva, ale bez souhlasu svěřenského nástupce nesmí z tohoto majetku nic zcizit nebo věc z tohoto majetku zatížit, ledaže by mu zůstavitel udělil právo se substitučním majetkem volně nakládat *inter vivos* (§ 1521 a § 1522

²³ Viz ROY, Brigitte. L'affectation des biens en droit civil québécois. *Revue du Notariat*. 2000–2001, Vol. 103, s. 427.

²⁴ Srov. k tomu § 1448 odst. 2 obč. zák., který správně hovoří o „odděleném a (zároveň) nezávislém vlastnictví vyčleněného majetku“.

obč. zák.). Svěřenský správce majetek ve svěřenském fondu ve svůj osobní prospěch používat nemůže, ledaže by byl zároveň obmyšleným svěřenského fondu.²⁵ Jinak s ním ale může nakládat libovolným způsobem, který je v souladu s účelem, jehož má být správou svěřenského fondu dosaženo. V rámci výkonu plné správy může tedy se svěřeným majetkem činit cokoliv, co je nutné a užitečné (§ 1456 ve spojení s § 1410 obč. zák.). Může tedy svěřený majetek i zcizovat nebo zatěžovat, je-li takový postup v souladu s podmínkami správy určenými ve statutu svěřenského fondu.

Fideikomisární substitute, jejíž podstata spočívá v povinnosti předního dědice uchovat zděděný majetek pro svěřenského nástupce,²⁶ může být tedy vhodným nástrojem sloužícím pro zajištění integrity a nedotčenosti určitého majetku při jeho mezigeneračním přechodu v rámci rodiny zůstavitele. Nicméně, v moderní společnosti se substitute může ukázat jako nepřilíživě flexibilní nástroj, neboť s ohledem na vývoj tržních podmínek může na straně předního dědice vzniknout potřeba zděděný majetek rychle prodat, může se objevit příležitost jej výhodným způsobem investovat apod.²⁷ Svěřenský fond se v tomto ohledu může jevit jako pružnější a tím i více vyhledávaný nástroj využívaný pro účely bezúplatného přenechání majetku *mortis causa*.²⁸

Rozdíl mezi fideikomisární substitucí a fiducí ve světle rozhodnutí Todd v. Todd

K objasnění rozdílu mezi zřízením fideikomisární substitute (svěřenského nástupnictví) a vytvořením fiducie (svěřenského fondu) by mohly posloužit závěry vyjádřené v québecké judikatuře, zejména pak v rozhodnutí québeckého odvolacího soudu ve věci *Todd*

²⁵ Při splnění podmínek uvedených v § 1454 obč. zák.

²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1521 až 1524, s. 378.

²⁷ WATERS, Donovan M. W. *The Law of Trusts in Canada*. 2nd ed. Toronto: Carswell, 1984, s. 953.

²⁸ Již v roce 1982 jeden autor poznamenal, že v Québecu se stále ve větší míře využívá fiducie jako méně komplikovaného, pružnějšího a tím i levnějšího nástroje, než je fideikomisární substitute. V původním znění: „Moins compliquée, plus souple, donc susceptible d'être moins coûteuse que la substitution fidéicommissaire, la fiducie est de plus en plus utilisée au Québec.“ Viz BRIÈRE, Germain. *Les libéralités: donations, testaments, substitutions et fiducie*. 8e éd. Ottawa: Éditions de l'Université d'Ottawa, 1982, 384, s. 287.

c. *Todd* z roku 1989. V daném případě zůstavitelka pořídila závěť, na základě které vytvořila testamentární trust, do něhož vyčlenila veškerý movitý i nemovitý majetek tvořící její pozůstalost. Pověřeným správcům nařídila, aby tento majetek rozdělili na dvě stejné poloviny, a dále určila, aby výnosy získávané z jedné poloviny vyčleněného majetku byly vypláceny jejímu manželovi po zbytek jeho života. Po smrti manžela zůstavitelky měl být majetek nacházející se v první polovině přidán k majetku nacházejícímu se ve druhé polovině. Z druhé poloviny majetku měla být každé ze tří dcer zůstavitelky nejprve vyplacena přesně stanovená jednorázová peněžitá částka a dále jim měly být do konce života vypláceny rovným dílem výnosy plynoucí ze zbytku této části majetku. Problémem se ukázala být závětní doložka, ve které zůstavitelka uvedla, že s výhradou práva jejího manžela na výnosy plynoucí z první poloviny zanechaného majetku odevzdává vlastnictví veškerého majetku v trustu rovným dílem svým dcerám.²⁹ Majetek odpovídající podílu každé z dcer měl po vyplacení výše uvedené jednorázové peněžitě částky zůstat v držení správců a po smrti dcery měl být rozdělen mezi její děti. Každá dcera měla přitom právo určit ve svém pořízení pro případ smrti, jakým způsobem má být majetek mezi její děti rozdělen. Pro případ, že by tak neurčila, měl být podíl každé z dcer na majetku vydán jejím dětem rovným dílem, a pokud by žádné děti neměla, měl tento její podíl přirůst ostatním dcerám zůstavitelky, popř. jejich potomkům.

Základní otázkou, kterou se soud v tomto případě zabýval, bylo, zda závěť zůstavitelky vedla k založení trustu nebo ke zřízení fideikomisární substituce. V případě trustu by vlastnictví veškerého zanechaného majetku náleželo od okamžiku smrti zůstavitelky do doby zániku trustu pověřenému správcem,³⁰ v případě fideikomisární substituce by se vlastníky majetku staly na dobu svého života dcery zůstavitelky. Nejsilnějším argumentem pro tvrzení, že zůstavitelka měla záměr vytvořit fideikomisární substituci, bylo použití slova „vlastnictví“ v závěti a skutečnost, že dcerám bylo přiznáno právo určit na základě pořízení pro případ smrti, jakým způsobem má být majetek zanechaný zůstavitelkou po jejich smrti rozdělen mezi jejich děti, což mělo implikovat jejich vlastnické právo k tomuto majetku.

²⁹ Výslovně bylo v závěti uvedeno: „Subject to the bequest in favour of my said husband of the revenues of one half of said Trust Property, I give and bequeath the ownership of the whole of said Trust Property to my said three daughters in equal shares.“

³⁰ *Pozn. autora:* podle dřívější právní úpravy obsažené v čl. 981a a násl. CcBC se fiduciární správce stával vlastníkem svěřeného majetku.

Soud nicméně došel k závěru, že dcery zůstavitelky se vlastníky majetku zanechaného zůstavitelkou nestaly, protože každé z nich bylo zůstaveno pouze právo na poměrné vyplácení výnosů z tohoto majetku a měly tudíž pouze postavení věřitelů vůči (správcům) trustu. Dcery zůstavitelky neměly žádné právo na vydání majetku z její pozůstalosti a neměly ani právo tento majetek spravovat. Nemohly ani určit, aby tento majetek přešel po jejich smrti na někoho jiného než na jejich vlastní děti. Mohly pouze rozhodnout, v jakém poměru, v jakém okamžiku a jakým způsobem má být majetek jejich dětem rozdělen.

Soud v uvedeném rozhodnutí dále poznamenal, že neexistuje žádný podstatný důvod, proč by beneficiantovi užitků plynoucích z majetku v trustu nemohlo být přiznáno omezené právo výběru beneficiantů, jako tomu bylo v posuzovaném případě, nebo proč by přiznání takového práva mělo znamenat, že tento beneficiant má vlastnické právo ke spravovanému majetku, nebo proč by to nutně mělo implikovat vytvoření fideikomisární substituce. Soud proto zdůraznil, že omezené právo vybrat beneficianty (zde tedy v podobě určení rozsahu jejich práva na plnění) udělené zůstavitelkou neimplikuje nebo nepředpokládá vlastnictví majetku a neodráží ani její záměr vytvořit fideikomisární substituci. Existence takového práva je zcela slučitelná s vytvořením trustu, jehož prostřednictvím zůstavitelka zřídila svým dcerám právo na plody a užitky z trustu, svým vnoučatům právo na vydání majetku a správcům trustu přiznala široká oprávnění správy nutná k dosažení těchto cílů.

Bylo dále uvedeno, že zůstavitelka ve své závěti výslovně uvedla, že „vlastnictví“ majetku vloženého do trustu zůstavuje svým třem dcerám. Práva, která jim zůstavila, byla ale ve skutečnosti velmi omezená. Ani užití výrazu „vlastnictví“ podle soudu nebylo neslučitelné se záměrem vytvořit trust. Soud připomněl, že otázka, kdo „vlastní“ majetek v trustu, zůstala kontroverzní až do vydání rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *Royal Trust Co v. Tucker* v roce 1982, ve kterém bylo shledáno, že vlastníky majetku svěřeného do trustu jsou po dobu jeho trvání správci trustu (podle koncepce původní právní úpravy obsažené v *Code civil du Bas Canada – pozn. autora*). Do té doby se objevovaly různé teorie ohledně toho, kdo je vlastníkem majetku svěřeného do trustu, přičemž někteří autoři byli názoru, že vlastníky takového majetku jsou beneficianti. Nebylo tudíž překvapující, že zůstavitelka ve své závěti popsala beneficiantky jako „vlastníky“ a současně uvedla, že majetek předává do rukou správců trustu. Soud proto uvedl, že ačkoliv zůstavitelka použila ve své závěti výraz „vlastnictví“ a přestože svým dcerám udělila omezené právo určit beneficianty, vyjádřila zřejmý záměr převést svůj majetek na správce trustu a dát jim nejširší právo jeho kontroly a

správy. To bylo podle soudu klíčové pro výklad vůle zůstavitelky a rozhodující pro rozlišení trustu a fideikomisární substituce. V případě, že závěť nedává beneficentům užitků žádný přístup k vlastnímu majetku a fakticky žádná práva tento majetek spravovat nebo kontrolovat, jako tomu bylo v tomto případě, a kde vyžaduje, aby tento majetek byl spravován správcem do doby, než dojde k jeho konečnému rozdělení mezi vnoučata zůstavitelky, bylo záměrem vytvořit trust, nikoliv fideikomisární substituci. Bylo rovněž uvedeno, že je obtížné si představit fideikomisární substituci, na základě které institut nemá kontrolu nad majetkem zanechaným zůstavitelem. V posuzovaném případě bylo stěžejí možné se domnívat, že dcery zůstavitelky takovou kontrolu získaly. Jediné, co dostaly, bylo právo na vyplácení užitků z tohoto majetku. Nebyla jim udělena ani žádná oprávnění, která jsou běžně přiznávána institutům při fideikomisární substituci, tj. oprávnění zůstavený majetek držet, spravovat a nakládat s ním do doby, než bude vydán substitutům. V této souvislosti soud odkázal na dávné rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *Masson v. Masson* vydané již v roce 1942, ve kterém bylo uvedeno, že jestliže závěť nedává beneficentům s právem na užitky žádný přístup k základnímu majetku ani právo tento majetek kontrolovat a spravovat a jestliže se vyžaduje, aby tento majetek byl do okamžiku, než bude konečně rozdělen mezi vnoučata zůstavitele, byl spravován fiduciárními správci, bylo záměrem zůstavitele vytvořit fiducii, nikoliv zřídit fideikomisární substituci. V tomto rozhodnutí bylo také poznamenáno, že si lze těžko představit fideikomisární substituci, na základě které by institut ve skutečnosti nedostal nebo neměl kontrolu nad majetkem přenechaným zůstavitelem.³¹

Soud v uvedeném rozhodnutí také poznamenal, že „ačkoliv jak trust, tak fideikomisární substituce, byly historicky využívány k zajištění udržení majetku v rámci rodiny dárce nebo zůstavitele, trust zavedený do občanského zákoníku v r. 1888 je oproti substituci modernějším a daleko flexibilnějším institutem. Trusty začaly být velmi často využívány za tímto účelem zvláště v případech, ve kterých si zůstavitel přeje, aby jeho

³¹ V původním znění: “I find it difficult to imagine a substitution under which the institute does not actually receive or have the control of the property conveyed by the testator.” Viz *Masson v. Masson*, 47 SCR 42, 1912 CanLII 47 (SCC) [online]. Rozhodnutí Cour suprême du Canada ze dne 7. 10. 1947 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fsmgr>.

majetek byl spravován jinými osobami než beneficienty do doby, než dojde k jeho konečnému rozdělení.³²

1.2. Důsledky plynoucí z koncepce vyčleněného jmění

Z koncepce svěřenského fondu jako nezávislého a samostatně stojícího jmění vyplývá, že žádný z jeho aktérů, tj. zakladatel, svěřenský správce ani obmyšlený, nemá vlastnické právo k vyčleněnému majetku, což je výslovně potvrzeno zákonem (§ 1448 odst. 3 věta za středníkem obč. zák.). Žádný ze zúčastněných aktérů zásadně není nijak osobně zavázán z právních jednání, která byla učiněna v souvislosti s naplňováním účelu svěřenského fondu. Z této zásady však existují výjimky. První výjimkou je případ překročení působnosti svěřenského správce (srov. § 1420 obč. zák.), druhou výjimkou je případ jednání směřujícího k úmyslnému poškození práv zakladatelova věřitele nebo svěřenského fondu (srov. § 1467 obč. zák.).

1.3. Procesní aspekty svěřenského fondu

S ohledem na skutečnost, že svěřenský fond nemá právní osobnost,³³ dále vyplývá, že nemá ani způsobilost být účastníkem v řízení před soudem.³⁴ Tím spíše nemá ani procesní způsobilost neboli způsobilost samostatně procesně jednat, neboť taková způsobilost je

³² V původním znění: “Historically, although both the substitution and the trust have been used to assure that property of a donor or testator would be kept within the family, the trust, introduced into the civil code in 1888, is the more modern institution and by far the more flexible of the two. Trusts have come to be used with great frequency for that purpose, particularly where the testator wishes his property to be administered by persons other than the beneficiaries until its final distribution.“ Viz *Todd c. Todd*, 1989 CanLII 636 (QC CA) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 12. 4. 1989 [cit. 10. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1plf5>.

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, s. 353.

³⁴ Srov. § 19 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), podle kterého: „Způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má právní osobnost; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.“ Svěřenský fond právní osobnost nemá a neexistuje ani žádné zvláštní zákonné ustanovení, které by svěřenskému fondu způsobilost být účastníkem řízení přiznávalo.

spojena s dostatečnou svéprávností účastníka řízení.³⁵ V otázkách týkajících se svěřenského fondu procesně jedná v jeho zájmu svěřenský správce, který je osobou oprávněnou jinak vykonávat vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Tento závěr je možné dovodit také z § 1466 odst. 2 obč. zák., podle kterého se může kterákoliv osoba, která na tom má právní zájem, domáhat toho, aby ji soud pověřil „zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu místo svěřenského správce, je-li svěřenský správce bez dostatečného důvodu nečinný.“³⁶ Způsobilost správce procesně jednat v zájmu svěřenského fondu je nutným předpokladem efektivního výkonu správy směřující k dosažení účelu svěřenského fondu. Svěřenský správce je tedy oprávněn, resp. povinen, zahájit a vést řízení v zájmu svěřenského fondu. Je osobou, která podává žalobu nebo proti níž je podávána žaloba v otázce týkající se majetku ve svěřenském fondu. V řízení vystupuje vlastním jménem a v postavení svěřenského správce.³⁷ Jestliže by někdo podal žalobu přímo proti svěřenskému fondu jako žalovanému, měl by ho soud vyzvat, aby ji opravil, a nebude-li v určené lhůtě opravena, žalobu odmítnout (§ 43 o. s. ř.). Svěřenský správce by v zájmu svěřenského fondu zřejmě mohl do řízení vstoupit jako vedlejší účastník (§ 93 o. s. ř.) nebo jako hlavní intervenient (§ 91a o. s. ř.). Jak bylo uvedeno výše, v případě nečinnosti správce může soud

³⁵ Podle § 20 odst. 1 o. s. ř. „Každý může před soudem jako účastník samostatně právně jednat (procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém je svéprávný.“

³⁶ V rozhodnutí jednoho québeckého soudu bylo výslovně uvedeno, že „vzhledem k tomu, že fiducie nejsou fyzické nebo právnické osoby a nemají právní osobnost, nemají způsobilost vystupovat v řízení před soudem. Na základě čl. 1278 CcQ je to správce, kdo vykonává všechna práva vztahující se k majetku ve fiducii a kdo může činit všechna vhodná opatření pro zajištění dosažení účelu vyčlenění majetku.“ Viz *Levasseur c. 9095-9206 Québec inc.*, 2009 QCCS 4615 (CanLII), odst. 12 a 13 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 8. 10. 2009 [cit. 12. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2631f>. V pozdějším rozhodnutí bylo potvrzeno, že podle právní nauky i soudní praxe fiducie nemá právní osobnost umožňující jí procesně jednat. Viz *Myers c. House Trust*, 2015 QCCS 885 (CanLII), odst. 144 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 6. 3. 2015 [cit. 12. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/ggmlt>.

³⁷ „Il est donc permis au fiduciaire d'intenter ou de se défendre à une action qui concerne les biens qu'il administre. L'action est prise en ses nom et qualité de fiduciaire.“ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 301, s. 277. Viz také CUMYN, Cantin. La fiducie, un nouveau sujet de droit? In: CAPARROS, Ernest a kol. *Mélanges Ernest Caparros*. Montréal: Wilson & Lafleur, 2002, s. 138.

pověřit osobu, která na tom má právní zájem, na její návrh zahájením nebo vedením řízení v zájmu svěřenského fondu místo svěřenského správce (§ 1466 odst. 2 obč. zák.).³⁸

1.4. Základní konstitutivní předpoklady svěřenského fondu

Občanský zákoník 2012 stanoví, že „svěřenský fond se vytváří vyčleněním majetku z vlastnictví zakladatele tak, že ten svěří správci majetek k určitému účelu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat“ (§ 1448 odst. 1 obč. zák.). Z tohoto ustanovení lze vyčíst určité základní prvky, které jsou předpokladem pro platné vytvoření jakéhokoliv svěřenského fondu. Prvním předpokladem je, aby určitá osoba projevila záměr vytvořit svěřenský fond jako jeho zakladatel, tj. učinila prohlášení vůle o vyčlenění majetku ze svého vlastnictví do odděleného a nezávislého jmění pro naplnění určitého konkrétního a zákonem dovoleného účelu. Z toho plyne, že zde musí být určité právní jednání učiněné zakladatelem, které bude právním důvodem vytvoření svěřenského fondu. Tímto právním jednáním může být buď smlouva, anebo pořízení pro případ smrti. Dále je nutné, aby zde byl určitý zakladatelův majetek, který bude tvořit svěřenský fond. Jestliže by neexistoval majetek, který by mohl být vyčleněn do svěřenského fondu, bylo by vytvoření svěřenského fondu pojmově vyloučeno.³⁹ Musí také existovat konkrétní a zákonem dovolený účel, pro jehož dosažení se svěřenský fond zřizuje.⁴⁰ Dalším konstitutivním předpokladem svěřenského fondu pak je, aby určitá osoba přijala pověření držet a spravovat majetek ve svěřenském fondu jako jeho správce. Přijetí pověření ke správě svěřenského fondu je přitom nutné jak v případě „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos*, tak v případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu. Konečně, je zapotřebí, aby zakladatel označený majetek „převedl“ ze svého vlastnictví do svěřenského fondu.

³⁸ K nezpůsobilosti obmyšleného procesně vstoupit do sporu mezi svěřenským fondem a třetí osobou viz *Fiducie Desjardins inc. c. Québec (Sous-ministre du Revenu)*, 2011 QCCA 389 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 2. 3. 2011 [cit. 14. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2g13m>.

³⁹ Viz také § 1452 odst. 2 písm. b) obč. zák., který vyžaduje, aby zakladatel ve statutu označil majetek, který tvoří svěřenský fond při jeho vzniku.

⁴⁰ Viz také § 1452 odst. 2 písm. c) obč. zák., podle kterého je zakladatel povinen ve statutu vymezit účel svěřenského fondu.

1.4.1. Projev vůle zakladatele směřující k vyčlenění majetku

Prvním předpokladem vytvoření svěřenského fondu je projev vůle zakladatele směřující k vyčlenění jeho vlastního majetku do nezávislého a samostatně existujícího jmění. Vyžaduje se tedy, aby zakladatel učinil právní jednání, kterým vyjádří záměr vyčlenit ze svého vlastnictví určitý majetek k nějakému účelu a trvale k němu pozbýt vlastnické právo bez možnosti vzít si tento majetek kdykoli nazpět podle svého volného uvážení.⁴¹ Pokud by si zakladatel vyhradil možnost vzít si vyčleněný majetek v budoucnu kdykoliv nazpět, nebylo by možné uvažovat o tom, že projevil záměr tento majetek trvale pozbýt, a tím ani dojít k závěru o vytvoření svěřenského fondu.⁴²

1.4.2. Právní důvod vytvoření svěřenského fondu

Právním důvodem vytvoření svěřenského fondu může být závěť zůstavitele – zakladatele jako jednostranné právní jednání, případně dědická smlouva⁴³ uzavřená zůstavitelem – zakladatelem. V tomto případě lze hovořit o tzv. „pozůstalostním“ svěřenském fondu. Naproti tomu v případě „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos* je právním důvodem jeho vytvoření dvoustranné právní jednání uzavřené mezi zakladatelem a svěřenským správcem. Právní jednání, které je právním důvodem vytvoření svěřenského fondu, bychom mohli označit jako „zakladatelské“ či „zakládací“ právní jednání svěřenského fondu, neboť je prvním základním předpokladem k tomu, aby svěřenský fond následně vznikl.

⁴¹ Srov. § 1448 odst. 2 a 3 obč. zák. Viz také čl. 1265 CcQ, který výslovně stanoví, že: „Přijetím (správy) fiducie zakladatel pozbývá majetek, ...“ (Ve franc. znění: „L’acceptation de la fiducie dessaisit le constituant des biens, ...“ V angl. znění: „Acceptance of the trust divests the settlor of the property, ...“).

⁴² V québecké judikatuře bylo výslovně uvedeno, že převod majetku do fiducie jako nezávislého a odděleného jmění nesmí být odvolatelný podle volného uvážení zakladatele. Viz například *Banque de Nouvelle-Écosse c. Thibault*, [2004] 1 RCS 758, 2004 CSC 29 (CanLII), odst. 32–34 [online]. Rozhodnutí Cour suprême du Canada ze dne 14. 5. 2004 [cit. 15. 1. 2018]. Text celého rozhodnutí z: <http://canlii.ca/t/1h2bz>.

⁴³ Blíže k možnosti vytvoření svěřenského fondu na základě dědické smlouvy viz níže.

Dědická smlouva jako právní jednání vedoucí k vytvoření svěřenského fondu?

Právním důvodem svěřenského fondu vytvářeného *mortis causa* bude zpravidla závěť zakladatele. Nic však zřejmě nebrání ani tomu, aby právním jednáním vedoucím k vytvoření svěřenského fondu byla dědická smlouva, která je rovněž jedním z druhů pořízení pro případ smrti (§ 1491 obč. zák.).⁴⁴ Jestliže by zákonodárce chtěl vyloučit možnost vytvoření svěřenského fondu dědickou smlouvou, pak by patrně určil, že právním jednáním, na základě kterého je možné vytvořit svěřenský fond, je smlouva nebo závěť. Právním jednáním vedoucím k vytvoření svěřenského fondu však nemůže být dovětek. Výslovně je stanoveno, že „dovětkem může zůstavitel nařídít odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz“ (§ 1498 věta první obč. zák.). O možnosti vytvoření svěřenského fondu se zde nemluví. Zůstavitel by však zřejmě mohl na základě dovětku uložit dědici příkaz spočívající v jeho povinnosti vytvořit do určité doby svěřenský fond. V tomto smyslu by dovětek mohl posloužit jako „právní zdroj“⁴⁵ svěřenského fondu. V dovětku by bylo možné zároveň určit podmínky, za kterých má být svěřenský fond vytvořen (kdo má být např. svěřenským správcem nebo obmyšleným, jaký majetek má být do svěřenského fondu vyčleněn, dobu, po kterou má svěřenský fond trvat, atd.). Zakladatelem tohoto svěřenského fondu by ovšem nebyl zůstavitel – nešlo by o „pozůstalostní“ svěřenský fond –, ale jeho dědic, který by vytvořením svěřenského fondu splnil svou povinnost, která mu byla uložena příkazem.⁴⁶

Budeme-li uvažovat o dědické smlouvě jako právním jednání vedoucím ke zřízení svěřenského fondu, je třeba si položit otázku, s kým by měl zůstavitel jako zakladatel takovou smlouvu uzavřít. Podle § 1582 odst. 1 obč. zák. „dědickou smlouvou povolává zůstavitel

⁴⁴ Rovněž Pihera uvádí, že „Svěřenský fond může být zřízen též pořízením pro případ smrti, tedy závětí nebo dědickou smlouvou.“ Viz SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1190. Připustíme-li, že svěřenský fond může být vytvořen i na základě dědické smlouvy, pak je vhodné o svěřenském fondu vytvářeném pořízením pro případ smrti obecně hovořit jako o „pozůstalostním“ svěřenském fondu a nikoliv jako o „testamentárním“ či „závětním“ svěřenském fondu.

⁴⁵ K pojmu „právní zdroj“ svěřenského fondu viz s. 36 a násl.

⁴⁶ Lze souhlasit s Piherou, že dovětkem by zůstavitel mohl upravit či doplnit podmínky fungování svěřenského fondu, který již dříve zřídil na základě závěti, případně dědické smlouvy. Viz SPÁČIL, Jiří a kol. *op. cit.*, s. 1190.

druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.“ Kdo by tedy měl být tímto dědicem nebo odkazovníkem? Pravděpodobně je třeba vycházet z toho, že v případě svěřenského fondu vytvářeného pořízením pro případ smrti je jako na „dědice“ či „odkazovníka“ třeba pohlížet na samotný svěřenský fond, resp. svěřenského správce jednajícího na jeho účet.⁴⁷ Stejně jako u „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos* totiž platí, že vyčleněný majetek tvořící „pozůstalostní“ svěřenský fond není vlastnictvím žádné osoby, ale je odděleným a nezávislým vlastnictvím s tím, že vlastnická práva k tomuto majetku vykonává vlastním jménem a na účet fondu svěřenský správce (§ 1448 odst. 2 a 3 obč. zák.). Lze si také povšimnout toho, že ačkoliv svěřenský fond není osobou v právním smyslu, zákon umožňuje, aby během svého trvání „nabýval“ další majetek smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a vystupoval tak v podstatě v roli „obdarovaného“, „dědice“ či „odkazovníka“.⁴⁸ Zvláštní právní úprava navíc výslovně počítá se svěřenským správcem jako účastníkem pozůstalostního řízení a přiznává mu v něm obdobné postavení, jako má dědic (§ 164 odst. 1 a 3 z. z. ř. s.).

Jako o dědici, se kterým by zakladatel uzavíral dědickou smlouvu, nebo v jehož prospěch by dědická smlouva byla uzavírána, by se teoreticky dalo uvažovat i o obmyšleném takto vytvářeného „pozůstalostního“ svěřenského fondu. V této souvislosti však vzniká otázka, kdo by měl být tímto smluvním „dědicem“, jestliže by byl svěřenský fond zřizován za veřejně prospěšným nebo soukromým, ale „neosobním“ účelem. Veřejně prospěšný svěřenský fond je vytvářen v obecném zájmu a zpravidla se vyznačuje okruhem blíže neurčených obmyšlených. Pro soukromý „neosobní“ svěřenský fond je pak příznačné, že nezahrnuje žádného skutečného obmyšleného, který by byl zosobněním účelu, pro jehož dosažení je takový svěřenský fond zřízen. Navíc, jestliže by smyslem vytvoření „pozůstalostního“ svěřenského fondu mělo být povolání určité osoby za dědice zakladatele, pak by to znamenalo, že taková osoba by i jako obmyšlený svěřenského fondu musela splňovat předpoklady způsobilého dědice. Jedním z předpokladů dědické způsobilosti přitom je to, aby

⁴⁷ Také Pihera dochází k závěru, že „správce takto zřízeného svěřenského fondu (tj. svěřenského fondu zřízeného závětí nebo dědickou smlouvou – pozn. autora) vykonává práva dědice nebo odkazovníka, aniž by však sám byl osobním dědicem či odkazovníkem.“ *Ibid.* s. 1190.

⁴⁸ Viz § 1468 obč. zák., podle kterého kdokoliv může zvýšit majetek svěřenského fondu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti.

povoláný dědic existoval v době smrti zůstavitele.⁴⁹ Obmyšlenému by tak jako dědici mohlo právo na plnění ze svěřenského fondu vzniknout pouze tehdy, jestliže by existoval v době jeho vzniku, tedy v okamžiku smrti zakladatele.⁵⁰ To by vedlo k výraznému zúžení okruhu osob, v jejichž prospěch jako obmyšlených by bylo možné „pozůstalostní“ svěřenský fond zřídit, a nebylo by tudíž možné plně využít potenciálu, který institut svěřenského fondu nabízí jako prostředek pro mezigenerační přesun majetku.

Vše nasvědčuje tomu, že zakladatel, tj. zůstavitel, by dědickou smlouvu vytvářející svěřenský fond uzavíral nejspíše se svěřenským správcem jednajícím na účet svěřenského fondu jako „dědice“ či „odkazovníka“, případně s nějakou jinou osobou ve prospěch svěřenského fondu jako „dědice“ či „odkazovníka“. Platné vytvoření svěřenského fondu bude vyžadovat, aby dědická smlouva byla uzavřena ve formě veřejné listiny, tj. notářského zápisu (§ 1582 odst. 2 ve spojení s § 3026 odst. 2 obč. zák.). Zakladatel by měl zároveň respektovat zákonné omezení, podle kterého dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti, ale čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle (§ 1585 odst. 1 obč. zák.).

V každém případě by *de lege ferenda* bylo žádoucí, aby zákonodárce blíže vymezil vztah svěřenského fondu k úpravě dědického práva, zejména pak k ustanovením týkajícím se ochrany nepominutelných dědiců. Je třeba si uvědomit, že québecká úprava, která byla inspiračním zdrojem české úpravy svěřenského fondu, neomezuje testovací svobodu zůstavitele v podobě výhrady práva určitých osob na povinný díl z jeho pozůstalosti.⁵¹

⁴⁹ Za dědice lze povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Taková osoba bude způsobilým dědicem, jestliže vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele (§ 1478 obč. zák.). Způsobilým dědicem může být rovněž dítě počaté, ale dosud nenarozené (tzv. *nasciturus*), za podmínky, že se narodí živé a přiznání právní osobnosti bude vyhovovat jeho zájmům (§ 25 obč. zák.).

⁵⁰ Obmyšleným svěřenského fondu přitom jinak může být i osoba, která v den vzniku fondu ještě neexistuje, nebo kterou v den vzniku ještě nelze určit (§ 1464 obč. zák.).

⁵¹ „Il faut aussi noter que la fiducie est particulièrement intéressante comme mode de transmission contrôlée du patrimoine dans un État comme le Québec, qui n’a jamais connu la réserve héréditaire. La liberté illimitée de tester a donc toujours permis une planification exempte de contrainte.“ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 83, s. 77.

Možnost zakladatele odvolat svůj projev vůle o vytvoření svěřenského fondu

Povaha právního jednání, kterým se vytváří svěřenský fond, bude mít zásadní význam z hlediska možnosti zakladatele odvolat svůj projev vůle o vytvoření svěřenského fondu. Bude-li svěřenský fond vytvářen na základě závěti jako jednostranného právního jednání zůstavitele – zakladatele, nic nebude zakladateli bránit, aby svůj záměr zřídit svěřenský fond kdykoli před svou smrtí odvolal (srov. § 1494 odst. 1 a § 1575 odst. 1 obč. zák.). Naproti tomu, v případě vytváření svěřenského fondu smlouvou, včetně dědické smlouvy, bude zapotřebí respektovat pravidla smluvního práva, zejména pak zásadu, že uzavřená smlouva má být dodržována (*pacta sunt servanda*)⁵². Jakmile dojde k uzavření smlouvy o vytvoření svěřenského fondu, nebude již možné, aby zakladatel svůj projev vůle o vytvoření svěřenského fondu sám jednostranně odvolal. Mohl by tak učinit opět pouze se souhlasem svěřenského správce, se kterým smlouvu uzavřel, ale jen do okamžiku vzniku svěřenského fondu.

1.4.3. Přijetí povinnosti držet a spravovat majetek ve svěřenském fondu

Pro vytvoření svěřenského fondu je dále zásadní, aby se svěřenský správce zavázal držet a spravovat majetek vyčleněný z vlastnictví zakladatele (§ 1448 odst. 1 obč. zák.). Jinými slovy bychom tedy mohli říci, že dalším obecným předpokladem pro vytvoření svěřenského fondu je „akceptace správy“ ze strany pověřeného správce. Předmětem akceptace správce vyžadované zákonem k vytvoření svěřenského fondu není majetek, který zakladatel hodlá vyčlenit, akceptace se vztahuje k povinnosti držet a spravovat vyčleňovaný majetek pro stanovený účel. Akceptace správy pověřeným správcem je přitom podmínkou nutnou pro vytvoření jakéhokoliv svěřenského fondu, ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že v případě svěřenského fondu vytvářeného *mortis causa* se přijetí správy nevyžaduje. Zákon totiž v dalších ustanoveních nejprve stanoví, že: „Svěřenský fond je zřízen, když svěřenský správce přijme pověření k jeho správě“ (§ 1451 odst. 1 obč. zák.), a následně dodává, že: „Byl-li svěřenský zřízen pořízením pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele“ (§ 1451 odst. 3 obč. zák.). To by mohlo naznačovat, že ke zřízení a vzniku „pozůstalostního“ svěřenského

⁵² Viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné I.* 2. akt. a dop. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 51.

fondy není, na rozdíl od „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos*, zapotřebí, aby jmenovaný správce přijal pověření k výkonu správy. Je však třeba si uvědomit, že smyslem § 1451 obč. zák. není vymezit obecné pojmové či konstitutivní předpoklady svěřenského fondu, ale pouze určit konkrétní způsob a okamžik vzniku svěřenského fondu v závislosti na povaze jeho „zakládacího“ právního jednání. I v případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu tedy nepochybně platí, že jedním z jeho pojmových prvků je přítomnost svěřenského správce, který drží a spravuje svěřený majetek, a to na základě svého svobodného rozhodnutí. V soukromém právu platí zásada rovného právního postavení osob, ze které vyplývá, že nikdo se nemůže stát svěřenským správcem proti své vůli.⁵³ K akceptaci správy „pozůstalostního“ svěřenského fondu by mělo dojít v rámci řízení o pozůstalosti prováděného podle zvláštního zákona (srov. § 164 odst. 3 z. z. ř. s.).

Je-li správou svěřenského fondu pověřeno více správců, k jeho vytvoření⁵⁴ postačí, pokud správu akceptuje alespoň jeden z nich (§ 1451 odst. 1 věta za středníkem obč. zák.). Akceptace jednoho správce nicméně nezavazuje ostatní pověřené správce ke správě vyčleněného majetku. Ostatní správci se v souladu se svou smluvní volností mohou svobodně rozhodnout, zda pověření ke správě svěřenského fondu přijmou nebo odmítnou. Jestliže by pověření ke správě svěřenského fondu nepřijal ani jeden z pověřených správců, nebude splněn jeden ze základních předpokladů pro vytvoření svěřenského fondu. Nebude možný ani jeho následný vznik. V tomto ohledu bude vhodné, aby zakladatel pamatoval na možnost odmítnutí správy pověřeným správcem a také na možnost, že pověřený správce se v průběhu trvání správy stane z nějakého důvodu nezpůsobilý k jejímu výkonu, a pro takový případ ve statutu určil osobu náhradníka pověřeného správce.

⁵³ K zásadě rovného právního postavení osob soukromého práva viz DVORČÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 37–40.

⁵⁴ Mluvíme-li o svěřenském fondu v obecných souvislostech, nemůžeme říci, že je „zřízen“ v okamžiku, ve kterém správce přijme pověření k jeho správě. To platí pouze pro svěřenský fond vytvářený smlouvou. Naproti tomu svěřenský fond vytvářený pořízením pro případ smrti je „zřízen“ již v okamžiku, ve kterém zakladatel učinil poslední pořízení (§ 1451 odst. 3 obč. zák.).

Akceptace správy v případě „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného inter vivos

Novela občanského zákoníku z roku 2016⁵⁵ přiblížila proces vytváření svěřenského fondu dvoufázovému způsobu vzniku právnických osob. Podle původní úpravy ke vzniku „smluvního“ svěřenského fondu docházelo již v okamžiku, ve kterém pověřený správce akceptoval jeho správu.⁵⁶ Podle novelizované úpravy přijetím správy „smluvního“ svěřenského fondu dochází zatím „jen“ k jeho zřízení, nikoli však k jeho vzniku. Vznik svěřenského fondu vytvářeného smlouvou nastává s účinností od 1. 1. 2018 až dnem zápisu svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů (§ 1451 odst. 1 a 2 obč. zák.).⁵⁷ Okamžikem akceptace správy tedy ještě nevzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a správce ještě není povinen se ujmout tohoto majetku a jeho správy (srov. § 1448 odst. 2 obč. zák.). Lze hovořit nanejvýš o jakémisi „zárodečném“ svěřenském fondu.

Akceptace správy v případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu

V případě svěřenského fondu vytvářeného pořizáním pro případ smrti zákon vyžaduje, aby pozůstalostní soud, který z dosavadních výsledků řízení zjistí, že pořizáním pro případ smrti byl zřízen svěřenský fond, vyrozuměl svěřenského správce, pokud je znám (§ 164 odst. 3 z. z. ř. s.). Zákon dále výslovně předpokládá, že v takové situaci se přiměřeně použije postup, který se uplatňuje v případě vyrozumění dědice o jeho dědickém právu (§ 164 odst. 3 věta první za středníkem z. z. ř. s.). Z toho by bylo možné vyvodit, že pozůstalostní soud by měl svěřenského správce poučit o tom, že může odmítnout pověření ke správě svěřenského fondu, a jaké jsou následky odmítnutí tohoto pověření (srov. § 164 odst. 1 věta první z. z. ř. s.). Nabízí se učinit závěr o tom, že v pozůstalostním řízení má pověřený správce obdobné

⁵⁵ Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

⁵⁶ Viz § 1451 obč. zák. ve znění účinném do 31. 12. 2017.

⁵⁷ V případě svěřenského fondu vytvářeného pořizáním pro případ smrti nadále platí, že takový fond vzniká v okamžiku smrti jeho zakladatele, tj. zůstavitele. Jeho následný zápis do evidence svěřenských fondů má jen deklaratorní význam (§ 1451 odst. 3 obč. zák.).

postavení jako povolaný dědic. To by ve svém důsledku ovšem znamenalo, že pověřený správce, který byl pozůstalostním soudem vyrozuměn o zřízení svěřenského fondu, nemusí aktivně konat za účelem přijetí pověření ke správě svěřenského fondu a k akceptaci správy dojde i v případě, jestliže správce neprohlásí výslovně vůči soudu, že správu odmítá (srov. § 164 odst. 1 věta první z. z. ř. s a § 1487 odst. 2 obč. zák.). Tento závěr nicméně naráží na výslovný požadavek občanského zákoníku, který vyžaduje, aby se svěřenský správce „zavázal držet a spravovat“ vyčleněný majetek“ (§ 1448 odst. 1 obč. zák.). K akceptaci správy se tedy nepochybně vyžaduje, aby správce aktivně konal, tj. učinil výslovné prohlášení o přijetí správy. Také § 1451 obč. zák. předpokládá, že „svěřenský správce přijme pověření“. Z použití slova přijme lze jazykovým výkladem dovodit, že zákon počítá s aktivním jednáním pověřeného správce. To znamená, že v případě svěřenského správce by se nemělo postupovat jako u dědice, v případě kterého k nabytí dědictví stačí, že dědictví neodmítne (§ 1485 odst. 1 obč. zák., § 164 odst. 1 z. z. ř. s.), ale je zapotřebí, aby správce učinil prohlášení vůči soudu, ať už písemné, nebo ústní do protokolu, že přijímá správu svěřenského fondu, má-li skutečně zájem ji vykonávat.⁵⁸ Tomu by mohlo nasvědčovat i použití slova „přiměřeně“ v rámci zákonného odkazu na použití postupu při vyrozumívání dědice o jeho dědickém právu.⁵⁹

Mohla by vzniknout otázka, zda k přijetí pověření ke správě svěřenského fondu zřízeného pořízením pro případ smrti má vůbec dojít až v rámci řízení o pozůstalosti. Zvláštní zákon (zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, dále jen „z. z. ř. s.“) požaduje, aby pozůstalostní soud (resp. notář, který v řízení o pozůstalosti vystupuje jako soudní komisař) vyrozuměl rejstříkový soud o zřízení svěřenského fondu bez zbytečného odkladu poté, co bylo spolehlivě zjištěno, že pořízením pro případ smrti byl zřízen svěřenský fond (§ 164 odst. 3 z. z. ř. s.), a to „bez ohledu na to, zda je již osoba svěřenského správce známa a

⁵⁸ Otázkou je, jak by se měla posoudit situace, ve které by svěřenský správce neučinil vůči soudu výslovné prohlášení o přijetí správy, ale po smrti zakladatele by začal vyčleněný majetek spravovat, tj. začal by se fakticky chovat jako svěřenský správce. V případě takového konkludentního jednání správce by s pomocí analogického použití § 1489 odst. 2 obč. zák. zřejmě bylo třeba učinit závěr o tom, že projevil vůli k přijetí správy svěřenského fondu.

⁵⁹ Viz § 164 odst. 3 věta první za středníkem z. z. ř. s.: „odstavec 1 věta první se použije přiměřeně.“

bez nutnosti její zjištění iniciovat a zabezpečovat.⁶⁰ Z toho vyplývá, že podle zákona notář nemusí čekat na výsledek vyjádření či nevyjádření osoby pověřeného správce o přijetí či odmítnutí správy, ale naopak je jeho povinností ihned informovat rejstříkový soud o zřízení svěřenského fondu, a to za účelem zabezpečení požadavku na deklaratorní zápis svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů. Rejstříkový soud má následně zápis provést bez řízení na podkladě usnesení vydaného v řízení o pozůstalosti (srov. také § 118a odst. 4 zák. o veř. rejstřících).

V Důvodové zprávě k zákonu, kterým došlo ke změně zákona o zvláštních řízeních soudních, je výslovně uvedeno, že: „Z platné právní úpravy nevyplývá povinnost, aby svěřenský správce byl obligatorně určen již v pořízení pro případ smrti, popřípadě, aby zde byl stanoven alespoň způsob jeho určení. Svěřenský fond zřízený pořízením pro případ smrti bude moci být do evidence zapsán i bez konkrétní osoby svěřenského správce. Svěřenský správce tak bude do evidence zapsán pouze tehdy, byl-li již jmenován nebo jinak určen.“⁶¹ Podle zákonné úpravy tedy není nutné, aby zde v době, ve které probíhá pozůstalostní řízení, byl svěřenský správce,⁶² a nemusí zde být ani v době zápisu pozůstalostního svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů. V takovém případě by ale bylo nutné potřebného správce neprodleně ustavit, a to případně i za pomoci soudu (§ 1455 odst. 2 obč. zák.), tak, aby mohl započít řádný výkon správy svěřenského fondu.

Nezpůsobilost svěřenského správce k přijetí pověření k výkonu správy

Další otázkou je, jaký důsledek bude mít přijetí pověření ke správě svěřenského fondu osobou, která není způsobilá být svěřenským správcem. Občanský zákoník 2012 hovoří výslovně pouze o způsobilosti být svěřenským správcem (srov. § 1453 obč. zák.). Neříká ale

⁶⁰ Viz § 164 odst. 3 první a druhá věta z. z. ř. s. a Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., II. Zvláštní část, K čl. VII (změna zákona o zvláštních řízeních soudních), K bodu 2 (§ 164), s. 38.

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., s. 37–38.

⁶² Srov. také znění § 164 odst. 3 první věty, podle které „soud vyrozumí usnesením svěřenského správce, je-li znám.“ Jinými slovy, předpokládá se, že osoba svěřenského správce v této době být známa nemusí, resp. nevyžaduje se, aby její totožnost byla seznatelná nebo určitelná na základě pořízení pro případ smrti.

nic o způsobilosti k přijetí pověření ke správě svěřenského fondu. Problém zajisté nevznikne, jestliže zakladatel jmenuje současně více správců, z nichž někdo má a někdo nemá způsobilost být správcem, a jestliže pověření ke správě přijme alespoň jeden ze jmenovaných správců, kteří mají způsobilost být svěřenským správcem (srov. § 1451 první věta za středníkem obč. zák.). Co když ale například zakladatel jmenuje jediného správce, kterým určí právnickou osobu, která není zákonem výslovně zmocněna k tomu být svěřenským správcem?⁶³ Dojde ke zřízení svěřenského fondu, jestliže tato právnická osoba přijme pověření k jeho správě, ačkoli není způsobilá být správcem?

Québecká právní teorie se k této otázce staví různě. Objevuje se názor, podle kterého může dojít k platnému vytvoření fiducie i v případě přijetí správy právnickou osobou, která není zákonem zmocněna být fiduciárním správcem. Argumentováno je tím, že právnická osoba je způsobilá uzavřít jakoukoli smlouvu a že zákon upravuje prostředek umožňující nápravu situace, ve které je správce nezpůsobilý k výkonu správy, tj. možnost, aby soud na návrh osoby, která na tom má právní zájem, jmenoval jiného správce podle čl. 1277 CcQ.⁶⁴ Podle jiného názoru má nedostatek způsobilosti právnické osoby být fiduciárním správcem negativní vliv i na její způsobilost učinit platné přijetí správy svěřenského fondu a z toho důvodu nemůže být fiducie platně vytvořena.⁶⁵

Občanský zákoník 2012 vychází z doktríny generální subjektivity právnických osob, podle které mají právnické osoby všeobecnou způsobilost mít práva a povinnosti.⁶⁶ Pokud jde o rozsah jejich způsobilosti právně jednat, kryje se s rozsahem jejich subjektivity.⁶⁷ Z toho lze dovodit, že každá právnická osoba může uskutečnit v zásadě jakékoli právní jednání, včetně právního jednání vedoucího ke zřízení svěřenského fondu. Český občanský zákoník, obdobně

⁶³ Viz § 1453 odst. 2 obč. zák., podle kterého: „Právnická osoba může být svěřenským správcem, stanoví-li to zákon.“

⁶⁴ Viz CLAXTON, John B., 2005, *op. cit.*, č. 3.44 a č. 7.46–7.53.

⁶⁵ Viz PICCINI-Roy, Marilyn. The Capacity of Non-Trust Company to Hold Office as Liquidator, Trustee or Mandatary under the Laws of Québec. *Estates, Trusts and Pensions Journal*. 2010, Vol. 29, Issue 4, s. 358.

⁶⁶ Viz § 20 odst. 1 obč. zák., podle kterého: „Právnická osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.“

⁶⁷ Viz DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 269–270.

jako Code civil du Québec, upravuje mechanismus náhradního jmenování správce soudem pro případ, ve kterém správce nejmenuje k tomu oprávněná osoba nebo nelze-li jej ustavit zákonem předpokládaným způsobem (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Vzniká základní otázka, zda-li je možné tohoto mechanismu využít v situaci, ve které došlo ke zřízení svěřenského fondu tím, že jmenovaný správce přijal pověření k jeho správě (v souladu s § 1451 obč. zák.), ale je třeba napravit nedostatek, kterým zřízený svěřenský fond trpí, tj. nezpůsobilost osoby, která souhlasila s přijetím správy, funkci správce vykonávat.

Občanský zákoník 2012 hovoří o způsobilosti osoby být svěřenským správcem výslovně v § 1453 obč. zák. Způsobilosti být svěřenským správcem se však nepochybně dotýká také hned následující ustanovení, ze kterého lze dovodit, že ke způsobilosti vykonávat účinnou správu svěřenského fondu se kromě předpokladů uvedených v § 1453 obč. zák. vyžaduje i to, aby správce nebyl současně zakladatelem nebo obmyšleným svěřenského fondu, ledaže by zde byl ještě jiný, nezávislý správce (srov. § 1454 obč. zák.). Pokud by tedy například zakladatel svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos* jmenoval určitou osobu svěřenským správcem a současně by tu samou osobu jmenoval obmyšleným, bylo by možné uvažovat o tom, že správou svěřenského fondu je pověřen někdo, kdo není (sám) způsobilý k jejímu výkonu. Pokud by taková osoba přijala pověření ke správě vytvářeného svěřenského fondu, šlo by patrně o stejnou situaci, jako když pověření ke správě fondu přijme například právnická osoba, která není způsobilá být svěřenským správcem, protože k tomu není zmocněna zákonem. A vznikla by stejná otázka, zda tím došlo či nedošlo k platnému zřízení svěřenského fondu, resp. zda, popř. jak je možné takový nedostatek napravit.

V québecké judikatuře se objevil názor, podle kterého nemůže dojít k platnému vytvoření fiducie, jestliže nebyl jmenován žádný jiný správce, aby společně jednal se zakladatelem (v daném případě zakladatelkou) jako správcem.⁶⁸ Podle jednoho québeckého autora by však bylo zvláštní, aby fiducie, která nemá žádného správce, mohla „přežít“, zatímco fiducie, která je vybavena „pouze“ nekvalifikovaným správcem, by musela hned „padnout“. Podle uvedeného názoru je taková fiducie platně vytvořena s tím, že k tomu, aby

⁶⁸ *Mathieu c. Tardif*, 1997 CanLII 6805 (QC CQ), odst. 16 [online]: „Comme aucun autre fiduciaire n'a été nommé conjointement avec la défenderesse pour administrer les comptes en question, il n'a pu y avoir constitution d'une fiducie.“ Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 23. 4. 1997 [cit. 18. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kbwv>.

se stala bezvadnou, je třeba se obrátit na soud, aby jmenoval dalšího, „nezaujatého“ spolusprávce. Nicméně se navrhuje, aby k určení dalšího správce bylo přistoupeno spíše cestou rozhodnutí o změně pravidel správy fiducie (podle čl. 1294 al. 2 CcQ), nikoli „podpůrným“ postupem jmenování náhradního správce, který se má uplatnit v případě, ve kterém správce zcela chybí (čl. 1277 CcQ).⁶⁹

S tímto postojem lze souhlasit a o stejném postupu je možné uvažovat i v podmínkách české úpravy svěřenského fondu. Občanský zákoník 2012 připouští změnu statutu svěřenského fondu v podstatě za stejných podmínek jako Code civil du Québec. Podle § 1469 odst. 2 obč. zák. platí, že: „Lze-li ve shodě s původním úmyslem zakladatele účelu svěřenského fondu dosáhnout nebo mu lépe prospět změnou statutu fondu, soud statut upraví.“ Jde o takový případ, ve kterém není dosažení účelu svěřenského fondu nemožné nebo obtížně dosažitelné, ale jeho účelu lze dosáhnout, popř. mu lépe prospět, tím, že soud upraví pravidla správy uvedené ve statutu svěřenského fondu. Základní podmínkou je, aby při změně statutu svěřenského fondu byl i nadále respektován původní záměr zakladatele. Nastane-li tedy situace, ve které svěřenský fond je vybaven správcem, ale tento správce je nebo se stal nezpůsobilým pro výkon správy, jistě to neznamená, že dosažení účelu svěřenského fondu je zcela nemožné nebo obtížně dosažitelné, a je třeba jej zrušit (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.). V takovém případě je dosažení účelu svěřenského fondu nadále možné. Účelu lze v takové situaci dosáhnout tím, že soud na návrh osoby, která na tom má právní zájem, změní statut svěřenského fondu, tj. jmenuje dalšího, způsobilého správce a eventuálně odvolá původního, nezpůsobilého správce. K tomuto postupu bude možné se uchýlit nejen v případě správce, který není způsobilý vykonávat správu svěřenského fondu z důvodu, že je současně zakladatelem nebo obmyšleným a není zde další, nezaujatý správce, se kterým by společně jednal,⁷⁰ ale zřejmě i v jiných případech nezpůsobilosti správce, tedy i v případech, ve kterých správce nesplňuje požadavky podle § 1453 obč. zák.

⁶⁹ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 196.1, s. 191.

⁷⁰ V takovém případě nebude namístě, aby soud současně odvolával původního správce (tj. správce – zakladatele nebo správce – obmyšleného), protože tím, že bude jmenován další správce, se původní správce stane způsobilým k výkonu správy (za předpokladu, že bude napříště jednat společně s novým, nezaujatým správcem v souladu s § 1454 obč. zák.).

Výše uvedené důvody vedou k závěru, že nezpůsobilost osoby být svěřenským správcem sama o sobě není nedostatkem, který by měl mít automaticky fatální důsledek pro svěřenský fond. Takový nedostatek zajisté brání efektivnímu výkonu správy a naplňování účelu svěřenského fondu, zákon však nabízí způsob, jak takovou situaci řešit.⁷¹ Jestliže tedy nezpůsobilost osoby být svěřenským správcem nemusí být nutně překážkou existence a naplnění účelu svěřenského fondu, proč by se mělo bránit svobodné vůli zakladatele a nenechat svěřenský fond vzniknout, byť již na počátku svého „života“ bude stížen vadou spočívající v nezpůsobilosti správce k výkonu správy? Závěr o tom, že platnou akceptací správy s účinky zřízení svěřenského fondu může učinit i osoba, která nemá způsobilost být správcem, by mohla podpořit také úvaha, že pokud byl svěřenský fond zřízen, ale zatím ještě nevznikl, nezapočala ani jeho správa a není zapotřebí, aby osoba, která akceptovala správu, byla již v této fázi plně způsobilá pro její výkon, jak požaduje zákon (§ 1453 obč. zák.).

V případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu zakladatel v okamžiku, ve kterém pořizuje závěť, ještě ani nemůže s jistotou vědět či předpokládat, zda osoba, kterou určil svěřenským správcem, bude mít v době vzniku svěřenského fondu způsobilost k výkonu správy.⁷² Primárně je třeba respektovat vůli zakladatele, která směřuje k naplnění účelu, kterého si přeje dosáhnout prostřednictvím vytvoření svěřenského fondu. Bylo by nepřiměřené zabránit naplnění tohoto účelu už tím, že se nepřipustí, aby byl svěřenský fond platně zřízen, z důvodu, že osoba pověřená k tomu, aby po vzniku svěřenského fondu vykonávala jeho správu, je nezpůsobilá být tímto správcem, jestliže existuje prostředek nápravy situace, kterou zakladatel nemusel předvídat, a je-li tato osoba současně způsobilá učinit právní jednání spočívající v přijetí správy, tj. má-li k takovému jednání dostatečnou svéprávnost. Jestliže by tedy fyzická osoba z důvodu omezení svéprávnosti nebyla způsobilá

⁷¹ Jestliže je např. správce – fyzická osoba na základě rozhodnutí soudu omezen ve svéprávnosti, přestane být způsobilý vykonávat správu svěřenského fondu (srov. § 1453 odst. 1 obč. zák.). To ale ještě samo o sobě nemusí ohrožovat dosažení účelu svěřenského fondu. Stále existuje možnost, že se najde jiný a způsobilý správce, který bude ochoten převzít výkon správy po nezpůsobilém správci.

⁷² Tato úvaha se týká zejména svěřenského správce – fyzické osoby. Od okamžiku pořízení závěti do doby smrti zakladatele může uplynout i relativně dlouhá doba a osoba, která byla zakladatelem určena jako svěřenský správce, může být mezitím omezena ve svéprávnosti. Také právnická osoba pověřená zakladatelem k výkonu správy ale může postupem doby ztratit způsobilost být svěřenským správcem, dojde-li například ke změně právní úpravy nebo ke změně právní formy či předmětu činnosti takové právnické osoby nebo k její přeměně.

učinít ani takové právní jednání, pak by nemohlo dojít k platnému přijetí správy touto osobou (srov. § 581 věta první obč. zák.).

1.4.4. Existence vyčleňovaného majetku

Občanský zákoník 2012 v § 495 stanoví, že „majetkem“ se rozumí „souhrn všeho, co osobě patří.“ Ze systematického zařazení tohoto ustanovení v rámci úpravy věcí v právním smyslu (Část první, Hlava IV) lze dovodit, že majetek osoby tvoří všechny „věci“, které této osobě patří. Pokud jde o majetek ve svěřenském fondu, zákon nestanoví žádné omezení, pokud jde o povahu nebo rozsah věcí, které mohou být předmětem tohoto majetku. Tímto majetkem může být jakákoli věc v právním smyslu, tj. nejen věc hmotná, ale i nehmotná, tzn. i právo, pokud to připouští jeho povaha, anebo jiná věc bez hmotné podstaty (§ 496 obč. zák.). Majetkem ve svěřenském fondu tak může být jakékoli majetkové právo, nemůže jím však být osobní právo. Majetkem ve svěřenském fondu může být také věc hromadná či obchodní závod, spoluvlastnický či obchodní podíl nebo práva z duševního vlastnictví. Do svěřenského fondu lze vyčlenit také souhrn určitého majetku. Podmínkou je, aby tento majetek byl dostatečně určitý, identifikovatelný (tímto majetkem by např. mohlo být dostatečně určené portfolio cenných papírů držených u konkrétní obchodní společnosti).

1.4.5. Vyčlenění majetku pro určitý, konkrétně vymezený účel

Další podmínkou platného vytvoření svěřenského fondu je vymezení konkrétního účelu, jehož má být správou svěřenského fondu dosaženo. Občanský zákoník 2012 výslovně stanoví, že „účel svěřenského fondu může být veřejně prospěšný, anebo soukromý (§ 1449 odst. 1 obč. zák.), a v závislosti na tom rozlišuje dva základní druhy svěřenského fondu, tj. jednak svěřenský fond zřízený k soukromému účelu (§ 1449 odst. 2 obč. zák.), jednak veřejně prospěšný svěřenský fond (§ 1449 odst. 3 obč. zák.).

Svěřenský fond zřízený za soukromým účelem

Soukromý účel svěřenského fondu může spočívat zejména v poskytnutí, resp. v poskytování majetkového plnění určité osobě nebo určitým osobám. Takový účel tedy

zoosobňují určení nebo alespoň určitelní obmyšlení, kterým se má ze svěřenského fondu dostat, resp. dostávat přímého majetkového prospěchu. V této souvislosti lze pak hovořit o tzv. „osobním“⁷³ svěřenském fondu, kterého by bylo možno využít typicky k zajištění kontrolovaného mezigeneračního přechodu rozsáhlejšího rodinného majetku v případech, ve kterých bude mít zakladatel zájem na zachování jeho identity a integrity, tedy na tom, aby se zabránilo jeho předčasnému rozdrobení. Zůstavitel by k takovému opatření mohl přistoupit tehdy, jestliže by hrozilo, že jeho dědicové by jím zanechaný majetek mohli jinak během krátké doby promrhat z důvodu své bezstarostnosti, nezkušenosti či neschopnosti jej spravovat.⁷⁴ Jiným důvodem vytvoření „osobního“ svěřenského fondu by mohl být zájem zakladatele na zabezpečení odpovídající životní úrovně některé z jeho blízkých osob nebo na zajištění uspokojování jejich odůvodněných potřeb.⁷⁵

Občanský zákoník 2012 nicméně počítá i s existencí jiných svěřenských fondů zřízených za soukromým účelem, které nemají povahu „osobních“ svěřenských fondů v tom smyslu, že by sloužily k poskytování přímého majetkového plnění ve prospěch konkrétně určených osob (srov. § 1449 odst. 2 obč. zák.). Tyto svěřenské fondy, které bychom mohli označit jako „neosobní“, jsou vytvářeny buď k realizaci jiných soukromých cílů nekomerční povahy, anebo za účelem dosahování zisku. Vyznačují se obecně tím, že nesměřují přímo k poskytnutí majetkového plnění ve prospěch určité osoby nebo určitých osob. Jejich účel primárně spočívá spíše v určitém způsobu nakládání s vyčleněným majetkem nebo upotřebením svěřeného majetku, z čehož může určitá osoba či blíže určená skupina osob mít nějaký prospěch. Takový prospěch má však jen povahu nepřímo získávané výhody ze svěřenského fondu, nikoliv přímo poskytovaného plnění, jako je tomu u „osobních“ svěřenských fondů. Z toho plyne, že i „neosobní“ svěřenský fond zřízený za soukromým účelem může mít

⁷³ Srov. čl. 1267 CcQ, který výslovně mluví o „osobní“ fiducii (franc. la fiducie personnelle) vytvářené za účelem poskytnutí plnění ve prospěch určité nebo určitelné osoby.

⁷⁴ Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 85, s. 78.

⁷⁵ Zakladatel by mohl mít například zájem na tom, aby jeho žena měla až do své smrti zajištěn dostatečný přísun peněžních prostředků k tomu, aby mohla žít kvalitní život a nikdy se neocitla ve stavu hmotné nouze. Přáním zakladatele by obdobně mohlo být zajištění finanční ochrany určité osoby z důvodu jejího nepříznivého zdravotního stavu nebo nedostatečného věku tak, aby se jí mohlo po určitou dobu dostávat veškeré potřebné lékařské péče, resp. aby se jí mohlo například dostat touženého vyššího vzdělání.

obmyšleného, takový obmyšlený ale není „zoosobněním“ účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen.

Je zjevné, že vymezení druhů svěřenského fondu v občanském zákoníku bylo do značné míry inspirováno typologií québeckého trustu podle Code civil du Québec.⁷⁶ Vzhledem k tomu, že „neosobní“ fiducie je v Québecu využívána jako nástroj pro dosažení nejrůznějších soukromých cílů,⁷⁷ se zdá, že také svěřenskému fondu je v této oblasti otevřena cesta k jeho širokému uplatnění.⁷⁸ V souladu s québeckou právní teorií lze v rámci skupiny „neosobních“ svěřenských fondů vytvářených za soukromým účelem dále rozlišovat jednak svěřenské fondy s „komerčním“ účelovým určením, jednak svěřenské fondy, jejichž účel nemá komerční charakter.⁷⁹ Za svěřenské fondy s „komerčním“ určením lze souhrně označit takové fondy, které jsou vytvářeny v oblasti obchodních vztahů za účelem dosahování zisku. Do této kategorie je možné zařadit svěřenský fond sloužící k provozování závodu (§ 1449 odst. 3 obč. zák. *a contratrio*), stejně jako různorodé typy svěřenských fondů vytvářených za účelem investování pro dosažení zisku k rozdělení mezi zakladatele, zaměstnance, společníky či jiné osoby“ (§ 1449 odst. 2 věta druhá obč. zák.). Mezi „neosobní“ svěřenské fondy se soukromým, ale nekomerčním účelovým určením, lze zahrnout zejména fondy zřízené na památku určité osoby (§ 1449 odst. 2 věta první *in fine* obč. zák.). Účelem vyčlenění majetku do takového fondu by mohlo být typicky vytvoření, zachování nebo ochrana určité hmotné

⁷⁶ Srov. zejména čl. 1266–1270 CcQ. Je třeba však poznamenat, že český občanský zákoník, na rozdíl od své québecké předlohy, výslovně nerozlišuje mezi „osobními“ a jinými („neosobními“) svěřenskými fondy vytvářenými za soukromým účelem. V první větě § 1449 odst. 2 obč. zák. pouze obecně stanoví, že: „Svěřenský fond zřízený k soukromému účelu slouží k prospěchu určité osoby ...“

⁷⁷ K výčtu rozmanitých typů „neosobních“ fiducií vytvářených za komerčním či nekomerčním soukromým účelem viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 88–115, s. 79–106.

⁷⁸ Stejného názoru je Kocí, podle kterého „lze očekávat, že se tento institut bude v České republice naplňovat obdobným, ne-li totožným obsahem jako v Québecu, ...“ Viz KOCÍ, Miloš. Institut svěřenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2014. 2014(1), s. 29.

⁷⁹ Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 90, s. 81.

věci.⁸⁰ Mohly by sem ale spadat i fondy, které mají pouze nepřímo sloužit k prospěchu určité osoby nebo nějaké blíže určené skupiny osob.⁸¹

Svěřenský fond zřízený za veřejně prospěšným účelem

Veřejně prospěšný svěřenský fond je charakterizován tím, že jeho hlavním účelem nemůže být dosahování zisku nebo provozování závodu (§ 1449 odst. 3 obč. zák.). Má v první řadě sloužit k naplnění účelu obecného zájmu, který může mít kulturní, vzdělávací, filantropickou, náboženskou, vědeckou či jinou obdobnou povahu.⁸² Z toho vyplývá, že se nevyznačuje okruhem konkrétně určených obmyšlených, ale je zřizován ve prospěch společnosti jako celku, popř. ve prospěch jeho určité části. Příkladem veřejně prospěšného svěřenského fondu by mohl být fond vytvořený za účelem zajištění ekologické ochrany přírodního parku nacházejícího se v jeho územním obvodu ve prospěch všech jeho současných i budoucích návštěvníků z řad široké veřejnosti využívajících toto místo pro své sportovní, socio-kulturní, vzdělávací a jiné volnočasové aktivity.⁸³

Význam rozlišování druhů svěřenského fondu v závislosti na jejich účelovém určení

Správné označení druhu svěřenského fondu má praktický význam z hlediska určení, kterými ustanoveními se ten který svěřenský fond řídí. Občanský zákoník 2012 totiž vedle obecných pravidel použitelných bez rozdílu na všechny svěřenské fondy zahrnuje některá

⁸⁰ Lze si například představit svěřenský fond vytvořený za účelem vybudování pomníku na památku nějaké osoby. Viz BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, art. 1268 CcQ, Annotations, Commentaires du ministere de la Justice, s. 1489.

⁸¹ Zde by bylo možné uvažovat například o svěřenském fondu vytvořeném za účelem koupě a správy rekreační chaty ve prospěch zaměstnanců určitého závodu. BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 112, s. 101.

⁸² Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, s. 353. Srov. také čl. 1270 al. 1 CcQ.

⁸³ Viz konkrétně veřejně prospěšný trust vytvořený za účelem trvalé ochrany přírodní oblasti Saint-Bernard nacházející se v provincii Québec poblíž města Mont-Tremblant („La Fiducie du Domaine Saint-Bernard“). Text smlouvy, na základě které byla založena tato fiducie, dostupný z: <https://domainesaintbernard.org/wp-content/uploads/2016/06/Acte-de-fiducie-DSB.pdf>.

zvláštní ustanovení, která se vztahují vždy pouze k tomu či onomu druhu svěřenského fondu. Zatímco v případě svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem jsou stanovena určitá pravidla, která ve svém důsledku nepřímo omezují maximální přípustnou dobu jeho trvání (§ 1460 obč. zák.), pro veřejně prospěšný svěřenský fond žádná taková pravidla určena nejsou, z čehož vyplývá, že tento druh svěřenského fondu může být zřízen i na neomezeně dlouhou dobu. V případě, ve kterém by byly naplněny podmínky pro zrušení veřejně prospěšného svěřenského fondu, dává zákon soudu možnost, aby místo jeho zrušení rozhodl o nahrazení jeho původního účelu podobným účelem (§ 1469 odst. 1 obč. zák.). Zvláštní pravidlo vztahující se k veřejně prospěšnému svěřenskému fondu je stanoveno také pro situaci, při které dojde k zániku správy tohoto fondu z důvodu toho, že nelze dosáhnout jeho účelu (§ 1473 obč. zák.).

1.4.6. Převod majetku z vlastnictví zakladatele do svěřenského fondu

Bylo uvedeno, že v okamžiku přijetí správy pověřeným správcem ještě nedochází ke vzniku svěřenského fondu. V případě svěřenského fondu zakládaného smlouvou vzniká zatím pouze závazkový vztah mezi zakladatelem a svěřenským správcem, který akceptoval nabídku zakladatele a zavázal se držet a spravovat určitý, ve smlouvě přesně vymezený majetek, který bude tvořit svěřenský fond. Zakladatel se naproti tomu zavazuje tento přesně určený majetek svěřit správci ke správě za stanoveným účelem. Je nicméně otázkou, kdy by mělo dojít ke svěření samotného majetku správci, tedy k jeho „převodu“ do svěřenského fondu s účinky pozbytí vlastnického práva zakladatele k tomuto majetku. Mělo by k tomuto „převodu“ dojít již na základě smlouvy vedoucí ke zřízení svěřenského fondu („akceptační“ smlouvy)? Nebo by „převod“ měl nastat až po zápisu svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů?

Zákon na tuto otázku nedává jednoznačnou odpověď, což je mimo jiné důsledkem novely, která rozdělila proces vzniku svěřenského fondu v podstatě do dvou fází. Jak bylo uvedeno, podle původního znění zákona vznik „smluvního“ svěřenského fondu nastal již okamžikem, ve kterém svěřenský správce akceptoval pověření k jeho správě. Nic tedy nebránilo tomu, aby již na základě „akceptační“ smlouvy došlo zároveň k „převodu“ majetku do svěřenského fondu. V důsledku oddělení okamžiku zřízení a okamžiku vzniku svěřenského fondu však vyvstává otázka, na koho by měl vyčleňovaný majetek „akceptační“ smlouvou přejít, když ke vzniku svěřenského fondu má dojít až v pozdější době.

Výslovně je stanoveno, že vznikem svěřenského fondu vzniká oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku. Z toho vyplývá, že před vznikem svěřenského fondu, tzn. i v době, ve které je svěřenský fond prozatím „jen“ zřízen, zde ještě není žádné oddělené a nezávislé jmění, do kterého by mohl vyčleňovaný majetek rovnou přejít, a že zde v této době tedy vždy musí být někdo, kdo je „klasickým“ vlastníkem vyčleňovaného majetku (§ 1448 odst. 2 *a contrario* obč. zák.). Jako vlastník přichází v úvahu pouze zakladatel.

Dalo by se uvažovat o tom, že majetek by na základě „akceptační“ smlouvy mohl „dočasně“ přejít na svěřenského správce, který se v této smlouvě zavázal k výkonu správy. Takové řešení je ale zřejmě vyloučeno. Zákon předpokládá, že správce vykonává vlastním jménem a na účet svěřenského fondu vlastnická práva k majetku v tomto fondu. Tento výkon se tedy má vztahovat k majetku, který tvoří již existující svěřenský fond (srov. § 1448 odst. 3 obč. zák.). Obdobně, pokud jde o majetek ve svěřenském fondu, který je evidován ve veřejném seznamu nebo jiné evidenci, má být podle zákona jako vlastník tohoto majetku zapsán svěřenský správce (§ 1456 druhá věta obč. zák.). Ze znění uvedeného ustanovení však plyne, že toto pravidlo se rovněž vztahuje k době, kdy svěřenský fond již existuje. Lze se tedy domnívat, že v době před vznikem svěřenského fondu svěřenský správce nemůže k vyčleňovanému majetku vykonávat žádná vlastnická oprávnění na účet svěřenského fondu, když tento fond ještě ani nevznikl. Ze stejného důvodu nelze před vznikem svěřenského fondu zapsat správce jako vlastníka vyčleňovaného majetku do veřejného seznamu či jiné evidence. V době před vznikem svěřenského fondu by tedy například nebylo možné zapsat správce v katastru nemovitostí jako vlastníka (s poznámkou „svěřenský správce“) nemovitosti, kterou zakladatel hodlá vyčlenit do vytvářeného svěřenského fondu (srov. § 1456 druhá věta obč. zák.).

Je také výslovně stanoveno, že při vytváření svěřenského fondu se správce zavazuje svěřený majetek „držet a spravovat“ k určitému účelu (srov. § 1448 odst. 1 obč. zák.). Výše bylo uvedeno, že tato akceptace se netýká samotného majetku, který zakladatel hodlá vyčlenit do svěřenského fondu, ale povinnosti spravovat tento majetek za stanoveným účelem. Tato povinnost se navíc nepochybně také vztahuje až k době, kdy svěřenský fond již existuje, nikoli k době před vznikem svěřenského fondu. To lze dovodit z § 1448 odst. 2 obč. zák., který výslovně předpokládá, že správce je povinen „ujmout se vyčleněného majetku a jeho správy“ až v okamžiku vzniku svěřenského fondu.

Zákon tedy, zdá se, nepředpokládá, že by se správce, který na základě smlouvy uzavřené se zakladatelem akceptoval správu vytvářeného svěřenského fondu, měl v době před vznikem svěřenského fondu jakkoli chopit vyčleňovaného majetku nebo jeho – třebaže prosté – správy, natož aby k němu vykonával nějaká vlastnická oprávnění nebo se dokonce stal jeho vlastníkem s účinky pozbytí vlastnického práva zakladatele.

Jako řešení se nabízí postup, při kterém nejprve dojde ke vzniku svěřenského fondu jeho zápisem do evidence svěřenských fondů na návrh svěřenského správce (§ 65b zák. o veř. rejstřících), a následně k „převodu“ vyčleněného majetku zakladatelem do vzniklého svěřenského fondu na základě smlouvy uzavřené se svěřenským správcem. Tím zakladatel splní svoji základní povinnost, ke které se zavázal ve smlouvě vedoucí ke zřízení svěřenského fondu. Jestliže by však zakladatel převedl určitý majetek do svěřenského fondu po jeho vzniku, aniž by tím plnil svou povinnost plynoucí ze smlouvy, kterou byl svěřenský fond zřízen, šlo by „pouze“ o zvýšení majetku ve svěřenském fondu ve smyslu § 1468 obč. zák.

Z praktického hlediska však přesto bude vhodnější, jestliže k „převodu“ majetku z vlastnictví zakladatele do svěřenského fondu dojde již na základě samotné „akceptační“ smlouvy. Toho bude možné dosáhnout tím, že jako okamžik „převedení“ vlastnického práva k vyčleňovanému majetku bude – odchýlně od zákona – ve smlouvě ujednán okamžik vzniku svěřenského fondu. Je však třeba pamatovat na to, že v případě věcí evidovaných ve veřejném seznamu bude nutné respektovat kogentní ustanovení zákona týkající se způsobu nabývání vlastnického práva. Jestliže součástí vyčleňovaného majetku bude například nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, bude vyloučeno, aby smlouva jako okamžik „převodu“ této věci do svěřenského fondu určila okamžik jeho vzniku (v rozporu s § 1105 obč. zák.). Taková doložka by ve svém důsledku vedla k popření principu materiální publicity (§ 980 odst. 2 obč. zák.) směřujícího k ochraně právní jistoty třetích osob jednajících v dobré víře ve správnost zápisů uvedených ve veřejném seznamu. Pravidlo o převodu vlastnického práva k nemovité věci evidované ve veřejném seznamu je s ohledem na výše uvedený princip materiální publicity pravidlem veřejného pořádku, které by nebylo možné obejít ani odchýlným ujednáním zakladatele a svěřenského správce (§ 1 odst. 2 obč. zák.). Právní jistota je nepochybně principem, který tvoří základy právního řádu zdejší společnosti a na kterém je

třeba bezvýhradně trvat.⁸⁴ Lze tedy uzavřít, že za splnění těchto předpokladů bude možné, aby „akceptační“ smlouva vedoucí ke zřízení svěřenského fondu byla zároveň „převodní“ smlouvou ve vztahu k vyčleňovanému majetku.

1.5. Právní „zdroj“ svěřenského fondu a právní „nástroj“ pro jeho vytvoření

Podíváme-li se do québecké právní úpravy, zjistíme, že Code civil du Québec jasně rozlišuje mezi „zřízením“ či „založením“ fiducie (franc. l'établissement de la fiducie), které je upraveno v čl. 1262 CcQ, a „vytvořením“ či „konstituováním“ fiducie (franc. la constitution de la fiducie), o kterém pojednává čl. 1260 CcQ.

Článek 1262 CcQ stanoví, že: „Fiducie je zřízena úplatnou či bezúplatnou smlouvou, závětí nebo v určitých případech zákonem. V zákonem stanovených případech může být také zřízena rozhodnutím soudu.“⁸⁵ V tomto ustanovení se mluví o „zřízení“ („založení“) jako o „právním zdroji“ či „pramenu“ (franc. „la source juridique“) fiducie. V případě testamentární fiducie je tímto „právním zdrojem“ závět' zakladatele, zatímco např. fiducie sloužící k zajištění placení výživného podle čl. 591 CcQ⁸⁶ je „zřízena“ („založena“) na základě rozhodnutí soudu.⁸⁷

Naproti tomu „vytvořením“ („konstitutováním“) fiducie se rozumí uskutečnění právního jednání, kterým zakladatel vyčlení určitý majetek ze svého vlastnictví do odděleného a nezávislého jmění pro určitý účel. Článek 1260 CcQ stanoví, že „Fiducie se vytváří na základě právního jednání, kterým určitá osoba, zakladatel, převádí ze svého jmění do jiného jmění, které vytváří, majetek, který vyčleňuje pro určitý účel, a který se správce

⁸⁴ K pojmu veřejného pořádku viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 124–125.

⁸⁵ Viz čl. 1262 CcQ ve franc. znění: „La fiducie est établie par contrat, à titre onéreux ou gratuit, par testament ou, dans certains cas, par la loi. Elle peut aussi, lorsque la loi l'autorise, être établie par jugement.“

⁸⁶ Podle čl. 591 CcQ může soud, pokud to považuje za nezbytné, povinné osobě nařídít, aby poskytla dostatečnou jistotu pro zajištění plnění její vyživovací povinnosti, nebo aby vytvořila trust pro zajištění plnění této povinnosti.

⁸⁷ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 130, s. 115.

zavazuje držet a spravovat.“⁸⁸ Rozdíl mezi „zřízením“ fiducie (podle čl. 1262 CcQ) a jejím „vytvořením“ (podle čl. 1260 CcQ), jak jej chápe québecká právní teorie, lze nejlépe ilustrovat na příkladu výše uvedené fiducie zajišťující placení výživného. Tato fiducie bude „zřízena“ rozhodnutím soudu na základě čl. 591 CcQ, k jejímu „vytvoření“ bude ale zapotřebí, aby povinná osoba splnila povinnost, kterou jí uložil soud, a jako zakladatel učinila právní jednání, kterým vyčlení určitý majetek ze svého vlastnictví do odděleného a nezávislého jmění za účelem zajištění plnění její vyživovací povinnosti. Zatímco rozhodnutí soudu je zde oním „právním zdrojem“ fiducie jako takové, právní jednání, kterým povinná osoba jako zakladatel převádí, resp. svěří, majetek určenému správci, je „právním prostředkem“ či „nástrojem“, na základě kterého se fiducie „vytváří“ jako oddělené a nezávislé jmění. Je to tedy toto právní jednání, které ve skutečnosti „vytváří“ fiducii, nikoli rozhodnutí soudu, kterým fiducie byla pouze „zřízena“ („založena“).⁸⁹ I v tomto případě je ke vzniku fiducie zapotřebí smlouva uzavřená mezi zakladatelem a správcem. Primárním zdrojem jejího vzniku je však rozhodnutí soudu, zatímco smlouva je zde pouze právním prostředkem či nástrojem, kterým se toto rozhodnutí realizuje.⁹⁰

Také česká právní úprava používá v ustanoveních týkajících se vymezení pojmu svěřenského fondu a otázky jeho vzniku různé termíny.⁹¹ Ze znění prvního ustanovení v úpravě svěřenského fondu obsaženého v § 1448 odst. 1 obč. zák. je zřejmé, že zákonodárce se při jeho koncipování inspiroval zněním článku 1260 CcQ, který také hraje roli úvodního ustanovení v právní úpravě québecké fiducie. Dalo by se tedy vycházet z toho, že když se zákon v tomto ustanovení zmiňuje o smlouvě a pořízení pro případ smrti, má tím na mysli právní „nástroje“ pro vytvoření svěřenského fondu, nikoliv však jeho právní „zdroje“. Je však také možné, že smyslem celého úvodního § 1448 obč. zák. je spíše jen vymežit podstatu

⁸⁸ Ve franc. znění: „La fiducie résulte d'un acte par lequel une personne, le constituant, transfère de son patrimoine à un autre patrimoine qu'il constitue, des biens qu'il affecte à une fin particulière et qu'un fiduciaire s'oblige, par le fait de son acceptation, à détenir et à administrer.“

⁸⁹ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 130, s. 115–116.

⁹⁰ Tato smlouva není „smlouvou“ ve smyslu čl. 1262 CcQ, ale „jednáním“ ve smyslu čl. 1260 CcQ.

⁹¹ Srov. především § 1448 odst. 1 obč. zák., ve kterém zákon mluví o „vytváření“ svěřenského fondu, a § 1451 obč. zák., který hovoří o „zřízením“ a „vzniku“ svěřenského fondu.

svěřenského fondu. Tento závěr by bylo možné opřít o text Důvodové zprávy k občanskému zákoníku, který zjednodušeně reprodukuje znění § 1448 obč. zák. a v této souvislosti hovoří výslovně o „podstatě“ svěřenského fondu.⁹²

Na druhé straně se zdá, že v občanském zákoníku nenajdeme ustanovení, které by obdobně jako čl. 1262 CcQ zvláště pojednávalo o právních „zdrojích“ svěřenského fondu. Určitou obdobou čl. 1262 CcQ v českém občanském zákoníku se jeví § 1451 obč. zák., ve kterém se již nehovoří o „vytváření“ svěřenského, ale o „zřízení“ svěřenského fondu. Bylo by pak tedy možné uvažovat o tom, že v § 1451 obč. zák. se podobně jako v čl. 1262 CcQ pojednává o právních „zdrojích“ svěřenského fondu. Nicméně, jak již bylo výše uvedeno,⁹³ smyslem § 1451 obč. zák. je zřejmě pouze určit konkrétní způsob a okamžik vzniku svěřenského fondu v závislosti na povaze právního jednání, kterým se svěřenský fond vytváří. Jestliže se v tomto ustanovení mluví o „zřízení“ svěřenského fondu, rozumí se tím podle všeho skutečnost, že zakladateli se již podařilo naplnit všechny potřebné podmínky k tomu, aby svěřenský fond mohl vzniknout.⁹⁴

Uvažujeme-li o právních „zdrojích“ svěřenského fondu, lze se opřít o text Důvodové zprávy k občanskému zákoníku, ve které se výslovně uvádí, že: „Důvodem vzniku svěřenského fondu může být zákon, pravidelně však smlouva nebo ustanovení závěti.“⁹⁵ Jestliže se zde mluví o „důvodu vzniku“ svěřenského fondu, má se tím patrně na mysli jeho

⁹² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448–1452, s. 353.

⁹³ Kapitola 1.5., s. 21.

⁹⁴ Srov. původní znění § 1451 obč. zák. účinné do 31. 12. 2017, ve kterém se v souvislosti se svěřenským fondem vytvářeným *inter vivos* termín „zřízení“ ani neobjevoval. Bylo stanoveno, že: „Svěřenský fond vznikne, když svěřenský správce přijme pověření k jeho správě.“ Tím se tedy chtělo říci, že jakmile svěřenský správce přijal pověření ke správě fondu, byla splněna poslední podmínka jeho vzniku. To v podstatě platí i po novele s tím rozdílem, že okamžik vzniku je odložen až na den zápisu svěřenského fondu do evidence svěřenských fondů (§ 1451 odst. 1 a 2 obč. zák.). Obdobně, jde-li o „pozůstalostní“ svěřenský fond, je stanoveno, že tento fond je „zřízen“ pořízením pro případ smrti. To vyjadřuje skutečnost, že v okamžiku, ve kterém zůstavitel jako zakladatel učiní poslední pořízení a vyjádří v něm, resp. ve statutu, všechny potřebné konstitutivní prvky vytvářeného svěřenského fondu, bude připraveno vše potřebné k tomu, aby svěřenský fond následně, tj. smrtí zůstavitele, vznikl (§ 1451 odst. 3 obč. zák.).

⁹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448–1452 obč. zák., s. 353.

právní „zdroj“, nikoli právní „nástroj“ použitý pro jeho vytvoření. Ostatně, odkazuje-li Důvodová zpráva na zákon jako na jeden z možných důvodů vzniku svěřenského fondu, nemůže jím rozumět právní nástroj, kterým zakladatel vyčlení majetek ze svého vlastnictví tak, že jej svěří správci, aby jej spravoval za určitým účelem. Občanský zákoník 2012 výslovně předpokládá, že to je možné učinit pouze smlouvou nebo pořízením pro případ smrti, tedy pouze na základě právního jednání zakladatele (§ 1448 odst. 1 obč. zák.). Právním „zdrojem“ či „pramenem“ svěřenského fondu by pravděpodobně mohla být i dědická smlouva, příp. dovětek.⁹⁶ Lze tedy zobecnit, že právním „zdrojem“ svěřenského fondu může být smlouva, pořízení pro smrti, včetně dovětku, nebo sám zákon.⁹⁷ Přesto se zdá, že v českých podmínkách bude mít rozlišování mezi právním „zdrojem“ svěřenského fondu a právním „nástrojem“ pro jeho vytvoření prozatím pouze teoretický rozměr, neboť lze očekávat, že v praxi bude funkci onoho právního „zdroje“ a právního „nástroje“ plnit jedno a totéž právní jednání, tedy smlouva nebo závěť, případně dědická smlouva. Zůstává otázkou, zda by právním „zdrojem“ svěřenského fondu mohlo být rozhodnutí soudu. Nic patrně nebrání tomu, aby soudu byla dána možnost rozhodnout v určitých případech o úpravě poměrů účastníků řízení tak, že jednomu z nich uloží povinnost vytvořit svěřenský fond a zároveň určí, za jakých podmínek má fungovat. K tomu by ale soud pro ten který případ potřeboval výslovné zákonné zmocnění. V současné době ani občanský zákoník 2012, ani jiný zákon soudu takovou možnost nepřiznává.

⁹⁶ Dovětek by však nebylo možné použít jako právní „nástroj“ pro vytvoření svěřenského fondu. K dovětku jako právnímu „zdroji“ svěřenského fondu viz výše bod. 1.4.2., s. 17.

⁹⁷ Ačkoliv se občanský zákoník 2012 o zákonu jako právním „zdroji“ svěřenského fondu výslovně nezmiňuje, není zřejmě vyloučeno, aby nějaký zvláštní zákon – tedy předpis stejné právní síly – určil, že v určitém případě má, resp. může být vytvořen svěřenský fond, a aby zároveň vymezil podmínky fungování tohoto fondu. Za těchto okolností by tedy zákon byl právním „zdrojem“ („pramenem“) svěřenského fondu, konkrétní svěřenský fond by však bylo nutné vytvořit smlouvou nebo pořízením pro případ smrti. Toto právní jednání by tedy mělo povahu právního „nástroje“ použitého pro vytvoření svěřenského fondu. Podobu „zákoného“ svěřenského fondu by mohl mít například tzv. účastnický fond vytvářený na základě zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, za účelem zajištění doplňkového příjmu účastníka ve stáří nebo při invaliditě.

Exkurz: fiducie založená / zřízená rozhodnutím soudu na základě čl. 591 CcQ

Občanský zákoník 2012, na rozdíl od québecké právní úpravy, nepřipouští možnost založení svěřenského fondu rozhodnutím soudu. Code civil du Québec dává soudu možnost rozhodnout o zřízení fiducie, ale stanoví zvláštní podmínku, že musí jít o případ, ve kterém to připouští zákon (viz čl. 1262 CcQ). Tento požadavek má vyloučit možnost libovolného zřizování fiducí z rozhodnutí soudů. V platném québeckém občanském právu takovou možnost výslovně připouští pouze čl. 591 CcQ. Tento článek stanoví, že „považuje-li to soud za nutné, může nařídit dlužníkovi, aby poskytl dostatečnou jistotu ve vztahu k plnění jeho vyživovací povinnosti, nebo může nařídit vytvoření fiducie pro zajištění plnění této povinnosti.“ Podstatou tohoto způsobu zřízení fiducie tedy je, že soud ve svém rozhodnutí uloží dlužníkovi výživného povinnost, aby uzavřel smlouvu s určeným správcem, na základě které dlužník v roli zakladatele vytvoří oddělené a nezávislé jmění, do kterého převede ze svého vlastnictví určitý majetek za účelem zajištění placení výživného, a ve které se správce jmenovaný soudem zaváže tento majetek držet a spravovat. Fiducie podle čl. 591 CcQ, tedy nevzniká přímo z rozhodnutí soudu, ale na základě soudního rozhodnutí musí být teprve „vytvořena“ (vytvořit ve smyslu čl. 1260 CcQ). Následná smlouva, kterou se vytváří fiducie zajišťující placení výživného, musí být v souladu s obsahem soudního rozhodnutí, kterým byla zřízena. Z toho důvodu by v rozhodnutí soudu měly být vyjádřeny všechny prvky potřebné pro její vytvoření a fungování. Kromě toho, že soud nařídí vytvoření fiducie za účelem zajištění placení výživného, určí také osoby správců a beneficentů, vymezí majetek, který má dlužník vyčlenit ze svého vlastnictví, stanoví oprávnění a povinnosti správců a určí dobu trvání fiducie.⁹⁸

Beneficientem fiducie podle čl. 591 CcQ bude určena jednak osoba, která má právo na výživné, jednak dlužník výživného, který jako beneficent bude mít právo na vydání majetku, který zbyde ve fiducii při jejím zániku. Pokud jde o základní majetek tvořící fiducii podle čl. 591 CcQ, soud nařídí dlužníkovi výživného převést do fiducie určitou peněžitou částku. Soud zároveň určí, že fiducie zanikne buď v okamžiku, ve kterém dojde k vyčerpání všech prostředků tvořících vyčleněný majetek, anebo v okamžiku zániku vyživovací povinnosti

⁹⁸ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 142–143, s. 125.

dlužníka.⁹⁹ Považuje-li to soud za vhodné, může omezit oprávnění správce, například tím, že jim svěří pouze prostou správu cizího majetku.¹⁰⁰

Québecké soudy využívají možnosti podle čl. 591 CcQ a nařizují vytvoření fiducie zejména v případech, ve kterých je prokázáno, že povinná osoba nemá zdroj pevného příjmu nebo ve kterých není pravděpodobné, že bude plnit svoji vyživovací povinnost.¹⁰¹ Z judikatury québeckých soudů také plyne, že fiducie zřízená soudem podle čl. 591 CcQ může sloužit nejen jako mechanismus zajišťující plnění vyživovací povinnosti, ale může být také prostředkem, pomocí kterého je vyživovací povinnost plněna.¹⁰²

1.6. Vznik svěrenského fondu

Zákonem je jasně řečeno, že okamžikem vzniku svěrenský fond vzniká jako „oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku a svěrenský správce je povinen ujmout se tohoto majetku a jeho správy (§ 1448 odst. 2 obč. zák.). V souvislosti s pojmem vzniku svěrenského fondu se tak nabízí srovnání se „vznikem“ právnické osoby, tj. okamžikem, počínaje kterým právnická osoba začíná existovat jako osoba v právu. Vzhledem k tomu, že svěrenský fond nemá právní osobnost, nelze uvažovat o jeho vzniku a existenci jako subjektu práva. Postavení „vzniklého“ svěrenského lze přesto připodobnit k postavení „vzniklé“ právnické osoby. Okamžikem svého vzniku svěrenský fond začíná právně působit vůči třetím osobám jako oddělené a nezávislé jmění.¹⁰³ To znamená, že obdobně jako právnická osoba, která

⁹⁹ Viz např. *G. c. N.*, 1997 CanLII 17132 (QC CS), odst. 50–60 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 24. 2. 1997 [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gb6q1>.

¹⁰⁰ BOUCHER, Valérie. Fiducie. *JurisClasseur Québec. Collection Théma*. Montréal, Québec: LexisNexis, 2012, č. 61, s. 1/33.

¹⁰¹ *Ibid.* s. 1/32.

¹⁰² *Droit de la famille — 093071*, 2009 QCCA 2460, odst. 54–55 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 18. 12. 2009 [cit. 30. 1. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2744s>.

¹⁰³ Slovy zákona jako „oddělené a nezávislé vlastnictví vyčleněného majetku“ (§ 1448 odst. 2 obč. zák.).

může od okamžiku svého vzniku¹⁰⁴ vstupovat do právních vztahů se třetími osobami a na jejich základě nabývat práv a zavazovat se k právním povinnostem,¹⁰⁵ také svěřenský správce může od okamžiku vzniku svěřenského fondu a v rámci své působnosti vstupovat vlastním jménem a na účet¹⁰⁶ svěřenského fondu do právních vztahů se třetími osobami. Lze tedy konstatovat, že vznik svěřenského fondu ve smyslu § 1451 a § 1448 odst. 2 obč. zák. představuje završení procesu jeho zrodu, obdobně jako je tomu v případě vzniku právnické osoby.

1.6.1. Požadavek na zápis do evidence svěřenských fondů

Podle platné a účinné právní úpravy¹⁰⁷ platí, že svěřenský fond „vzniká dnem zápisu do evidence svěřenských fondů“ (§ 1451 odst. 2 obč. zák.) s tím, že byl-li svěřenský fond zřízen pořízením pro případ smrti, vznikne smrtí zůstavitele“ a „do evidence svěřenských fondů se запиše po svém vzniku“ (§ 1451 odst. 3 obč. zák.). Z toho vyplývá, že zatímco v případě „smluvního“ svěřenského fondu vytvořeného *inter vivos* bude mít jeho zápis konstitutivní význam, v případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu půjde jen o zápis s deklaratorní. Konkrétní otázky týkající se evidence svěřenských fondů, včetně všech povinně zapisovaných údajů, jsou upraveny ve zvláštním zákoně.¹⁰⁸ Motivem pro zavedení povinné evidence svěřenských fondů byla snaha vyhovět požadavkům na zajištění transparentnosti jejich vlastnické struktury, na předcházení jejich zneužívání k legalizaci výnosů z trestné činnosti a na ochraně oprávněných zájmů třetích osob, zejména věřitelů.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Za určitých podmínek lze však za právnickou osobu jednat jejím jménem již před jejím vznikem (srov. § 127 obč. zák.).

¹⁰⁵ Srov. § 118 obč. zák. K otázce způsobilosti právnických osob právně jednat viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 281.

¹⁰⁶ Srov. § 1448 odst. 3 obč. zák.

¹⁰⁷ S účinností od 1. 1. 2018 na základě novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 460/2016 Sb.

¹⁰⁸ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů.

¹⁰⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., Zvláštní část, K čl. I. (změna občanského zákoníku), K bodu 8 až 10 (§ 1451), s. 27.

1.6.2. Statut svěřenského fondu

K tomu, aby svěřenský fond mohl platně vzniknout a existovat, je zapotřebí, aby zakladatel vydal statut, který plní funkci jeho základního dokumentu a obsahuje všechna základní pravidla týkající se fungování jeho správy. Zákon stanoví minimální obligatorní náležitosti statutu každého svěřenského fondu. Podle § 1452 odst. 2 obč. zák. musí statut obsahovat alespoň označení svěřenského fondu, označení majetku, který tvoří svěřenský fond při jeho vzniku, vymezení účelu svěřenského fondu, podmínky pro plnění ze svěřenského fondu, údaj o době trvání svěřenského fondu (jinak platí, že fond byl zřízen na dobu neurčitou), určení osoby obmyšleného, případně způsobu, jak bude obmyšlený určen (má-li být ze svěřenského fondu plněno určité osobě jako obmyšlenému), a počet svěřenských správců a způsob jejich jednání. Zároveň se požaduje, aby statut měl formu veřejné listiny, tj. notářského zápisu (§ 1452 odst. 3, § 3026 odst. 2 obč. zák.).

Některé z údajů povinně uváděných ve statutu patří mezi skutečnosti zapisované do evidence svěřenských fondů podle zvláštního zákona (srov. § 65d zák. o veř. rejstřících). Požadavek na zápis se týká především osoby obmyšleného svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem a počtu svěřenských správců a způsobu jejich jednání. Zápis těchto údajů je odůvodněn zájmem na odstranění úplné anonymity obmyšlených, resp. zájmem na zajištění seznatelnosti režimu jednání na účet svěřenského fondu třetím osobám v případě plurality správců. Totožnost obmyšlených však s ohledem na jejich právo na ochranu soukromí zůstává široké veřejnosti utajena, neboť údaje o těchto osobách nejsou bez jejich souhlasu zveřejňovány. Každá osoba, která prokáže právní zájem, nicméně může požadovat, aby jí rejstříkový soud vydal opis zápisu v evidenci svěřenských fondů, včetně údaje o obmyšlených osobách.¹¹⁰

¹¹⁰ *Ibid.* s. 28–30. Viz také § 65e odst. 1 a 3 zák. o veř. rejstřících.

2. Zakladatel svěřenského fondu

2.1. Pojem „zakladatel“

Zakladatel je osobou, která „vytváří“ svěřenský fond ve smyslu § 1448 odst. 1 obč. zák. a v zpravidla také osobou, která „zřizuje“ svěřenský fond na základě smlouvy nebo pořízení pro případ smrti ve smyslu § 1451 obč. zák.¹¹¹ Zakladatel je tedy osobou, která činí právní jednání, které je důvodem vzniku svěřenského fondu, a zároveň osobou, která vyčleňuje ze svého vlastnictví určitý majetek do odděleného a nezávislého jmění, které tím vytváří. V závislosti na druhu právního jednání, které vede ke vzniku svěřenského fondu, zakladatel může být zůstavitelem anebo například dárce, prodávajícím, postupitelem apod.

Občanský zákoník 2012 na straně zakladatele nevyžaduje, na rozdíl od osoby svěřenského správce,¹¹² zvláštní způsobilost, vlastnost nebo postavení. Zakladatelem může být v zásadě kterákoli fyzická nebo právnická osoba, bez ohledu na rozsah její svéprávnosti, osobní vlastnosti nebo kvality. Osoba zakladatele nicméně musí být dostatečně způsobilá k tomu, aby mohla učinit právní jednání, kterým se zřizuje a vytváří svěřenský fond. Bude-li určitá osoba omezena ve svéprávnosti na základě rozhodnutí soudu (§ 55 a násl. obč. zák.) nebo z důvodu nedostatku věku (§ 31 a násl. obč. zák.), nebude v rozsahu tohoto omezení způsobilá platně zřídit a vytvořit svěřenský fond. Jestliže by taková osoba, která není plně svéprávná, uskutečnila právní jednání vedoucí ke vzniku svěřenského fondu, aniž by k tomu měla potřebnou způsobilost, bylo by nutné takové právní jednání posoudit jako neplatné. (srov. § 581 obč. zák.).

Ačkoli zákon mluví o „zakladatelích“ vždy pouze v jednotném čísle,¹¹³ nic, zdá se, nebrání tomu, aby svěřenský fond měl zakladatelů více.¹¹⁴ V takovém případě by bylo možné mluvit o „spoluzakladatelích“ svěřenského fondu. Pozůstalostní svěřenský fond, tj. svěřenský

¹¹¹ Odhlédneme-li od skutečnosti, že není vyloučeno „zřízení“ svěřenského fondu ze zákona. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku výslovně uvádí, že „Důvodem vzniku svěřenského fondu může být zákon, ...“ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1448 až 1452, s. 353.

¹¹² Srov. § 1453 obč. zák.

¹¹³ Srov. § 1448, § 1452 odst. 1, § 1454, § 1455 odst. 1 obč. zák. atd.

¹¹⁴ Tento závěr potvrzuje i québecká právní teorie. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 188, s. 184.

fond zřízený pořízením pro případ smrti, však s ohledem na zvláštní povahu právního jednání, které je důvodem jeho vzniku, může mít vždy pouze jednoho zakladatele. Občanský zákoník 2012 výslovně zakazuje možnost pořídit tzv. společnou závěť.¹¹⁵ Stanoví, že zůstavitel nemůže pořídit závěť společně s jinou osobou. V ostatních případech svěřenského fondu, tedy v případech „smluvního“ svěřenského fondu vytvářeného *inter vivos*, není přítomnost více zakladatelů občanským zákoníkem vyloučena.¹¹⁶ Jako o „spoluzakladatelích“ by tak bylo možné uvažovat například o spoluvlastnících, kteří se rozhodnou vyčlenit jejich společnou věc ze svého spoluvlastnictví, aby byla spravována ve svěřenském fondu ve prospěch určitých osob nebo pro jiný soukromý či veřejně prospěšný účel. Spoluzakladateli svěřenského fondu by mohli být také například manželé, kteří se rozhodnou vyčlenit určitou (např. nemovitou) věc nebo více určitých věcí ze svého společného jmění, aby tyto věci byly spravovány v odděleném a nezávislém jmění ve prospěch jejich společných dětí. Tímto způsobem by svým dětem mohli například zajistit to, že v budoucnu skutečně dostanou majetek, ke kterému by se třeba jinak nemusely dostat. Lze si ale nepochybně představit také spoluzakladatele, kteří nebudou podílovými či bezpodílovými spoluvlastníky určité společné věci, ale samostatnými vlastníky různých věcí, které se rozhodnou společným záměrem vyčlenit do jednoho svěřenského fondu za určitým, například veřejně prospěšným účelem. V případě více spoluzakladatelů ovšem bude zapotřebí řešit otázku společného postupu při výkonu práv zakladatele, zejména práva dohledu nad správou svěřenského fondu, které jsou zakladateli výslovně přiznána v § 1463 a násl. obč. zák. Bylo by žádoucí, aby tento společný výkon práv zakladatele byl upraven ve statutu svěřenského fondu, neboť sám zákon tuto otázku neřeší.¹¹⁷ Nicméně, k tomu, aby každý ze spoluzakladatelů opravdu získal postavení zakladatele svěřenského fondu a z toho plynoucí práva, musí již při samotném vzniku svěřenského fondu skutečně přispět určitým, třebaže nepatrným, svým majetkem, třebaže nepatrným, na vytvoření odděleného a nezávislého jmění. Pokud by někdo přispěl svým majetkem do již

¹¹⁵ Podle § 1496 druhé věty obč. zák. platí, že: „Zůstavitel nemůže povolání dědice svěřit jinému, ani pořídit společně s jinou osobou.“ Nebylo by tedy například možné, aby manželé pořídili společnou závěť a na jejím základě jako spoluzakladatelé zřídili pozůstalostní svěřenský fond.

¹¹⁶ Zvláštní zákon by nicméně zřejmě mohl stanovit požadavek na existenci pouze jednoho zakladatele.

¹¹⁷ Míra podílu každého ze spoluzakladatelů na výkonu těchto práv by například mohla být přímo úměrná rozsahu majetku, kterým každý z nich přispěl na vytvoření svěřenského fondu.

zřízeného a vzniklého svěřenského fondu, nezískal by tím postavení (spolu)zakladatele (srov. § 1463 obč. zák.).

2.2. Úloha zakladatele

Zakladatel sehrává zásadní roli při vzniku svěřenského fondu, poté se ale jeho úloha zeslabuje a ústředním akterem svěřenského fondu se stává svěřenský správce. Není však vyloučeno, aby osoba, která jako zakladatel svěřenský fond vytvořila, na svěřenském fondu po jeho vzniku participovala v jiném postavení. Zakladatel může být současně obmyšleným svěřenského fondu¹¹⁸ a při splnění určitých zákonných podmínek může zakladatel být svěřenským správcem (srov. § 1454 obč. zák.).

Zakladatel je především osobou, která iniciuje vznik svěřenského fondu, převádí do svěřenského fondu svůj vlastní, přesně určený majetek a stanoví účel, pro který má být tento majetek ve svěřenském fondu spravován. Zakladatel zpravidla vybírá prvního správce, popř. několik správců, a případně také určuje, komu má být ze svěřenského fondu plněno jako obmyšlenému, resp. jak velký má být jeho podíl na tomto plnění. Zakladatel rovněž vymezuje práva a povinnosti správců a další základní podmínky pro výkon správy svěřenského fondu. Zatímco v případě svěřenského fondu zřízeného na základě závěti jsou podmínky správy stanoveny jednostranným právním jednáním zakladatele, v případě zřízení svěřenského fondu smlouvou tato pravidla mohou být výsledkem vyjednávání mezi zakladatelem a svěřenským správcem, popř. několika správci, kteří jsou stranou smlouvy, která je důvodem vzniku svěřenského fondu.

Přítomnost zakladatele je bezpodmínečným předpokladem každého svěřenského fondu. I v případě, že by důvodem vzniku svěřenského fondu byl sám zákon (tedy v případě, ve kterém by právním „zdrojem“ svěřenského fondu byl zákon),¹¹⁹ by zřejmě bylo zapotřebí, aby bylo uskutečněno právní jednání, na základě kterého určitá osoba jako zakladatel vytvoří

¹¹⁸ Občanský zákoník 2012 tuto možnost výslovně nestanoví, ale zároveň ani nevylučuje. Naproti tomu, Code civil du Québec výslovně předpokládá, že zakladatel si může vyhradit právo na plody a užitky, případně na vlastní majetek tvořící fiducii, anebo právo podílet se na výhodách, které z fiducie plynou (čl. 1281 CcQ).

¹¹⁹ Ačkoli český občanský zákoník tuto možnost výslovně nepředpokládá, nelze ji patrně vyloučit. Viz Důvodová zpráva k § 1448–1452 obč. zák., kde se přímo uvádí, že „Důvodem vzniku svěřenského fondu může být zákon.“

oddělené a nezávislé jmění a převede do něho ze svého vlastnictví určitý majetek, a správce se zaváže tento majetek držet a spravovat (srov. § 1448 odst. 1 obč. zák.).¹²⁰

Tím, že zakladatel vyčlení ze svého vlastnictví určitý majetek za účelem jeho správy ve svěřenském fondu, přestává být vlastníkem tohoto majetku a ztrácí tak v podstatě veškerou kontrolu nad jeho dalším osudem. Vyčleněný majetek se stane součástí odděleného a nezávislého jmění a případně do výlučné správy svěřenského správce. Zakladateli je nicméně zákonem ponecháno právo dohledu nad správou svěřenského fondu (§ 1463–1466 obč. zák.) a také má ze zákona právo na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy, jestliže zde není žádný obmyšlený (§ 1472 obč. zák.). Zakladateli je rovněž umožněno vyhradit si ve statutu aktivnější úlohu během trvání svěřenského fondu. Zakladatel si takto může především podržet určitou kontrolu nad určováním nebo odvoláváním svěřenských správců. Zákon primárně vychází z toho, že „svěřenského správce jmenuje a odvolává zakladatel“ (§ 1455 odst. 1 první věta obč. zák.), a zároveň dává zakladateli možnost určit ve statutu „jiný způsob jmenování nebo odvolání svěřenského správce“ (§ 1455 odst. 1 druhá věta obč. zák.). Je otázkou, zda první větě rozumět tak, že zakladatel má právo jmenovat a odvolávat svěřenského správce kdykoli, tj. po celou dobu trvání svěřenského fondu, anebo tak, že toto právo zakladateli náleží pouze při vzniku svěřenského fondu. Vzhledem k tomu, že zákon v této souvislosti hovoří nejen o jmenování, ale zároveň také o odvolávání svěřenského správce, by se dalo usuzovat na to, že toto právo zakladateli přísluší po celou dobu existence svěřenského fondu. Jestliže se v § 1455 odst. 1 obč. zák. výslovně říká, že zakladatel má právo odvolávat svěřenského správce, bylo by z povahy věci nelogické, aby zakladatel mohl toto právo vykonat pouze v době vzniku svěřenského fondu. Naopak, výslovné znění zákona naznačuje, že zakladatel je oprávněn zbavit svěřenského správce jeho funkce, jestliže se v průběhu výkonu správy ukáže, že správce není schopen nebo ochoten řádně plnit své povinnosti.¹²¹

¹²⁰ BOUCHER, Valérie, *op. cit.*, č. 138, s. 1/51. BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 184, s. 182.

¹²¹ V tomto směru se česká právní úprava, která přiznává zakladateli právo přímo odvolávat svěřenského správce, zdá být ve vztahu k zakladateli liberálnější než úprava québecká. Code civil du Québec hovoří pouze o právu zakladatele jmenovat jednoho nebo několik správců, nikoli však o jeho právu odvolávat správce. Podobně jako v české úpravě je však zakladateli přiznáno právo určit způsob jmenování nebo nahrazování správců, což mu dává možnost zajistit si alespoň nepřímý vliv nad výběrem osob správců i v průběhu trvání správy (viz čl. 1276 CcQ).

Zakladatel také může rovnou sám sebe jmenovat svěřenským správcem a při splnění podmínek uvedených v § 1454 obč. zák. se tak podílet na přímém výkonu správy svěřenského fondu. Náleží mu rovněž právo určit ve statutu osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno jako obmyšlenému, a určit rozsah tohoto plnění [§ 1452 odst. 2 písm. f) a § 1457 odst. 1 obč. zák.]. Zakladatel by si ale zřejmě mohl ve statutu vyhradit právo jmenovat obmyšlené nebo určit jejich podíl na plnění ze svěřenského fondu až na dobu po vzniku svěřenského fondu.¹²²

2.3. Výhrada práv k majetku ve svěřenském fondu

Obecně platí, že důsledkem vyčlenění majetku z vlastnictví zakladatele do svěřenského fondu je pozbytí vlastnického práva zakladatele k tomuto majetku. Klade se nicméně otázka, zda je možné, aby si zakladatel vyhradil určitá práva ve vztahu k vyčleněnému majetku. Občanský zákoník 2012 tuto otázku výslovně neřeší, na rozdíl od Code civil du Québec, který zahrnuje ustanovení, podle něhož si zakladatel „může vyhradit právo na plody a užitky anebo případně na majetek ve fiducii“ (čl. 1281 CcQ).¹²³ Québecká právní teorie v této souvislosti rozlišuje dvě různé situace. Za prvé dovozuje, že uvedené ustanovení dává zakladateli například možnost převést do fiducie pouze holé vlastnictví k určitému majetku (např. nemovitě věci) a vyhradit si požívací právo k tomuto majetku.¹²⁴

¹²² Občanský zákoník 2012, na rozdíl od québecké úpravy, neříká výslovně, že „zakladatel si může pro sebe vyhradit právo jmenovat beneficienty nebo určit jejich podíl na plnění“ [srov. naproti tomu čl. 1282 al. 1 CcQ, podle kterého „Le constituant peut se réserver ou conférer au fiduciaire ou à un tiers la faculté d’élire les bénéficiaires ou de déterminer leur part“], nicméně takovou možnost nevyklučuje a připouští, aby statut určil „něco jiného“ (§ 1457 odst. 1 *in fine* obč. zák.), resp. aby ve statutu byl stanoven „způsob, jak bude obmyšlený určen“ [§ 1452 odst. 2 písm. f) obč. zák.]. Z toho lze dovodit, že také podle české právní úpravy je možné, aby si zakladatel vyhradil právo vybírat beneficienty svěřenského fondu až na dobu po jeho vzniku nebo aby toto právo udělil svěřenskému správci nebo třetí osobě.

¹²³ Ve franc. znění: „Le constituant peut se réserver le droit de recevoir les fruits et revenus ou, éventuellement, le capital d’une fiducie, ...“

¹²⁴ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 229, s. 218. V québecké literatuře byl však vyjádřen i názor, podle kterého si zakladatel nemůže ve vztahu k majetku převedenému do fiducie platně vyhradit nebo zachovat práva, třebaže závazková, která ve svém souhrnu převažují nad právy, kterých se vzdal. Viz NACCARATO, Mario. La fiducie: réflexion sur la réception judiciaire d’un nouveau code. *Les cahier de Droit*. 2007, Vol. 48. no. 3, s. 523, kde se

Jako druhý způsob, jakým si zakladatel může vyhradit určitá práva k vyčleňovanému majetku, se připouští postup, při kterém zakladatel sám sebe určí beneficentem plodů a užitků plynoucích z majetku ve fiducii anebo beneficentem tohoto majetku.¹²⁵ Spornou otázkou nicméně je, zda zakladatel může být pouze jediným beneficentem fiducie. V québecké literatuře na tuto otázku neexistuje jasný názor, ale podle řady autorů zákon takovou možnost připouští.¹²⁶ Tento většinový postoj byl potvrzen i v rozhodnutí odvolacího québeckého soudu ve věci *Levasseur c. 9095-9206 Québec inc.* z roku 2012.¹²⁷

Jak bylo uvedeno výše, občanský zákoník 2012 nemá ustanovení podobné čl. 1281 CcQ. Na druhé straně, zákonná úprava nestanoví žádné konkrétní omezení, pokud jde o povahu nebo rozsah věcí, které zakladatel jako svůj majetek může vyčlenit do svěřenského fondu. Tímto majetkem může být jakákoli věc v právním smyslu, tzn. i právo, jestliže to připouští jeho povaha (srov. § 496 odst. 2 obč. zák.). Tímto právem by mohlo být například věcné právo vztahující se k určité cizí věci (např. služebnost užívacího¹²⁸ nebo požívací práva¹²⁹) nebo pohledávka zakladatele vůči jeho dlužníkovi. V této souvislosti se klade otázka, zda zakladatel může do svěřenského fondu vyčlenit jen některá ze svých dílčích

uvádí: „... le constituant ne pourra pas, sous peine de nullité, se réserver ou conserver, sur les biens transférés en fiducie, une série de droits, même personnels, prépondérants par rapport aux droits dont il s'est départi.“

¹²⁵ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 229, s. 218.

¹²⁶ *Ibid.* č. 229, s. 218. Viz dále CLAXTON, John B., 2005, *op. cit.*, č. 6.20–6.22. BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie. La fiducie de droit civil à la lumière l'arrêt Thibault. In: Colloque – *Les fiducies*, no. 147. Montréal: APFF, 2005, č. 3.2. BEAUCHEMIN, Lucie. Fiducie entre vifs de protection d'actifs. In: *Congrès 95*. Montréal: APFF, 1996 s. 12:22 – 12:23. MacDONALD, Roderick A. The Security Trust: Origins, Principles and Perspectives. In: Conférence Meredith. *Les sociétés, les fiducies et les entités hybrides en droit commercial contemporain*. Montréal, Cowansville: Éditions Yvon Blais, 1997, s. 192. Byl nicméně uveden i opačný názor, podle kterého se zakladatel nemůže ustanovit jediným beneficentem. Viz CUMYN, Cantin. L'acte constitutif d'une fiducie. In: MOORE, Benoît. *Mélanges Jean Pineau*. Montréal: Éditions Thémis, 2003, s. 654.

¹²⁷ *Levasseur c. 9095-9206 Québec inc.*, 2012 QCCA 45 (CanLII), odst. 78–82 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne ze dne 8. 10. 2009 [cit. 7. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2631f>.

¹²⁸ § 1283 a § 1284 obč. zák.

¹²⁹ § 1285 a násl. obč. zák.

vlastnických oprávnění k určité věci.¹³⁰ Mohlo by se zdát, že vlastníkovi věci skutečně nic nebrání v tom, aby v souladu se svou vlastnickou svobodou (srov. § 1012 obč. zák.) do svěřenského fondu vyčlenil například pouze užívací nebo požívací právo k určité své vlastní věci (což by zároveň implikovalo také vyčlenění práva tuto věc držet)¹³¹ a zároveň si pro sebe vyhradil zbylá vlastnická oprávnění ve vztahu k téže věci. Důvodem vzniku takového svěřenského fondu by přitom mohla být jen smlouva.¹³²

Nicméně jestliže by zakladatel nepřevodil do svěřenského fondu všechna svá vlastnická oprávnění k určité věci, tedy nevyčlenil by vlastnické právo jako celek, ale některé jeho dílčí komponenty by si pro sebe vyhradil, vedlo by to ve svém důsledku k rozdělení původně jednotného vlastnického režimu ve vztahu k této věci. Některé dílčí složky vlastnického práva by natrvalo vyšly ze jmění zakladatele a staly by se součástí jiného jmění, tedy „odděleného a nezávislého vlastnictví vyčleněného majetku“,¹³³ jiné dílčí složky téhož vlastnického práva by zůstaly součástí jmění, resp. vlastnictví (srov. pojem vlastnictví podle § 1011 obč. zák.) zakladatele. Odtud by již nebylo daleko k tomu, aby se vytvořil režim duality vlastnického práva, který je vlastní anglosaskému právnímu prostředí, ale je cizí „kontinentálnímu“ právnímu myšlení vycházejícímu z koncepce jednoty a nedělitelnosti vlastnického práva.

Je pravdou, že vlastník se může dobrovolně omezit ve svém vlastnickém právu tím, že se ve prospěch jiného vzdá některých svých vlastnických oprávnění (srov. § 1012 obč.

¹³⁰ K analytickému vymezení vlastnického práva jako souboru dílčích práv – oprávnění vlastníka viz KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné 1.* 4., akt. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005, s. 318.

¹³¹ Na rozdíl od služebnosti užívacího nebo požívacího práva, kterou se nositeli tohoto práva poskytuje právo užívat, resp. požívat určitou cizí věc (srov. § 1283, § 1285 obč. zák.), v případě užívacího nebo požívacího práva jako jednoho z dílčích oprávnění vlastníka, jde o právo užívat nebo požívat svou vlastní věc.

¹³² Z povahy věci by zde nepřicházel v úvahu svěřenský fond zřízený pořizováním pro případ smrti, protože takový svěřenský fond vzniká až k okamžiku smrti zakladatele (§ 1451 obč. zák.).

¹³³ § 1448 odst. 2 obč. zák. předpokládá se, že věci, které zakladatel vyčlení ze svého vlastnictví do svěřenského fondu, navždy pozbyde, tedy že tyto věci se k němu, resp. k jeho dědicům, již nevrátí. (Výjimkou by byl případ, ve kterém by zakladateli vzniklo právo na vydání majetku ze svěřenského fondu na základě § 1472 obč. zák., event. případ, ve kterém by zakladatel sám sebe určil obmysleným s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu.)

zák.).¹³⁴ Samotný pojem „omezení“ však implikuje skutečnost, že toto „vzdání se“ dílčích práv vlastníka je pouze dočasné, nikoli trvalé. Předpokládá se, že právní důvod omezení časem odpadne – pomine a vlastnické právo se bez dalšího obnoví v původním rozsahu (tzv. elasticita vlastnického práva),¹³⁵ tedy že vlastník nabyde zpět vlastnická oprávnění, kterých se pouze dočasně „vzdal.“¹³⁶ Jestliže by ale záměrem vlastníka bylo vyčlenit část svých vlastnických oprávnění k určité věci (např. právo na užívání nebo požívání své vlastní věci) do svěřenského fondu, znamenalo by to, že hodlá tato svá vlastnická práva trvale pozbyt. Nebylo by tedy zřejmě možné mluvit pojmově o „omezení“ jeho vlastnického práva, ale skutečně o trvalém vzdání se některých z jeho dílčích komponent. To by však mohlo vést k nenávratnému rozdělení režimu jednotného vlastnického práva, ledaže by se jednotlivé složky vlastnického práva vyčleněné do svěřenského fondu po zániku správy vrátily zpět k zakladateli.

Jak bylo uvedeno výše, québecká právní teorie připouští, aby si zakladatel k vyčleněnému majetku vyhradil určitá věcná práva.¹³⁷ Je však třeba připomenout, že québecký občanský zákoník obsahuje ustanovení, které výslovně umožňuje zakladateli „vyhradit si právo na plody a užitky anebo případně na majetek ve fiduciárním jmění“ (viz čl. 1281 CcQ). Toto ustanovení by bylo možné považovat za určitou výjimku z obecného pravidla, podle kterého ani zakladatel, ani správce a ani beneficiant nemá věcné právo k majetku převedenému do fiduciárního jmění (srov. čl. 1261 CcQ).¹³⁸ Česká právní úprava

¹³⁴ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan, *op. cit.*, s. 325 a s. 333.

¹³⁵ K tzv. principu elasticity vlastnického práva *Ibid.* s. 320 a s. 321.

¹³⁶ Jestliže například vlastník určité věci uzavře nájemní nebo pachtovní smlouvu, omezí se ve svém vlastnickém právu k této věci tím, že převede na nájemce, resp. pachtýře právo tuto věc dočasně užívat, resp. požívat (srov. § 2201 a násl. obč. zák.; § 2332 a násl. obč. zák.). Z dočasnosti jako jednoho z pojmových znaků nájmu, resp. pachtu plyne, že po skončení trvání nájmu (pachtu) se užívací (požívací) právo „vrátí“ zpět vlastníkovi. Jeho vlastnické právo se samo obnoví v původním rozsahu. Tím bude zachována jednota a nedělitelnost vlastnického práva.

¹³⁷ Kapitola 2.3., s. 49.

¹³⁸ Srov. čl. 1261 CcQ, podle kterého: „Le patrimoine fiduciaire, formé des biens transférés en fiducie, constitue un patrimoine d'affectation autonome et distinct de celui du constituant, du fiduciaire ou du bénéficiaire, sur lequel aucun d'entre eux n'a de droit réel.“

obdobné „zvláštní“ ustanovení postrádá a pouze obecně stanoví (obdobně jako čl. 1261 CcQ), že majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím správce, zakladatele ani obmyšleného (§ 1448 odst. 3 věta za středníkem obč. zák.). Zdá se tedy, že občanský zákoník 2012 skutečně předpokládá, že zakladatel se vzdá všech vlastnických oprávnění k majetku vyčleněnému do svěřenského fondu bez možnosti vyhradit si zároveň k tomuto majetku nějaké věcné právo.

2.4. Zakladatel jako obmyšlený svěřenského fondu

Jestliže by zakladatel měl záměr vyhradit si určitá práva ve vztahu k vyčleněnému majetku nebo právo na majetek jako takový, připadá v úvahu ještě možnost, že sám sebe určí obmyšleným svěřenského fondu. Občanský zákoník 2012 se však nijak zvlášť nevyjadřuje ani k této otázce. Nelze tedy zcela jednoznačně říci, zda se zakladatel může platně určit obmyšleným s právem na plody a užitky ze svěřenského fondu, ani to, zda může sám sebe jmenovat obmyšleným s právem na vydání majetkové podstaty ze svěřenského fondu při zániku jeho správy.¹³⁹ Zákon upravuje pouze podmínky, za kterých zakladatel může být současně svěřenským správcem, resp. podmínky, za kterých svěřenský správce může být současně obmyšleným (srov. § 1454 obč. zák.). Z toho by se dalo dovodit, že pokud by zákonodárce považoval za nutné stanovit nějaká kritéria nebo omezení, při jejichž splnění je přípustné, aby zakladatel byl současně osobou s právem na plnění ze svěřenského fondu, učinil by tak stejně jako ve výše uvedených případech. Zdá se tedy, že v zásadě nic nebrání tomu, aby zakladatel sám sebe jmenoval obmyšleným svěřenského fondu, popř. aby zakladatele jako obmyšleného jmenovala jiná osoba, která je oprávněna k výběru beneficentů (srov. § 1457 odst. 1 a 2 obč. zák.). Důvodem vzniku takového svěřenského fondu by přitom mohla být jen smlouva.¹⁴⁰

V každém případě i zde platí, že autonomie vůle osob soukromého práva (zakladatele) je limitována obecnými korektivy dobrých mravů a veřejného pořádku.¹⁴¹ Jestliže by tedy zakladatel sám sebe určil obmyšleným svěřenského fondu a tento postup by byl v rozporu

¹³⁹ Zakladateli se výslovně přiznává právo na vydání majetku ze svěřenského fondu pouze tehdy, jestliže zde při zániku správy není žádný obmyšlený, kterému by měl být tento majetek vydán (srov. § 1472 obč. zák.).

¹⁴⁰ Z povahy věci by zde nepřicházel v úvahu svěřenský fond zřízený pořízením pro případ smrti, protože takový svěřenský fond vzniká až k okamžiku smrti zakladatele (§ 1451 obč. zák.).

¹⁴¹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 123 a 124.

s „psaným či nepsaným pravidlem, na jehož dodržování je třeba bezvýhradně trvat za účelem zachování stěžejních základů právního řádu zdejší společnosti,“¹⁴² bylo by možné dojít k závěru o rozporu takového jednání s veřejným pořádkem.¹⁴³

2.5. Výhrada možnosti udílet rady svěřenskému správci

Obecně platí, že „vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonává (ale pouze „v rozsahu omezeném účelem správy“¹⁴⁴) vlastním jménem na účet fondu svěřenský správce“ (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Jeho základní povinností je spravovat svěřený majetek tak, aby bylo dosaženo účelu stanoveného zakladatelem (srov. § 1448 odst. 1 obč. zák.). V rámci výkonu plné správy majetku ve svěřenském fondu (§ 1456 první věta obč. zák.) je svěřenský správce oprávněn „se spravovaným majetkem činit cokoli, co je nutné a užitečné“ (§ 1410 obč. zák.), může s ním činit vše, co prospívá účelu, k jehož naplnění mu byl majetek svěřen. Z právní úpravy tedy vyplývá, že svěřenský správce má svěřený majetek pod svou kontrolou a ve své výlučné správě.¹⁴⁵ Do výkonu správy by proto svěřenskému správci neměl nikdo zasahovat, protože správce odpovídá za řádný výkon svých povinností (srov. § 1411, § 1418, § 1420).

Z toho důvodu by nebylo možné, aby si zakladatel ve statutu vyhradil oprávnění dávat svěřenskému správci závazné pokyny ve vztahu k rozhodování ve věcech správy. Tímto

¹⁴² *Ibid.* s. 125.

¹⁴³ V rozporu s veřejným pořádkem by například mohlo být jednání, které by se dalo posoudit jako obcházení zákona. Pravidlo o zákazu obcházení zákona je nepochybně pravidlem, které má zásadní význam pro „zachování stěžejních základů právního řádu zdejší společnosti“ a je proto třeba na něm „bezvýhradně trvat“. Jestliže by tedy někdo vyčlenil ze svého vlastnictví určitý majetek do svěřenského fondu a zároveň sám sebe určil obmyšleným s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy (§ 1457 odst. 3, § 1472 obč. zák.), bylo by možné uvažovat o rozporu takového jednání s veřejným pořádkem, pokud by se prokázalo, že skutečným záměrem zakladatele při zřízení svěřenského fondu bylo vyhnout se „po právu“ určité zvláštní povinnosti, kterou mu ukládá zákon.

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1453–1456, s. 354.

¹⁴⁵ Srov. čl. 1278 CcQ, který výslovně stanoví, že: „Správci náleží kontrola a výlučná správa svěřeného majetku, ...“ (Ve franc. znění: „Le fiduciaire a la maîtrise et l'administration exclusive du patrimoine fiduciaire ...“ V angl. znění: „A trustee has the control and the exclusive administration of the trust patrimony, ...“)

způsobem by si zakladatel i po vzniku svěřenského fondu podržel vliv na určování osudu vyčleněného majetku a nadále by se vůči tomuto majetku choval *de facto* jako jeho vlastník. To by bylo v rozporu se samou podstatou institutu svěřenského fondu. Québecké soudy nicméně připustily možnost, aby si zakladatel vyhradil právo udílet správci rady nebo mu sdělovat své preference, zejména v otázkách investování svěřeného majetku, za předpokladu, že správce nebude jeho instrukcemi vázán a zachová si oprávnění činit ve vztahu ke svěřenému majetku konečná rozhodnutí bez ohledu na přání zakladatele. V rozhodnutí ve věci *Darling c. Québec (Sous-ministre de Revenu)* z roku 1996¹⁴⁶ bylo uvedeno, že „les ordres que la constituante pouvait donner au fiduciaire étaient subordonnés à l'obligation du fiduciaire d'agir en bon père de famille,“ tedy, že „příkazy, které zakladatel mohl udělit správci, byly podřízeny povinnosti správce jednat s péčí řádného otce rodiny“¹⁴⁷ a v důsledku toho mohly být ze strany správce odmítnuty.¹⁴⁸

2.6. Právo dohledu nad správou svěřenského fondu

Zákon přiznává zakladateli právo dohledu nad správou svěřenského fondu (viz § 1463 a násl. obč. zák.). V rámci tohoto dohledu je zakladatel oprávněn kontrolovat vnitřní doklady týkající se svěřenského fondu a požadovat, aby mu správce předložil vyúčtování, zprávy nebo jiné informace o svěřenském fondu (§ 1465 odst. 2 obč. zák.). V případě, ve kterém by správce zanedbával správu nebo nebyl schopen jejího řádného výkonu, zakladatel může požádat soud, aby správci určité jednání uložil nebo zakázal, anebo aby svěřenského správce odvolal nebo jmenoval jiného (§ 1466 odst. 1 obč. zák.).

¹⁴⁶ *Darling c. Québec (Sous-ministre de Revenu)*, 1996 CanLII 6415 (QC CA) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 9. 4. 1996 [cit. 12. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1njn3>. Viz také *Pierre Roy & Associés inc. c. Bagnoud*, 2005 QCCA 492 (CanLII), zejm. odst. 37 a násl. [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 10. 5. 2005 [cit. 12. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1knn0>.

¹⁴⁷ Srov. § 1411 obč. zák., který hovoří o povinnosti správce cizího majetku plnit své povinnosti s „péčí řádného hospodáře.“

¹⁴⁸ Viz také CLAXTON, John B. *The Quebec R.R.S.P. and Bank of Nova Scotia v. Thibault*. *Revue du Barreau*. 2003, Tome 63, odst. 35, s. 274.

3. Svěřenský správce

3.1. Pojem svěřenského správce

Svěřenský správce je ústředním aktérem svěřenského fondu po celou dobu jeho existence. Hlavním úkolem správce je držet a spravovat svěřený majetek pro určitý účel vymezený zakladatelem (§ 1448 odst. 1 obč. zák.). Svěřenský správce má ve vztahu k majetku ve svěřenském fondu postavení správce pověřeného plnou správou (§ 1456 obč. zák.). Je tedy povinen dbát nejen o zachování svěřeného majetku (§ 1405 obč. zák.), ale také o jeho rozmnožení (§ 1409 obč. zák.). Současně je však oprávněn se svěřeným majetkem činit cokoli, co je nutné a užitečné (§ 1410 obč. zák.), tedy vše, co je potřebné pro dosažení účelu správy.

Svěřenský správce má vůči svěřenému majetku postavení, které navenek v mnohém připomíná postavení vlastníka (viz zejm. § 1456 druhá věta obč. zák.). Jeho skutečným vlastníkem však není (viz výslovně § 1448 odst. 3 věta za středníkem obč. zák.) a ani být nemůže. Zákon vychází z tzv. „moderní“ neboli „objektivní“ teorie jmění, podle které majetek ve svěřenském fondu není spojen s žádnou osobou a je součástí odděleného a nezávislého jmění (srov. § 1448 odst. 2 obč. zák.). Svěřenský správce je sice osobou, která ze zákona vlastním jménem vykonává vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu (§ 1448 odst. 3 věta před středníkem obč. zák.). Zároveň je však výslovně stanoveno, že svěřenský správce musí tato vlastnická práva vykonávat „na účet fondu.“ Z toho plyne, že svěřenský správce není nadán skutečnou vlastnickou svobodou ve smyslu § 1012 obč. zák., ale vlastnická práva ke svěřenému majetku je povinen vykonávat pouze v zájmu svěřenského fondu, nikoli ve svém vlastním zájmu. Svěřenský správce může se svěřeným majetkem činit v zásadě cokoli, ale při nakládání s tímto majetkem je vždy omezen přinejmenším tím, že takové nakládání musí prospívat účelu správy (§ 1410 obč. zák.). Na rozdíl od skutečného vlastníka, který vykonává své vlastnické právo především za tím účelem, aby jemu samému přinášelo prospěch, svěřenský správce nikdy nemůže vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu vykonávat ve svém vlastním zájmu (ledaže by byl zároveň obmyšleným svěřenského fondu),¹⁴⁹ ale s ohledem na účel, pro který mu byl majetek svěřen, tedy zpravidla ve prospěch obmyšlených osob.

¹⁴⁹ Při splnění podmínek uvedených v § 1454 obč. zák.

3.2. Způsobilost být svěřenským správcem

Podle občanského zákoníku může být svěřenským správcem jak osoba fyzická, tak osoba právnická. Podmínkou způsobilosti fyzické osoby být svěřenským správcem je její svéprávnost (§ 1453 odst. 1 obč. zák.). Právnická osoba může být svěřenským správcem, stanoví-li tak zákon (§ 1453 odst. 2 obč. zák.).

3.2.1. Fyzická osoba

Jestliže zákon hovoří o „svéprávnosti“ jako podmínce způsobilosti fyzické osoby být svěřenským správcem, má tím zřejmě na mysli plnou svéprávnost. To je možné dovodit z některých ustanovení obsažených v obecné části občanského zákoníku, ve kterých se rovněž mluví „jen“ o svéprávnosti, ale rozumí se tím nepochybně plná svéprávnost. Takovým ustanovením je například § 30 odst. 2 obč. zák., který stanoví, že „před nabytím zletilosti se plné svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství,“ a dále, že „svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.“ Z toho plyne, že svéprávností nabytou uzavřením manželství je plná, nikoli částečná svéprávnost. Podle § 37 odst. 1 obč. zák. platí, že: „Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého.“ Z toho vyplývá, že svéprávností přiznanou soudem se rozumí plná svéprávnost, kterou člověk získává zásadně zletilostí, tj. dovršením osmnáctého roku věku (srov. § 30 odst. 1 obč. zák.).¹⁵⁰

Na druhé straně zákon výslovně nevyžaduje, aby svěřenský správce, který je fyzickou osobou, byl zletilý. Je tedy možné dovodit, že způsobilým svěřenským správcem by mohla

¹⁵⁰ Závěr o plné svéprávnosti jako podmínce způsobilosti fyzické osoby být svěřenským správcem odpovídá také znění čl. 1274 CcQ, který výslovně stanoví, že „fiduciárním správcem může být fyzická osoba plně způsobilá k výkonu svých soukromých práv, ...“ (Ve franc. znění: „La personne physique pleinement capable de l'exercice de ses droits civils peut être fiduciaire, ...“). Québecká právní teorie potvrzuje, že zletilý člověk, který nemá plnou způsobilost právně jednat nebo spravovat svůj majetek, nemůže vykonávat funkci fiduciárního správce. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 193, s. 186.

být i nezletilá osoba, která nabyla plné svéprávnosti přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství (§ 30 odst. 2 obč. zák.).¹⁵¹ Jestliže by zákonodárce vyžadoval, aby svěřenský správce byl zletilý, stanovil by tak zřejmě přímo, jako to učinil například v případě způsobilosti zůstavitele uzavřít dědickou smlouvu (viz § 1584 odst. 1 obč. zák.). Nedostatek zletilosti na straně svěřenského správce by však mohl být překážkou pro výkon jeho funkce potud, jestliže by řádné plnění jeho povinností vyžadovalo, aby uskutečňoval činnost, k jejímuž provádění je zapotřebí splnění podmínky věku podle předpisů veřejného práva. Zvláštní zákon by také mohl stanovit požadavek na odbornou způsobilost nebo jinou vlastnost či zvláštní kvalifikaci pro výkon určité činnosti, které je zapotřebí při výkonu správy.

Jestliže by svěřenský správce z důvodu nedostatku požadovaného věku nebo potřebné zvláštní kvalifikace nemohl vykonávat činnost, která je předpokladem efektivního výkonu správy svěřenského fondu, a tento nedostatek by se nepodařilo odstranit, byl by to důvod pro odvolání správce a jeho nahrazení jiným, způsobilým správcem. Toho by bylo možné dosáhnout postupem podle § 1466 odst. 1 obč. zák., event. na základě změny statutu svěřenského fondu podle § 1469 odst. 2 obč. zák.

3.2.2. Právnícká osoba

Svěřenským správcem může být také právnícká osoba. Svěřenským správcem však může být pouze taková právnícká osoba, která je podle zvláštního zákona oprávněna jednat jako svěřenský správce (§ 1453 odst. 2 obč. zák.). Právníckou osobou, která je oprávněna jednat jako svěřenský správce, je například investiční společnost ve vztahu ke svěřenskému fondu, který je investičním fondem [§ 11 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 150 odst. 2 zák. o investičních společnostech a investičních fondech].

¹⁵¹ Také québecká právní teorie uznává, že nezletilý, který se stal „plně emancipovaný,“ tj. způsobilým vykonávat svá soukromá práva, jako kdyby byl zletilý (čl. 176 CcQ), může být jmenován fiduciárním správcem. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 193, s. 186. Pojem „plně emancipace“ (franc. „la pleine émancipation“) přitom odpovídá nabytí plné svéprávnosti ve smyslu § 30 obč. zák. Srov. čl. 175 CcQ, ze kterého plyne, že nezletilý se stává plně emancipovaným buď v důsledku uzavření manželství, anebo na základě rozhodnutí soudu.

3.3. Zajištění nestranného a objektivního výkonu správy

Podle § 1454 obč. zák. může být svěřenským správcem i zakladatel svěřenského fondu nebo osoba, které má být ze svěřenského fondu plněno. Podmínkou nicméně je, aby v takovém případě svěřenský fond měl dalšího správce, kterým je osoba třetí, a aby správci právně jednali společně. Pravidlo vyžadující přítomnost nestranného správce směřuje především k zajištění objektivního výkonu správy a zamezení či alespoň omezení možnosti vzniku střetu zájmů.¹⁵²

Québecké soudy došly k jasnému závěru, že pravidlo o potřebě dalšího správce (čl. 1275 CcQ) má povahu veřejného pořádku, a zakladatel proto nemůže vyloučit jeho použití.¹⁵³ Tento názor sdílí také québecká právní teorie.¹⁵⁴ Například v rozhodnutí ve věci *Dubois* z roku 2003 (viz pozn. 129) bylo uvedeno, že článek 1275 CcQ má povahu veřejného pořádku a že děti zakladatele, které byly určeny v jeho závěti jako beneficianti jím zřízené fiducie, nemohou samy jednat jako správci, ale musí jednat společně se správcem, který není ani

¹⁵² Viz BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon., *op. cit.*, art. 1275 CcQ, Annotations, Commentaires du ministère de la Justice, s. 1494, kde se uvádí: „la présence d’un fiduciaire impartial est exigée, afin d’assurer une administration objective et d’atténuer les conflits d’intérêts possibles“ („přítomnost nestranného fiduciárního správce se vyžaduje k zajištění objektivní správy a zeslabení možnosti vzniku střetů zájmů“). Viz také BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 196, s. 191. Stejný závěr nepochybně platí i ve vztahu k § 1454 obč. zák., jehož znění odpovídá textu čl. 1275 CcQ. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku z roku 2012 v této souvislosti hovoří o „nezbytnosti zabránění vzniku rizik,“ čímž má jistě na mysli rizika vzniku střetu zájmů (viz Důvodová zpráva k § 1453–1456 obč. zák.).

¹⁵³ *Dubois (Succession de) c. Dubois*, 2003 CanLII 19682 (QC CS), odst. 7 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 23. 1. 2003 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1bz6h>. Viz dále *Brassard c. Brassard*, 2009 QCCA 898 (CanLII), odst. 139 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 6. 5. 2009 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>. Viz také *Babin c. Leduc (Succession de)*, 2016 QCCS 4644 (CanLII), odst. 6 a 7 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure dne 3. 8. 2016 [cit. 15. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gtvzn>.

¹⁵⁴ Viz především BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 196.2, s. 192–193. BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie. L'ABC des fiducies entre vifs : aspects civils et fiscaux. *C.P. du N.* 1999, no. 2, odst. 138. BARETTE, André J. Problèmes courants en matière d'administration fiduciaire: le cas des fiducies testamentaires. In: *Fiducies personnelles et successions*. Service de la formation du Barreau du Québec, 2003, Vol. 186. Cowansville: Les Éditions Yvon Blais Inc., 2003, s. 78. MUIR, Barbara. La fiducie au Québec. In: *Colloque sur les fiducies dans le Code civil du Québec*. Montréal: Wilson & Lafleur, 1995, s. 7.

zakladatelem, ani beneficentem (odst. 7 cit. roz.).¹⁵⁵ Obdobně, v rozhodnutí ve věci *Rowantree c. Smiley* z roku 1996¹⁵⁶ soud konstatoval, že beneficent, který jednal společně se svým otcem jako fiduciární správce, byl od okamžiku, ve kterém jeho otec odstoupil z funkce správce, ze zákona povinen jednat se třetí osobou jako náhradním správcem a nebyl oprávněn sám pokračovat ve výkonu správy. V rozhodnutí ve věci *Davidson c. Groupe Thibault Van Houtte et Associés ltée* z roku 2007¹⁵⁷ soud potvrdil, že zakladatel nemůže jednat sám jako fiduciární správce, ale s ohledem na čl. 1275 CcQ se v takovém případě vyžaduje přítomnost dvou správců.

Český občanský zákoník pojem „veřejný pořádek“ nedefinuje. Nicméně s ním počítá jako s jedním z korektivů autonomie vůle osob soukromého práva (srov. zejména § 1 odst. 2 obč. zák.). V české odborné literatuře je veřejný pořádek vymezen jako „souhrn psaných i nepsaných pravidel, na jejichž dodržování je podle panujícího přesvědčení v daném prostředí nutné bezvýhradně trvat,“ za účelem „zachování stěžejních základů právního řádu v demokratické společnosti.“¹⁵⁸ Lze předpokládat, že pravidlem, které je součástí veřejného pořádku, je i pravidlo obsažené v § 1454 obč. zák., které má vyloučit nebo alespoň omezit riziko vzniku střetu zájmů při výkonu správy svěřenského fondu.

¹⁵⁵ V daném případě se správce testamentárního trustu domáhal toho, aby se nepoužila závětní doložka, ve které zůstavitel určil, že až nejmladší z jeho dětí dosáhne věku 21 let, skončí činnost navrhovatele jako správce a jedinými správci budou děti zůstavitele, které byly zároveň určeny beneficienty trustu. Soud uvedl, že pokud by se napadená závětní doložka použila, došlo by ke střetu zájmů, což by bylo v rozporu s čl. 1275 CcQ, který má povahu veřejného pořádku. Došel k závěru, že navrhovatel by měl i nadále vykonávat funkci správce a za tím účelem je třeba jej jmenovat, aby jednal jako třetí správce společně s dětmi zůstavitele. Soud zdůraznil, že současně je třeba respektovat vůli zůstavitele a měl by se proto aplikovat čl. 1294 al. 2 CcQ, který dává soudu možnost změnit podmínky trustu, jestliže nová opatření umožní lépe respektovat původní záměr zakladatele nebo podpoří dosažení účelu trustu (srov. § 1469 obč. zák.).

¹⁵⁶ *Rowantree v. Smiley*, 1996 CanLII 4421 (QC CS), odst. 28 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 31. 7. 1996 [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kld5>.

¹⁵⁷ *Davidson c. Groupe Thibault Van Houtte et Associés ltée*, 2007 QCCA 743 (CanLII), odst. 18 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 28. 5. 2007 [cit. 16. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1rn3w>.

¹⁵⁸ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 124 a 125.

3.3.1. Důsledky porušení pravidla obsaženého v § 1454 obč. zák.

Vzniká otázka, jaké právní důsledky by mělo nerespektování pravidla obsaženého v § 1454 obč. zák. Výše bylo uvedeno, že svěřenský fond, který je vytvářen smlouvou, vzniká dnem zápisu do evidence svěřenských fondů (§ 1451 odst. 2 obč. zák.). Podmínkou zřízení takového svěřenského fondu ale je, aby alespoň jeden správce přijal pověření k jeho správě. (§ 1451 odst. 1 obč. zák.). Naproti tomu ke zřízení svěřenského fondu vytvářeného pořízením pro případ smrti se nevyžaduje, aby došlo k přijetí správy pověřeným správcem (§ 1451 odst. 3 obč. zák.; srov. také § 164 odst. 3 z. z. ř. s.). Tento fond vzniká dnem smrti zůstavitele a jeho zápis do evidence svěřenských fondů má tak pouze deklaratorní charakter. Z toho vyplývá, že k platnému zřízení a vzniku svěřenského fondu v zásadě není třeba, aby zakladatel jmenoval svěřenského správce nebo určil způsob jeho jmenování. Pouze v případě „smluvního“ zřízení svěřenského fondu je z povahy věci nutné, aby zakladatel určil alespoň toho správce, se kterým uzavírá smlouvu vedoucí ke vzniku správy. Jinak bude stačit, pokud zakladatel stanoví počet svěřenských správců a způsob, jakým jednají [§ 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.].

Ke správnému fungování svěřenského fondu bude nicméně již zapotřebí, aby jeho správa byla vykonávána řádně, tzn. způsobem, který zakladatel určil ve statutu svěřenského fondu, a zároveň podle podmínek, které stanoví zákon. Vždy bude mimo jiné zapotřebí, aby byla respektována vůle zakladatele, pokud jde o počet svěřenských správců. Jestliže tedy například zakladatel projeví záměr, aby svěřenský fond měl tři správce a aby správci vždy jednali společně, bude ke zřízení svěřenského fondu stačit, jestliže pověření k jeho správě přijme alespoň jeden svěřenský správce (§ 1451 odst. 1 obč. zák.). Pro správné fungování svěřenského fondu bude ale nutné, aby byli po celou dobu jeho trvání ustaveni tři svěřenští správci. V případě, že by svěřenský fond trpěl nedostatečným počtem správců, chybějícího správce by ale nebylo možné ustavit podle vůle zakladatele, zákon umožňuje, aby potřebného správce jmenoval soud na návrh osoby, která na tom bude mít právní zájem (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Zákon tedy počítá s tím, že může nastat situace, při které dojde k ochromení správy pro nedostatečný počet svěřenských správců. Proto upravuje mechanismus, který umožňuje tento nedostatek napravit a předejít tak předčasnému zrušení svěřenského fondu (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.). Absence svěřenského správce, resp. požadovaného počtu správců, by tedy byla překážkou pro řádný výkon správy, bez dalšího by však neměla dopad na samotnou existenci svěřenského fondu. Teprve tehdy, když by se ani za pomoci soudu nepodařilo

ustavit správce pro umožnění řádného výkonu správy, by soud mohl dojít k závěru o nemožnosti dosažení účelu svěřenského fondu a na základě toho rozhodnout o jeho zrušení.

Podobně je třeba přistupovat k situaci, ve které zákon požaduje, aby svěřenský fond byl vybaven dalším, „nezaujatým“¹⁵⁹ správcem z důvodu zabezpečení nestranného výkonu správy (§ 1454 obč. zák.). Přítomnost třetí osoby jako dalšího, „nezaujatého“ správce je zákonnou podmínkou řádného výkonu správy, sama o sobě ale není nutným předpokladem pro vznik a existenci svěřenského fondu. Nastanou-li okolnosti, které budou mít za následek ohrožení nezávislého výkonu správy, bude svěřenský fond trpět vadou, ale nedojde tím ještě automaticky k jeho zániku.¹⁶⁰ Vadu spočívající v absenci třetí osoby jako „nezaujatého“ správce bude možné napravit tím, že takový správce bude ustaven za pomoci soudu.

Jestliže se tedy svěřenský fond ocitne bez správce, odlišného jak od osoby zakladatele, tak od osoby obmyšleného, může soud na návrh osoby, která na tom bude mít právní zájem, jmenovat jinou třetí osobu, aby jednala jako „nezaujatý“ správce (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Tím bude zároveň napraven nedostatek spočívající v nenaplněném počtu správců požadovaným zakladatelem.¹⁶¹ Stejným způsobem by bylo možné postupovat v případě, že by se správce – třetí osobu nepodařilo ustavit, ačkoli zakladatel takového správce jmenoval.¹⁶²

¹⁵⁹ Výrazem „nezaujatý“ správce se v této souvislosti rozumí takový správce, který nemá žádný vlastní zájem na svěřenském fondu. To nic ale nemění na tom, že každý svěřenský správce, včetně správce, který je současně zakladatelem nebo obmyšleným, musí při výkonu správy svěřenského fondu jednat nestranně a nesmí upřednostňovat svůj vlastní zájem. Je to jeho základní povinností (srov. zejm. § 1411 a § 1412 obč. zák.).

¹⁶⁰ Srov. § 1471 obč. zák., který uvádí zákonné důvody, pro které může dojít k zániku správy svěřenského fondu. Z tohoto ustanovení vyplývá, že k zániku svěřenského fondu z důvodu absence „nezaujatého“ správce by mohlo dojít pouze na základě rozhodnutí soudu. Soud by ale musel dojít k závěru o nemožnosti dosažení účelu správy (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.).

¹⁶¹ Půjde například o situaci, kdy zakladatel ve statutu určí, že svěřenský fond má mít dva správce. Jedním správcem zakladatel určí sám sebe a dalším správcem bude ustavena třetí, „nezaujatá“ osoba. Po určité době dojde k tomu, že činnost správce – třetí osoby z nějakého důvodu skončí (k důvodům skončení činnosti správce viz zejm. § 1438 obč. zák.), a jediným správcem svěřenského fondu zůstane zakladatel. V takovém případě bude pro zabezpečení řádného fungování svěřenského fondu třeba, aby soud jmenoval nového správce, a to jednak z důvodu doplnění požadovaného počtu správců, jednak z důvodu zabezpečení nestranného výkonu správy.

¹⁶² Zakladatel např. vyjádří záměr, aby svěřenský fond měl dva správce, s tím, že jedním správcem jmenuje toho, kdo je současně obmyšleným svěřenského fondu, a druhým správcem jmenuje třetí – „nezaujatou“ osobu. První jmenovaný správce – obmyšlený projeví souhlas s pověřením ke správě svěřenského fondu, druhý jmenovaný

Ve výše uvedených případech bude k zajištění nestranného výkonu správy stačit, jestliže soud na návrh zainteresované osoby jmenuje potřebného správce – třetí osobu, aniž by přitom musel měnit podmínky fungování správy určené zakladatelem ve statutu svěřenského fondu. K tomu, aby soud mohl jmenovat správce – třetí osobu však někdy bude třeba, aby soud změnil pravidla uvedená ve statutu týkající se požadovaného počtu správců. Jestliže například zakladatel vyjádřil záměr, aby svěřenský fond měl dva správce, přičemž jedním správcem jmenoval osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno, a druhým správcem určil sám sebe, bude k zajištění řádného fungování svěřenského fondu zapotřebí ustavit ještě alespoň jednoho správce navíc – tedy třetí, „nezaujatou“ osobu, aby jednala společně s ostatními správci. K tomu, aby takového spolusprávce bylo možné ustavit, bude ale muset dojít ke změně statutu svěřenského fondu, neboť ten počítá s tím, že svěřenský fond bude mít pouze dva správce. Konkrétně tedy bude muset být zvýšen počet svěřenských správců. Změnu statutu přitom může provést pouze soud, a to za předpokladu, že změna bude v souladu s původním záměrem zakladatele a pomůže k dosažení účelu správy (§ 1469 odst. 2 obč. zák.).

Zajímavý problém by nastal, pokud by zakladatel neurčil žádného správce – třetí osobu – a naopak by prohlásil, že si nepřeje, aby jakákoli třetí osoba vykonávala správu svěřenského fondu. Mohl by soud v takovém případě přistoupit ke změně podmínek správy a jmenovat dalšího – „nezaujatého“ – správce, ačkoli si to zakladatel výslovně nepřál? Bylo uvedeno, že soud může přistoupit ke změně statutu svěřenského fondu jen tehdy, jestliže je taková změna slučitelná s původním záměrem zakladatele (§ 1469 odst. 2 obč. zák.). Přitom je třeba počítat s tím, že potřeba změny pravidel správy svěřenského fondu může být vyvolána okolnostmi, které si zakladatel při jejich vytváření neuvědomil nebo o nich nemohl vědět. V takovém případě bude nutné, aby soud zvážil, jaká by byla vůle zakladatele, kdyby býval o takových okolnostech věděl. Jestliže by tedy zakladatel výslovně prohlásil, že nechce, aby správcem svěřenského fondu byla jakákoli třetí osoba, nebylo by zřejmě správné bez dalšího dovozovat, že rozšíření počtu správců a jmenování správce – třetí osoby je neslučitelné s původním záměrem zakladatele. Bylo by možné předpokládat, že zakladatel si zkrátka

správce však správu odmítne. Svěřenský fond vznikne, ale nemůže řádně fungovat, protože je stížen vadou spočívající v nedostatečném počtu správců a zároveň v absenci správce – třetí, „nezaujaté“ osoby. Problém bude možné opět vyřešit tak, že potřebného správce jmenuje na návrh zainteresované osoby soud a tento správce již přijme pověření ke správě svěřenského fondu.

pouze neuvědomil, že přítomnost správce třetí osoby je s ohledem na kogentní pravidlo v § 1454 obč. zák. nezbytným předpokladem pro realizaci správy a tím i pro dosažení účelu svěřenského fondu.¹⁶³ Soud by si měl proto položit otázku, jaký by byl původní záměr zakladatele, kdyby si býval uvědomil, že bez správce – třetí osoby nemůže svěřenský fond fungovat. Zda by v takovém případě zakladatel upřednostnil vytvoření svěřenského fondu za cenu toho, že tento fond bude muset mít správce – třetí osobu, anebo by od svého záměru vytvořit svěřenský fond raději upustil.¹⁶⁴ Jestliže by bylo zjištěno, že zájem zakladatele na tom, aby se majetek nedostal do dispozice jakékoli třetí osoby, by převážil nad jeho zájmem, aby svěřenský fond vůbec vznikl a existoval, musel by soud konstatovat, že změna podmínek správy a jmenování správce – třetí osoby není možná, protože se neslučuje s původním záměrem zakladatele. V důsledku toho by ale nebylo možné zajistit řádné fungování správy, a tím ani dosažení účelu svěřenského fondu. To by byl důvod, pro který by svěřenský fond mohl být zrušen (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.).

Platí tedy, že pravidlo o přítomnosti správce – třetí osoby obsažené v § 1454 obč. zák. má kogentní povahu, neboť je součástí veřejného pořádku. Zakladatel proto nemůže platně vyloučit použití tohoto pravidla s tím účinkem, že by svěřenský fond mohl fungovat i bez správce, který není současně ani zakladatelem, ani obmyšleným. Požadavek, aby svěřenský fond měl vždy alespoň jednoho správce, kterým je třetí – „nezaujatá“ osoba, je zákonným předpokladem řádného fungování správy. Absence takového správce však nemá bez dalšího vliv na existenci svěřenského fondu.

Další otázkou je, jaké účinky má pro svěřenský fond právní jednání, které uskutečnil sám správce – zakladatel nebo sám správce – obmyšlený, ačkoli byl podle § 1454 obč. zák. povinen jednat společně s dalším správcem – třetí osobou. S ohledem na obecnou úpravu správy cizího majetku půjde v případě takového právní jednání o překročení působnosti

¹⁶³ Vzhledem k tomu, že statut svěřenského fondu musí mít obligatorně formu notářského zápisu (§ 1452 odst. 3 obč. zák.), by se ale takovéto zásadní nedostatky neměly ve statutu vyskytovat.

¹⁶⁴ Zjišťování, zda je změna podmínek správy svěřenského fondu v souladu s původním záměrem zakladatele, může být velmi složitým úkolem. Zvláště tehdy, jestliže zakladatel již není naživu nebo není z jiného důvodu soudu k dispozici. Bude-li však zakladatel stále přítomen, nic nebrání tomu, aby ho soud vyslechl jako svědka (§ 126 o. s. ř.). Soud ale musí vždy pamatovat na to, že jeho úkolem je zjistit, jaký byl úmysl zakladatele při vytváření svěřenského fondu. Nezáleží na tom, jaká jsou pozdější přání zakladatele.

správce, ledaže by tímto postupem měl být pro svěřenský fond získán větší prospěch, než co z něho má být vydáno (srov. § 1421 obč. zák.). Jestliže by takové právní jednání poškozovalo svěřenský fond, mohla by se osoba, která by na tom měla právní zájem, domáhat prohlášení jeho neplatnosti soudem (§ 1466 odst. 1 věta druhá obč. zák.). Na druhé straně je ovšem třeba chránit dobrou víru osoby, se kterou nekvalifikovaný správce právně jednal. Jednala-li tato osoba v dobré víře, že správce řádně vykonává svou působnost, nemůže to vést k její újmě (§ 1466 odst. 1 věta druhá za středníkem obč. zák.).

3.3.2. Rozhodování a jednání svěřenských správců podle § 1454 obč. zák.

Jak bylo výše uvedeno, požadavkem směřujícím k zajištění nestranného a objektivního výkonu správy podle § 1454 obč. zák. je nejen přítomnost dalšího svěřenského správce – třetí osoby, ale také to, aby tento „nezaujatý“ správce společně právně jednal se správcem – zakladatelem, resp. správcem – obmyšleným. Nestačí tedy, že svěřenský fond je vybaven správcem – třetí osobou, ale také se výslovně požaduje, aby všichni správci společně projevovali svou vůli. Údaj o způsobu, jakým svěřenští správci jednají na účet svěřenského fondu, je povinnou součástí statutu [§ 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.] a povinně se také zapisuje do evidence svěřenských fondů [§ 65d písm. f) zák. o veř. rejstřících]. V případech správy podle § 1454 obč. zák. bude tedy nutné, aby ve statutu a v evidenci svěřenských fondů byl zapsán údaj o tom, že správci právně jednají společně. Vzhledem k tomu, že jde o údaj, jehož zápis do evidence se uveřejňuje [§ 65e odst. 1 zák. o veř. rejstřících *a contrario*], je zajištěno, že tento způsob jednání správců bude seznatelný třetím osobám.

Naproti tomu, jde-li o případy společné správy podle § 1454 obč. zák., zákon nestanoví žádné speciální pravidlo týkající se utváření vnitřní vůle správců.¹⁶⁵ V tomto směru by se tedy pravděpodobně mělo uplatnit obecné pravidlo obsažené v úpravě správy cizího majetku, podle kterého několik správců rozhoduje většinou hlasů s tím, že každý ze společných správců má jeden hlas (§ 1428 obč. zák.). Není tedy zřejmě zapotřebí, aby správci byli jednomyslní ve svém rozhodování o tom, jaké právní jednání v zájmu svěřenského fondu společně učiní. Takový závěr je v souladu s názorem vyjádřeným v québecké právní teorii, že účast „nestranného“ správce směřuje k zajištění minimální míry objektivity a že požadavek

¹⁶⁵ Srov. § 1454 obč. zák., ve kterém se mluví jen o společném právním jednání svěřenských správců, nikoliv o způsobu jejich rozhodování, tj. tvorby vnitřní vůle.

jednomyslnosti při společném rozhodování správce – třetí osoby a správce – zakladatele nebo správce – obmyšleného by byl příliš omezující a hrozilo by riziko, že dojde k úplnému ochromení správy.¹⁶⁶ Pak ovšem logicky následuje otázka, jak by se mělo postupovat v případě vnitřní neshody správců při tvorbě společné vůle, popř. i v jiných záležitostech správy, které neustí v právní jednání na účet svěřenského fondu. Jestliže s ohledem na počet svěřenských správců bude existovat možnost, že při společném rozhodování o otázkách správy nastane rovnost hlasů, bude žádoucí, aby statut upravil řešení takové situace. Tímto řešením by mohlo být přiznání přednostního či silnějšího hlasu některému ze svěřenských správců. Bylo by však v rozporu s účelem pravidla obsaženého v § 1454 obč. zák., jestliže by statut přiznal pro případ neshody mezi svěřenskými správci přednostní či silnější hlas tomu správci, který není třetí – „nezaujatou“ osobou.¹⁶⁷

3.3.3. Rozsah použití pravidla o přítomnosti dalšího správce

Pravidlo o potřebě dalšího správce vyjádřené v § 1454 obč. zák. se vztahuje na situaci, ve které by jediným svěřenským správcem měl být zakladatel nebo obmyšlený svěřenského fondu. Dalším svěřenským správcem musí být osoba třetí, která je odlišná jak od osoby zakladatele, tak od osoby obmyšleného.¹⁶⁸ Jestliže by například zakladatel byl současně svěřenským správcem, nestačilo by, pokud by zde sice byl další správce, ale tímto dalším správcem by byl obmyšlený. V takovém případě by i nadále přetrvával rozpor s § 1454 obč.

¹⁶⁶ BRUNEAU, Diane. La fiducie et le droit civil. *Revue de planification fiscale et successorale*. 1996, Vol. 18, no. 4, s. 777. BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 291, s. 267 a 268. Viz také *Spicer Estate c. Boyer-Richard*, 2004 CanLII 20712 (QC CS), odst. 68 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 29. 4. 2004 [cit. 20. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h2lg>.

¹⁶⁷ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 291.1, s. 269. Viz také MacDONALD, Roderick A., 1997, *op. cit.*, s. 199.

¹⁶⁸ Třetí osobou ve smyslu § 1454 obč. zák. je zřejmě třeba rozumět takovou osobu, která není ani zakladatelem, ani obmyšleným svěřenského fondu, což potvrzuje i Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, ve které se uvádí, že „... je-li svěřenským správcem zakladatel nebo obmyšlený, musí mít svěřenský fond ještě dalšího spolusprávce, který nebude ani zakladatelem, ani obmyšleným. ...“ Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1453 až 1456, s. 354. Srov. také čl. 1275 CcQ, který výslovně stanoví, že: „Zakladatel nebo beneficiant může být fiduciárním správcem, ale musí jednat společně s fiduciárním správcem, který není ani zakladatelem, ani beneficiantem.“ (Ve franc. znění: „Le constituant ou le bénéficiaire peut être fiduciaire, mais il doit agir conjointement avec un fiduciaire qui n'est ni constituant ni bénéficiaire.“)

zák. Stejně tak, jestliže by svěřenským správcem měl být obmyšlený, musel by zde být ještě další správce, kterým by byla osoba odlišná jak od obmyšleného, tak od zakladatele svěřenského fondu. Z toho plyne, že pokud by svěřenský fond měl mít více správců, ale každý z těchto správců by byl zároveň zakladatelem nebo obmyšleným, musel by zde být ještě alespoň jeden další – „nezaujatý“ – správce, který by nebyl ani zakladatelem, ani obmyšleným svěřenského fondu.

Občanský zákoník 2012 v § 1454 mluví o „osobě, které má být ze svěřenského fondu plněno.“ Lze dovodit, že touto osobou se má obecně na mysli obmyšlený.¹⁶⁹ Nicméně, zatímco o určení osoby zakladatele, resp. osob zakladatelů, nemůže být pochyb, určení obmyšleného pro účely aplikace § 1454 obč. zák. může být složitější. Okruh obmyšlených osob může být široký a jejich postavení v rámci svěřenského fondu může být různé. Některé z těchto osob nemusí v době vzniku svěřenského fondu ještě existovat a zákon ani nevyžaduje, aby v tomto okamžiku bylo možné obmyšleného přesně určit (srov. § 1464 odst. 1 obč. zák.).¹⁷⁰ Také ve vztahu k plnění ze svěřenského fondu se postavení obmyšlených může lišit. Někteří z obmyšlených budou mít právo na plody nebo užitky ze svěřenského fondu, zatímco jiným obmyšleným bude přiznáno právo na vydání majetkové podstaty ze svěřenského fondu v okamžiku zániku jeho správy (§ 1457 odst. 3, § 1472 obč. zák.). Je rovněž možné, aby v rámci téhož svěřenského fondu bylo určeno více obmyšlených s různým pořadím (srov. § 1460 odst. 1 obč. zák.). V takovém případě vznikne právo na plnění primárně obmyšlenému s dřívějším pořadím a teprve poté obmyšlenému s pozdějším

¹⁶⁹ Z jiných ustanovení zákona vyplývá, že je to obmyšlený, kdo má právo na plnění ze svěřenského fondu (srov. zejm. § 1457 a násl. obč. zák.). Také Důvodová zpráva hovoří v souvislosti s § 1454 o „obmyšleném.“

¹⁷⁰ Srov. § 1452 písm. f) obč. zák. k náležitostem statutu svěřenského fondu. Z tohoto ustanovení plyne, že zakladatel nemusí v době zřízení svěřenského fondu přesně určit osobu obmyšleného, ale stačí, pokud ve statutu uvede alespoň způsob, jak bude obmyšlený určen. Zakladatel tedy například může stanovit, že konkrétní obmyšlený bude vybrán z určitého okruhu osob na základě volného uvážení svěřenského správce. V takovém případě nebude v okamžiku vzniku svěřenského fondu možné přesně určit osobu obmyšleného. Bude jisté pouze to, že jím může být některá z osob, která je součástí předem vymezeného okruhu potenciálních beneficentů.

pořadím.¹⁷¹ Není ani vyloučeno, aby statut určil „eventuálního“ obmyšleného, jemuž právo na plnění ze svěřenského fondu vznikne jen při splnění určité zvláštní nejisté podmínky.

V této souvislosti vzniká otázka, jaký skutečný dosah má pravidlo vyžadující přítomnost dalšího správce vedle správce, který je zároveň obmyšleným svěřenského fondu. Vztahuje se toto pravidlo na každou osobu, která může mít ze svěřenského fondu nějaký prospěch, tedy i na jakéhokoli potenciálního obmyšleného, anebo dopadá jen na toho obmyšleného, jehož právo na plnění ze svěřenského fondu je „jisté“ v tom smyslu, že není podmíněno žádnou zvláštní skutečností?

Lze si například představit následující situaci: zakladatel zřídil „pozůstalostní“ svěřenský fond a ve statutu určil, aby všechny plody a užitky z tohoto fondu byly vypláceny jeho ženě po dobu jejího života. Dále stanovil, aby po smrti jeho ženy byly plody a užitky ze svěřenského fondu vypláceny rovným dílem jejich třem společným dětem. A konečně také nařídil, aby v okamžiku, ve kterém zde již nebude žádné z dětí zakladatele s právem na plody a užitky, byl všechn majetek nacházející se ve svěřenském fondu vydán tomu z žijících vnoučat zakladatele, které to v té době bude podle přesvědčení správce nejvíce potřebovat. V takovém případě zde bude několik osob s různým postavením ve vztahu k možnosti získat plnění ze svěřenského fondu. Jestliže by některá z výše uvedených osob, které podle statutu vzniklo, resp. může vzniknout právo na plnění ze svěřenského fondu, měla být zároveň správcem tohoto fondu, bude třeba si položit otázku, zda jde či nejde o „osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno“ ve smyslu § 1454 obč. zák., a zda tedy je či není zapotřebí, aby svěřenský fond měl ještě dalšího, „nestranného“ správce.

V první řadě bude třeba rozhodnout, zda pro použití § 1454 obč. zák. má význam povaha plnění, kterého se má obmyšlenému dostat ze svěřenského fondu. V samotném § 1454 obč. zák. pojem plnění blíže rozveden není. Z jiného ustanovení zákona vyplývá, že „plněním“ ze svěřenského fondu mohou být jak plody nebo užitky vycházející ze spravovaného majetku, tak samotná majetková podstata svěřenského fondu (srov. § 1457 odst. 3 obč. zák.).¹⁷² Pro účely § 1454 obč. zák. by tedy nemělo být rozhodné, zda „osobou,

¹⁷¹ Vznik práva obmyšleného s pozdějším pořadím na plnění ze svěřenského fondu bude podle statutu zpravidla vázán na smrt nebo zánik obmyšleného s dřívějším pořadím, event. na vzdání se práva na plnění obmyšleným s dřívějším.

¹⁷² Viz také Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1457 až 1462, s. 354.

keré má být ze svěřenského fondu plněno,“ je obmyšlený, kterému bylo přiznáno „jen“ právo na plody nebo užitky ze svěřenského fondu, nebo obmyšlený s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu.¹⁷³

Složitějším úkolem však bude určit, jak relevantní je z hlediska § 1454 obč. zák. rozdíl mezi obmyšleným, který má ve větší či menší míře jistotu, že získá plnění ze svěřenského fondu, a obmyšleným, který má v tomto směru pouze určitou naději, protože jeho právo na plnění ze svěřenského fondu je podmíněno další, nejistou skutečností.

Vrátíme-li se k výše uvedenému příkladu „pozůstalostního“ svěřenského fondu, není pochyb o tom, že žena zakladatele je „osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno,“ a nemohla by proto jednat sama jako svěřenský správce. Je určena jako obmyšlený s právem na plody a užitky ze svěřenského fondu, jehož vznik není závislý na žádné podmínce. Právo na plnění by ženě zakladatele nevzniklo pouze tehdy, jestliže by zemřela dřív než zakladatel, nebo tehdy, jestliže by se svého práva na plnění vzdala. V takovém případě by ale již nehrozilo žádné riziko vzniku střetu zájmů při výkonu správy svěřenského fondu a nebylo by vůbec třeba uvažovat o použití § 1454 obč. zák. Lze tedy uzavřít, že pro účely použití § 1454 obč. zák. je žena zakladatele „jistým“ obmyšleným a není tak důvod pochybovat o tom, že je „osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno.“

Co se týče dětí zakladatele, tyto osoby jsou rovněž jednoznačně určeny jako obmyšlení svěřenského fondu, mají nicméně postavení obmyšlených s pozdějším pořadím. Jako obmyšleným je jim také přiznáno právo na plnění ze svěřenského fondu, vznik tohoto práva je ale odložen, neboť má nastat v zásadě až v okamžiku smrti obmyšleného s dřívějším pořadím, tj. jejich matky, ženy zakladatele. Do té doby budou mít děti zakladatele postavení pouze jakýchsi „čekajících“ či „budoucích“ obmyšlených, kteří však budou mít jistotu, že po uplynutí určité doby budou oprávněny čerpat plnění ze svěřenského fondu. Navíc, pokud by se žena zakladatele vzdala práva na plnění ze svěřenského fondu nebo pokud by zemřela dříve než zakladatel, vzniklo by dětem právo na plnění již okamžikem vzniku svěřenského fondu.

¹⁷³ Ostatně, obmyšlenému, kterému je přiznáno právo na poskytování plodů nebo užitků ze svěřenského fondu, se nakonec může dostat většího majetkového prospěchu než „konečnému“ obmyšlenému s právem na vydání majetku. Může se stát, že při zániku správy bude rozsah majetku ve svěřenském fondu již velmi malý, popř. zcela vyčerpán. Ačkoli základní povinností svěřenského správce je dbát o zachování a rozmnožení svěřeného majetku (§ 1456 obč. zák.), postupem času se hodnota tohoto majetku může bez zavinění správce snížit pod vlivem objektivních příčin.

Je tedy víceméně jisté, že dětem zakladatele vznikne právo na plnění, není jisté pouze to, v jakém konkrétním okamžiku se tak stane.¹⁷⁴ Z toho vyplývá, že také na každé z dětí zakladatele je nutno pohlížet jako na „osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno,“ ve smyslu § 1454 obč. zák.

Pokud jde o vnoučata zakladatele, žádné z nich není jednoznačně určeno obmyšleným s právem na plnění ze svěřenského fondu. Vnoučata zakladatele tvoří pouze širší okruh osob, ze kterého je svěřenský správce oprávněn vybrat obmyšleného (srov. 1457 odst. 2 *in fine* obč. zák.) s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při jeho zániku. K tomu, aby se některé z vnoučat stalo obmyšleným s právem na plnění ze svěřenského fondu, bude tedy nezbytné, aby taková osoba byla jmenována svěřenským správcem. V tomto smyslu je postavení každého z vnoučat po dobu trvání správy svěřenského fondu nejisté. O žádném z nich proto nelze prohlásit, že je „osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno,“ dokud není jako obmyšlený jmenován svěřenským správcem. Vnoučata zakladatele by bylo možné nanejvýš označit za „potenciální“ či „eventuální“ obmyšlené.

Nabízí se učinit závěr, že na toho, o kom nelze s jistotou říci, že je osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno, nelze vztáhnout kogentní pravidlo stanovené v § 1454 obč. zák. Za tohoto předpokladu by tedy kterékoli z vnoučat zakladatele mohlo být jediným správcem svěřenského fondu.¹⁷⁵ To by však zároveň znamenalo, že v okamžiku, ve kterém by tento správce měl na základě statutu rozhodnout o tom, kterému z vnoučat má být vydán majetek ze svěřenského fondu, dostal by se do situace zjevného střetu zájmů. Vzhledem k tomu, že takový správce by měl konečného obmyšleného vybrat z okruhu osob, jehož je sám součástí, hrozilo by velké riziko, že při výběru obmyšleného nebude postupovat nestranně a upřednostní svůj vlastní zájem. A právě takové situaci se zákon snaží zabránit.

Jiná situace by nastala, pokud by statut určil jasné, objektivní kritérium, podle kterého by měl správce vykonat právo výběru obmyšleného. Jestliže by bylo ve statutu například stanoveno, aby správce majetek ze svěřenského fondu vydal tomu z vnoučat zakladatele, které

¹⁷⁴ Jedinou překážkou, pro kterou by obmyšlenému s pozdějším pořadím nevzniklo právo na plnění, by bylo, pokud by z nějakého důvodu došlo k předčasnému zániku svěřenského fondu [například na základě rozhodnutí soudu o zrušení svěřenského fondu pro nemožnost dosažení účelu správy (§ 1471 ve spojení s § 1469 odst. 1 obč. zák.) z důvodu předčasného vyčerpání veškerého majetku ve svěřenském fondu] nebo pokud by se takový obmyšlený nedožil okamžiku vzniku svého práva na plnění nebo pokud by se svého práva na plnění sám vzdal.

¹⁷⁵ Za předpokladu, že by mělo způsobilost být svěřenským správcem (§ 1453 odst. 1 obč. zák.).

se bude v rozhodné době nacházet v nejslabší finanční situaci, byl by správce povinen respektovat vůli zakladatele a jmenovat obmyšleným takovou osobu, která to bude objektivně skutečně nejvíce potřebovat. V tomto případě by nehrozilo nebezpečí, že se správce při výběru konečného obmyšleného dostane do situace střetu zájmů, protože při jmenování obmyšleného bude povinen postupovat podle předem jasně stanoveného kritéria a nebude mít žádný prostor pro uplatnění svého vlastního uvážení. Pokud by správce vykonal právo výběru obmyšleného ve svůj vlastní prospěch, aniž by se sám objektivně nacházel v nejslabší finanční situaci, postupoval by v rozporu se statutem, a tedy i se svými povinnostmi při výkonu správy.¹⁷⁶ Za těchto okolností by bylo možné dojít k závěru, že osoba, která doposud nebyla jmenována obmyšleným svěřenského fondu, ale je pouze součástí okruhu osob, na který se vztahuje právo výběru obmyšleného, by mohla sama jednat jako svěřenský správce.

Od situace, ve které je určen okruh osob, ke kterému se vztahuje právo svěřenského správce jmenovat obmyšleného, je třeba odlišovat případ, ve kterém jsou osoby, kterým se má dostat plnění ze svěřenského fondu, jasně určeny, a svěřenskému správci je uděleno pouze právo určit, jak velký podíl na plnění ten který z obmyšlených dostane. Vzhledem k tomu, že identita obmyšlených je jasně stanovena, tyto osoby by neměly jednat samy jako svěřenská správcí.¹⁷⁷

Lze mít za to, že osobou, která je v postavení „eventuálního“ obmyšleného, může být každý, o kom nelze s vysokou mírou pravděpodobnosti („jistotou“) říci, že mu vznikne právo na plnění ze svěřenského fondu. Takové osobě může pouze eventuálně vzniknout takové právo. Kromě osoby, která je pouze součástí širšího okruhu osob, na který se vztahuje právo výběru obmyšleného, lze jako o „eventuálním“ či „potenciálním“ obmyšleném uvažovat i v dalších případech. Lze si představit výše uvedený případ „pozůstalostního“ svěřenského fondu, jehož statut by stanovil, že v okamžiku, ve kterém zde již nebude žádný obmyšlený s právem na plody a užitky, budou mít všechna žijící vnoučata zakladatele právo na vydání majetku ze svěřenského fondu rovným dílem (tj. všechna vnoučata zakladatele budou určena jako „jistí“ obmyšlení s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho

¹⁷⁶ To z vnoučat zakladatele, které by se při zániku svěřenského fondu objektivně nacházelo v nejslabší finanční situaci, by se patrně mohlo dovolat neplatnosti právního jednání, kterým svěřenský správce sám sebe jmenoval obmyšleným. Muselo by však prokázat, že tímto právním jednáním svěřenského správce bylo poškozeno jeho právo jako obmyšleného (srov. § 1466 odst. 1 druhá věta obč. zák.).

¹⁷⁷ BOUCHER, Valérie, *op. cit.*, č. 158, s. 60.

správy). Dále by bylo stanoveno, že pokud zde v rozhodné nebude žádný takový „konečný“ obmyšlený s právem na vydání majetku, má být majetek vydán bratrovi manželky zakladatele.¹⁷⁸ Zatímco vnoučata zakladatele budou mít víceméně „jistotu“,¹⁷⁹ že se jim jako obmyšleným dostane určitého podílu na majetku ze svěřenského fondu, bratr manželky zakladatele tuto „jistotu“ mít nebude. Bude mít jen určitou naději, že majetek získá v případě, ve kterém zde nebude žádné z vnoučat zakladatele s právem na jeho vydání.¹⁸⁰ Bylo by v takovém případě možné, aby tato osoba, která se pouze eventuálně může stát obmyšleným svěřenského fondu, mohla jednat jako jediný správce, aniž by tím došlo k porušení pravidla stanoveného v § 1454 obč. zák.? V tomto ohledu se lze připojit k závěru vyjádřenému v

¹⁷⁸ BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie, 1999, *op. cit.*, odst. 140.

¹⁷⁹ Tato „jistota“ je dána tím, že vnoučata zakladatele jsou ve statutu jasně označena za obmyšlené osoby a je jim přiznáno právo na plnění ze svěřenského fondu. Nejde však samozřejmě o absolutní jistotu, že tyto osoby plnění ze svěřenského fondu skutečně získají. Jestliže se například některý z obmyšlených svého práva na plnění vzdá nebo zde nebude v rozhodné době, majetku ze svěřenského fondu se mu nedostane.

¹⁸⁰ Postavení této osoby se blíží postavení obmyšleného, který má právo na plody a užitky ze svěřenského fondu, ale je zároveň určen až jako obmyšlený s pozdějším pořadím. Jak bylo uvedeno výše, takovou osobu lze označit za „budoucího“ nebo také „čekajícího“ obmyšleného, který má v zásadě „jistotu“, že mu vznikne právo na plnění ze svěřenského fondu; jen „si musí počkat“, až nastane určitá právní událost, o které se ale ví, že nastane (ve výše uvedeném příkladu je touto událostí smrt obmyšleného s dřívějším pořadím). Domnívám se však, že osobu, které může pouze potenciálně, tj. při splnění nejisté podmínky (nebude zde žádný primárně určený „konečný“ obmyšlený s právem na vydání majetku), vzniknout právo na majetek ze svěřenského fondu, nelze označit za „budoucího“ obmyšleného v naznačeném smyslu. Této osobě nebude stačit, že „si počká“ na rozhodný okamžik (zánik správy svěřenského fondu), ale bude muset navíc doufat v to, že se naplní určitá zvláštní podmínka. Obdobně, k tomu, aby určité osobě, která je pouze součástí širšího okruhu osob, ke kterému se vztahuje právo výběru obmyšleného, vzniklo právo na plnění ze svěřenského fondu, bude muset být splněna zvláštní, nejistá podmínka spočívající v tom, že svěřenský správce nakonec vybere tuto osobu jako obmyšleného. Mohlo by se zdát, že postavení osoby, která je jmenována „eventuálním“ obmyšleným pro případ, že majetek ze svěřenského fondu nenabyde žádný z primárně určených „konečných“ obmyšlených, je přeci jen o něco „jistější“ než postavení osoby, která teprve může být jmenována obmyšleným k tomu oprávněnou osobou. Takový závěr je ovšem relativní. Ve skutečnosti nelze obecně říci, která z uvedených osob má jistější postavení z hlediska možnosti získat plnění ze svěřenského fondu. Postavení každé z nich bude v konkrétním případě vždy více či méně „nejisté.“ Bude-li se například právo výběru obmyšleného vztahovat na velmi úzký okruh dvou nebo tří osob, bude mít každá z těchto osob velkou naději, že se stane obmyšleným a vznikne jí právo na plnění ze svěřenského fondu. Naproti tomu, jestliže bude stanoven široký okruh „konečných“ obmyšlených, bude mít eventuální obmyšlený malou šanci, že majetek ze svěřenského fondu skutečně získá.

québecké právní teorii, podle něhož je vždy třeba zkoumat skutkové okolnosti každého jednotlivého případu. Jestliže vznik práva na plnění ze svěřenského fondu v daném případě závisí na řadě okolností, jejichž výskyt je statisticky málo pravděpodobný, zdá se nadbytečné vyžadovat přítomnost dalšího, „nestranného“ správce.¹⁸¹ Takže v případě, ve kterém by bylo možné předpokládat, že zde v době zániku správy bude velký počet „konečných“ obmyšlených, kteří zároveň budou mít možnost a zájem uplatnit své právo na vydání majetku ze svěřenského fondu, nebude příliš pravděpodobné, že „eventuálnímu“ obmyšlenému vznikne právo na plnění ze svěřenského fondu. Naopak, budou-li okolnosti případu nasvědčovat tomu, že „eventuální“ obmyšlený má velkou šanci, že majetek nebo alespoň určitý podíl na majetku ze svěřenského fondu získá, bude nutné se reálně zabývat otázkou, zda by nehrozilo riziko vzniku střetu zájmů, pokud by zároveň měl jednat jako jediný správce.¹⁸²

Z výše uvedeného vyplývá závěr, že pravidlo stanovené v § 1454 obč. zák. se ve vztahu k zakladateli použije vždy a vůči obmyšlenému by se mělo aplikovat v těch případech, ve kterých hrozí reálné nebezpečí vzniku střetu zájmů. Tedy skutečné riziko střetu mezi osobním zájmem obmyšleného, který by měl jednat sám jako svěřenský správce, a zájmem jiného obmyšleného či jiných obmyšlených, resp. zájmem na dosažení účelu svěřenského fondu. Lze se domnívat, že taková situace nastane tehdy, bude-li vzhledem ke konkrétním okolnostem a podmínkám uvedeným ve statutu vysoce pravděpodobné, že obmyšlený, který je zároveň svěřenským správcem, bude mít možnost vykonat právo na plnění ze svěřenského

¹⁸¹ BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie, 1999, *op. cit.*, odst. 140 [„Puisque l'ouverture du droit (...) dépend d'une série de circonstances dont la survenance est statistiquement peu probable, il semble superflu d'imposer la présence d'un autre fiduciaire.“]. Viz také BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 195.1, s. 190. Tento autor souhlasí s uvedeným závěrem, ale odůvodňuje ho tím, že pokud by se pravidlo o přítomnosti dalšího, nestranného správce (čl. 1275 CcQ) mělo použít i na „eventuálního“ beneficianta majetku, to samé by muselo platit o dědicích zakladatele, neboť tyto osoby mají podle čl. 1297 CcQ právo na vydání majetku v případě, ve kterém zde při zániku správy není žádný beneficiar, kterému by měl být majetek vydán. Občanský zákoník 2012 obsahuje podobné ustanovení o vydání majetku při zániku správy svěřenského fondu. Toto ustanovení se však o dědicích zakladatele výslovně nezmiňuje (srov. § 1472 obč. zák.).

¹⁸² Vždy bude záležet především na podmínkách uvedených ve statutu svěřenského fondu. Nic nebrání tomu, aby statut například určil, že „eventuální“ obmyšlený vstoupí do pozice každého jednotlivého „konečného“ obmyšleného, který z jakéhokoli důvodu nenabyde plnění ze svěřenského fondu (např. proto, že se nedožije okamžiku zániku správy svěřenského fondu, nebo z důvodu, že se svého práva na plnění vzdá).

fondy, které mu bylo přiznáno ve statutu, příp. za podmínek určených ve statutu svěřenského fondu. Takového obmyšleného pak bude možné označit za „osobu, které má být ze svěřenského fondu plněno“ ve smyslu § 1454 obč. zák. Nebude-li však příliš pravděpodobné, že určitá osoba bude mít možnost vykonat své právo na plnění ze svěřenského fondu, třebaže je ve statutu označena za obmyšleného (srov. § 1463 odst. 1 obč. zák.), a nebude hrozit nebezpečí vzniku střetu zájmů, požadavek na dalšího správce se neuplatní.

Pokud jde o rozsah použití § 1454 obč. zák., mohla by vyvstat otázka, zda se toto ustanovení má aplikovat také na toho, kdo sice není přímo „osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno,“ má však povinnost se o takovou osobu starat a pečovat o její zájmy. Lze si představit zejména situaci, ve které osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno, je nezletilé dítě a správcem tohoto fondu je jmenován jeho rodič, opatrovník, poručník nebo jiná osoba, do jejíž péče bylo nezletilé dítě svěřeno. V rozhodnutí jednoho québeckého soudu bylo uvedeno, že osoba, která jako matka pečuje o své dvě nezletilé děti, které jsou beneficianty trustu, nemůže být označena za nestrannou a zcela nezaujatou osobu ve vztahu k výkonu správy trustu, přestože sama není jeho přímým beneficentem, a nelze proto vyhovět návrhu na jmenování této osoby správcem tohoto trustu [*Spicer (Succession de)*, 2004¹⁸³]. Uvedené rozhodnutí se však stalo předmětem kritiky. Soudu bylo vytýkáno, že se odchýlil od zákonného textu, neboť od osoby fiduciárního správce požadoval vyšší míru nezávislosti a objektivitu, než kterou vyžaduje čl. 1275 CcQ.¹⁸⁴ Opačný názor byl vyjádřen také v rozhodnutí vyššího soudu ve věci *Droit de la famille – 093071*, 2009.¹⁸⁵

S podobným problémem bychom se mohli setkat tehdy, jestliže by obmyšleným svěřenského fondu byla jmenována určitá právnická osoba a jediným správcem tohoto fondu by měla být osoba, která vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby. Tedy osoba, která má vůči obmyšlenému – právnické osobě postavení „ovládající osoby,“ resp.

¹⁸³ *Spicer Estate c. Boyer-Richard*, 2004 CanLII 20712 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 29. 4. 2004 [cit. 27. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h2lg>.

¹⁸⁴ CAGNON, Charles C. Jusqu'où doit aller l'indépendance du fiduciaire? Analyse critique de l'arrêt Spicer (succession de) c. Boyer Richard. In: Colloque – *Les fiducies*, no. 159. Montréal: APFF, 2006, s. 9.

¹⁸⁵ *Droit de la famille – 093071*, 2009 QCCA 2460 (CanLII), odst. 76–78 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 18. 12. 2009 [cit. 27. 2. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2744s>.

osoba, vůči které má obmyšlený postavení „ovládané“ osoby ve smyslu zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.¹⁸⁶ Lze si například představit svěřenský fond, jehož beneficienty jsou tři děti zakladatele a dále akciová společnost, jejímž většinovým akcionářem je osoba, která má prostřednictvím většiny hlasů na valné hromadě možnost prosazovat svůj rozhodující vliv na řízení této společnosti.¹⁸⁷ Mohl by tento akcionář zároveň být jediným správcem svěřenského fondu? V québecké literatuře byl vyjádřen názor, že taková situace by byla v rozporu s čl. 1275 CcQ.¹⁸⁸

3.4. Jmenování svěřenského správce

Zákon upravuje dva způsoby jmenování svěřenského správce. Předně se předpokládá, že osoba svěřenského správce bude určena zakladatelem. Zakladatel přitom může svěřenského správce jmenovat buď přímo, anebo nepřímo, tedy tak, že ve statutu určí jiný způsob jmenování svěřenského správce (§ 1455 odst. 1 obč. zák.). Pro případ, že by konkrétního svěřenského správce nebylo možno ustavit z vůle zakladatele, zákon umožňuje dosáhnout jmenování správce prostřednictvím soudu (§ 1455 odst. 2 obč. zák.).

3.4.1. Jmenování svěřenského správce zakladatelem – přímý způsob

Obvyklé bude, že zakladatel při vytváření svěřenského fondu přímo určí, která konkrétní osoba má být svěřenským správcem. To ještě ale samozřejmě neznamená, že taková osoba bude muset správu svěřenského fondu skutečně vykonávat. Vzhledem k zásadě rovného právního postavení osob soukromého práva je zapotřebí, aby ten, koho zakladatel označil za svěřenského správce, projevil souhlas s tím, že bude vyčleněný majetek držet a

¹⁸⁶ O „ovládající osobě“ lze uvažovat jen ve vztahu k určitému druhu právnických osob, tj. ve vztahu k obchodním korporacím. K pojmu „ovládající“ a „ovládané“ osoby viz § 74 a násl. zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále jen „z. o. k.“).

¹⁸⁷ Srov. § 74 odst. 3 z. o. k., podle kterého je většinový společník zásadně vždy ovládající osobou.

¹⁸⁸ BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie, 1999, *op. cit.*, odst. 138.

spravovat. (viz § 1448 odst. 1 obč. zák.).¹⁸⁹ V této souvislosti je ale nutno připomenout, že akceptace správy není vždy nezbytnou podmínkou k tomu, aby svěřenský fond začal právně existovat.¹⁹⁰ Pouze v případě vytváření svěřenského fondu smlouvou se k jeho zřízení, potažmo vzniku, požaduje, aby alespoň jeden svěřenský správce přijal pověření k jeho správě (viz § 1451 odst. 1 obč. zák.). V takovém případě bude tedy z povahy věci nutné, aby zakladatel určil alespoň toho správce, se kterým uzavírá smlouvu vedoucí ke vzniku svěřenského fondu. Jinak ale zakladatel není povinen identifikovat konkrétní osobu svěřenského správce ani určit jiný způsob jeho jmenování. Zákon dává zakladateli pouze možnost tak učinit a počítá s variantou, že zakladatel svého práva nevyužije (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). V tomto ohledu je jedinou povinností zakladatele určit ve statutu počet svěřenských správců a způsob, jakým mají správci právně jednat [viz § 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.].¹⁹¹

Jestliže se zakladatel rozhodne jmenovat určitou osobu svěřenským správcem, měl by pamatovat na to, že tato osoba nemusí pověření ke správě svěřenského fondu přijmout nebo že se jí třeba nepodaří správcem ustavit z nějakého jiného důvodu. Stejně tak by zakladatel měl počítat s tím, že činnost svěřenského správce může po určité době skončit a že bude třeba ustavit dalšího správce, který by nastoupil na jeho místo.¹⁹² Bude proto vhodné, aby zakladatel jmenoval náhradního správce nebo aby stanovil způsob, jakým má být náhradní správce v případě potřeby určen.

¹⁸⁹ Z uvedené zásady plyne, že v rámci soukromoprávního styku nikdo nemůže jinému jednostranně a autoritativně zasahovat do jeho právního postavení, tj. určovat mu práva a povinnosti bez ohledu na jeho vůli. Viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 37 a 38.

¹⁹⁰ Bod 1.4.3., s. 20 a násl.

¹⁹¹ Srov. také ustanovení § 164 odst. 3 z. z. ř. s., které ukládá „pozůstalostnímu“ soudu povinnost vyrozumět svěřenského správce o zřízení svěřenského fondu, to ovšem za předpokladu, že je svěřenský správce znám. Z toho plyne, že zákon počítá i s možností, že svěřenský správce znám není, neboť zakladatel ve svém pořízení pro případ smrti, kterým zřídil svěřenský fond, žádného správce neidentifikoval.

¹⁹² Zejména v případě svěřenského fondu, u kterého se předpokládá delší doba trvání, je velmi pravděpodobné, že svěřenského správce bude časem třeba nahradit.

3.4.2. Jmenování svěřenského správce zakladatelem – nepřímý způsob

Zakladatel nemusí určit osobu svěřenského správce přímo, ale může stanovit jiný způsob jeho jmenování (viz § 1455 odst. 2 druhá věta obč. zák.). V této souvislosti lze tedy hovořit o „nepřímém způsobu“ jmenování svěřenského správce.¹⁹³ Výběr konkrétní osoby svěřenského správce bude v tomto případě zajištěn zpravidla tak, že zakladatel určí, aby svěřenského správce jmenovala nějaká jiná, k tomu oprávněná osoba.¹⁹⁴ Touto oprávněnou osobou povolanou zakladatelem ke jmenování svěřenského správce by například mohl být jiný, již ustavený správce.¹⁹⁵ Nic zřejmě nebrání ani tomu, aby zakladatel přiznal oprávnění jmenovat správce obmyšleným svěřenského fondu, příp. jen některému z nich.¹⁹⁶

Jestliže však zakladatel pověří výběrem svěřenského správce jen jednoho z více obmyšlených, může vzniknout pochybnost, zda je takový postup v souladu se zájmem na zajištění nestranného a nezávislého výkonu správy svěřenského fondu. Důvodem této pochybnosti může být obava, že obmyšlený povolaný ke jmenování správce bude chtít využít tohoto oprávnění výlučně ve svůj vlastní prospěch. Tedy, že se bude snažit vybrat pro svěřenský fond takového správce, který bude při výkonu správy upřednostňovat jeho zájmy na úkor zájmů ostatních obmyšlených. Bylo by tak možné uvažovat o jisté „podjatosti“

¹⁹³ V québecké právní teorii se mluví o „nepřímém mechanismu jmenování fiduciárního správce“ („un mécanisme de désignation indirecte du fiduciaire“). Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 198, s. 195.

¹⁹⁴ Zakladatel by ke jmenování svěřenského správce mohl povolát i více osob. V takovém případě však bude žádoucí, aby zároveň jasně stanovil, zda se jmenováním konkrétního správce musí souhlasit všechny tyto osoby nebo zda stačí souhlas jen některých z nich. Pokud by tak zakladatel neučinil, bylo by třeba se přiklonit k závěru, že na jmenování svěřenského správce se musí shodnout všechny osoby povolané k jeho výběru.

¹⁹⁵ Předpokládejme například, že zakladatel zřídil „smluvní“ svěřenský fond a stanovil, že se na jeho správě mají podílet celkem tři svěřenští správci. Zároveň určil, aby správce, se kterým uzavřel smlouvu o vytvoření svěřenského fondu, jmenoval podle vlastního uvážení zbývající dva, zatím neustavené správce. Mohla by vyvstat otázka, zda se udělené jmenovací oprávnění vztahuje i na případ potřeby nahradit již dříve ustaveného správce, jehož činnost z nějakého důvodu skončila. Bude proto vhodné, aby zakladatel vždy jasně vymezil rozsah jmenovacího oprávnění.

¹⁹⁶ V případě širšího okruhu obmyšlených bude třeba specifikovat, na které z nich jmenovací oprávnění konkrétně míří. Zakladatel by například mohl určit, že právo jmenovat svěřenského správce náleží těm obmyšleným, kterým bylo přiznáno právo na plody a užitky ze svěřenského fondu a kteří jsou zároveň plně svéprávními osobami. Stejně tak by mohl jmenovací oprávnění přiznat například pouze těm obmyšleným, kteří mají vysokoškolské vzdělání, kteří dosáhli určitého věku apod.

svěřenského správce zapříčiněné například jeho blízkým osobním vztahem vůči obmyšlenému, který ho jmenoval.¹⁹⁷ Nicméně platí, že obecnou povinností svěřenského správce je jednat vůči všem obmyšleným nestranně a brát ohled na jejich práva (§ 1412 odst. 1 obč. zák.). Jestliže by svěřenský správce nejednal v souladu s touto svou základní povinností, mohl se by kterýkoli dotčený obmyšlený, resp. jakákoli osoba, která by na tom měla právní zájem, proti jeho postupu procesně bránit některým ze způsobů uvedených v § 1466 odst. 1 obč. zák. Na druhé straně, rozhodne-li se zakladatel přenést odpovědnost za výběr správce na některého z obmyšlených svěřenského fondu, bude jistě vhodné, aby nastavil určité mantinely, v rámci kterých je obmyšlený povinen se při výběru svěřenského správce pohybovat.¹⁹⁸

3.4.3. Jmenování svěřenského správce soudem

Soudní intervence do procesu jmenování svěřenského správce podle § 1455 obč. zák. má mít jen podpůrný charakter a je možná vždy jen na návrh osoby, která má na jmenování správce právní zájem (dále jen „zainteresovaná osoba“). Možnost jmenování svěřenského správce soudem je krajním prostředkem sloužícím k zajištění řádného fungování svěřenského fondu. Není-li ustaven svěřenský správce, resp. potřebný počet správců, nemá to samo o sobě ještě vliv na existenci svěřenského fondu. Nenaplnění potřebného počtu svěřenských správců je však překážkou pro započetí, resp. pokračování jeho správy.

Pravomoc soudu ke jmenování svěřenského správce bude založena v první řadě tehdy, jestliže správce nebyl v přiměřené době jmenován „k tomu oprávněnou osobou“ (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Výše bylo uvedeno, že právo jmenovat svěřenského správce náleží zásadně zakladateli, případně jiné osobě, kterou zakladatel určil. To znamená, že nebyl-li zakladatelem určen jiný způsob jmenování správce, mohl by soud přikročit ke jmenování správce poté, co

¹⁹⁷ Lze si představit následující situaci. Zakladatel zřídil „pozůstalostní“ svěřenský fond ve prospěch své ženy a svých dvou dětí z prvního manželství. Své ženě – nevlastní matce jeho dětí – zároveň přiznal právo jmenovat správce zřízeného svěřenského fondu. Po smrti zakladatele jeho žena jmenovala svěřenským správcem svého vlastního syna. Vzhledem k tomu, že děti zakladatele nikdy neměly s rodinou jeho druhé ženy příliš dobré vztahy, existuje potenciální riziko, že ustavený správce bude při výkonu správy stranit své matce na úkor ostatních obmyšlených svěřenského fondu – dětí zakladatele.

¹⁹⁸ Zakladatel by například mohl vymezit okruh osob, ze kterých je beneficiant oprávněn vybrat svěřenského správce, nebo naopak určit osoby, které nemohou být jmenovány svěřenským správcem.

sám zakladatel nejmenoval správce v přiměřené době. Jestliže ovšem zakladatel určil jiný způsob jmenování správce, tj. pověřil jmenováním správce jinou k tomu oprávněnou osobu, mohl by soud jmenovat správce po uplynutí přiměřené doby, během níž nebyl správce jmenován touto jinou oprávněnou osobou. Za druhé, soud by mohl jmenovat svěřenského správce tehdy, jestliže správce byl v přiměřené době jmenován zakladatelem nebo jinou k tomu oprávněnou osobou, ale z nějakého důvodu jej není možné ustavit (§ 1455 odst. 2 *in fine* obč. zák.). Tímto důvodem může být skutečnost, že ten, kdo byl jmenován správcem, odmítl přijmout pověření ke správě svěřenského fondu nebo předtím, než stihl pověření přijmout, zemřel či ztratil způsobilost k výkonu správy.¹⁹⁹

Pomoc soudu může být užitečná i v jiném ohledu. V některých případech by mohla vzniknout potřeba ustavit svěřenskému fondu dalšího, případně další správce. Lze například uvažovat o situaci, kdy se v průběhu správy ukáže, že pro ustaveného správce je její výkon příliš náročný a je žádoucí, aby se na správě podílelo více správců. Důvodem pro rozšíření počtu svěřenských správců by také mohl být požadavek na zajištění přítomnosti správce – třetí, „nezaujaté“ osoby a tím nezávislého výkonu správy v souladu s § 1454 obč. zák. K tomu, aby v těchto případech mohlo dojít ke jmenování dalšího potřebného správce, příp. dalších správců, však bude nutné nejprve zvýšit počet správců uvedený ve statutu svěřenského fondu, tzn. změnit předem určené podmínky jeho správy. Z právní úpravy přitom vyplývá, že změny statutu lze dosáhnout pouze za pomoci soudu (srov. § 1469 odst. 2 obč. zák.). Bude proto nezbytné, aby se osoba, která na tom bude mít právní zájem, obrátila na soud s návrhem na úpravu statutu svěřenského fondu spočívající v rozšíření počtu správců. Teprve po této změně bude možné přikročit ke jmenování dalšího správce.

Občanský zákoník 2012 nestanoví jasně, v jaké době může soud přistoupit ke jmenování svěřenského správce. Hlavní otázkou je, zda pravomoc soudu jmenovat správce může být založena již v době před vznikem svěřenského fondu nebo zda má být omezena jen na dobu po jeho vzniku. V této souvislosti je patrně třeba se zabývat tím, za jakým účelem je v zákoně upravena podpůrná možnost obrátit se na soud se žádostí o jmenování svěřenského

¹⁹⁹ Především v případě „pozůstalostního“ svěřenského fondu se může stát, že osoba, kterou zakladatel ve svém posledním pořízení jmenoval svěřenským správcem, zemře dříve než samotný zakladatel nebo dojde k omezení její svéprávnosti soudem a stane se tak nezpůsobilou pro výkon funkce svěřenského správce (srov. § 1453 odst. 1 obč. zák.).

správce podle § 1455 odst. 2 obč. zák. Zdá se, že účelem pomocné role soudu při jmenování správce není umožnit dosáhnout vzniku svěřenského fondu, ale spíše zajistit jeho efektivní fungování, které by jinak bylo zmařeno z důvodu nemožnosti naplnit potřebný počet svěřenských správců. Výše bylo uvedeno,²⁰⁰ že ke vzniku „pozůstalostního“ svěřenského fondu se nevyžaduje, aby byla jmenována osoba svěřenského správce. Tento fond může vzniknout navzdory tomu, že zakladatel v závěti nejmenoval žádného správce. Není tedy vyloučeno, aby ke jmenování konkrétní osoby správce došlo až po vzniku svěřenského fondu, tj. po smrti jeho zakladatele (§ 1451 odst. 3 obč. zák.).²⁰¹ Pokud jde o „smluvní“ svěřenský fond zřízený *inter vivos*, je z povahy věci zapotřebí, aby zakladatel konkrétně určil alespoň osobu toho správce, se kterým uzavírá smlouvu o vytvoření svěřenského fondu. Není ale zřejmě nutné, aby zakladatel jmenoval případné další správce. Má-li takový svěřenský fond mít podle vůle zakladatele více než jednoho správce, bude k jeho zřízení, potažmo vzniku, stačit, jestliže alespoň jeden – konkrétně jmenovaný – správce přijme pověření k jeho správě (§ 1451 odst. 1 obč. zák.). Ke jmenování, resp. ustavení zbývajících správců může dojít až po vzniku svěřenského fondu – po jeho zápisu do příslušné evidence (§ 1451 odst. 2 obč. zák.).

Jestliže tedy v době před vznikem svěřenského fondu nebyl jmenován svěřenský správce (v případě svěřenského fondu zřízeného *mortis causa*), resp. nebyli jmenování případní další správci, není ještě nezbytně nutné obracet se na soud se žádostí o jmenování správce (správců). Na druhé straně, po vzniku odděleného a nezávislého vlastnictví majetku vyčleněného zakladatelem bude třeba, aby se někdo tohoto majetku ujmul a započal s jeho správou. Tedy bude nutné, aby zde od okamžiku vzniku svěřenského fondu byl přítomen svěřenský správce, což ostatně zákon výslovně zdůrazňuje (srov. § 1448 odst. 2 obč. zák.).

²⁰⁰ Viz bod 1.4.3., s. 24.

²⁰¹ Srov. také ustanovení § 164 odst. 3 první věta z. z. ř. s., podle kterého je pozůstalostní soud povinen vyrozumět svěřenského správce o zřízení svěřenského fondu *mortis causa*, za předpokladu, že je správce znám. Zákon tedy počítá i s variantou, že svěřenský správce znám nebude, neboť nebyl zakladatelem jmenován. Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb. na s. 37 a 38 výslovně uvádí, že: „Z platné právní úpravy nijak nevyplývá povinnost, aby byl svěřenský správce obligatorně určen již v pořízení pro případ smrti, popřípadě aby zde byl stanoven alespoň způsob jeho určení.“

Efektivní výkon správy²⁰² již vzniklého svěřenského fondu bude navíc vyžadovat, aby správa byla vykonávána podle podmínek určených zakladatelem. To znamená, že pokud zakladatel vyjádřil ve statutu záměr, aby se na správě svěřenského fondu podílelo více svěřenských správců, bude pro zajištění jeho správného fungování zapotřebí, aby po vzniku svěřenského fondu byli ustaveni všichni tito správci. Jedině tak bude možné, aby započal, resp. pokračoval, řádný výkon správy vyčleněného majetku směřující k dosažení účelu svěřenského fondu. V tomto ohledu již může mít pomocná úloha soudu při jmenování svěřenského správce značný význam.²⁰³

Z výše uvedeného plyne, že s pomocí soudu při jmenování svěřenského správce se počítá až v době po vzniku svěřenského fondu.²⁰⁴ Soudní pravomoc jmenovat správce přitom může být založena v jakémkoliv okamžiku po vzniku svěřenského fondu, ve kterém vyvstane potřeba ustavit svěřenského správce a zároveň nebude možné jeho ustavení dosáhnout obvyklým způsobem. To znamená nejen bezprostředně po vzniku svěřenského fondu, ale i kdykoli v průběhu jeho trvání, bude-li nutné ustavit nového správce.

²⁰² Efektivním výkonem správy se zde rozumí takový výkon, který směřuje k dosažení účelu svěřenského fondu. Tedy výkon, který odpovídá režimu plné správy cizího majetku ve smyslu § 1409 a § 1410 obč. zák. (srov. § 1456 obč. zák.).

²⁰³ Shodně viz Josková, podle níž účelem založení pravomoci soudu jmenovat svěřenského správce je “zamezit situacím, kdy pro absenci správce (potřebného počtu správců) není možné na účet fondu právně jednat (...) a činit rozhodnutí ve věcech svěřenského fondu.“ Viz ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol., *op. cit.*, s. 1224.

²⁰⁴ V české právní teorii se lze nicméně setkat s názorem, podle kterého je pravomoc soudu ke jmenování svěřenského správce založena i „v případech, kdy svěřenský fond dosud nevznikl, protože tu není svěřenský správce, který by přijal své pověření podle § 1451“ (Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1201). Má-li však být právním jednáním vedoucím k vytvoření svěřenského fondu *inter vivos* smlouva, vždycky zde bude muset být alespoň jeden správce – spolukontrahent, který se zakladateli zavázal držet a spravovat vyčleněný majetek. K tomu, aby došlo ke zřízení, potažmo vzniku svěřenského fondu, tedy nebude třeba žádat soud o jmenování správce. Potřebný správce bude určen již tím, že si jej zakladatel vybere jako druhou stranu smlouvy o vytvoření svěřenského fondu. S obdobným názorem se lze setkat v québecké literatuře. Profesorka Cantin Cumyn uvádí, že „potřeba smlouvy pro vytvoření fiducie *inter vivos* vyžaduje přítomnost fiduciárního správce jako spolukontrahenta“ (viz CUMYN, Cantin, 2003, *op. cit.*, s. 654).

V případě, ve kterém by potřebného správce nebylo možné ustavit proto, že nebyl jmenován zakladatelem nebo jinou k tomu oprávněnou osobou, by soud mohl přistoupit ke jmenování správce až po marném uplynutí přiměřené doby, během které tak mohla učinit tato oprávněná osoba (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Co se týče délky uvedené přiměřené doby, bude zřejmě záležet na konkrétních okolnostech. Půjde-li například o „pozůstalostní“ svěřenský fond, bude vždy zapotřebí, aby co nejdříve po jeho vzniku došlo k ustavení svěřenského správce. Na rozdíl od „smluvního“ svěřenského fondu, který již v době svého vzniku bude mít přinejmenším jednoho ustaveného správce (srov. § 1451 odst. 1 obč. zák.), v okamžiku vzniku „pozůstalostního“ svěřenského fondu zde nebude nikdo, kdo by se mohl ujmout vyčleněného majetku a začít s jeho správou. Přitom hned po smrti zakladatele může vzniknout potřeba činit úkony směřující přinejmenším k zachování majetku ve svěřenském fondu. V řízení o pozůstalosti totiž mohou vyvstat pochybnosti o tom, zda je určitý majetek zanechaný zakladatelem součástí jím vytvořeného svěřenského fondu nebo zda spadá do pozůstalosti zakladatele a má tak přejít na jeho dědice. Vzhledem k tomu, že svěřenský fond nemůže vystupovat jako subjekt v soudním řízení, bude zapotřebí urychleně ustavit svěřenského správce, aby zde byl někdo, kdo bude hájit zájmy svěřenského fondu pro případ, že nastane spor s dědici zakladatele ohledně rozsahu vyčleněného majetku.²⁰⁵ Jestliže tedy zakladatel „pozůstalostního“ svěřenského fondu nejmenoval žádného správce a určil, aby správce jmenovala jiná k tomu oprávněná osoba (např. obmyšlený nebo vykonavatel závěti), měla by tato osoba správce jmenovat bezprostředně po vzniku svěřenského fondu, resp. poté, co se o vzniku svěřenského fondu dozvěděla.²⁰⁶ Pokud by tato oprávněná osoba zůstala nečinná a nejmenovala by svěřenského správce, přestože s ohledem na průběh řízení o pozůstalosti již skutečně vyvstala potřeba jeho přítomnosti, mohl by potřebného správce na

²⁰⁵ Hájení zájmů svěřenského fondu není v kompetenci notáře, který v řízení o pozůstalosti vykonává funkci soudního komisaře a má tedy vystupovat jako nezávislý subjekt. Viz také Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., II. Zvláštní část, K čl. VII (změna zákona o zvláštních řízeních soudních), K bodu 2, § 164, s. 38.

²⁰⁶ Za tím účelem by bylo vhodné, aby taková osoba byla pozůstalostním soudem neprodleně vyrozuměna o zřízení „pozůstalostního“ svěřenského fondu a o tom, že byla zakladatelem povolána ke jmenování svěřenského správce. Zákon však pozůstalostnímu soudu takovou povinnost výslovně neukládá. Pozůstalostní soud je povinen vyrozumět o zřízení svěřenského fondu pouze svěřenského správce, pokud je znám (srov. § 164 odst. 3 z. z. ř. s.).

návrh zainteresované osoby jmenovat soud.²⁰⁷ V případě, že by zakladatel svěřenského fondu zřízeného pořízením pro případ smrti nejmenoval svěřenského správce a ani by neurčil jinou osobu oprávněnou k jeho jmenování, mohl by soud jmenovat správce (na návrh zainteresované osoby) hned po vzniku svěřenského fondu, tj. po smrti jeho zakladatele.

Právní úprava naznačuje, že právo zakladatele jmenovat svěřenského správce není omezeno jen na dobu před vznikem svěřenského fondu. Zdá se, že v případě „smluvního“ svěřenského fondu zřízeného *inter vivos*²⁰⁸ může zakladatel toto své právo vykonat zásadně i po jeho vzniku. Jestliže zakladatel před vznikem svěřenského fondu nejmenoval některého z dalších svěřenských správců a neurčil ani jinou osobu oprávněnou k jeho jmenování, měl by mít i po vzniku svěřenského fondu stále ještě možnost potřebného správce jmenovat. To znamená, že teprve tehdy, když by zakladatel nevyužil svého práva a nejmenoval by potřebného správce ani v přiměřené době po vzniku svěřenského fondu – po jeho zápisu do příslušné evidence, by tento správce mohl být jmenován soudem.

Jak bylo uvedeno výše, potřeba ustavit svěřenského správce může vyvstat nejen na počátku existence svěřenského fondu, ale také kdykoliv později v průběhu trvání jeho správy. Jestliže tedy po určité době trvání svěřenského fondu z nějakého důvodu skončí činnost původně ustaveného svěřenského správce, bude zapotřebí na jeho místo ustavit nového správce.²⁰⁹ Jedině tak bude nadále zajištěn správný chod svěřenského fondu. Lze si představit, že činnost „původního“ správce skončí například proto, že tento správce zemře, odstoupí ze své funkce nebo uplyne předem ujednaná doba, po kterou měl správu svěřenského fondu vykonávat.²¹⁰ Pro takový případ bude ideálně zakladatelem určen mechanismus pro

²⁰⁷ Když by zakladatel ve statutu určil, že jím zřízený svěřenský fond *mortis causa* má mít více svěřenských správců a že všichni tito správci mají jednat společně, mělo by pro účely výkonu prosté správy vyčleněného majetku (§ 1405 obč. zák.) prozatím stačit, jestliže se podaří ustavit alespoň jednoho z těchto správců. Půjde-li o činnost směřující čistě k zachování majetku ve svěřenském fondu, včetně případné procesní účasti ve sporu s dědici zakladatele týkajícího se rozsahu tohoto majetku, nebude nutně třeba, aby se na tomto postupu společně podíleli všichni správci (srov. § 1421 obč. zák.).

²⁰⁸ V případě svěřenského fondu zřízeného *mortis causa* je tato možnost z povahy věci vyloučena.

²⁰⁹ Viz CUMYN, C., 2003, *op. cit.*, s. 655.

²¹⁰ Některé důvody, pro které končí činnost správce, jsou uvedeny v zákoně, v rámci obecné úpravy správy cizího majetku (viz § 1438 obč. zák.).

jmenování nového správce.²¹¹ Nebude-li však způsob jmenování nového správce určen nebo nejmenuje-li jej v přiměřené době k tomu oprávněná osoba, bude zde opět prostor k tomu, aby potřebného správce jmenoval soud na návrh osoby, která na tom bude mít právní zájem. Pravomoc soudu by byla rovněž založena tehdy, jestliže by se nového správce nedařilo ustavit, ačkoliv byl jmenován k tomu oprávněnou osobou.

3.5. Odvolání (nahrazení) svěřenského správce

3.5.1. Odvolání svěřenského správce zakladatelem

Občanský zákoník 2012 výslovně přiznává zakladateli právo odvolávat svěřenského správce.²¹² Tím dává zakladateli výraznou možnost uplatňovat vliv nad výkonem správy svěřenského fondu i v průběhu jejího trvání. Taková úprava se však zdá být v rozporu se základním předpokladem, na kterém stojí celá koncepce svěřenského fondu, tedy tím, že vytvořením svěřenského fondu zakladatel zcela pozbývá vlastnické právo k vyčleněnému majetku. Výše bylo uvedeno,²¹³ že v důsledku vzniku odděleného a nezávislého jmění zakladatel ztrácí jakoukoli kontrolu nad osudem majetku, který jej tvoří, s výhradou některých oprávnění plynoucích z obecného práva dohledu nad správou svěřenského fondu (viz § 1463 a násl. obč. zák.).

Je patrné, že ustanovení § 1455 odst. 1 obč. zák. bylo do určité míry inspirováno čl. 1276 CcQ. Tento článek nicméně nedává zakladateli přímo právo odvolat fiduciárního správce, ale dává mu pouze možnost určit předem (tj. v právním jednání vedoucím k vytvoření fiducie – smlouvě nebo závěti) způsob nahrazení správce.²¹⁴ V québecké právní

²¹¹ Zejména v případě, ve kterém se předem počítá s dlouhou dobou trvání svěřenského fondu, bude zajisté vhodné, aby zakladatel ve statutu určil osobu, která bude v případě potřeby povolána ke jmenování nového svěřenského správce. Výběrem nového správce by například mohl být pověřen jiný svěřenský správce nebo obmyslený svěřenského fondu.

²¹² V § 1455 odst. 1 obč. zák. je stanoveno, že: „Svěřenského správce jmenuje a odvolává zakladatel.“

²¹³ Kapitola 2.2., s. 47.

²¹⁴ Viz čl. 1276 CcQ, podle kterého: „Zakladatel může jmenovat jednoho nebo několik fiduciárních správců nebo určit způsob jejich jmenování nebo jejich odvolání / nahrazení.“ (Ve franc. znění: „Le constituant peut désigner un ou plusieurs fiduciaires ou pourvoir au mode de leur désignation ou de leur remplacement.“)

nauce se navíc vede diskuse o tom, jaký skutečný dosah má toto oprávnění zakladatele. V první řadě není zcela zřejmé, zda zákonný text použitý v čl. 1276 CcQ lze vykládat tak, že opravňuje zakladatele určit způsob jmenování náhradního správce pro případ, že z nějakého důvodu skončí činnost předešlého správce, anebo tak, že umožňuje zakladateli stanovit způsob odvolání správce, aby bylo možné na jeho místo jmenovat nového.²¹⁵ Další otázkou pak je, zda by si zakladatel mohl pro sebe vyhradit právo na jednostrannou změnu správce, tedy právo jej sám odvolat a nahradit jiným správcem. Podle některých autorů²¹⁶ taková výhrada není možná, protože zakladatel by tím získal účinnou kontrolu nad správou fiduciárního jmění, což je neslučitelné s duchem tohoto institutu a textem zákona, konkrétně s čl. 1265 CcQ a čl. 1278 CcQ.²¹⁷ Jiný autor nicméně připouští, že zakladatel si takové právo může vyhradit.²¹⁸

Česká právní úprava se v tomto ohledu zdá být na první pohled jasná. Ze znění ustanovení § 1455 odst. 1 první věty obč. zák. vyplývá, že zakladatel může kdykoliv v průběhu trvání správy svěřenského fondu jednostranně odvolat správce, aniž by pro to musel mít nějaký kvalifikovaný důvod.²¹⁹ Na druhé straně lze ovšem pochybovat o vhodnosti

²¹⁵ Předmětem výkladu je výraz „remplacement“ použitý na konci čl. 1276 CcQ, kterému odpovídá český ekvivalent „nahrazení“. Podle některých québeckých soudů se tento výraz stal generickým pojmem používaným zákonodárcem, který zahrnuje i odvolání (franc. destituer) správce. Viz *Smiley c. Rowantree*, 1995 CanLII 5037 (QC CA) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 31. 7. 1996 [cit. 7. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kld5>. Viz dále *Brassard c. Brassard*, 2009 QCCA 898 (CanLII), odst. 139 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 6. 5. 2009 [cit. 7. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>.

²¹⁶ Viz zejm. CUMYN, Cantin. L'administration du bien d'autrui. In: *Traité de droit civil*. Cowansville: Éditions Yvon Blais, 2000, č. 372, s. 321. Dále viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 216, s. 206–207. BRUNEAU, Diane. La modification et la terminaison des fiducies par les tribunaux du Québec. *Revue du Notariat*, 2003, Vol. 105, s. 432.

²¹⁷ Podle čl. 1265 CcQ má přijetí správy fiduciárního jmění za následek mimo jiné pozbytí majetku zakladatelem (srov. franc. znění: „L'acceptation de la fiducie dessaisit le constituant des biens, ...“). Článek 1278 CcQ pak výslovně zdůrazňuje, že fiduciárnímu správci náleží kontrola a výlučná správa fiduciárního jmění (ve franc. znění: „Le fiduciaire a la maîtrise et l'administration exclusive du patrimoine fiduciaire ...“).

²¹⁸ Viz CLAXTON, John B., 2005, *op. cit.*, č. 7.20 a 7.21.

²¹⁹ Je zřejmé, že právo zakladatele odvolat svěřenského správce se z povahy věci může vztahovat pouze ke svěřenskému fondu zřízenému *inter vivos*.

takového zákonného řešení s ohledem na koncepci, na které stojí česká úprava svěřenského fondu. V této souvislosti je namístě si připomenout, že koncepce svěřenského fondu je založena primárně na tom, že zakladatel se zbaví veškerých svých dosavadních vlastnických oprávnění k vyčleněnému majetku a tedy možnosti rozhodovat o tom, jak má být s tímto majetkem nakládáno.²²⁰ Vyčlenění majetku je přitom samo o sobě výkonem vlastnického práva zakladatele, při kterém zakladatel vyjadřuje záměr použít svůj majetek pro určitý přesně vymezený účel. Jelikož ale zakladatel nemůže nebo nechce s tímto majetkem dále sám nakládat, svěří jej neodvolatelně do rukou jiné – důvěryhodné osoby, aby s ním nakládala, tj. aby jej spravovala, pro dosažení stanoveného účelu (viz § 1448 odst. 1 obč. zák.). Ačkoli se svěřenský správce nestává skutečným vlastníkem tohoto majetku, může k němu vykonávat široká vlastnická oprávnění. Fakticky se tedy na něj jako na vlastníka pohlíží (srov. zejm. § 1448 odst. 3 obč. zák., § 1456 obč. zák.). Správa svěřenského fondu je pojímána jako výlučná, z čehož plyne, že svěřenskému správci by do výkonu správy vyčleněného majetku neměl zásadně nikdo zasahovat.²²¹ Záleží tedy víceméně na uvážení samotného správce, jak konkrétně bude při správě postupovat. Svěřenský správce je při výkonu svých „vlastnických“ oprávnění ke svěřenému majetku omezen pouze tím, že s tímto majetkem nemůže nakládat ve svůj vlastní prospěch (není-li zároveň obmyšleným),²²² ale vždy musí jednat v souladu s účelem, k jehož naplnění mu byl tento majetek svěřen. Svěřenský správce je povinen případně respektovat také pravidla týkající se nakládání s vyčleněným majetkem vyjádřená zakladatelem ve statutu svěřenského fondu nebo v právním jednání vedoucím k jeho vzniku. Nic nebrání tomu, aby zakladatel například specifikoval rozsah právních dispozic, které svěřenský správce může v průběhu správy činit se svěřeným majetkem.²²³ Jestliže má tedy

²²⁰ Viz § 1012 obč. zák., podle kterého má vlastník „právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit.“

²²¹ Český občanský zákoník, na rozdíl od québecké úpravy (srov. čl. 1278 CcQ), výslovně nehovoří o tom, že svěřenskému správci náleží výlučná správa. Z jeho ustanovení to však lze dovodit (srov. zejm. § 1448 odst. 3 obč. zák. a § 1456 obč. zák.).

²²² Za určitých podmínek může být svěřenský správce současně osobou, které má být ze svěřenského fondu plněno (viz § 1454 obč. zák.).

²²³ Zakladatel by například mohl v pravidlech správy určit, že svěřenský správce nesmí zcizit určité věci, které jsou součástí svěřeného majetku, nebo stanovit kritéria pro provádění investic.

zakladatel záměr blíže určit, jakým způsobem svěřenský správce může, resp. nesmí nakládat se svěřeným majetkem, má možnost toto své přání vyjádřit v době před vznikem svěřenského fondu. Je však vyloučeno, aby zakladatel jakkoliv – přímo či nepřímo – ovlivňoval svěřenského správce v průběhu trvání správy.²²⁴ Pojetí svěřenského fondu jako odděleného a nezávislého jmění naznačuje, že po jeho vzniku by zakladatel již neměl svěřenskému správci určovat, jak konkrétně má při výkonu správy postupovat. Zakladateli mají být nanejvýš ponechána určitá dohledací oprávnění, aby mohl kontrolovat, zda svěřenský správce řádně plní své povinnosti, tedy zda postupuje v souladu s účelem svěřenského fondu a předem stanovenými pravidly správy.

Pro případ, že by svěřenský správce nevykonával správu řádně, je jistě legitimní dát zakladateli (stejně jako každé jiné osobě, která na tom má právní zájem) možnost požádat soud o poskytnutí právní ochrany, včetně práva navrhnout soudu odvolání správce a jeho nahrazení jiným správcem (viz § 1466 odst. 1 první věta *in fine* obč. zák.). Soud jako nezávislý a nestranný orgán pak může posoudit, zda je dán objektivní důvod k tomu, aby byl správce odvolán. Není však již zřejmě správné přiznat zakladateli právo kdykoli svěřenského správce odvolat na základě jeho volného uvážení. V takovém případě existuje riziko, že svěřenský správce bude během trvání správy svěřenského fondu v určitém vztahu podřízenosti vůči zakladateli a bude vždy jednat pod vlivem jeho aktuálních zájmů a preferencí (zejména tehdy, půjde-li o úplatný výkon funkce svěřenského správce).²²⁵ Jinak řečeno, hrozí nebezpečí, že svěřenský správce nebude při výkonu správy zcela nezávislý.²²⁶

²²⁴ Není například možné, aby zakladatel během trvání správy určoval, jakou konkrétní smlouvu svěřenský správce musí či naopak nesmí uzavřít se třetí osobou. Tento závěr lze ostatně dovodit z ustanovení § 1466 odst. 1 první věty obč. zák., podle kterého je zakladatel oprávněn požádat soud, aby svěřenskému správci uložil nebo zakázal učinit určité právní jednání. Z toho plyne, že zakladatel nemůže svěřenskému správci jednostranně nařídit, aby provedl nebo se naopak zdržel určitého právního jednání, třebaže je takového jednání zapotřebí k ochraně svěřenského fondu.

²²⁵ Také Josková hovoří v souvislosti s neomezeným právem zakladatele odvolávat svěřenského správce o „výrazně větší závislosti správce na zakladateli.“ Viz ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol., *op. cit.*, s. 1223.

²²⁶ Požadavek na nezávislost svěřenského správce plyne mj. z ustanovení § 1454 obč. zák., které upravuje ochranný mechanismus směřující k zajištění nezávislého výkonu správy v případě, ve kterém je svěřenský správce zároveň zakladatelem svěřenského fondu.

Z výše uvedených důvodů se široce formulované oprávnění zakladatele odvolávat svěřenského správce vyjádřené v § 1455 odst. 1 obč. zák. nezdá být dobrým zákonným řešením. Záměrem českého zákonodárce bezesporu bylo, aby právní úprava byla ve vztahu k zakladateli otevřenější než její québecká předloha.²²⁷ Otázkou však je, zda česká právní úprava až příliš neposiluje postavení zakladatele vůči svěřenskému správci. Zatímco québecký občanský zákoník hovoří o „nahrazení“ správce (franc. „remplacement“ / angl. „replacement“), český občanský zákoník mluví o „odvolání“ správce. Přitom, jak bylo uvedeno, v québecké právní teorii a soudní praxi není jednoznačná shoda na tom, zda lze pod pojem „nahrazení“ použitý v čl. 1276 CcQ podřadit i odvolání správce pro jmenování nového správce. Vzhledem k tomu, že i řada québeckých autorů se přiklání k názoru, podle kterého by zakladateli nemělo příslušet právo svévolně vyměnit správce,²²⁸ by zřejmě bylo namístež dát zakladateli nanejvýš možnost nahradit svěřenského správce v případě, že z nějakého důvodu skončí činnost předešlého správce, nebo stanovit přesné důvody, pro které může správce odvolat. Takové řešení by odpovídalo koncepci, podle níž by zakladatel po vzniku svěřenského fondu již zásadně neměl ovlivňovat výkon správy a zásahy zakladatele by měly být omezeny pouze na opatření dohledu směřující k zajištění ochrany svěřenského fondu a jeho řádného fungování. V případě, že by v zákoně byl výslovně stanoven objektivní důvod, pro který zakladatel může přistoupit k odvolání, resp. nahrazení svěřenského správce, by bylo vyloučeno riziko existence jisté „podřízenosti“ správce vůči zakladateli. Bylo by tak lépe zajištěno, že svěřenskému správci bude skutečně náležet výlučná správa vyčleněného majetku, při jejímž výkonu se správce bude řídit pouze účelem svěřenského fondu a pravidly určenými zakladatelem před jeho vznikem.

Zakladateli je rovněž přiznáno právo určit ve statutu jinou osobu oprávněnou k odvolání svěřenského správce (srov. § 1455 odst. 1 druhá věta obč. zák.). Vzhledem k tomu, že ani v tomto případě není právo osoby oprávněné odvolávat správce ze zákona ničím omezeno, bylo by vhodné, aby zakladatel – bude-li mít zájem na řádném fungování svěřenského fondu – současně stanovil důvody, pro které je možné správce odvolat. Lze si

²²⁷ Jak bylo uvedeno, québecký občanský zákoník (čl. 1276 CcQ) přiznává zakladateli pouze právo určit způsob nahrazení fiduciárního správce, nikoliv právo sám jej nahradit.

²²⁸ Viz výše bod 3.5.1., s. 84.

například představit situaci, kdy svěřenský fond bude mít dva správce, přičemž zakladatel jednomu z těchto správců, který bude zároveň určen obmyšleným svěřenského fondu, přizná právo kdykoliv jednostranně odvolat svého „nezaujatého“ spolusprávce a nahradit jej jiným správcem. V takovém případě hrozí riziko, že při jakékoliv, byť i nepatrné rozepři mezi správci by „nezaujatý“ správce mohl být prvním správcem odvolán, aniž by pro to existoval vážný důvod. Je tedy pravděpodobné, že druhý správce, který je třetí – „nezaujatou“ osobou, bude jednat vždy v souladu s tím, co si přeje první správce. Z toho plyne, že uvedená doložka by šla zcela proti duchu ustanovení § 1454 obč. zák., protože by správci, který je zároveň obmyšleným, fakticky přiznávala výlučnou kontrolu nad správou svěřenského fondu.²²⁹ Zakladatel by tomuto nechtěnému důsledku ale mohl zabránit tím, že ve statutu přesně vymezí konkrétní důvod, pro který je povolán správce oprávněn nahradit druhého správce, a zároveň stanovit podmínku, že novým správcem musí být znovu vybrána třetí – „nezaujatá“ osoba, aby byl v souladu se zákonem zajištěn nezávislý výkon správy.

3.5.2. Odvolání svěřenského správce soudem

Odvolání svěřenského správce je možné dosáhnout také prostřednictvím soudu na návrh osoby, která na tom má právní zájem (§ 1466 odst. 1 první věta *in fine* obč. zák.). Ze systematického zařazení citovaného ustanovení v zákoně²³⁰ plyne, že možnost požadovat odvolání správce soudem je součástí obecného práva dohledu nad správou svěřenského fondu. Má-li být cílem tohoto dohledu kontrola činnosti svěřenského správce,²³¹ je na odvolání správce soudem třeba pohlížet především jako na opatření, které je reakcí na nesprávný postup správce při výkonu správy.²³² Vzhledem k tomu, že zakladatel může podle zákona odvolávat svěřenského správce přímo (§ 1455 odst. 1 druhá věta obč. zák.), lze předpokládat, že osobou podávající soudu návrh na odvolání správce bude zpravidla obmyšlený, popř. jiná

²²⁹ BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie., 1999, *op. cit.*, odst. 148.

²³⁰ Ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. se nachází v Pododdíle 4 věnovaném dohledu nad správou svěřenského fondu.

²³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1463 až 1467, s. 356.

²³² Také Pihera uvádí, že ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. „řeší případy nuceného nahrazení svěřenského správce“ a že „bude užíváno především v případech nespokojenosti s osobou svěřenského správce.“ Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1217.

osoba, která bude mít zájem na bezvadném fungování svěřenského fondu a na zajištění toho, že bude dosaženo jeho účelu. Ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. dává takové osobě současně právo požadovat, aby soud jmenoval nového svěřenského správce. Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, lze předpokládat, že tímto novým správcem se zde patrně rozumí správce, který by měl nahradit soudem odvolaného správce. Pravomoc soudu jmenovat svěřenského správce je založena již v ustanovení § 1455 odst. 2 obč. zák. Toto ustanovení však dopadá pouze na případy, ve kterých nedošlo ke jmenování správce oprávněnou osobou, resp. na případy, ve kterých nelze správce ustavit. Z toho lze dovodit, že v ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. je upravena zvláštní pravomoc soudu jmenovat svěřenského správce v případě, že správce bude soudem odvolán ze své funkce a vznikne tak potřeba dosadit na jeho místo jiného správce.

Je zřejmé, že inspiračním zdrojem ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. byl čl. 1290 CcQ, který také umožňuje, aby jakákoli osoba, která na tom má právní zájem, požádala soud o odvolání, resp. „sesazení“ fiduciárního správce.²³³ Québecká právní teorie potvrzuje, že odvolání správce soudem na žádost zainteresované osoby představuje skutečnou sankci vůči správci, který neplní řádně své povinnosti, a že pro toto opatření musí existovat pádné důvody.²³⁴ Zároveň však bylo uvedeno, že k nahrazení správce může dojít i mimo rámec jakéhokoliv jeho pochybení při výkonu správy. Soud by tak mohl přikročit k odvolání správce například i tehdy, jestliže by se správce musel nezávisle na své vůli natrvalo odstěhovat a z toho důvodu by se již nemohl naplno věnovat řádnému plnění svých povinností. Jestliže by takový správce sám neodstoupil od výkonu správy, mohla by se jakákoli osoba, která by na tom měla právní zájem, domáhat před soudem jeho nahrazení, aniž by musela prokazovat, že se správce dopustil nějakého vlastního pochybení.²³⁵

3.5.3. Odvolání správce ve světle rozhodnutí Brassard

Také québecká judikatura dovozuje, že pochybení na straně fiduciárního správce musí být dostatečně závažné, aby soud mohl rozhodnout o jeho odvolání. V rozhodnutí ve věci

²³³ Viz franc. znění čl. 1290 al. 1 CcQ: „Le constituant, le bénéficiaire ou un autre intéressé peut (...) agir contre le fiduciaire (...) pour obtenir sa destitution.“

²³⁴ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 217, s. 207 a 208.

²³⁵ *Ibid.* č. 217, s. 208.

Brassard c. Brassard z roku 2009²³⁶ québecký odvolací soud zrušil rozhodnutí nižšího soudu o odvolání fiduciárního správce, a to z důvodu, že nebylo prokázáno závažné porušení povinností tímto správcem. Soud nižšího stupně ve svém rozhodnutí vycházel z toho, že vzhledem k napjatým vztahům a hluboké nesnášenlivosti mezi ustaveným správcem a beneficiary nebude správce schopen v klidu a především loajálně plnit své povinnosti. Odvolací soud však uvedl, že odvolání správce je mimořádně závažným opatřením a nelze jej proto zakládat na pouhých obavách, jakkoliv mohou být tyto obavy vážné. Jestliže doposud nedošlo k převedení majetku do fiduciárního jmění a ustavený správce neučinil žádné jednání týkající se správy svěřeného majetku, nelze mu vyčítat, že při správě nepostupuje loajálně. Odvolací soud tedy učinil závěr, že osoba, která se domáhá odvolání správce na základě čl. 1290 al. 1 CcQ, musí prokázat, že se správce dopustil závažného porušení svých povinností, které mu přísluší jako správci cizího majetku.²³⁷ Mimo jiné také poukázal na skutečnost, že čl. 1290 CcQ nestanoví důvody, pro které soud může přistoupit k odvolání správce,²³⁸ a v této souvislosti se opřel o názor vyjádřený v právní teorii, podle kterého „absence výčtu specifických důvodů pro odvolání správce dává soudu širší prostor při rozhodování o tom, zda

²³⁶ *Brassard c. Brassard*, 2009 QCCA 898 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 6. 5. 2009 [cit. 15. 3. 2018]. Jde o velice známé rozhodnutí odvolacího soudu, na které je v québecké judikatuře často odkazováno. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>.

²³⁷ Viz odst. 90 výše uvedeného rozhodnutí *Brassard*. Ke stejnému závěru se ve svých rozhodnutích přiklonily i další québecké soudy. Viz zejména *Giroux c. Langlois*, 2012 QCCS 4197 (CanLII), odst. 10 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 31. 10. 2012 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/ftzvy>. Viz dále *Droit de la famille — 13681*, 2013 QCCA 501 (CanLII), odst. 45 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 18. 3. 2013 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fwlzm>. Viz také *Curtin Savard c. Curtin-Savard*, 2013 QCCS 799 (CanLII), odst. 47 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 1. 3. 2013 [cit. 15. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fwcsp>.

²³⁸ Připomněl však, že určitým vodítkem pro rozhodování soudu by mohly být důvody, které byly uvedeny v předchozí právní úpravě, konkrétně v čl. 981d CcBC. V tomto článku bylo uvedeno, že fiduciární správci, kteří mrhají či plýtvají svěřeným majetkem nebo odmítají či zanedbávají provádění ustanovení právního jednání vytvářejícího fiduciární jmění nebo neplní své povinnosti, mohou být zproštěni své funkce soudem (ve franc. znění: „Les fiduciaires dissipant ou gaspillant la propriété de la fiducie, ou refusant ou négligeant de mettre à exécution les dispositions du document créant la fiducie, ou manquant à leurs devoirs, peuvent être démis par la cour supérieure“).

při posouzení všech relevantních okolností je porušení povinností správce dostatečně závažné k tomu, aby bylo odůvodněno jeho odvolání z funkce.²³⁹

Odvolací soud se v uvedeném rozhodnutí zabýval také otázkou, zda je možné se odvolání („sesazení“) správce domáhat na základě čl. 1294 al. 2 CcQ, který – obdobně jako § 1469 odst. 2 obč. zák. – zakládá pravomoc soudu rozhodnout při splnění určitých podmínek o změně pravidel správy určených v zakládacím právním jednání. Řešil tedy problém, zda by mohl přistoupit k odvolání fiduciárního správce na základě toho, že takové opatření by umožňovalo lépe dosáhnout účelu sledovaného zakladatelem a zároveň by odpovídalo jeho původní vůli.²⁴⁰ Soud ve svých úvahách odkázal na doprovodný komentář québecké vlády vydaného ke Code civil du Québec, podle kterého čl. 1294 CcQ stanoví „pravidla určená k odstranění různých překážek nebo nedostatků, které mohou ztížit nebo učinit nemožným dosažení účelu fiduciárního jmění.“²⁴¹ Na základě toho soud poznamenal, že čl. 1294 CcQ se použije pouze v případě výskytu skutečných a prokázaných problémů. V daném případě však žádný opravdový problém nenastal, protože fiduciární jmění bylo sice již vytvořeno, ale doposud nebylo započato s jeho správou. Existovalo zde pouze domnělé nebezpečí, že správce nebude jednat loajálně vůči beneficiéntům s ohledem na to, že mezi správcem a beneficienty byly nepřátelské vztahy. Nebyla zde tedy žádná skutečná překážka, kterou by bylo třeba odstranit, a nebyl tak naplněn předpoklad k tomu, aby soud mohl rozhodnout o změně pravidel správy. Odvolání ustaveného správce a jeho nahrazení jinou osobou by proto v daném případě bylo předčasným opatřením. Soud také podotkl, že jmenování správce je suverénním právem zakladatele a čl. 1294 CcQ nelze použít k obejití jeho vůle. Zdůraznil, že k otázce odvolání fiduciárního správce a jeho nahrazení jiným správcem je třeba přistupovat opatrně, neboť posouzení kvalit a vlastností určité osoby soudem nemusí odpovídat původní

²³⁹ CUMYN, Cantin, 2000, *op. cit.*, č. 353, s. 304–305. Nutno poznamenat, že uvedený názor byl profesorkou Cumyn formulován ve vztahu k čl. 1360 al. 2 CcQ, který je součástí obecné úpravy správy cizího majetku a upravuje možnost požadovat odvolání správce. Nestanoví však – obdobně jako čl. 1290 CcQ – bližší důvody pro které soud může správce odvolat.

²⁴⁰ Srov. čl. 1294 al. 2 CcQ, který umožňuje soudu změnit ustanovení zakládacího právního jednání, za předpokladu, že nové opatření umožní lépe respektovat původní záměr zakladatele nebo usnadní dosažení účelu vytvoření fiduciárního jmění. Obdobná úprava je obsažena v ustanovení § 1469 odst. 2 obč. zák.

²⁴¹ BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, art. 1294 CcQ, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1509.

vůli zakladatele. Odvolací soud konečně připomněl, že soudy jsou obecně zdrženlivé rozhodovat o odvolání a nahrazení fiduciárního správce na základě čl. 1294 CcQ. Poukázal nicméně na rozhodnutí ve věci *Marmet (Succession de)*,²⁴² ve kterém nižší québecký soud za použití čl. 1294 al. 2 CcQ rozhodl o odvolání fiduciárního správce – právnické osoby a jeho nahrazení jiným správcem – fyzickou osobou. V daném případě byl soudu podán návrh na zrušení správy fiduciárního jmění, které existovalo již po dobu několika let, ale vzhledem k výši nákladů vynakládaných na činnost správce – právnické osoby, které se staly nepřiměřeně vysokými ve vztahu k výnosům plynoucím ze spravovaného majetku, se dosažení účelu správy ukázalo být obtížně dosažitelným. Soud shledal, že vhodnějším opatřením bude nahradit profesionálního správce – právnickou osobu jiným správcem – fyzickou osobou, jejíž odměna za výkon správy nebude pro fiducii tolik zatěžující.

Závěry québecké právní teorie a soudní praxe by jistě mohly dobře posloužit českým soudům při rozhodování o odvolání a nahrazení svěřenského správce. Odvolání svěřenského správce a jmenování nového správce na jeho místo představuje výrazný zásah do podoby správy svěřenského fondu, jejíž vymezení (včetně určení toho, která konkrétní osoba má správu vykonávat) je výlučným právem zakladatele. V tomto ohledu se lze připojit k názorům vyjádřeným v québecké judikatuře, podle kterých by soud měl k odvolání správce přistupovat v případech, ve kterých se správce již skutečně a závažným způsobem dopustil porušení svých povinností, které mu náleží jakožto správci cizího majetku.²⁴³ Podle české právní úpravy mezi povinnosti správce cizího majetku patří zejména povinnost vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, jednat vůči všem beneficiantům nestranně a respektovat

²⁴² *Marmet (Succession de) c. Marmet*, 1999 CanLII 11861 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 10. 2. 1999 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1krg0>.

²⁴³ V rozhodnutí ve věci *Droit de la famille — 13681*, 2013 QCCA 501 (CanLII), odst. 45 [online] québecký odvolací soud specifikoval některé povinnosti fiduciárního správce, jejichž porušení je natolik závažné, že odůvodňuje jeho odvolání soudem. Odkázal přitom zejména na povinnosti správce cizího majetku uvedené v čl. 1309 CcQ, tj. povinnost obezřetnosti, pečlivosti, čestnosti, loajality a povinnost vykonávat svou působnost v nejlepším zájmu beneficianta nebo účelu, jehož má být správou dosaženo. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 18. 3. 2013 [cit. 20. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fwlzm>.

jejich práva a je-li správce sám beneficentem, neupřednostňovat svůj vlastní zájem nad zájmy ostatních beneficentů.²⁴⁴

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 1466 odst. 1 obč. zák. výslovně nestanoví – obdobně jako čl. 1290 CcQ – žádné konkrétní důvody, které ospravedlňují odvolání svěřenského správce, mohl by soud k tomuto opatření přikročit zřejmě i v případech, ve kterých dojde k ochromení fungování správy z důvodů na straně správce, které ale nezávisí na jeho vůli. Je možné si představit situaci, že svěřenský správce v průběhu trvání správy vážně onemocní a nebude tak již schopen řádně plnit své povinnosti. V případě, že správce sám neodstoupí a ani nedojde k jeho odvolání k tomu oprávněnou osobou (srov. § 1455 odst. 1 obč. zák.),²⁴⁵ bude jediným možným řešením postup podle § 1466 odst. 1 obč. zák., tedy odvolání správce soudem na návrh osoby, která na tom bude mít právní zájem.²⁴⁶ Obdobným způsobem by zřejmě bylo možné postupovat také tehdy, jestliže se svěřenský správce z nejasných příčin vzdálí a nebude o něm známo, co se s ním stalo a kde se skutečně zdržuje.

3.6. Právní postavení svěřenského správce

Svěřenský správce je po dobu trvání svěřenského fondu jeho ústředním aktérem. Ačkoliv není vlastníkem vyčleněného majetku, vykonává k němu vlastním jménem široká vlastnická oprávnění, jejichž prostřednictvím dbá o naplnění účelu, pro který mu byl majetek svěřen (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Do výkonu těchto vlastnických oprávnění by svěřenskému správci neměl zásadně nikdo zasahovat. Především je vyloučeno, aby zakladatel po vzniku svěřenského fondu správci závazně radil nebo nařizoval, jak má při výkonu správy postupovat. Svěřenský správce je při výkonu své působnosti povinen řídit se pouze zákonem a

²⁴⁴ Viz § 1411 a § 1412 obč. zák. Při bližším zkoumání přitom zjistíme, že pod pojmem „péče řádného hospodáře“ se v podstatě skrývají tytéž povinnosti, které jsou rozvedeny v čl. 1309 CcQ (viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, k § 1411 až 1418, s. 348 a 349).

²⁴⁵ Jestliže je přítomen zakladatel, resp. osoba, které zakladatel svěřil právo odvolávat svěřenského správce, měl by soud přistoupit k odvolání zřejmě až po uplynutí přiměřené doby, během níž nebyl svěřenský správce odvolán zakladatelem, resp. jinou k tomu oprávněnou osobou (§ 1455 odst. 2 obč. zák. *per analogiam*).

²⁴⁶ V obecné úpravě správy cizího majetku jsou vypočteny zákonné důvody, pro které končí činnost správce (viz § 1438 obč. zák.). Důvod spočívající v nezpůsobilosti či neschopnosti správce plnit své povinnosti s ohledem na jeho zdravotní stav nebo jiné okolnosti nezávislé na jeho vůli zde však uveden není.

pravidly správy určenými zakladatelem před vznikem svěřenského fondu, příp. upravenými rozhodnutím soudu. Zakladatel je oprávněn blíže vymezit rámec pro výkon působnosti svěřenského správce, musí tak ale učinit předtím, než dojde k pozbytí jeho vlastnických práv k vyčleněnému majetku. Je z povahy věci vyloučeno, aby zakladatel správci určoval, jak má nakládat s vyčleněným majetkem v době, kdy zakladateli tento majetek již vlastnicky nepatří, neboť je součástí odděleného a nezávislého jmění. Rovněž není přípustné, aby si zakladatel vyhradil takovou možnost předem v podmínkách správy, protože pak by nebyl splněn jeden ze základních předpokladů pro vytvoření svěřenského fondu, tj. aby zakladatel projevil záměr skutečně a neodvolatelně pozbyt vlastnictví majetku, který hodlá svěřit jiné osobě pro určitý účel. Rozhodovací volnost svěřenského správce při nakládání se svěřeným majetkem může být za určitých podmínek omezena soudem, který má v odůvodněných případech pravomoc správci nařídit, aby konkrétním způsobem jednal nebo aby se naopak nějakého jednání zdržel. K takovému opatření však soud může přistoupit jen na návrh osoby, která má právní zájem na ochraně svěřenského fondu před nekvalifikovanými zásahy ze strany správce (srov. § 1466 odst. 1 obč. zák.).

V québeckém právu se v souvislosti s vymezením právního postavení správce cizího majetku zpravidla nehovoří o jeho právech, ale uplatňuje se koncept jakýchsi soukromoprávních „pravomocí“ (franc. „pouvoirs“ / angl. „powers“).²⁴⁷ Pravomoc je v tomto – soukromoprávním – smyslu pojímána jako „určitá výsada udělená určité osobě v zájmu jiné osoby nebo pro realizaci nějakého cíle“ („une prérogative conférée à une personne dans l'intérêt d'autrui ou pour la réalisation d'un but“),²⁴⁸ čímž se má odlišovat od subjektivního práva, kterým se rozumí „výsada přiznávající svému nositeli určitou výhodu v jeho vlastním zájmu“ („une prérogative conférant à son titulaire un avantage dans son intérêt propre“).²⁴⁹

²⁴⁷ Viz čl. 1308, čl. 1310, čl. 1319, čl. 1320 a čl. 1321 CcQ.

²⁴⁸ CUMYN, Cantin. Le pouvoir juridique. *Revue de droit de McGill*. 2007, Vol. 52, s. 225.

²⁴⁹ *Ibid*, s. 225. Podobně se vyjádřil také québecký odvolací soud v rozhodnutí ve věci *Droit de la famille — 093071*, 2009 QCCA 2460 (CanLII), odst. 56 [online]. Tento soud uvedl, že místo vlastnického práva fiduciárnímu správci náleží „pravomocí“ („pouvoirs“) správy, které mají být vykonávány v zájmu beneficentů, na rozdíl od subjektivních práv, která má správce vykonávat ve svém vlastním zájmu. („Instead of a proprietary entitlement, the trustee has ‚powers‘ (pouvoirs) of administration to be exercised on behalf of the beneficiaries, as opposed to ‚legal rights‘ (droits subjectifs) to be exercised in his or her own interest.“) Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 18. 12. 2009 [cit. 23. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2744s>.

Vychází se přitom z toho, že fiduciární správce při správě svěřeného majetku vykonává své „vlastní pravomoci“ („pouvoirs propres“), tj. vykonává je vlastním jménem a v zájmu dosažení účelu, pro který mu byl majetek svěřen, čímž se odlišuje od jiného správce cizího majetku, který své „pravomoci“ vykonává v zastoupení, tj. jménem a na účet vlastníka spravovaného majetku („pouvoirs de representation“).²⁵⁰

Obdobně je třeba přistupovat k postavení svěřenského správce podle české právní úpravy svěřenského fondu. Občanský zákoník 2012 jasně stanoví, že svěřenský správce vykonává vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu „vlastním jménem na účet fondu“ (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Podstatou zastoupení ve smyslu § 436 a násl. obč. zák. přitom je to, že zástupce „právně jedná za jinou osobu, tj. zastoupeného, a to zásadně jeho jménem a na jeho účet.“²⁵¹ Zastoupeným tedy vždy musí být osoba, resp. osoba v právním smyslu, tedy ten, kdo je způsobilý mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, tj. buď fyzická, anebo právnická osoba (srov. § 15 a násl. obč. zák.). Z toho plyne, že na svěřenského správce nelze pohlížet jako na zástupce svěřenského fondu, neboť svěřenský fond nemá právní osobnost. Vzhledem k tomu, že majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím zakladatele ani vlastnictvím obmyšleného, nemůže být svěřenský správce ani zástupcem některé z těchto osob. Dalo by se tedy říci, že také svěřenský správce při správě svěřenského fondu vykonává – obdobně jako fiduciární správce při správě fiduciárního jmění – své „vlastní pravomoci“ s tím, že při jejich výkonu se musí řídit účelem, jehož má být správou dosaženo. Je však třeba zároveň dodat, že hovořit o „pravomocích“ svěřenského správce se nejeví jako vhodné vzhledem k tomu, že v českém právním prostředí je používání pojmu „pravomoc“ tradičně doménou veřejného práva. Je tedy vhodnější mluvit o tom, že svěřenský správce při správě svěřenského fondu vykonává svá vlastní „oprávnění“ („práva“), nevykonává je však ve svém zájmu, ale na účet, resp. v zájmu svěřenského fondu.

3.6.1. Plná správa majetku ve svěřenském fondu

Svěřenskému správci náleží plná správa majetku ve svěřenském fondu (§ 1456 věta první obč. zák.). Z toho plyne, že je povinen dbát nejen o zachování svěřeného majetku, ale také o jeho rozmnožení a uplatnění v zájmu obmyšleného, resp. v zájmu účelu, jehož má být

²⁵⁰ CUMYN, Cantin, 2007, *op. cit.*, s. 230.

²⁵¹ DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 320.

správou dosaženo (§ 1409 obč. zák.). Z toho důvodu mu zákon přiznává široká oprávnění, pokud jde o nakládání se svěřeným majetkem. Může se spravovaným majetkem činit cokoli, co je potřebné a užitečné k jeho zachování, zhodnocení a rozmnožení (§ 1410 obč. zák.).²⁵² Svěřenský správce tak může ve vztahu ke svěřenému majetku provádět téměř jakékoliv právní jednání. Je zejména oprávněn svěřený majetek úplatně zcizit, zatížit věcným právem, změnit jeho určení nebo jej obezřetným způsobem investovat, vyžaduje-li to řádné plnění jeho povinností.²⁵³ Nemůže si však počínat jako skutečný vlastník, tedy nakládat se svěřeným majetkem v podstatě neomezeným způsobem (srov. § 1012 obč. zák.). V první řadě je svěřenský správce při výkonu vlastnických oprávnění k majetku ve svěřenském fondu nepřímým omezen tím, že musí respektovat účel, pro který byl tento fond stvořen. Není tedy přípustné, aby činil právní jednání, která by byla v rozporu s účelovým určením svěřenského fondu nebo by překračovala jeho rámec. Svěřenský správce musí také respektovat případná omezení týkající se možných dispozic se svěřeným majetkem, která určil zakladatel v podmínkách správy. Konečně, od svěřenského správce se očekává, že bude při nakládání se svěřeným majetkem postupovat s určitou mírou obezřetnosti a pečlivosti, kterou lze požadovat od rozumně uvažující osoby.²⁵⁴ Zatímco tedy skutečný vlastník může v rámci

²⁵² Viz také Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1405 až 1410, s. 348.

²⁵³ Srov. čl. 1307 CcQ, podle kterého: „Správce (pověřený plnou správou) může pro plnění svých povinností úplatně zcizit spravovaný majetek, zatížit jej věcným právem nebo změnit jeho účel a činit vše, co je nutné nebo užitečné, včetně jakéhokoliv druhu investic.“ Obdobný závěr lze dovodit i z české právní úpravy správy cizího majetku. Občanský zákoník 2012 sice výslovně nestanoví, že správce, kterému náleží plná správa, může úplatně zcizit spravovaný majetek, zastavit jej nebo jinak použít jako jistotu anebo změnit jeho účelové určení. Říká však, že správce pověřený plnou správou „může se spravovaným majetkem činit cokoli, co je nutné a užité“ (§ 1410 obč. zák.), z čehož plyne, že s ním může v zásadě nakládat i výše uvedenými způsoby. Jestliže by zákon chtěl v tomto směru správce vykonávajícího plnou správu nějak omezit, učinil by tak podobně jako v případě správce pověřeného prostou správou (srov. § 1406 věta druhá a § 1408 obč. zák.). Je však třeba vždy pamatovat na to, že při výkonu své působnosti musí správce postupovat s péčí řádného hospodáře a v nejlepší zájmu účelu, jehož má být správou dosaženo.

²⁵⁴ BEAUDOIN, Lise I. La gestion de portefeuille pour autrui et les dispositions nouvelles du Code civil du Québec. *La Revue du Barreau canadien*. 1989, Vol. 68, s. 484. Viz také BAUDOUIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, Art. 1307, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1522. Srov. k tomu § 1411 obč. zák., který vyžaduje, aby správce cizího majetku vykonával svou působnost a plnil své povinnosti s péčí řádného hospodáře.

svého téměř ničím neomezeného, přímého a výlučného právního panství nad věcí²⁵⁵ své vlastnické právo realizovat v zásadě jakýmkoliv myslitelným způsobem (a může tedy svou věc i zničit, opustit, nakládat s ní nehospodárně, neobezřetně, ledabyly, neopatrně apod.), svěřenský správce si vzhledem ke svému poslání nemůže dovolit výkon vlastnických práv k majetku ve svěřenském fondu jakkoli zanedbávat.

3.6.2. Oprávnění svěřenského správce zcizovat svěřený majetek

Jak bylo uvedeno, svěřenský správce v zásadě není omezen v právu zcizovat svěřený majetek. Je tedy oprávněn převádět spravovaný majetek na jiné osoby, aniž by k tomu potřeboval mít například souhlas soudu nebo beneficenta. Mělo by však v zásadě jít o úplatné právní dispozice, nikoli bezúplatné převody (srov. § 1416 obč. zák.). Z povahy bezúplatného převodu majetku, tj. převodu majetku bez získání protiplnění, plyne, že jeho důsledkem by bylo zmenšení rozsahu majetku ve svěřenském fondu. Takový důsledek by ovšem byl nutně v rozporu s účelem správy. Tím, že by správce učinil bezúplatné právní jednání ve prospěch třetí osoby – obdarovaného a nikoli ve prospěch beneficenta správy, by porušil svou základní povinnost jednat věrně a v nejlepším zájmu beneficentů, resp. účelu, jehož má být správou dosaženo (srov. § 1411 obč. zák.). Je tedy vyloučeno, aby svěřenský správce činil jakákoliv právní jednání směřující ke snížení hodnoty spravovaného majetku. Zákaz proto míří především na uzavírání darovacích smluv ve prospěch třetích osob a na vzdání se práva bez dostatečného protiplnění.²⁵⁶ Zákon nicméně stanoví určité výjimky ze zákazu bezúplatných převodů. Jde o případy, ve kterých bezúplatné zcizování svěřeného majetku vyplývá ze samotné povahy správy (tak by tomu mohlo být např. v případě veřejně prospěšného

²⁵⁵ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol., 2015, *op. cit.*, s. 29.

²⁵⁶ CUMYN, C. L'administration des biens à la protection de la personne d'autrui. In: *Service de la formation continue du Barreau du Québec. Obligations et recours contre un curateur, tuteur ou mandataire défaillant*. 2008, Vol. 283. Cowansville: Éditions Yvon Blais, 2008, s. 217. Viz také rozhodnutí odvolacího québeckého soudu ve věci *Paré c. Paré (Succession de)*, 2014 QCCA 1138 (CanLII), odst. 80 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 3. 6. 2014 [cit. 25. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/g75hx>.

V komentáři vydaném québeckou vládou ke Code civil du Québec se uvádí, že fiduciární správce by se například nemohl vzdát práva na výplatu dividendy tvořícího součást spravovaného majetku. Viz BAUDOUIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, Art. 1315 CcQ, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1530.

svěřenského fondu), nebo případy dispozic s majetkem nepatrné hodnoty učiněné v zájmu obmyšleného nebo ve shodě s účelem správy (§ 1416 obč. zák.).

Určitá omezení týkající se nakládání se svěřeným majetkem mohou být svěřenskému správci uložena také v pravidlech správy, která určil zakladatel ve statutu nebo v právním jednání vedoucím ke vzniku svěřenského fondu. Není zřejmě vyloučeno, aby zakladatel omezil svěřenského správce při výkonu správy tím, že mu dovolí činit pouze určité druhy investic nebo mu zakáže disponovat s určitým, přesně určeným majetkem. Na druhé straně, vzhledem k tomu, že svěřenský správce má být subjektem výlučně oprávněným k výkonu vlastnických oprávnění k vyčleněnému majetku, resp. k výkonu jeho správy, není možné, aby jej zakladatel při nakládání s tímto majetkem omezil natolik, že sám získá faktickou kontrolu nad správou svěřenského fondu. Jak bylo uvedeno, pojmovým znakem svěřenského fondu je to, že zakladatel pozbývá vlastnické právo k vyčleněnému majetku a v zásadě tedy jakoukoli možnost dále ovlivňovat jeho právní osud. Je proto nemyslitelné, aby si zakladatel předem vyhradil právo schvalovat rozhodnutí a jednání učiněná svěřenským správcem v průběhu trvání správy. Zakladatel by tak fakticky získal nad správou efektivní kontrolu, což by ve svém důsledku znamenalo popření celé podstaty svěřenského fondu.²⁵⁷ Lze tedy uzavřít, že

²⁵⁷ Québecké soudy se zabývaly případem, ve kterém si zakladatel fiducie vyhradil právo dávat fiduciárnímu správci pokyny týkající se investování peněžních prostředků tvořících součást vyčleněného majetku. V důsledku toho byly povinnosti fiduciárního správce omezeny pouze na provádění pokynů zakladatele. Předmětem zkoumání byla otázka, zda na straně zakladatele skutečně došlo k pozbytí vlastnického práva k vyčleněnému majetku a tím k platnému vytvoření odděleného a nezávislého jmění ve smyslu čl. 1260 a násl. CcQ. Věc se postupně dostala až před Nejvyšší soud Kanady, který shledal, že omezená role, kterou zakladatel správci přiznal, neodpovídá tomu, jakou úlohu má fiduciární správce mít podle zákona. Uvedl, že podle čl. 1278 CcQ musí mít fiduciární správce svěřený majetek pod svou kontrolou a ve výlučné správě. Rovněž upozornil na čl. 1265 CcQ, který stanoví, že jakmile fiduciární správce akceptuje pověření ke správě vyčleněného majetku, zakladatel pozbývá vlastnické právo k tomuto majetku a správci vzniká povinnost se tohoto majetku ujmout a začít s jeho správou (srov. § 1448 odst. 2 obč. zák.). Soud dále potvrdil, že jediné omezení dopadající na fiduciárního správce plyne z dohledu nad jeho správou vykonávaného zakladatelem a beneficentem ve smyslu čl. 1287 CcQ (srov. § 1463 obč. zák.). Poznamenal, že zakládací právní jednání může určit, co fiduciární správce smí a nesmí činit, nemůže však omezit jeho oprávnění do té míry, že tím bude denaturována povaha jeho správy. Viz rozhodnutí Nejvyššího kanadského soudu ve věci *Banque de Nouvelle-Écosse c. Thibault*, [2004] 1 RCS 758, 2004 CSC 29 (CanLII), zejm. odst. 37 [online]. Rozhodnutí Cour suprême du Canada ze dne 14. 5. 2004. [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h2bz>.

Viz také CLAXTON, John B., 2003, *op. cit.*, s. 267.

zakladatel je oprávněn stanovit svěřenskému správci určitá omezení, pokud jde o nakládání se svěřeným majetkem, tato omezení však musí být vždy přiměřená s ohledem na účel, jehož má být správou dosaženo, a nesmí vést k překroucení role, kterou má svěřenský správce ve svěřenském fondu zaujímat. Navíc, jestliže by se omezující opatření určené zakladatelem ukázalo být překážkou pro dosažení účelu správy, mohl by soud při splnění zákonných podmínek rozhodnout o změně statutu svěřenského fondu a v jejím rámci takové omezení zrušit (srov. § 1469 odst. 2 obč. zák.).²⁵⁸

Jinou otázkou je, zda by statut svěřenského fondu mohl svěřenskému správci přiznat větší flexibilitu při nakládání se svěřeným majetkem. Na první pohled by se mohlo zdát, že zakladatel již nemůže rozšířit oprávnění svěřenského správce nad zákonný rámec (srov. § 1448 odst. 3 obč. zák. a § 1456 ve spojení s § 1410 obč. zák.). Lze si nicméně představit, že zakladatel by mohl svěřenského správce oprávnit k poskytování určitých výhod ze svěřenského fondu ve prospěch třetích osob, přestože jinak platí, že správce zásadně nemůže takovým osobám poskytovat bezúplatná plnění (srov. § 1416 obč. zák.). Zakladatel by například mohl správci udělit oprávnění rozhodnout o přenechání určité nemovité věci tvořící součást svěřeného majetku třetí osobě k jejímu bezúplatnému užívání za předpokladu, že takové jednání neohrozí či naopak prospěje dosažení účelu svěřenského fondu. Touto třetí osobou by mohl být například poručník obmyšleného, jemuž by správce mohl bezúplatně přenechat právo bydlet spolu s obmyšleným v domě, který je předmětem správy.²⁵⁹

3.6.3. Oprávnění správce pojistit majetek a svou odpovědnost

Jedním z předpokladů platného vzniku a trvání pojištění je existence pojistného zájmu na straně zájemce o pojištění, resp. posléze pojistníka (§ 2764 a § 2765 obč. zák.). Jde-li o pojištění majetku, má určitá osoba pojistný zájem tehdy, jestliže by jí případná škoda na

²⁵⁸ Soud se nicméně bude muset zabývat tím, zda je taková změna statutu svěřenského fondu v souladu s původním záměrem zakladatele. V případě, že by soud došel k závěru, že zakladatel by si býval nepřál, aby doložka omezující právo správce nakládat se spravovaným majetkem byla zrušena (třebaže by věděl, že takového opatření je zapotřebí k tomu, aby mohlo být dosaženo účelu svěřenského fondu), musel by návrh na změnu statutu zamítnout.

²⁵⁹ LORANGER, Julie. Le fiduciaire : entre le tyran et le serviteur. In: Service de la formation continue du Barreau du Québec. *Développements récents en successions et en fiducies*. 2010, Vol. 324. Cowansville : Éditions Yvon Blais, 2010, s. 89.

tomto majetku způsobila přímou majetkovou ztrátu (§ 2762 odst. 2 obč. zák.). Vzhledem k tomu, že o svěřenském správci, resp. obecně o správci cizího majetku, nelze říci, že by v případě škody na majetku ve svěřenském fondu utrpěl vlastní přímou majetkovou ztrátu, nelze ani říci, že je u něj dán pojistný zájem. Pokud jde o svěřenského správce, ten sice vykonává vlastním jménem vlastnická oprávnění k majetku ve svěřenském fondu, ale nevykonává je ve svém zájmu, ale na účet fondu. (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Ačkoliv tedy obecně platí, že svěřenský správce může se spravovaným majetkem činit cokoli, co je nutné a užitečné pro dosažení sledovaného účelu (§ 1410 ve spojení s § 1456 obč. zák.), z důvodu absence pojistného zájmu by bez výslovného zákonného zmocnění nemohl jako „pojistník“ uzavřít platnou pojistnou smlouvu na ochranu svěřeného majetku. Z toho důvodu zákon správci zvlášť přiznává právo „pojistit spravovaný majetek na náklady beneficenta proti běžným rizikům“ (§ 1427 odst. 1 obč. zák.),²⁶⁰ jako je například požár nebo krádež.²⁶¹ Svěřenskému správci je tedy umožněno, aby na základě svého vlastního uvážení a v závislosti na okolnostech každého případu posoudil, zda je příhodné spravovaný majetek pojistit. Při svém rozhodování by měl postupovat v souladu se svou základní povinností jednat s péčí řádného hospodáře a v nejlepším zájmu beneficentů, resp. účelu, jehož má být správou dosaženo (§ 1411 obč. zák.).²⁶² Na druhé straně, svěřenský správce bude bez ohledu na své vlastní uvážení povinen pojistit svěřený majetek, jestliže to bude požadoval statut svěřenského fondu, stanoví-li tak zákon nebo pokud mu takovou povinnost uloží soud na návrh obmyšleného nebo jiné osoby, která na tom bude mít právní zájem (§ srov. 1423 obč. zák.).

²⁶⁰ Z povahy svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného jmění vyplývá, že náklady spojené s pojištěním spravovaného majetku budou zatěžovat samotný svěřenský fond, nikoliv jeho beneficenta, resp. beneficienty. Ačkoliv svěřenský správce spravuje svěřený majetek zpravidla ve prospěch obmyšlených svěřenského fondu, obmyšlení nejsou po dobu trvání správy vlastníky spravovaného majetku (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Nemohou tedy přímo nést náklady vynaložené na jeho pojištění. Srov. také čl. 1331 CcQ, který byl inspiračním zdrojem ustanovení § 1427 obč. zák. (viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1423 až 1427, s. 350). Tento článek ve svém prvním odstavci stanoví, že: „Správce může na náklady beneficenta nebo fiducie pojistit majetek, který mu byl svěřen, proti běžným rizikům, jako je krádež nebo požár.“

²⁶¹ Srov. čl. 1331 al. 1 *in fine* CcQ.

²⁶² BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, Art. 1331 CcQ, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1541.

Pro případ bezúplatného výkonu správy dává zákon správci navíc možnost sjednat na náklady beneficenta, resp. svěřenského fondu, pojištění své vlastní odpovědnosti za splnění povinností²⁶³ vztahujících se k výkonu jeho správy (§ 1427 odst. 2 obč. zák.).

3.6.4. Základní povinnosti svěřenského správce

Opakem širokých oprávnění přiznaných svěřenskému správci ve vztahu k vyčleněnému majetku jsou jeho povinnosti, které směřují k zabezpečení co nejlepšího výkonu správy svěřenského fondu. Obecně přitom platí, že svěřenský správce musí vykonávat svou působnost v souladu s povinnostmi, které jsou mu uloženy jednak zákonem, jednak statutem svěřenského fondu.²⁶⁴

Základní povinností svěřenského správce je držet a spravovat majetek ve svěřenském fondu a dbát o naplnění účelu, pro který mu byl tento majetek svěřen (srov. § 1448 odst. 1 obč. zák.). Vzhledem k tomu, že svěřenskému správci náleží plná správa majetku ve svěřenském fondu (§ 1456 obč. zák.), je povinen dbát nejen o jeho zachování, ale také o jeho rozmnožení v zájmu obmyšleného, resp. účelu sledovaného správou (§ 1409 obč. zák.). Jako správce „cizího“ majetku je při výkonu své působnosti povinen postupovat s péčí řádného hospodáře (§ 1411 obč. zák.), tzn. je povinen jednat „čestně, věrně, prozíravě a pečlivě se zřetelem k účelu, jehož má být správou dosaženo.“²⁶⁵ Má-li svěřenský fond více obmyšlených, musí svěřenský správce jednat vůči všem nestranně (§ 1412 odst. 1 obč. zák.). Je-li svěřenský správce sám obmyšleným, nesmí upřednostňovat svůj vlastní zájem na úkor zájmů ostatních obmyšlených (§ 1412 odst. 2 obč. zák.). Další důležitou zákonnou povinností svěřenského správce je předložit vyúčtování správy, a to jednak roční vyúčtování za trvání správy (§ 1436 obč. zák.), jednak konečné vyúčtování při skončení jeho činnosti, resp. při zániku správy jako takové (§ 1445 obč. zák.). Existence povinnosti předložit vyúčtování

²⁶³ Podle nového pojetí občanskoprávní odpovědnosti, ze kterého vychází občanský zákoník 2012, osoba „odpovídá za splnění své původní (primární) občanskoprávní povinnosti.“ Viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 355.

²⁶⁴ Srov. čl. 1308 al. 1 CcQ, který výslovně potvrzuje, že: „Správce cizího majetku musí při výkonu své působnosti respektovat povinnosti, které mu ukládá zákon nebo zakládací právní jednání;“ a dále že: „musí jednat v mezích oprávnění, která jsou mu udělena.“

²⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1411 až 1418, s. 348.

správy by měla svěřenského správce podnítit k tomu, aby na počátku fungování svěřenského fondu sestavil inventář majetku, který jej tvoří. Není k tomu však povinen, ledaže by mu takovou povinnost ukládal statut. Statut svěřenského fondu může svěřenskému správci uložit také povinnost dát jistotu za řádný výkon správy nebo pojistit svěřený majetek (§ 1423 odst. 1 obč. zák.). Významnou povinností svěřenského správce je vydat majetek ze svěřenského fondu při zániku jeho správy tomu, kdo na něj má právo (§ 1472 obč. zák.), a po zániku svěřenského fondu podat rejstříkovému soudu návrh na jeho výmaz z evidence svěřenských fondů (§ 1474 obč. zák.).

Povinnost dbát o zachování majetku ve svěřenském fondu

Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, je svěřenský správce povinen – stejně jako správce, kterému byla svěřena pouze prostá správa cizího majetku – dbát o zachování spravovaného majetku. Je-li úkolem svěřenského správce dbát o rozmnožení svěřeného majetku (§ 1409 ve spojení s § 1456 obč. zák.), tím spíše musí pečovat o jeho udržení.²⁶⁶ Nepochybně tedy lze tvrdit, že povinností svěřenského správce je chránit svěřený majetek před jeho poškozením, zničením, ztrátou atd.²⁶⁷ Na druhé straně je třeba si uvědomit, že realizace hlavního cíle plné správy spočívajícího v rozmnožování svěřeného majetku nemusí vždy jít ruku v ruce s cílem směřujícím výhradně k zachování majetku. K tomu, aby správce pověřený plnou správou (tedy i svěřenský správce) mohl uskutečňovat primární cíl tohoto typu správy, má ze zákona – oproti správci vykonávajícímu pouze prostou správu cizího majetku – mnohem větší volnost z hlediska možností, jak nakládat se svěřeným majetkem (srov. § 1410 obč. zák.). Jestliže úkolem správce při plné správě je především pečovat o zvětšování spravovaného majetku, je třeba počítat s tím, že při výkonu správy bude muset nutně činit i taková rozhodnutí, která jsou do určité míry riziková a mohou tak ve svém důsledku naopak vést ke zmenšení spravovaného majetku. Správce vykonávajícího plnou správu však nelze postihovat za to, že se mu nepodařilo dosáhnout sledovaného výsledku, za předpokladu, že při nakládání se svěřeným majetkem postupoval v souladu se svými

²⁶⁶ *Ibid.* O povinnosti správce zachovávat majetek při plné správě se výslovně zmiňuje také čl. 1306 CcQ.

²⁶⁷ Takový závěr lze ostatně dovodit i z toho, že zákon dává svěřenskému správci možnost pojistit svěřený majetek proti běžným rizikům, jako je například krádež nebo požár (§ 1427 odst. 1 obč. zák.).

povinnostmi, tj. zejména podle pravidel týkajících se obezřetného investování (§ 1432 a násl. obč. zák.). Naproti tomu správce, který vykonává prostou správu cizího majetku, je povinen dbát pouze o to, aby se svěřený majetek po dobu trvání správy nezmenšoval a neznehodnocoval. Jeho povinností je předat majetek po skončení správy zpět jeho vlastníkovu pokud možno ve stejném stavu, ve kterém jej od něho do správy přijal. Jestliže by se mu tedy nepodařilo zachovat majetek, který mu byl svěřen, znamenalo by to, že nesplnil cíl, jehož mělo být správou dosaženo.

Ze zákonných ustanovení věnujících se režimu prosté správy cizího majetku²⁶⁸ a také z důvodové zprávy k občanskému zákoníku lze vyčíst, že „zachováním“ majetku se zásadně rozumí zachování jeho podstaty a účelu, ke kterému má sloužit.²⁶⁹ Platí tedy, že správce vykonávající prostou správu by se měl starat jednak o fyzické (materiální) zachování svěřeného majetku, jednak o zachování účelu, pro který se takový majetek obvykle používá. Z povahy prosté správy, která – na rozdíl od plné správy – směřuje čistě pouze k ochraně spravovaného majetku,²⁷⁰ vyplývá, že správce není povinen dbát o zachování jeho skutečné tržní hodnoty, ale skutečně jen o jeho materiální zachování.²⁷¹ Na druhou stranu, postavení svěřenského správce je odlišné od postavení správce pověřeného jen prostou správou cizího majetku. Od svěřenského správce se očekává, že bude činit vše potřebné a užitečné pro dosažení účelu, jehož rozsah je širší než „pouhá“ ochrana svěřeného majetku. Není proto vyloučeno, že povinností svěřenského správce bude dbát i o zachování skutečné tržní hodnoty

²⁶⁸ Srov. § 1406 věta druhá obč. zák. a § 1408 odst. 1 věta první obč. zák.

²⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1405 až 1410, s. 348. Srov. také čl. 1301 CcQ, podle kterého: „Ten, kdo je pověřen prostou správou, činí vše, co je potřebné pro zachování majetku nebo užitečné pro zachování použití, ke kterému je majetek běžně určen.“ (Ve franc. znění: „Celui qui est chargé de la simple administration doit faire tous les actes nécessaires à la conservation du bien ou ceux qui sont utiles pour maintenir l'usage auquel le bien est normalement destiné.“)

²⁷⁰ BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, Art. 1306 CcQ, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1521.

²⁷¹ Také podle Pihery „požadavek na zachování majetku nelze chápat jako požadavek na zachování skutečné hodnoty spravovaného majetku ve smyslu zachování jeho obvyklé ceny.“ Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1159. Rovněž québecká právní teorie dovozuje, že zachováním majetku – jde-li o hmotný majetek – se rozumí jeho fyzické (materiální) zachování. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 293, s. 270. BEAUDOIN, 1989, *op. cit.*, s. 504.

svěřeného majetku, bude-li to vyžadovat účel, jehož má být správou dosaženo, nebo jestliže to bude přímo uvedeno v podmínkách správy svěřenského fondu. Lze předpokládat, že zejména v případě, ve kterém budou svěřenskému správci svěřeny určité investiční prostředky, bude jeho povinností pečovat nejen o udržení jejich nominální (jmenovité) hodnoty, ale také o zachování jejich skutečné tržní hodnoty.

Povinnost dbát o rozmnožení majetku ve svěřenském fondu

Úkolem svěřenského správce tedy není jen chránit majetkovou podstatu svěřenského fondu, ale jako správce, kterému náleží plná správa (§ 1456 obč. zák.), je povinen činit vše, co je potřebné a užitečné k rozmnožení spravovaného majetku (§ 1409 obč. zák.). Rozmnožování majetku tvořícího svěřenský fond je zpravidla nezbytným předpokladem k tomu, aby správce mohl naplňovat účel, pro který byl svěřenský fond zřízen. Otázkou ovšem je, co všechno se rozumí „rozmnožením“ majetku, neboť zákon tento pojem blíže nespecifikuje. Důvodová zpráva je v tomto směru přesnější, když hovoří o tom, že „při plné správě správce může se spravovaným majetkem učinit vše, co je potřebné k jeho zachování, zhodnocení nebo rozmnožení.“²⁷² To potvrzuje, že plná správa má vedle zachování spravovaného majetku směřovat jednak k dosahování výnosů z tohoto základního majetku, jednak ke zvyšování jeho hodnoty. V québecké právní teorii se v této souvislosti hovoří o dvou aspektech rentability spravovaného majetku, která je obecným cílem plné správy.²⁷³

Svěřenský správce je tedy v první řadě povinen se starat o to, aby majetek ve svěřenském fondu přinášel zisk v podobě jeho plodů a užitků ve smyslu § 491 obč. zák. (v této souvislosti by se dalo hovořit o jakési „fruktifikaci“ svěřeného majetku).²⁷⁴ Výnos vyprodukovaný ze základního majetku tvořícího svěřenský fond může mít tedy buď podobu tzv. přirozených plodů (lat. *fructus naturales*) – toho, co svěřený majetek sám od sebe nebo v důsledku jeho obhospodařování pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy (§ 491 odst. 1 obč. zák.), anebo podobu tzv. právních plodů (lat. *fructus civiles*) – toho, co svěřený majetek

²⁷² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012, k § 1405 až 1410, s. 348.

²⁷³ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 294, s. 271.

²⁷⁴ Srov. ustanovení § 1457 odst. 4 obč. zák., ze kterého plyne, že plody a užitky získané ze spravovaného majetku mohou být jedním z druhů plnění poskytovaného ve prospěch obmyšlených svěřenského fondu.

pravidelně poskytuje ze své právní povahy (§ 491 odst. 2 obč. zák.). Právní plody (užitky) představují peněžitý příjem získaný jako protiplnění za přenechání práva požívání nebo užívání věci, která je součástí svěřenského fondu. Užitky pocházející ze spravovaného majetku tak mohou v závislosti na jeho povaze spočívat typicky v úrocích, dividendách, nájemném, pachtovním apod.²⁷⁵

Bylo uvedeno, že cílem plné správy je kromě získávání plodů a užitků („fruktifikace“) také zvětšování hodnoty základního majetku. Tohoto cíle lze dosáhnout jednak „přirozeným“ zvýšením hodnoty základního majetku zejména v důsledku působení tržních faktorů, jednak kapitalizací výnosů z tohoto majetku, která se realizuje mimo jiné tím, že výnosy nejsou přerozdělovány, ale přidávány k základnímu majetku.²⁷⁶ V této souvislosti se nutně klade otázka, jak může svěřenský správce uskutečňovat svůj úkol spočívající ve zvětšování majetkové podstaty svěřenského fondu, má-li zároveň povinnost vytěžené výnosy rozdělovat mezi obmyšlené, kterým bylo přiznáno právo na plnění v podobě pravidelného vyplácení plodů nebo užitků plynoucích ze svěřenského fondu.

Povinnost jednat s péčí řádného hospodáře

Výchozím pravidlem vztahujícím se ke způsobu výkonu správy cizího majetku, resp. svěřenského fondu, je povinnost správce vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře (§ 1411 obč. zák.). Občanský zákoník 2012 pojem „péče řádného hospodáře“ blíže nevymezuje. Důvodová zpráva je konkrétnější, když v této souvislosti uvádí, že správce je povinen jednat „čestně, věrně, prozíravě a pečlivě se zřetelem k účelu, jehož má být správou dosaženo.“²⁷⁷

Lze tedy konstatovat, že obecně formulovaná povinnost svěřenského správce jednat s péčí řádného hospodáře se rozpadá do několika dílčích povinností, jejichž plnění by mělo

²⁷⁵ Srov. DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 384 a 385. Srov. také čl. 910 CcQ.

²⁷⁶ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 295, s. 272. RAINVILLE, François. L'administration du bien d'autrui et le patrimoine d'affectation. Chambre des notaires du Québec. *Répertoire de droit/Nouvelle série*. Montréal: Wilson & Lafleur, 2004, s. 3.

²⁷⁷ Srov. čl. 1309 CcQ, podle kterého správce cizího majetku musí jednat prozíravě a pečlivě a dále také poctivě a loajálně, v nejlepším zájmu beneficenta nebo sledovaného účelu.

být vždy posuzováno z hlediska účelu správy a podle osobních vlastností a zkušeností správce. Svěřenský správce by měl být při výkonu své působnosti v první řadě obezřetný a pečlivý. Při posuzování toho, zda správce v konkrétním případě jednal obezřetně a pečlivě, by se přitom mělo vycházet z objektivního měřítka, tedy z toho, jak by se svěřeným majetkem za daných okolností a v jeho postavení naložila rozumná osoba.²⁷⁸ Povinnost postupovat čestně při výkonu správy se projevuje tím, že svěřenský správce nesmí spravovaný majetek použít ve svůj vlastní prospěch. Konkrétnějším projevem této povinnosti je pak zákaz smísit svůj vlastní majetek s majetkem, který má správce pod svou správou (§ 1414 obč. zák.). Dalším základním požadavkem kladeným na správce je to, aby při výkonu správy jednal vždy věrně neboli loajálně, tzn. v nejlepším zájmu obmyšleného, resp. svěřenského fondu.

Z obecné povinnosti správce jednat věrně, tj. loajálně ve vztahu k obmyšleným, resp. s ohledem na účel svěřenského fondu, vyplývá, že svou působnost nesmí vykonávat ve svém vlastním zájmu ani v zájmu třetí osoby, která není obmyšleným svěřenského fondu. To znamená, že správce nikdy nesmí stavět svůj vlastní zájem (nebo zájem třetí osoby) na první místo před zájem obmyšleného, resp. před zájem na dosažení účelu svěřenského fondu. Primárně je povinen se chovat tak, aby se do situace střetu zájmů, pokud možno, vůbec nedostal. Tedy nejen, že správce nesmí upřednostnit vlastní zájem ke škodě svěřenského fondu, ale neměl by se do situace, ve které by musel volit mezi svým osobním zájmem a zájmem svěřenského fondu, ani dostat. Z toho důvodu zákon zakazuje správci v určitých situacích právně jednat, protože uskutečněním takového jednání by se správce okamžitě dostal do střetu zájmů. Správci se konkrétně zakazuje stát se za trvání správy stranou smlouvy týkající se spravovaného majetku nebo nabýt smluvně právo na tento majetek nebo nabýt právo vůči beneficiantovi, ledaže by k tomu získal souhlas beneficianta (§ 1415 obč. zák.).²⁷⁹

²⁷⁸ BEAUDOIN, Lise I. Les conventions relatives à l'administration du bien d'autrui. In: *Droit spécialisé des contrats, volume 3 – Les contrats relatifs à l'entreprise*. Cowansville, Québec: Les Éditions Yvon Blais, 2001, č. 44, s. 337.

²⁷⁹ Ustanovení § 1415 odst. 1 obč. zák. bylo zjevně inspirováno čl. 1312 CcQ. Québecká judikatura potvrzuje, že „cílem tohoto ustanovení je zabránit tomu, aby se správce cizího majetku úmyslně a bez potřebného svolení dostal do situace střetu zájmů nebo aby využil svého pověření k získání osobního prospěchu,“ a že „zákaz podle tohoto ustanovení je vyloučen, jestliže beneficiant udělil k právnímu jednání výslovný souhlas.“ Viz *Walsh (Succession de) c. Forian*, 2013 QCCS 2992 (CanLII), odst. 136 a 137 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 28. 6. 2013 [cit. 2. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fzjmf>.

Dalším zákonným pravidlem plynoucím z obecné povinnosti loajality správce je zákaz užívat spravovaný majetek nebo informace získané při správě k vlastnímu prospěchu. Správce by tak mohl učinit opět jen s výslovným souhlasem beneficianta nebo v případě, že by mu to výslovně umožňoval statut svěřenského fondu, popř. sám zákon (§ 1415 odst. 2 obč. zák.). Nemělo by přitom záležet na tom, zda užívání spravovaného majetku nebo získaných informací správcem může ve svém důsledku vést k poškození svěřenského fondu či nikoliv.²⁸⁰ V případě, ve kterém by mohl střet zájmů potenciálně nastat, ale zatím se neprojevil, je správce povinen takovou skutečnost oznámit. Správce je tak povinen bez zbytečného odkladu oznámit každý svůj zájem při podnikání nebo činnosti sledující majetkový prospěch, který by se mohl ocitnout v rozporu se zájmem beneficianta, resp. se zájmem svěřenského fondu, a také každé své právo, které by mohl uplatnit vůči beneficiantovi nebo ohledně spravovaného majetku (§ 1413 obč. zák.). Tato oznamovací povinnost správce obecně směřuje vůči beneficiantovi a případně také vůči tomu, kdo je oprávněn vykonávat nad správou majetku dohled. Svěřenský správce by proto měl jakoukoliv skutečnost, ze které by mohl vzejít střet zájmů, oznámit osobě, které náleží dohled nad správou svěřenského fondu, tedy i osobě, která je označená za obmyšleného svěřenského fondu.²⁸¹

Povinností loajality příslušející fiduciárnímu (svěřenskému) správci se blíže zabýval odvolací québecký soud ve známém rozhodnutí ve věci *Brassard c. Brassard*. Tento soud uvedl, že povinnost loajality, která náleží fiduciárnímu správci, není, na rozdíl od smluvní povinnosti loajality, založena na vzájemné důvěře mezi správcem a beneficienty. Konstatoval, že fiduciární správce je sice povinen jednat v nejlepším zájmu beneficianta, avšak povinnost loajality je zde třeba posuzovat bez ohledu na vzájemnou důvěru stran. Soud se v této souvislosti ztotožnil s názorem vyjádřeným v québecké právní teorii, podle kterého vzájemná důvěra mezi správcem a beneficiantem hraje důležitou roli při správě cizího majetku, nemůže mít však význam pro určování intenzity povinnosti loajality na straně správce. Došel tak k závěru, že nižší soud chyboval, když vycházel z toho, že vzhledem k napjatým vztahům a

²⁸⁰ BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon, *op. cit.*, Art. 1314 CcQ, Annotations, Commentaires du ministre de la Justice, s. 1529.

²⁸¹ Viz § 1463 obč. zák., podle kterého právo dohledu nad správou svěřenského fondu náleží zakladateli a osobě označené za obmyšleného, popř. dalším osobám, určí-li tak statut. Zvláštní zákon však může stanovit, že dohled vykonává jiná osoba, skupina osob nebo orgán veřejné moci.

hluboké nesnášenlivosti mezi ustaveným správcem a beneficiary nebude správce schopen v klidu a především loajálně plnit své povinnosti.²⁸²

Klade se otázka, zda by zakladatel mohl svěřenského správce ve statutu svěřenského fondu zprostit povinností, které tvoří obsah péče řádného hospodáře, resp. zda by mohl správce zprostit této povinnosti jako takové. Lze se zřejmě připojit k závěrům zastávaným v québecké právní nauce a judikatuře, podle kterých jde o základní povinnosti, které jsou vlastní každému režimu správy cizího majetku a mají imperativní, tj. donucující charakter.²⁸³ Nebylo by tedy možné, aby zakladatel ve statutu platně vyloučil tyto povinnosti tím, že by určil, že správce není při výkonu své působnosti povinen postupovat čestně, věrně, obezřetně a pečlivě. Takovou doložku by bylo nejspíše třeba posoudit jako neplatnou pro rozpor s veřejným pořádkem (§ 1 odst. 2 obč. zák.).

Povinnost svěřenského správce jednat nestranně vůči obmyšleným

Svěřenský správce je povinen při výkonu správy postupovat nestranně vůči všem obmyšleným svěřenského fondu a brát ohled na jejich práva (§ 1412 odst. 1 obč. zák.). V případech, ve kterých je správce povinen zohledňovat zájmy více obmyšlených, však může nastat určitý problém, neboť zájmy jednotlivých obmyšlených mohou být protichůdné. Zatímco pro jednoho obmyšleného může být určité rozhodnutí správce příznivé, pro jiného obmyšleného může být takové rozhodnutí škodlivé. Obmyšlený, kterému bylo přiznáno právo na plody a užitky ze svěřenského fondu bude mít vždy zájem na tom, aby správce nakládal se

²⁸² *Brassard c. Brassard*, 2009 QCCA 898 (CanLII), odst. 106 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 6. 5. 2009 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>. Viz také CUMYN, Cantin, *op. cit.*, 2000, č. 289, s. 247.

²⁸³ CUMYN, Cantin a CUMYN, Michelle. L'administration du bien d'autrui. 2e édition. In: *Traité de droit civil*. Cowansville, Québec: Éditions Yvon Blais, 2014, č. 288, s. 269 a 270. McEACHREN, Troy. L'administration du bien d'autrui. In: *JurisClasseur Québec – Collection Thema*. Montréal: LexisNexis, 2013, odst. 60, s. 1/54. Ve známém rozhodnutí ve věci *Bell c. Molson*, 2015 QCCA 583 (CanLII), , odst. 98 [online] odvolací soud potvrdil názor nižšího soudu, že doložku omezující či vylučující odpovědnost fiduciárního správce je třeba vykládat úzce a že správce nemůže být takovou doložkou chráněn, jestliže při výkonu správy nejednal v souladu se svou povinností obezřetnosti a pečlivosti. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 7. 4. 2015 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gh3k9>. Viz také *Després c. Théberge*, 1998 CanLII 11797 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 7. 1. 1998 [cit. 3. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kpv6>.

svěřeným majetkem způsobem, který přináší pokud možno co nejvíce plodů a užitků, a aby mu správce vyplácel veškeré výnosy, které z majetku ve svěřenském fondu získá. Naproti tomu zájmem obmyšleného, kterému zakladatel přiznal právo na vydání vlastního majetku ze svěřenského fondu po skončení správy, bude, aby se tento majetek rozrůstal a aby se zvyšovala jeho hodnota. Jeho zájmem tedy bude, aby se užitky získané ze základního majetku ve svěřenském fondu nerozdělovaly, ale naopak, aby se shromažďovaly a k základnímu majetku v průběhu trvání správy přidávaly a tím jej zvětšovaly. Otázkou potom je, jak má správce v takovém případě postupovat, je-li jeho zákonnou povinností zohledňovat práva každého z obmyšlených a žádného z nich nezvýhodňovat.²⁸⁴ Základním vodítkem při rozhodování svěřenského správce by v těchto případech – ostatně jako při každém jiném jeho rozhodování – měl být účel svěřenského fondu, jehož má být správou dosaženo. Rozhodující tedy vždy bude vůle zakladatele vyjádřená ve statutu svěřenského fondu [srov. § 1452 odst. 2 písm. c) obč. zák.]. Zdá se, že zakladatel by v souladu s účelem, pro který vyčlenil určitý svůj majetek do svěřenského fondu, mohl povinnost správce jednat nestranně vůči beneficiům modulovat, příp. by mohl správce této povinnosti zcela zprostit.²⁸⁵

Lze například uvažovat o tom, že hlavním účelem, pro který zakladatel vyčlenil majetek do svěřenského fondu, bude zajištění pravidelného příjmu peněžních prostředků ve prospěch určité osoby tak, aby si tato osoba mohla udržovat přijatelný životní standard nebo si platit náklady na lékařskou péči, kterou vyžaduje její zdravotní stav. Prvořadým úkolem správce tedy bude vyplácet této obmyšlené osobě po určitou dobu opakované peněžité dávky ve stanovené výši. Ke splnění tohoto svého primárního úkolu bude správce v případě potřeby

²⁸⁴ K povinnosti správce chovat se při výkonu své působnosti nestranně vůči beneficiům viz také Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1411 až 1418, s. 349. Ilustrativním příkladem zjevného porušení povinnosti nestrannosti je postup správce, kterým se zabýval jeden québecký soud v rozhodnutí ve věci *Nadeau c. Nadeau*, EYB 2005-96578 (C.S.). Zůstavitel vytvořil na základě závěti fiducii ve prospěch svých dvou postižených dětí. Dále stanovil, že po smrti těchto dětí bude zbývající majetek rozdělen mezi jeho dalších třináct dětí, které určil jako beneficiáře majetkové podstaty. V průběhu trvání správy správci odmítli vynaložit některé výdaje ve prospěch postižených dětí s tím, že cílem správy, stejně důležitým jako blaho postižených dětí, je to, aby ostatním třinácti dětem byla vydána co nejvyšší možná suma peněz. Soud došel k závěru, že správci se svou nečinností dopustili zásadního pochybení při výkonu své působnosti, neboť jeden z cílů jejich správy, tedy cíl spočívající v ochraně postižených dětí zakladatele, postavili zcela stranou.

²⁸⁵ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 313, s. 293–294. LORANGER, Julie, 2010, *op. cit.*, s. 83 a 84.

nepochybně oprávněn přistoupit k rozdělení veškerých užitků získaných za rozhodné období z majetku ve svěřenském fondu a v případě, že tak stanoví statut, zřejmě i „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu bez ohledu na to, že v důsledku toho nedojde k rozšíření základního majetku, resp. bez ohledu na to, že se tím rozsah základního majetku zúží. Může se tedy stát, že po skončení správy zbude ve svěřenském fondu jen minimální majetek, nebo že v něm nezbude žádný základní majetek, který by bylo možné rozdělit mezi osoby, kterým bylo jako tzv. konečným obmyšleným přiznáno právo na jeho vydání. Nicméně s ohledem na účel svěřenského fondu lze předpokládat, že v daném případě by šlo o následek, který by nebyl v rozporu s přáním, resp. původním záměrem zakladatele. Nebylo by proto možné tvrdit, že postup správce spočívající ve vyplácení všech užitků ze svěřenského fondu, event. v použití části základního majetku ve prospěch obmyšleného s právem na plody a užitky (podrobněji k oprávnění správce „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu viz níže), by směřoval k poškození zájmů konečných obmyšlených a byl tak v rozporu s jeho povinností jednat vůči všem obmyšleným nestranně a brát ohled na jejich práva.

Jindy by zakladatel mohl mít naopak zájem na tom, aby byli upřednostněni koneční beneficianti svěřenského fondu, tzn. na tom, aby se základní majetek po dobu trvání správy neustále rozrůstal a mohl být po uplynutí určité doby v co nejširším možném rozsahu vydán osobám, kterým na něj jako beneficiantům majetkové podstaty vznikne právo. V takovém případě by bylo žádoucí, aby zakladatel svěřenskému správci prostřednictvím statutu výslovně umožnil, resp. nařídil, aby shromažďoval většinu užitků získaných ze základního majetku ve svěřenském fondu a beneficiantům, kterým bylo přiznáno právo na plody a užitky ze svěřenského fondu, vyplácel pouze malou část vytěžených výnosů. Jestliže by však zakladatel neurčil žádná konkrétní pravidla pro nakládání s výnosy ze svěřenského fondu, nezbylo by správci nic jiného, než se držet obecného cíle správy a tedy usilovat na prvním místě o prospěch konečných beneficiantů spočívající v soustavném a co nejširším rozmnožování základního majetku. Zdá se, že správce by si pak mohl dovolit případně i nepřistoupit k rozdělování zisku mezi beneficianty plodů a užitků, pakliže by míra dosahovaných výnosů pod vlivem vnějších a nepředvídaných okolností výrazně klesla a jejich vyplácení by tak mohlo vést k ohrožení dosažení hlavního účelu správy. Nicméně, pro vyloučení jakýchkoliv pochybností a snadnější rozhodování správce bude vždy jistě vhodné, aby zakladatel určil přesná a podrobná pravidla pro rozdělování, resp. shromažďování, výnosů ze svěřenského fondu vzhledem k potřebě spravedlivého a nestranného zohlednění

zájmů obmyšlených s právem na plody a užitky na straně jedné a zájmů „konečných“ obmyšlených na straně druhé.

Výše bylo naznačeno, že svěřenský správce by za určitých okolností mohl „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu a takřkajíc „ukrojit“ z ní určitou část ve prospěch obmyšleného s právem na plody a užitky plynoucí ze svěřenského fondu. Vzhledem k tomu, že úkolem svěřenského správce je obecně činit vše potřebné k zachování, zhodnocení a rozmnožení majetku ve svěřenském fondu, by však mělo jít o výjimečné opatření odůvodněné zvláštními okolnostmi a především účelem, jehož má být správou v daném případě dosaženo. Navíc, již ze samotné povahy věci je zřejmé, že obmyšlený, kterému bylo přiznáno právo na pobírání plodů a užitků získaných ze základního majetku ve svěřenském fondu, nemá být beneficentem tohoto základního majetku. Plnění, jehož se mu má ze svěřenského fondu dostávat, má spočívat právě „pouze“ ve výnosech, které jsou ze základního majetku vyprodukovány. Obecně by se tedy dalo říci, že použije-li svěřenský správce část základního majetku ve prospěch obmyšleného s právem na plody a užitky, poskytne tomuto obmyšlenému svým způsobem „nadstandardní“ plnění, na které mu ovšem nevzniklo právo, a to ke škodě „konečného“ obmyšleného, který je – na rozdíl od obmyšleného plodů a užitků – osobou oprávněnou požadovat vydání majetku ze svěřenského fondu při skončení jeho správy.

Nic však zřejmě nebrání tomu, aby zakladatel svěřenskému správci ve statutu výslovně přiznal právo použít za určitých, přesně vymezených podmínek část základního majetku ve svěřenském fondu ve prospěch osoby, které jinak udělil právo pobírat pouze výnosy získávané ze svěřenského fondu. Také québecká právní nauka potvrzuje, že svěřenský, resp. fiduciární, správce může v určitých, mimořádných situacích „sáhnout“ na majetkovou podstatu fiduciárního jmění ve prospěch beneficenta užitků, avšak pouze za předpokladu, že mu takovou možnost dává zakládací právní jednání.²⁸⁶ Okolností ospravedlňující svěřenského správce k tomu, aby přistoupil k „odkrojení“ části základního majetku, by mohla být určitá mimořádná a nepředvídatelná událost doprovázená vznikem zvýšených nákladů na straně beneficenta plodů a užitků, které přesahují rámec jeho obvyklých výdajů. Zakladatel by tedy mohl ve statutu určit, že svěřenský správce je oprávněn

²⁸⁶ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 312.2, s. 290. BARETTE, André J. Nouveaux problèmes courants en matière d'administration successorale et fiduciaire. In: *Fiducies personnelles et successions*. Service de la formation du Barreau du Québec, 2004, Vol. 204. Cowansville, Québec: Les Éditions Yvon Blais Inc., 2004, s. 127.

použít část základního majetku ve svěřenském fondu na úhradu mimořádných nákladů vzniklých například v souvislosti s vážným nebo dlouhodobým onemocněním některého z obmyšlených svěřenského fondu. Jiným důvodem ospravedlňujícím svěřenského správce k tomu, aby „sáhl“ na základní majetek, by mohl být například zvláštní zájem nezletilého či mladého dospělého obmyšleného spočívající v jeho potřebě získat prostředky nezbytné pro dokončení jeho středoškolského, vyššího či univerzitního studia nebo k tomu, aby si mohl zařídit svůj vlastní život.²⁸⁷ Jestliže by hlavním záměrem zakladatele bylo obmyslit na prvním místě osobu, které přiznal právo na plody a užitky ze svěřenského fondu, tak, aby měla po určitou dobu zajištěn trvalý přísun prostředků k uspokojování svých základních životních potřeb, bylo by zřejmě legitimní, pokud by dal výslovně svěřenskému správci možnost „sáhnout“ na majetkovou podstatu v případě, že samotné výnosy získané ze svěřenského fondu by nestačily k pokrytí nutných výdajů tohoto beneficenta.

Je ovšem třeba uvážit, že i když bude svěřenskému správci přiznáno právo „sáhnout“ za určitých podmínek na základní majetek ve svěřenském fondu, nebude tím zproštěn své povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře a nestranně s ohledem na zájmy všech beneficentů. Svěřenský správce by proto při výkonu tohoto práva měl vyvinout určitou míru obezřetnosti a pečlivosti, aby do majetkové podstaty svěřenského fondu nezasáhl příliš, anebo naopak, aby nerozumně neodmítl „sáhnout“ na základní majetek, ačkoli by toho bylo vzhledem k nastalým okolnostem zapotřebí.²⁸⁸ Přitom čím obecněji budou formulovány podmínky, za kterých správce může „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu, tím více bude muset být správce opatrný při rozhodování, zda, popř. v jakém rozsahu, k tomuto opatření skutečně přikročí.

V rozhodnutí jednoho québeckého soudu byly vyjádřeny určité principy k otázce zásahu do majetkové podstaty fiducie, zejména pak princip, že takový zásah nemá být pravidlem, ale výjimkou, a že základní majetek nemá být používán za účelem pokrývání běžných a opakujících se výdajů beneficenta.²⁸⁹ Soud se konkrétně zabýval otázkou, zda doložka přiznávající správci právo „sáhnout“ na majetkovou podstatu fiduciárního jmění v

²⁸⁷ *Ibid.* s. 126.

²⁸⁸ PICCINI-Roy, Marilyn. Fiducie discrétionnaire et droit civil. *Canadian Tax Journal*. 2003, Vol. 51, no. 4, s. 1723 a 1724.

²⁸⁹ *Fiducie Desjardins inc. c. Autotte et al.*, C.S.M. 500-17-017263-032.

případě, že to bude vyžadovat podpora, výživa, blaho nebo uspokojení jakékoliv jiné nutné potřeby některého z beneficentů, dávala správci právo použít základní majetek k pokrytí nákladů na zaplacení pokuty za správní delikt uložené jednomu z beneficentů a na úhradu jeho dluhů z nevyřízených faktur. Soud uvedl, že použití výrazu „blaho“ beneficenta neznamená, že výdaje, které mají být běžně hrazeny z užitků plynoucích ze spravovaného majetku, mohou být najednou pokryty vlastním majetkem. Připomněl, že povinností fiduciárního správce je rozmnožovat svěřený majetek tak, aby přinášel užitky, a jednat nestranně vůči všem beneficentům, a to jak současným, tak budoucím. Dále podotkl, že běžné nebo opakující se výdaje jsou zpravidla hrazeny z výnosů základního majetku, zatímco ojedinělé výdaje, vynaložené jednou a provždy, jdou za základním majetkem. A že pouze v situaci, která je svým způsobem neobyčejná, může správce, považuje-li to za vhodné, „sáhnout“ na základní majetek na základě svého diskrečního oprávnění, které mu bylo uděleno zakladatelem. Soud tak došel k závěru, že v daném případě nebyl správce oprávněn „sáhnout“ na základní majetek k úhradě nákladů vzniklých na straně beneficenta v důsledku porušení jeho smluvních a mimosmluvních právních povinností s ohledem na skutečnost, že žádný z těchto výdajů neměl sám o sobě výjimečnou povahu.

Také v québecké právní teorii bylo poznamenáno, že tím, že zakladatel přizná beneficentovi právo na užitky plynoucí ze základního majetku, hodlá zabezpečit uspokojování jeho běžných potřeb, a že možnost „sáhnout“ na majetkovou podstatu vyhradí pouze pro případ, že beneficentovi vznikne mimořádný výdaj.²⁹⁰ V rozhodnutí ve věci *Letendre c. Société de fiducie privée MD* z roku 2012 bylo shledáno, že navzdory tomu, že zakladatel přiznal správcům možnost podle svého volného uvážení „sáhnout“ na základní majetek v případě, že to bude nezbytné k zajištění slušného živobytí beneficentky, jejíž potřeby měly být primárně uspokojovány z výnosů vyprodukovaných ze spravovaného majetku, nedošlo k vyloučení povinnosti správců jednat nestranně a s ohledem na práva všech beneficentů.²⁹¹

V daném případě se žalobkyně – beneficentka s právem na plody a užitky ze spravovaného majetku, domáhala toho, aby jí fiduciární správci povinně jednou ročně

²⁹⁰ BARETTE, André J., 2004, *op. cit.*, s. 127.

²⁹¹ *Letendre c. Société de fiducie privée MD*, 2012 QCCS 4128 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 6. 8. 2012 [cit. 7. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fshrs>.

z vyčleněného majetku vypláceli určitou peněžitou částku k tomu, aby mohla žít slušný život. Je třeba poznamenat, že zakladatel sice přiznal správcům oprávnění „sáhnout“ na základní majetek, výkon tohoto oprávnění měl však být svojí povahou čistě diskreční. Ze zakládacího právního jednání – závěti zakladatele – vyplývalo, že jeho hlavním záměrem bylo upřednostnit zájmy své družky (žalobkyně), pokud jde o užívání vyčleněného majetku a z něho získaných výnosů. Zakladatel v závěti výslovně uvedl, že majetek je vyčleněn do fiduciárního jmění výlučně za účelem uspokojení potřeb a zajištění pohodlí jeho družky. Konkrétně určil, že jeho družka bude mít po dobu svého života právo na bezúplatné užívání domu tvořícího součást vyčleněného majetku s tím, že veškeré náklady vznikající v souvislosti s jeho užíváním, tj. náklady spojené s pojištěním domu, s jeho opravami, s plněním daňové povinnosti, s poskytováním elektrické a tepelné energie atd., budou hrazeny z výnosů základního majetku anebo, pokud to správci uznají za vhodné, ze samotného základního majetku. Zakladatel dále stanovil, aby výnosy získané ze základního majetku, které nebudou použity na pokrytí nákladů spojených s provozem domu, byly vypláceny jeho družce, a to v takových dávkách, které budou nejlépe odpovídat jejím zájmům. Zároveň nařídil, že pokud čisté výnosy nebudou stačit k pokrytí nákladů spojených s užíváním domu a k zajištění toho, aby jeho družka mohla žít slušný život, popř. k úhradě mimořádných, nepředvídatelných či zásadních výdajů, jako jsou výdaje spojené s uspokojováním jejich naléhavých potřeb, zejména v případě nemoci, nešťastné události, hospitalizace nebo domácího ošetřování, budou mít správci možnost „sáhnout“ na základní majetek a použít jej ve prospěch jeho družky k pokrytí těchto zvláštních výdajů. Správcům přitom ponechal na jejich volném uvážení, aby rozhodli, jak časté a jak rozsáhlé tyto zásahy do základního majetku budou. Soud uvedl, že ačkoliv je jisté, že v posuzovaném případě musí být privilegovány zájmy žalobkyně, nesmí se tak stát ke škodě dalších, potenciálních beneficentů. Shledal, že přáním zakladatele jistě bylo, aby jiné osoby mohly mít případně prospěch z vydání základního majetku, ledaže by se osobní situace žalobkyně stala natolik svízelnou, že by správci museli v průběhu trvání správy na tento majetek sáhnout. Dále konstatoval, že vytvoření fiduciárního jmění zakladatelem nebylo bezdůvodné. Jestliže by jeho záměrem bylo přenechat předmětný majetek výlučně ve prospěch své družky, jistě by jí tento majetek odkázal přímo do jejího vlastnictví a nevyčlenil by jej do odděleného a nezávislého jmění. Soud současně upozornil na to, že záměr zakladatele upřednostnit zájmy jeho družky neměl za následek vyloučení použití ustanovení čl. 1317 CcQ, tj. zákonného pravidla o povinnosti správce jednat nestranně vůči všem beneficentům a s ohledem na jejich

příslušná práva (srov. § 1412 odst. 1 obč. zák.). Vzhledem k tomu, že momentální finanční situace žalobkyně jí umožňovala žít slušný život, nebylo důvodné, aby soud vyhověl její žádosti o každoroční vyplácení peněžité sumy z majetkové podstaty fiduciárního jmění. Pokud by tak učinil, základní majetek by byl brzy vyčerpán, což by vytvořilo nerovnováhu mezi beneficienty.

Zajímavou otázkou je, jak by se měla posoudit doložka obsažená ve statutu svěřenského fondu, podle níž by byl svěřenský správce povinen „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu ve prospěch beneficianta plodů nebo užitků v případě, že by o to byl takovým beneficietem v průběhu správy požádán. Lze se patrně přiklonit k názoru, že taková doložka by mohla být problematická s ohledem na potřebu respektovat postavení svěřenského správce, jemuž výlučně má podle zákona náležet výkon vlastnických práv k majetku ve svěřenském fondu (§ 1448 odst. 3 obč. zák.).²⁹² Je to výlučně svěřenský správce, který odpovídá za to, že s vyčleněným majetkem bude nakládáno s péčí řádného hospodáře s ohledem na konkrétní účel svěřenského fondu, jehož má být správou dosaženo (§ 1411 obč. zák.). Z toho důvodu by svěřenský správce měl mít také možnost činit konečná rozhodnutí, která se týkají spravovaného majetku. Jestliže by svěřenskému správci nebyla v tomto směru dána možnost samostatného a nezávislého rozhodování, nebylo by zřejmě spravedlivé požadovat, aby sám nesl případné negativní následky plynoucí z toho, že vzhledem k neobežřetnému a nepečlivému nakládání se svěřeným majetkem nedošlo k naplnění účelu svěřenského fondu. Lze souhlasit s tvrzením, že modifikace práv a povinností fiduciárního (svěřenského) správce v zakládacím právním jednání (ve statutu) by neměla vést ke zdeformování jeho role nebo jej připravit o možnost výlučného výkonu správy vyčleněného majetku.²⁹³ Doložku přiznávající beneficietovi plodů a užitků právo obrátit se kdykoliv na svěřenského správce se žádostí, aby v jeho prospěch „ukrojil“ část z majetkové podstaty svěřenského fondu, by proto bylo nejspíše třeba posoudit jako neplatnou pro rozpor s veřejným pořádkem (§ 1 odst. 2 obč. zák.).

Lze tedy shrnout, že svěřenský správce je oprávněn „sáhnout“ na majetkovou podstatu svěřenského fondu za trvání jeho správy ve prospěch beneficianta plodů a užitků pouze

²⁹² Srov. čl. 1278 CcQ, který výslovně stanoví, že fiduciárnímu správci náleží výlučná správa majetku ve fiduciárním jmění.

²⁹³ CUMYN, Cantin, 2000, *op. cit.*, č. 241, s. 201.

v případě, že mu takovou možnost zakladatel výslovně přiznal ve statutu svěřenského fondu, a pouze za podmínek v něm uvedených. Při výkonu tohoto oprávnění je svěřenský správce zároveň povinen respektovat svou obecnou povinnost jednat s péčí řádného hospodáře a nestranně s ohledem na zájmy všech, třeba i eventuálních, obmyšlených. Nicméně, vzhledem k potřebě respektovat základní principy fungování správy svěřenského fondu, zejména skutečnost, že do výkonu vlastnických práv k majetku ve svěřenském fondu by správci neměl nikdo zasahovat a při nakládání s tímto majetkem jej ovlivňovat – neboť je to sám správce, kdo odpovídá za řádný výkon správy –, by zřejmě nebylo přípustné, aby statut uložil svěřenskému správci povinnost „sáhnout“ na základní majetek ve prospěch beneficianta užiteků, kdykoliv o to bude tímto beneficentem požádán.

3.7. Povinnosti svěřenského správce vůči třetím osobám

Vedle povinností, za jejichž plnění svěřenský správce odpovídá vůči svěřenskému fondu a jeho beneficiantům, mohou svěřenskému správci vzniknout také určité povinnosti vůči třetím osobám, se kterými vstoupil do smluvních vztahů. Tyto povinnosti svěřenského správce se opět řídí v zásadě obecnými pravidly správy cizího majetku, s výjimkou ustanovení § 1467 obč. zák., které upravuje právní důsledky jednání svěřenského správce směřujícího k úmyslnému poškození práv zakladatelova věřitele.

Obecně platí, že pokud svěřenský správce vykonává svou působnost v souladu se zákonem a podle podmínek uvedených ve statutu svěřenského fondu, nenesení osobní odpovědnost za splnění povinností, které ujednal se třetí osobou na účet svěřenského fondu (§ 1419 odst. 1 obč. zák.). V některých situacích však může být založena osobní odpovědnost svěřenského správce vůči třetím osobám. Tak tomu bude v první řadě tehdy, jestliže se správce vůči třetí osobě zaváže ke splnění určité povinnosti osobně a nikoli v postavení svěřenského správce. V důsledku toho může tedy třetí osoba, se kterou svěřenský správce jednal, požadovat, aby správce osobně splnil povinnosti, ke kterým se smluvně zavázal. K založení osobní odpovědnosti svěřenského správce ve vztahu ke třetí osobě dojde také v případě, že svěřenský správce při výkonu správy překročí svou působnost (§ 1420 obč. zák.), tzn. když vykonává působnost, která mu nebyla udělena. Od případů překročení působnosti je přitom nutné odlišovat případy špatného výkonu působnosti, tzn. případy, ve kterých je působnost svěřenského správce dána, ale není vykonávána řádně, tj. v souladu s povinnostmi, jimiž je správce vázán vůči beneficiantům, resp. vůči svěřenskému fondu.

3.7.1. Překročení působnosti svěřenského správce

Správce překročí svou působnost v první řadě tím, že uskuteční jednání, ke kterému nebyl oprávněn podle zákona nebo podle statutu svěřenského fondu. Ačkoliv svěřenskému správci náleží široká oprávnění, pokud jde o výkon vlastnických práv k vyčleněnému majetku, nemá postavení vlastníka a s vyčleněným majetkem tedy nemůže nakládat libovolně (srov. § 1012 obč. zák.), ale pouze způsobem, který je v souladu s účelem, jehož má být správou dosaženo. Zejména není přípustné, aby správce činil právní jednání směřující k bezúplatnému zcizení svěřeného majetku (srov. § 1416 obč. zák.). K překročení působnosti svěřenského správce dojde rovněž tehdy, jestliže při nakládání se svěřeným majetkem nebude respektovat případná omezení určená zakladatelem ve statutu svěřenského fondu. Konečně, správce překročí svou působnost, vykonává-li ji sám, přestože ji podle zákona nebo statutu měl vykonávat společně s dalším správcem (§ 1421 obč. zák.). Zákon vyžaduje společné právní jednání s dalším správcem v případě, ve kterém by správcem svěřenského fondu jinak měl být pouze zakladatel nebo osoba, které má být ze svěřenského fondu plněno (§ 1454 obč. zák.).

Právní důsledky plynoucí z překročení působnosti svěřenského správce

Překročí-li svěřenský správce svoji působnost, je z právního jednání, které učinil vůči třetí osobě, osobně zavázán (§ 1420 první věta obč. zák.). Mohlo by se však stát, že svěřenský správce následně nebude schopen sám splnit povinnost, ke které se vůči třetí osobě zavázal. Jestliže by tím třetí osobě vznikla škoda, byl by svěřenský správce povinen k její náhradě (§ 2894 a násl. obč. zák.). V případě, že by v důsledku překročení působnosti svěřenského správce došlo k poškození svěřenského fondu nebo práva obmyšleného, mohla by se jakákoliv osoba, která by na tom měla právní zájem, dovolat neplatnosti uskutečněného právního jednání, ledaže třetí osoba jednala v dobré víře (§ 1466 odst. 1 obč. zák.).

Vyloučení osobní odpovědnosti svěřenského správce vůči třetí osobě

V některých výjimečných případech nevznikne na straně svěřenského správce osobní odpovědnost z právního jednání učiněného ve vztahu ke třetí osobě, třebaže při tomto jednání

překročil svoji působnost. Vzhledem k tomu, že účelem zákonných ustanovení týkajících se překročení působnosti správce je chránit dobrou víru třetích osob, se kterými správce takto jednal,²⁹⁴ nelze připustit, aby třetí osoba měla prospěch z toho, že jednala ve zlé víře, tedy když si byla dostatečně vědoma toho, že svěřenský správce není oprávněn uzavřít určitou smlouvu, a navzdory tomu s ním takovou smlouvu uzavřela.²⁹⁵ V takovém případě tedy třetí osoba nebude mít možnost s úspěchem požadovat, aby svěřenský správce splnil povinnost, kterou se třetí osobou ujednal. Bylo uvedeno, že k překročení působnosti správce dochází zásadně také v situaci, jedná-li svěřenský správce sám, ačkoliv je podle zákona nebo statutu povinen jednat společně s další osobou. Bude-li však mít uvedený postup pro svěřenský fond prospěch (například v případě jednání směřujícího k zachování majetku ve svěřenském fondu), nepůjde o překročení působnosti správce (§ 1421 věta za středníkem obč. zák.). Lze totiž předpokládat, že zakladatel, obmyšlený nebo jiná osoba, která má právní zájem na dosažení účelu svěřenského fondu, by s takovým postupem souhlasila.

3.7.2. Jednání směřující k poškození práv zakladatelova věřitele

Podle výslovného pravidla obsaženého v rámci úpravy svěřenského fondu, konkrétně v § 1467 obč. zák., je svěřenský správce osobně zavázán z jednání, které učinil s cílem poškodit práva zakladatelova věřitele, resp. věřitelů. Jestliže se takového jednání účastnil také samotný zakladatel nebo obmyšlený svěřenského fondu, je zavázán společně a nerozdílně se svěřenským správcem. Lze si představit situaci, že jediným opravdovým cílem, pro který zakladatel hodlá vyčlenit svůj majetek do svěřenského fondu, je ukrytí tohoto majetku před svými věřiteli. Dlužník, který se nachází v těžkých finančních problémech, by tedy mohl jednoduše pojmout záměr vytvořit svěřenský fond na základě smlouvy uzavřené s další osobou jako svěřenským správcem s tím, že zakladatel sám sebe určí obmyšleným tohoto fondu s právem na vydání – jeho původně vlastního – majetku po uplynutí určité doby. Jestliže tedy v důsledku takového jednání dojde k poškození práv zakladatelova věřitele či

²⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1419 až 1422, s. 349.

²⁹⁵ Tento závěr vyplývá i z obecné zásady soukromého práva, podle níž „nikdo nemůže mít užitek ze zjevného zneužití práva, resp. z porušení práva, popř. z toho, že sám nejednal v dobré víře“ (lat. *nemo turpitudine suam aleggare potest nebolí nikdo se nemůže dovolávat své vlastní nepoctivosti*). Viz DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela, a kol., *op. cit.*, s. 53.

věřitelů, budou zakladatel a svěřenský správce solidárně zavázáni k náhradě škody způsobené jejich jednáním zakladatelovo věřiteli.

Jiným prostředkem, kterého by zřejmě mohli využít věřitelé zakladatele k ochraně svých práv před jeho „fraudulózním“ jednáním,²⁹⁶ je odpůrčí neboli tzv. pauliánská žaloba upravená v obecné části občanského zákoníku (§ 589–599 obč. zák.). To znamená, že věřitel zakladatele, který má vůči němu jako dlužníkovi vymahatelnou pohledávku, by se mohl domáhat u soudu relativní neúčinnosti právního jednání, kterým zakladatel vyčlenil svůj majetek do svěřenského fondu (§ 589 odst. 1 obč. zák.). Tímto postupem by tedy věřitel mohl při splnění dalších zákonných podmínek dosáhnout rozhodnutí soudu o tom, že právní jednání dlužníka – zakladatele nemá vůči němu právní účinky, a uspokojit se tak z toho, co zkracujícím jednáním zakladatele z jeho majetku ušlo a nachází se nyní ve svěřenském fondu (§ 595 odst. 1 obč. zák.). Zákon stanoví, že neúčinnosti právního jednání se zkrácený věřitel může dovolat, tj. odpůrčí žalobu podat proti tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch (§ 594 odst. 1 obč. zák.).²⁹⁷ Odpůrčí žaloba by proto měla směřovat proti svěřenskému správci jako žalovanému ve věci týkající se svěřenského fondu. Svěřenský správce je osobou, která se zakladatelem – dlužníkem uzavřela smlouvu o vytvoření svěřenského fondu, v jejímž důsledku došlo ke zkrácení zakladatelova věřitele. Současně je osobou, která vlastním jménem a na účet svěřenského fondu vykonává vlastnická práva k majetku, který zakladatel – s cílem poškodit svého věřitele – do svěřenského fondu vyčlenil (§ 1448 odst. 3 obč. zák.), a je tak oprávněn, resp. povinen vystupovat před soudem v záležitostech vztahujících se ke svěřenskému fondu, který sám nemá způsobilost být

²⁹⁶ „Fraudulózním“ jednání se rozumí jednání *in fraudem creditoris*, tedy takové jednání, které činí dlužník „v úmyslu zkrátit – přelstít, podvést věřitele, tj. poškodit věřitele tím, že mu znemožní nebo ztíží možnost uspokojit svou pohledávku, a tak se negativně dotknout majetkových zájmů věřitele.“ Viz DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela, a kol., *op. cit.*, s. 201.

²⁹⁷ Québecká judikatura potvrzuje, že věřitel má právo se na základě tzv. pauliánské žaloby (čl. 1631–1636 CcQ) domáhat relativní neúčinnosti právního jednání, kterým dlužník jako zakladatel vyčlenil svůj majetek do fiducie s úmyslem zkrácení věřitelových práv. Viz například *Déziel (Re)*, 2006 CF 1481 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour fédérale ze dne 11. 12. 2006 [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1q5vk>. Viz také *Empire, compagnie d'assurance-vie c. Thibault*, 2011 QCCS 3556 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 11. 7. 2011 [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fmb1h>.

účastníkem řízení ani procesní způsobilost.²⁹⁸ Lze uvažovat o tom, že ke zkrácení práv věřitele by mohlo dojít také postupem, při kterém jeho dlužník nejedná jako zakladatel svěřenského fondu, ale jako osoba, která na základě smlouvy uzavřené se svěřenským správcem „pouze“ zvyšuje rozsah majetku tvořícího svěřenský fond (§ 1468 obč. zák.). Zdá se, že také v tomto případě by věřitel mohl podat odpůřčí žalobu proti svěřenskému správci, který v zájmu svěřenského fondu učinil právní jednání směřující ke zkrácení jeho práv.

3.8. Společná správa svěřenského fondu

Je třeba počítat s tím, že v některých případech zakladatel projeví vůli, aby svěřenský fond měl více než jednoho svěřenského správce, tedy aby několik správců vykonávalo společnou správu. Zákonná ustanovení týkající se společné správy jsou obsažena v rámci obecné úpravy správy cizího majetku (§ 1428 a násl. obč. zák.). Tato pravidla by se tedy měla použít podpůrně na jakýkoliv režim správy cizího majetku, včetně správy svěřenského fondu, nestanoví-li statut nebo zvláštní předpis něco jiného.

3.8.1. Rozhodování a jednání spolusprávců

Úvodní ustanovení týkající se společné správy stanoví obecný princip, že několik správců rozhoduje a jedná většinou hlasů s tím, že každý z nich má jeden hlas (§ 1428 obč. zák.). Je otázkou, zda záměrem zákonodárce bylo, aby se většinový princip vztahoval pouze na vytváření společné vnitřní vůle správců nebo současně také na projev této jejich vůle navenek vůči třetím osobám. Jinými slovy, ze zákonné úpravy není zcela zřejmé, zda je nutné, aby vytvořenou společnou vnitřní vůli navenek projevovali, tj. aby právně jednali všichni správcí, nebo zda stačí, když právně jednat bude jen většina z těchto správců.²⁹⁹ Text zákona

²⁹⁸ Blíže k procesním aspektům týkajícím se svěřenského fondu viz Kapitola 1.3., s. 13–15.

²⁹⁹ Srov. k tomu pravidlo obsažené v úpravě svěřenského fondu, které se týká zvláštního případu společné správy správce – zakladatele nebo správce – obmyšleného a správce – třetí osoby. Pro tento případ je jasně stanoven způsob jednání těchto spolusprávců, totiž že „správci musí právně jednat společně“ (§ 1454 věta druhá *in fine* obč. zák.).

(srov. § 1428 obč. zák.) a také důvodová zpráva³⁰⁰ naznačují, že většinový princip se má týkat pouze rozhodování spolusprávců, tedy vytváření jejich společné vnitřní vůle.³⁰¹ Reakcí na potřebu vnesení právní jistoty v otázce způsobu jednání při pluralitě svěřenských správců bylo zavedení obligatorní náležitosti statutu svěřenského fondu spočívající v povinnosti zakladatele určit „počet svěřenských správců a způsob jejich jednání“ [§ 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.]. K této změně došlo na základě novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 460/2016 Sb.³⁰² V případě mnohosti svěřenských správců by tedy již mělo být vždy postaveno najisto, jakým způsobem tito správci právně jednají ve vztahu ke třetím osobám. Způsob jednání svěřenských správců se navíc povinně zapisuje do evidence svěřenských fondů [§ 65d písm. f) zák. o veř. rejstřících] s tím, že jde o údaj, který se uveřejňuje, takže každá třetí osoba má možnost se s ním seznámit (§ 65e odst. 1 zák. o veř. rejstřících *a contrario*). Je užitečné opět připomenout, že sám zákon výjimečně určuje způsob jednání svěřenských správců, a to v případě společné správy správce – zakladatele nebo správce – obmyšleného a správce – třetí osoby (§ 1454 věta druhá *in fine* obč. zák.).³⁰³

Pokud jde o rozhodování svěřenských správců, tj. tvorbu jejich vnitřní vůle, uplatní se zmíněný většinový princip, ledaže statut svěřenského fondu stanoví něco jiného. Statut by tedy mohl například určit, že rozhodnutí správců musí být přijímána jednomyslně, případně v jiném poměru hlasů. Není ani vyloučeno, aby zakladatel přiznal některému ze spolusprávců právo veta nebo právo přednostního hlasu, tedy například správci – třetí osobě v případě společné správy podle § 1454 obč. zák. Vzhledem k tomu, že zákon výslovně nestanoví, že by při společném rozhodování mělo jít o hlasy většiny z přítomných správců (srov. § 1428 obč. zák.), je třeba vycházet z toho, že v zásadě je zapotřebí, aby se na společném rozhodnutí usnesla většina ze všech správců, neurčí-li statut jinak.

³⁰⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1428 až 1431, s. 350, kde se uvádí, že: „...spolusprávci o záležitostech správy rozhodují a v těchto záležitostech jednají na základě stanoviska většiny z nich, ...“ Tedy není výslovně řečeno, že „právně jedná většina správců.“

³⁰¹ Stejného názoru je Tichý. Viz ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol., *op. cit.*, s. 1156. Opačného názoru je Pihera. Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1173.

³⁰² Viz také Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., II. Zvláštní část, K čl. I (změna občanského zákoníku), K bodům 11 a 12 (§ 1452), s. 28 a 29.

³⁰³ Blíže ke společné správě v případech podle § 1454 obč. zák. viz bod 3.3.2., s. 61 a 62.

Mohou se vyskytnout situace, ve kterých spolusprávci nebudou z různých důvodů schopni rozhodovat a jednat způsobem stanoveným zákonem, resp. statutem svěřenského fondu. Důvodem pro takový postup přitom může být překážka způsobená právní událostí, soustavná nečinnost či soustavný odpor některého správce anebo jiný podobný důvod. Půjde-li o záležitost potřebnou k udržení současného stavu, je možné, aby správci rozhodovali a jednali samostatně, aniž by k tomu potřebovali souhlas soudu (§ 1429 odst. 1 obč. zák.).³⁰⁴ Mělo by jít o řešení situace, při které je nutno rozhodnout a jednat v zájmu zachování majetku ve svěřenském fondu, k zamezení jeho ztráty nebo zkázy.³⁰⁵ V jiných záležitostech mohou správci rozhodovat a jednat samostatně jen s předběžným souhlasem soudu (§ 1429 odst. 1 *in fine* obč. zák.). Zdá se, že by mělo jít o takové záležitosti, které nesnesou odkladu.³⁰⁶ V případě, že překážka nebo nečinnost či soustavný odpor některého správce trvá, v důsledku čehož je společná správa dlouhodobě ochromena, může soud na návrh každé osoby, která na tom má právní zájem, rozhodnout, že správci mohou rozhodovat a jednat jiným než zákonem, resp. statutem určeným způsobem. Soudu je v tomto směru dána široká volnost. Mohl by mimo jiné určit, že některý ze správců bude mít rozhodující hlas nebo rozhodnout o dalším výkonu správy jiným způsobem přiměřeným okolnostem případu (§ 1429 odst. 2 obč. zák.). Soud by tak například mohl každému ze správců přiznat vlastní „působnost“ v závislosti na povaze majetku nebo místě, kde se určitý majetek nachází.³⁰⁷

3.8.2. Solidarita spolusprávců

Obecně platí, že spolusprávci odpovídají společně a nerozdílně za splnění všech povinností týkajících se jejich společné správy, ledaže zákon nebo statut stanoví něco jiného (§ 1430 obč. zák.). Zákon stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že každý ze spolusprávců schválil rozhodnutí přijaté v rámci společné správy, jestliže bez prodlení – tedy zřejmě již v okamžiku hlasování – prokazatelně nesdělil ostatním správcům, že s rozhodnutím nesouhlasí, a jestliže to bez zbytečného odkladu neoznámil beneficiantovi (§ 1431 odst. 1 obč.

³⁰⁴ Je zjevné, že inspiračním zdrojem ustanovení § 1429 odst. 1 obč. zák. byl čl. 1333 al. 1 CcQ.

³⁰⁵ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 337, s. 309.

³⁰⁶ Srov. čl. 1333 al. 1 *in fine* CcQ.

³⁰⁷ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 339, s.311.

zák.). Bylo by totiž nespravedlivé, aby správce, který nesouhlasil s přijatým rozhodnutím, nesl případné negativní důsledky plynoucí z toho, že rozhodnutí bylo učiněno v rozporu s právem. Obdobná právní domněnka je dále formulována pro případ, ve kterém společní správci přijali rozhodnutí v nepřítomnosti některého z nich (§ 1431 odst. 2 obč. zák.).

Pokud jde o požadavek, aby správce bez zbytečného odkladu oznámil beneficiantovi svůj nesouhlas s rozhodnutím přijatým při společné správě, vzniká otázka, zda v případě svěřenského fondu s velkým počtem beneficiantů musí správce podat oznámení každému z nich. Problém by mohl nastat například v situaci, ve které jeden ze společných správců svěřenského – investičního fondu, kteří spravují investice tisíců osob, vyjádří svůj rozdílný názor s rozhodnutím přijatým většinou ostatních správců. Je v takovém případě nutné, aby dotyčný správce oznámil svůj nesouhlas s přijatým rozhodnutím každému z investorů – obmyšlených svěřenského fondu? Může se také stát, že oznámení nebude možné podat všem obmyšleným svěřenského fondu z důvodu, že v okamžiku, ve kterém jeden ze spolusprávců vyjádří svůj nesouhlas s přijatým rozhodnutím, zde ještě nebude některý z obmyšlených nebo některého z obmyšlených zatím nebude možné určit.³⁰⁸ Rovněž by mohla vzniknout otázka, zda je zapotřebí, aby správce oznamoval svůj nesouhlas těm obmyšleným svěřenského fondu, jejichž práv a zájmů se přijaté rozhodnutí přímo nedotýká.³⁰⁹ A komu by měl „menšinový“ správce podat oznámení v případě svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem s neurčitým okruhem beneficiantů? Ukazuje se tak, že v určitých aspektech je obecná úprava společné správy cizího majetku ve vztahu ke svěřenskému fondu nedostatečná. Vzhledem k tomu, že ani samotná úprava svěřenského fondu neobsahuje žádné zvláštní ustanovení, které by nabízelo řešení výše uvedených otázek souvisejících s výkonem společné

³⁰⁸ Ve statutu bude například určeno, aby při zániku správy byl majetek ve svěřenském fondu vydán vnoučatům zakladatele jako tzv. konečným obmyšleným. Je ale možné, že v okamžiku, ve kterém některý ze spolusprávců vyjádří svůj nesouhlas s rozhodnutím přijatým při společné správě, vnoučata zakladatele ještě nebudou existovat. Obdobně si lze představit, že zakladatel ve statutu přizná svěřenským správcům právo, aby v rozhodném okamžiku vybrali obmyšleného z určeného širšího okruhu osob. Vzniká tedy otázka, komu by měl správce, který se nepřipojil k rozhodnutí ostatních správců, sdělit svůj nesouhlas, jestliže obmyšlený nebyl dosud vybrán. Měl by dotyčný správce oznámení podat všem osobám, které jsou součástí širší skupiny zatím jen potenciálních obmyšlených?

³⁰⁹ Tedy zda je například nutné, aby svěřenský správce oznamoval své menšinové stanovisko i tzv. konečným obmyšleným svěřenského fondu v případě, že se jich přijaté rozhodnutí vůbec nedotýká a má význam pouze z hlediska práv obmyšlených plodů a užitků.

správy, bude zřejmě zapotřebí si vypomoci úpravou dohledu nad správou svěřenského fondu podle § 1463 a násl. obč. zák. To znamená, že v případě svěřenského fondu, který je investičním fondem, by „menšinový“ správce měl sdělit svůj nesouhlas s přijatým rozhodnutím osobě, která vykonává dohled nad správou tohoto fondu, tj. obhospodařovateli tohoto fondu (srov. § 1463 odst. 2 obč. zák. ve spojení s § 152 odst. 1 z. i. s. i. f.). Obdobně, půjde-li o svěřenský fond zřízený za „neosobním“ nebo veřejně prospěšným účelem, mělo by oznámení být podáno podle okolností jiné osobě nebo skupině osob nebo orgánu veřejné moci (srov. § 1463 odst. 2 obč. zák.). V případě, že správce nemůže svůj nesouhlas sdělit všem obmyšleným svěřenského fondu z důvodu, že zde některý obmyšlený ještě není, nebo proto, že obmyšleného nelze zatím určit, by měl příslušné oznámení předat osobě, kterou zakladatel jmenoval k tomu, aby dohlížela na správu svěřenského fondu v zájmu tohoto obmyšleného (§ 1464 obč. zák.). Jestliže půjde o svěřenský fond zřízený za „osobním“ účelem, bude zřejmě nutné, aby správce sdělení předal všem obmyšleným, tedy jak obmyšleným s právem na plody a užitky, tak obmyšleným s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy (srov. § 1463 odst. 1 obč. zák.).

4. Obmyšlený

4.1. Pojem „obmyšleného“ svěřenského fondu

Obmyšlený je vedle zakladatele a svěřenského správce dalším významným aktérem svěřenského fondu. Je osobou, která má mít podle vůle zakladatele prospěch ze svěřenského fondu, zpravidla v podobě určitého majetkového plnění. Zdá se však, že o obmyšleném nelze uvažovat jako o jednom z pojmových prvků svěřenského fondu. Za definiční znak svěřenského fondu je třeba spíše považovat obecněji účel, jehož má být správou majetku ve svěřenském fondu dosaženo.³¹⁰ Takový závěr je ostatně v souladu s tzv. moderní teorií jmění.³¹¹ Je pravdou, že účel svěřenského fondu bude v řadě případů skutečně spočívat v zajištění toho, aby nějaká osoba nebo více osob mělo prospěch ze spravovaného majetku. Zjevné to bude především v případě tzv. „osobního“ svěřenského fondu, jehož účelem je poskytnutí přímého majetkového prospěchu konkrétně určené, popř. určité osobě nebo několika určeným, resp. určitelným osobám.³¹² Také veřejně prospěšný svěřenský fond bude mít své beneficienty, ačkoliv tyto osoby nebude možné přesně identifikovat. Jeho beneficienty budou obecně všechny osoby, které budou mít možnost získat ze správy vyčleněného majetku

³¹⁰ Srov. úvodní – definiční – ustanovení v úpravě svěřenského fondu (§ 1448 odst. 1 obč. zák.), které se nezmiňuje o obmyšleném, ale hovoří o zakladateli, svěřenském správci a obecně o účelu vyčlenění majetku z vlastnictví zakladatele. Srov také § 1452 odst. 2 obč. zák., který upravuje obligatorní náležitosti statutu jako základního dokumentu svěřenského fondu. Podle tohoto ustanovení je zakladatel povinen určit obmyšleného, popř. stanovit způsob, jak bude obmyšlený určen, jen tehdy, má-li být ze svěřenského fondu plněno určité osobě jako obmyšlenému [písm. f) cit. ust.]. Z toho plyne, že zakladatel není povinen pokaždé určit obmyšleného, ale musí tak učinit pouze tehdy, jestliže správa svěřenského fondu směřuje k poskytnutí, resp. poskytování plnění přímo ve prospěch určité osoby nebo určitých osob. Naopak, povinnou náležitostí statutu je vždy vymezení účelu svěřenského fondu [písm. c) cit. ust.].

³¹¹ Blíže k tzv. moderní (objektivní) teorii jmění jako možném doktrinálním základu, ze kterého vychází koncepce svěřenského fondu v občanském zákoníku z roku 2012, viz výše bod 1.1.1., s. 5 a násl.

³¹² Lze si typicky představit „závětní“ svěřenský fond, který bude vytvořen jednak ve prospěch manžela, jednak ve prospěch dětí zakladatele. Zatímco manželovi bude jako obmyšlenému přiznáno právo na vyplácení užitků ze spravovaného majetku, dětem bude jako tzv. konečným obmyšleným přiznáno právo na vydání majetku ze svěřenského fondu v okamžiku zániku jeho správy, tj. v okamžiku smrti manžela zakladatele.

určitý, byť třeba nepřímý prospěch.³¹³ V některých případech však svěřenské fondy budou postrádat jakéhokoliv obmyšleného. Půjde o kategorii svěřenských fondů, které jsou vytvářeny za soukromým účelem, nikoliv však nutně k prospěchu určité osoby nebo určitých osob. Na tomto místě je možné si představit svěřenský fond vytvořený na památku určité osoby – například zakladatele (srov. § 1449 odst. 2 obč. zák.).³¹⁴ Obmyšlený navíc nemusí být stranou právního jednání vedoucího k vytvoření svěřenského fondu a nemusí v okamžiku vzniku svěřenského fondu ještě ani existovat.

4.2. Osoba obmyšleného

Z právní úpravy vyplývá, že obmyšleným svěřenského fondu může být jak fyzická osoba, tak právnická osoba. Zákon nijak neomezuje způsobilost být obmyšleným pouze na fyzickou osobu. Tento závěr navíc potvrzuje znění ustanovení § 1460 odst. 2 obč. zák., které stanoví maximální možnou dobu trvání práva obmyšleného na plody a užitky ze svěřenského fondu.³¹⁵ Pokud jde o obmyšleného – fyzickou osobu, může jím být jak osoba plně svéprávná, tak osoba, která je pouze částečně svéprávná z důvodu nedostatku věku nebo z důvodu, že byla omezena ve svéprávnosti soudem. Stejně tak, jde-li o obmyšleného – právnickou osobu, může jím obecně být jakákoliv právnická osoba bez ohledu na její druh a právní formu, resp. bez ohledu na to, zda jejím účelem je dosahování zisku či nikoliv. Občanský zákoník 2012 ani

³¹³ Lze uvažovat například o svěřenském fondu vytvořeném za účelem udržování určitého veřejného zařízení sloužícího pro uspokojování sociálních, kulturních či vzdělávacích potřeb širšího okruhu osob.

³¹⁴ Mohlo by jít například o svěřenský fond, jehož účelem by bylo udržování sídla zakladatele po jeho smrti s cílem učinit z něj místo historické památky. Jestliže by takové místo bylo následně zpřístupněno veřejnosti, lze jistě uvažovat o tom, že i takový svěřenský fond by měl své beneficienty – návštěvníky onoho historického místa. Zdá se však, že prospěch, kterého by se návštěvníkům této historické památky dostávalo, by byl v daném případě pouze důsledkem plynoucím z realizace skutečného účelu svěřenského fondu spočívajícím v zajištění zachování dobrého stavebně-technického stavu sídla zakladatele. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 224, s. 212.

³¹⁵ Podle tohoto ustanovení právo obmyšleného na plody nebo užitky zanikne nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu s tím, že u člověka takové právo může trvat až do jeho smrti. Z toho tedy vyplývá, že obmyšleným svěřenského fondu nemusí být jen člověk, ale může jím být také právnická osoba. Srov. také znění prvního odstavce, ve kterém se výslovně hovoří o „smrti nebo zániku“ obmyšleného.

v tomto směru nestanoví žádné omezení.³¹⁶ To však neznamená, že zvláštní zákon nemůže stanovit jinak.

Jinou otázkou je, zda by zakladatel mohl jako obmyšleného svěřenského fondu jmenovat jiný svěřenský fond. Budeme-li vycházet z předpokladu, že obmyšleným je ten, komu má být ze svěřenského fondu něco plněno (srov. § 1457 obč. zák.), je třeba se předně ptát, zda zákon přiznává svěřenskému fondu obecně právo přijmout majetkové plnění. Je vhodné připomenout, že svěřenský fond nemá právní osobnost a nemá tedy způsobilost k právům a povinnostem (§ 15 odst. 1 obč. zák.). To naznačuje, že svěřenskému fondu nemůže jako obmyšlenému vzniknout právo na plnění z jiného – dalo by se říci „hlavního“ – svěřenského fondu. Na druhé straně, zákon výslovně připouští, aby třetí osoba poskytla na základě smlouvy nebo pořízení pro případ smrti určité plnění ve prospěch svěřenského fondu a tím zvýšila rozsah jeho majetku (§ 1468 obč. zák.). Zdá se tedy, že svěřenský fond, ačkoliv není osobou v právním smyslu, může vystupovat jako „obdarovaný“, „dědic“, „odkazovník“ anebo jako „obmyšlený“ s tím, že potřebné právní jednání vedoucí k získání příslušného majetkového plnění učiní v zájmu svěřenského fondu svěřenský správce (srov. § 1448 odst. 3 obč. zák.).³¹⁷

4.3. Právo jmenovat obmyšleného a určit mu plnění ze svěřenského fondu

Určení obmyšleného je přednostním právem zakladatele (§ 1457 odst. 1 obč. zák.). Jak bylo uvedeno výše, v případě „osobního“ svěřenského fondu je vždy zapotřebí, aby zakladatel ve statutu určil obmyšleného nebo alespoň způsob, jak má být obmyšlený určen [§ 1452 odst. 2 písm. f) obč. zák.]. Zakladatel tedy může obmyšleného určit buď přímo, tj. tím, že jej přesně

³¹⁶ Srov. naproti tomu výslovný požadavek obsažený v § 1453 obč. zák. týkající se způsobilosti fyzické, resp. právnické osoby být svěřenským správcem. Fyzická osoba může být svěřenským správcem pouze za předpokladu, že je plně svéprávná. Právnická osoba může být svěřenským správcem, stanoví-li tak zákon. Blíže ke způsobilosti osoby být svěřenským správcem viz Kapitola 3.2., s. 56 a 57.

³¹⁷ Také v québecké právní teorii se uznává, že samotná fiducie může být beneficentem jiné fiducie. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 227.2, s. 216. Viz dále PARISEAU, Luc. Structures particulières utilisant une fiducie. In: *Congrès 1998*. Montréal: APFF, 1999, s. 7:36. TURCOT, Michel. De quelques questions sur l'utilisation des fiducies dans les planifications familiales. In: *Congrès 1999*. Montréal: APFF, s. 7:93.

identifikuje,³¹⁸ anebo nepřímo, tj. tím, že stanoví určitý klíč, podle kterého bude možné obmyšleného později určit.³¹⁹ To znamená, že i při nepřímém způsobu určení obmyšleného bude obmyšlený určen na základě vůle zakladatele, ačkoliv o tom, která konkrétní osoba má právo na plnění ze svěřenského fondu, rozhodne – podle kritérií stanovených zakladatelem – někdo jiný než zakladatel, tj. svěřenský správce jako osoba, jejímž posláním je naplňovat vůli zakladatele. V určitých případech bude obmyšlený zpravidla určitelný již podle samotného účelu vyčlenění majetku do svěřenského fondu. Zakladatel vykoná své právo jmenovat osobu obmyšleného, resp. obmyšlené osoby, jednoduše již tím, že určí, pro jaký účel má být majetek ve svěřenském fondu spravován.³²⁰

Obmyšleným svěřenského fondu může být jednak ten, kdo má právo na plody nebo užitky ze svěřenského fondu, jednak ten, kdo má právo na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy. (srov. § 1457 odst. 3 obč. zák.). Zákon tedy počítá se dvěma kategoriemi obmyšlených. To znamená, že při určení osoby obmyšleného by mělo být specifikováno, jakého druhu plnění se má takovému obmyšlenému ze svěřenského fondu dostat. Má-li tedy být ze svěřenského fondu plněno určité osobě jako obmyšlenému, měl by zakladatel ve statutu určit, kdo má být obmyšleným s právem na plody nebo užitky a kdo má být tzv. „konečným“ obmyšleným svěřenského fondu, event. stanovit způsob, jak bude ten či onen obmyšlený určen. To vyplývá z obecné povinnosti zakladatele vymezit ve statutu podmínky pro plnění ze svěřenského fondu [§ 1452 odst. 2 písm. d) obč. zák.].

³¹⁸ Tedy přesným uvedením jména obmyšleného, popř. jiným nezaměnitelným označením (zakladatel například určí svou manželku jako obmyšlenou osobou s právem na vyplácení užitků ze svěřenského fondu).

³¹⁹ Zakladatel by mohl například určit, aby po smrti jeho manželky byl všechn majetek ve svěřenském fondu vydán jeho dětem, které budou v té době naživu. V tomto případě jsou obmyšlení v době vytvoření svěřenského fondu neurčití, ale zároveň jsou určitelní, neboť zakladatel stanovil kritérium, podle něhož mohou být v rozhodném okamžiku, tj. při zániku správy svěřenského fondu, určeni.

³²⁰ Mohlo by jít například o veřejně prospěšný svěřenský fond vytvořený za účelem podpory sociálně slabých osob žijících v určité obci, jejichž příjem nedosáhne v určitém rozhodném období v průměru výše minimální mzdy. V takovém případě budou obmyšlení určitelní podle objektivních kritérií vyplývajících ze samotného účelu svěřenského fondu.

4.4. „Diskreční“ svěřenský fond

Zakladatel nemusí právo výběru obmyšleného vykonat sám, ale může jej svěřit jiné osobě, tj. zejména svěřenskému správci, příp. nějaké třetí osobě.³²¹ I v takovém případě lze říci, že zakladatel projevuje svou vůli o tom, jakým způsobem má být obmyšlený určen [§ 1452 odst. 2 písm. f) obč. zák.]. Ve skutečnosti však bude obmyšlený určen podle vůle osoby povolané k jeho výběru. Tato osoba bude mít možnost konkrétního obmyšleného vybrat na základě svého – v zásadě volného – uvážení, na rozdíl od situace, ve které zakladatel stanoví pro určení obmyšleného jednoznačné a závazné kritérium. Půjde-li však o svěřenský fond zřízený za soukromým účelem, bude zapotřebí, aby zakladatel jasně vymezil ve statutu okruh osob, ze kterého lze obmyšleného vybrat (§ 1457 odst. 2 věta druhá obč. zák.).³²²

³²¹ Občanský zákoník 2012 – na rozdíl od své québecké předlohy (viz čl. 1282 al. 1 CcQ) – nestanoví výslovně, že zakladatel může výběrem obmyšleného pověřit jinou osobu. Lze to však dovodit z právní úpravy (srov. § 1457 odst. 1 obč. zák.). Tuto možnost také potvrzuje Důvodová zpráva, která výslovně uvádí, že zakladatel může „svěřit oprávnění určit obmyšleného někomu jinému“ (viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1457 až 1462, s. 355).

³²² Zakladatel by například mohl určit, že obmyšlený s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy má být vybrán z okruhu jeho vnoučat. Nestačilo by však, jestliže by zakladatel například určil, že svěřenský správce je oprávněn jmenovat konečným obmyšleným osobu, která to podle jeho uvážení bude nejvíce potřebovat. To potvrzuje i řada rozhodnutí québeckých soudů. Viz například *Trust La Laurentienne du Canada inc. c. Beullac*, 1997 CanLII 8652 (QC CS), odst. 8 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 25. 11. 1997. Soud v tomto rozhodnutí došel k závěru o neplatnosti závětní doložky, ve které zůstavitelka přiznala své neteři – beneficience s právem na užitky ze spravovaného majetku – právo rozhodnout podle svého uvážení a na základě pořízení pro případ smrti o tom, kdo získá majetek zbylý ve fiduciárním jmění při zániku jeho správy [cit. 14. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kmg8>.

Podobným problémem se zabýval ještě za účinnosti předchozího québeckého občanského zákoníku (Code civil du Bas-Canada) odvolací québecký soud v rozhodnutí ve věci *Succession Brodie, Re*, 1989 CanLII 861 (QC CA) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 26. 6. 1989 [cit. 14. 4. 2018]. V daném případě zůstavitel nařídil, aby jeho ženě byly po celou dobu jejího života vypláceny užitky z jím zřízeného závětního trustu a aby po její smrti byla polovina majetku zbylého v trustu rozdělena mezi jeho dvě děti. Druhá polovina majetku měla být nadále držena v trustu a užitky z tohoto majetku vypláceny dětem pro uspokojování jejich vyživovacích a vzdělávacích potřeb. Po určité době měla být každému z dětí vydána další část spravovaného majetku a z nevydané části jim měly být až do konce života vypláceny užitky v podobě jejich pravidelného příjmu. Pokud jde o zbylou, nevydanou část majetku drženou v trustu, bylo dětem uděleno právo rozhodnout na základě pořízení pro případ smrti o tom, kdo budou jeho koneční příjemci. Zároveň bylo podpůrně stanoveno, komu má být zbývající majetek vydán, pokud by samy děti nerozhodly o jeho konečných beneficiencích. Soud se zabýval ustanovením

Rozhodovací volnost osoby povolané k výběru obmyšleného tím bude do určité míry omezena. V případě veřejně prospěšného svěřenského fondu není v silách zakladatele předem určit konkrétní obmyšlené. Jak bylo však uvedeno, tyto obmyšlení budou zpravidla určitelní již podle samotného účelu, jehož má být správou dosaženo. Bude pak na uvážení svěřenského správce, aby následně rozhodl, které konkrétní osoby splňují podmínky k tomu, aby jim mohl být přiznán prospěch ze svěřenského fondu. Lze tedy uvažovat o tom, že i v tomto případě bude svěřenský správce disponovat určitým diskrečním oprávněním ve vztahu k výběru obmyšlených osob.³²³

Diskreční oprávnění udělené zakladatelem svěřenskému správci nebo třetí osobě se nemusí vztahovat pouze k výběru obmyšlené osoby, ale může se rovněž týkat určení práva obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu (srov. § 1458 odst. 1 obč. zák.). Zakladatel by tedy v rámci vymezení podmínek pro plnění ze svěřenského fondu [§ 1452 odst. 2 písm. d) obč. zák.] mohl například určit, že svěřenský správce nebo nějaká třetí osoba bude mít možnost podle vlastního uvážení rozhodnout o rozdělení plnění ze svěřenského fondu mezi obmyšlené osoby. Svěřenskému správci, příp. jiné osobě, by zakladatel mohl také přiznat právo rozhodnout o tom, zda určitému obmyšlenému bude příslušné plnění ze svěřenského fondu vůbec poskytnuto.³²⁴

Ten, komu je přiznáno právo jmenovat obmyšleného nebo mu určit plnění ze svěřenského fondu, nemůže toto právo vykonávat zcela libovolným způsobem. Bylo uvedeno, že v případě svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem je právo výběru

závěti přiznávající dětem zůstavitele právo určit, kdo má po jejich smrti získat majetek zbývající v trustu, a uvedl, že doložka o právu výběru beneficianta je platná jen za předpokladu, že vymezuje kategorii osob, ze kterých lze beneficianta vybrat. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1plmn>.

Viz také *Trust Général du Canada v. Poitras*, 1998 CanLII 11560 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 11. 11. 1998 [cit. 14. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kp19>.

³²³ Srov. čl. 1282 al. 2 CcQ, který výslovně stanoví, že v případě tzv. veřejně prospěšných fiducií se předpokládá právo fiduciárního správce vybrat beneficienty nebo určit jejich podíl na plnění.

³²⁴ Lze si například představit situaci, že zakladatel určí nějakou osobu jako obmyšleného s právem na vyplácení užitků získávaných z majetku ve svěřenském fondu. Zároveň ale stanoví, že užitky mají být této osobě vypláceny pouze tehdy, jestliže to svěřenský správce podle svého vlastního uvážení uzná za vhodné. V takovém případě bude tedy obmyšlený jmenován přímo zakladatelem, svěřenský správce však bude mít právo rozhodnout, zda a popřípadě v jaké výši mu bude poskytnuto plnění ze svěřenského fondu.

obmyšleného omezeno na okruh osob předem vymezený zakladatelem. Statut by přitom mohl stanovit další kritéria, jimiž bude osoba oprávněná jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřenského fondu povinna se při svém rozhodování řídit,³²⁵ a případně také podmínky, za kterých může své rozhodnutí změnit nebo zrušit (§ 1458 odst. 1 druhá věta obč. zák.). Svěřenský správce, jemuž zakladatel udělil právo jmenovat obmyšleného nebo právo určit obmyšlenému plnění ze svěřenského fondu, bude navíc muset při výkonu tohoto práva respektovat svou základní povinnost, tj. postupovat s péčí řádného hospodáře (srov. § 1411 obč. zák.), tedy „čestně, věrně, prozíravě a pečlivě se zřetelem k účelu, jehož má být správou dosaženo.“³²⁶ Vzhledem k tomu, že účelem „osobního“ svěřenského fondu bude poskytnutí plnění ve prospěch určité osoby, bude nejen právem, ale zároveň také povinností správce určitého obmyšleného vybrat nebo určit obmyšlenému plnění ze svěřenského fondu. Jestliže by tedy správce, jemuž bylo uděleno právo výběru obmyšleného, zůstal z nějakého důvodu nečinný a žádného obmyšleného by nejmenoval, mohla by se osoba, která by na tom měla právní zájem (tj. především kterákoliv osoba z okruhu potenciálních obmyšlených vymezeného zakladatelem), na základě § 1466 odst. 1 obč. zák. domáhat toho, aby soud správci nařídil obmyšleného vybrat.

Zákon navíc výslovně stanoví, že nikdo není oprávněn jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřenského fondu pro vlastní zisk (srov. § 1458 odst. 2 obč. zák.). V této souvislosti se nabízí otázka, jak by měl postupovat svěřenský správce, jemuž zakladatel přiznal právo určit obmyšleným osobám podíl na plnění a jehož samotného zároveň určil jedním z obmyšlených. Mohl by si takový správce sám pro sebe přiznat určitý podíl na plnění? Neměl by naopak sám sebe z jakéhokoliv podílu na plnění ze svěřenského fondu vyloučit? V tomto případě zřejmě nezbyvá než dát přednost vůli zakladatele, který si přál, aby se i správci jako obmyšlenému dostalo určitého prospěchu ze svěřenského fondu. Svěřenský správce by si tedy v souladu s původním přáním zakladatele zřejmě mohl ve svém zájmu přiznat určitý podíl na plnění. Při svém rozhodování by však měl zohlednit i zájmy ostatních beneficentů (srov. § 1412 odst. 2 obč. zák.). Podobně se lze ptát, zda by svěřenský správce,

³²⁵ Statut svěřenského fondu by tedy mohl například určit, že svěřenský správce je oprávněn rozhodnout o rozdělení plnění ve prospěch obmyšlených osob s ohledem na jejich aktuální majetkovou situaci, zdravotní stav, potřebu zajistit uspokojení určitých mimořádných potřeb apod.

³²⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1411 až 1418, s. 348.

jemuž bylo přiznáno právo výběru obmyšleného, mohl sám sebe určit obmyšleným svěřenského fondu. Bylo uvedeno, že v případě svěřenského fondu zřízeného k soukromému účelu může svěřenský správce vykonat právo výběru obmyšleného za předpokladu, že statut určí okruh osob, ze kterého lze obmyšleného vybrat (§ 1457 odst. 2 věta druhá obč. zák.). Jestliže tedy zakladatel zařadil správce do okruhu osob vymezeného pro výběr obmyšleného, lze usuzovat na to, že byl srozuměn s tím, že správce může obmyšleným jmenovat sám sebe. Zákon obecně nebrání tomu, aby svěřenský správce byl zároveň obmyšleným svěřenského fondu. Podmínkou však je, aby svěřenský fond měl dalšího správce, kterým je třetí – „nezaujatá“ osoba (§ 1454 obč. zák.). To znamená, že pokud by svěřenský správce, kterému bylo uděleno právo výběru obmyšleného, sám sebe jmenoval obmyšleným, a svěřenský fond by neměl dalšího správce, nebyly by splněny podmínky pro řádný výkon správy. Nastalou situaci by zřejmě bylo možné vyřešit rozšířením počtu správců ve statutu svěřenského fondu [§ 1469 odst. 2 ve spojení s § 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.] a jmenováním dalšího – „nezaujatého“ správce. Mělo by jít ale spíše o výjimečné řešení, což by zakladatel měl zohlednit při vymezení podmínek pro výkon práva výběru obmyšleného, resp. podmínek pro výkon správy svěřenského fondu.

Výše bylo uvedeno, že zakladatel může právo jmenovat obmyšleného nebo určit mu plnění ze svěřenského fondu udělit svěřenskému správcovi nebo třetí osobě. Touto třetí osobou by zřejmě mohl být i již určený obmyšlený. Zakladatel závětního svěřenského fondu by například mohl jmenovat svou ženu beneficienkou s právem na plody a užitky ze spravovaného majetku a své děti určit konečnými obmyšlenými s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu. Svě ženě by zároveň mohl přiznat právo určit dětem podíl na majetku, neboť bude mít nejlepší možnost posoudit aktuální potřeby každého z nich.

Právním postavením osoby, která může být vybrána jako beneficiant na základě diskrečního oprávnění správce, se podrobně zabýval prvostupňový québecký soud v rozhodnutí ve věci *Québec (Curateur public) c. A.N. (Succession de)* z roku 2014. Soud v tomto rozhodnutí připomněl, že podle jednoho ze základních principů právní úpravy québeckého trustu se právo beneficianta řídí podmínkami zakládacího právního jednání, kterým byla v daném případě závěť. Shledal, že na základě závěti byl zřízen diskreční trust a že beneficiant tohoto trustu má pouze jakési nejisté a eventuální „právo“ na plnění, jehož přiznání závisí na uvážení správce. Soud také poznamenal, že ačkoli správcovi může být přiznáno diskreční oprávnění přiznat beneficiantovi právo na plnění, tato diskrece není absolutní a musí být uplatňována přiměřeným způsobem, který odpovídá vůli zakladatele

trustu. Dále potvrdil, že správce musí své diskreční oprávnění vykonávat s obezřetností a pečlivostí a v nejlepším zájmu beneficenta nebo účelu, jehož má být správou dosaženo. Jestliže správce respektuje tyto požadavky, nemůže si beneficiant stěžovat na jeho postup, protože „právo“ beneficenta se řídí podmínkami uvedeným v zakládacím právním jednání trustu.³²⁷

V daném případě zůstavitelka sepsala závěť, na základě které zřídila testamentární trust, jehož beneficentem určila svého syna trpícího vážnou duševní nemocí. Z důvodu svého zdravotního stavu syn zůstavitelky nikdy nepracoval a byl zcela závislý na péči své matky. Vzhledem k tomu, že nebyl schopen si sám obstarávat své základní životní potřeby, byl podle předpisů sociálního práva oprávněn dostávat od státu pravidelnou finanční pomoc. Zakladatelka v závěti určila, aby pověřený fiduciární správce vyplácel ze spravovaného majetku a z jeho užitků peněžní částky, které bude považovat za potřebné k jeho dalšímu zaopatření, včetně dodatečné podpory na úhradu nákladů na jeho vzdělání, zdravotní péči, bydlení a na další odůvodněné výdaje. Rovněž nařídila, aby po smrti jejího syna byl veškerý majetek zbylý v trustu vydán rovným dílem jejím dalším, přesně určeným blízkým osobám. Po smrti zůstavitelky úřady rozhodly o nezpůsobilosti jejího syna dostávat od státu finanční pomoc s tím, že výdaje na uspokojování jeho základních potřeb mají být kryty ze závětního trustu. Beneficiantův opatrovník proto několikrát vyzval fiduciárního správce, aby ze spravovaného majetku přispíval na úhradu nákladů nutných k zajišťování jeho základních potřeb, což správce odmítl učinit. Správce namítl, že z podmínek uvedených v závěti jasně vyplývá, že záměrem zůstavitelky bylo vytvořit diskreční trust a že účelem vyčlenění majetku do tohoto trustu je pouze poskytování dalšího zaopatření, nikoliv zajištění uspokojování každodenních potřeb beneficenta, které jsou již kryty dávkami ze systému sociálního zabezpečení. Opatrovník se následně obrátil na soud a domáhal se, aby správci byla uložena povinnost pravidelně vyplácet ze svěřeného majetku ve prospěch beneficenta určitou sumu peněz pro uspokojování jeho základních potřeb. Zásadní otázkou, kterou tedy soud musel v daném případě vyřešit, bylo, zda beneficentovi skutečně náleží právo na vyplácení příspěvků ze spravovaného majetku a z jeho užitků, protože kdyby tomu tak bylo, nesplňoval by podmínky stanovené zvláštním zákonem pro poskytování dávek sociální pomoci. Soud konstatoval, že zůstavitelka si přála vytvořit pro svého syna pouze jakousi podpůrnou finanční

³²⁷ *Québec (Curateur public) c. A.N. (Succession de)*, 2014 QCCS 616 (CanLII), odst. 35 a násl. [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 21. 2. 2014 [cit. 16. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/g461s>.

sít' a nebylo jejím záměrem, aby se majetek vyčleněný do trustu začal rychle zmenšovat a nakonec se zcela rozplynul. Uvedl, že postup správce byl přiměřený a odpovídal vůli zůstavitelky. Shledal tedy, že po správci nelze požadovat, aby beneficentovi vyplácel plnění za účelem uspokojování jeho základních potřeb, a že beneficent má právo, aby mu z trustu byly vypláceny pouze ty částky, které jdou nad rámec plnění poskytovaného beneficentovi na základě zákona a které správce považuje za přiměřené s ohledem na podmínky uvedené v zakládacím právním jednání trustu.

4.5. Právo obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu

K tomu, aby obmyšlený mohl získat prospěch ze svěřenského fondu, je zapotřebí, aby splňoval podmínky určené zakladatelem ve statutu (§ 1459 obč. zák.). V „osobním“ svěřenském fondu by podmínkou pro vznik práva obmyšleného na plnění mohlo být například dosažení přesně stanoveného věku nebo uplynutí určité doby. Ve veřejně prospěšném svěřenském fondu by takovým předpokladem mohla být příslušnost osoby k určité sociální skupině (mohlo by jít například o osoby postižené určitým zvláštním syndromem, studenty určité vysoké školy, obyvatele nějakého města apod.).

Je třeba připomenout, že obmyšlený nemá vlastnické právo k majetku, který tvoří svěřenský fond (srov. § 1448 odst. 3 obč. zák.). To znamená, že obmyšlený není oprávněn tento majetek užívat, požívat a nemůže k němu vykonávat ani žádné jiné dílčí vlastnické právo. Vlastnická práva k vyčleněnému majetku vykonává svěřenský správce, a to v mezích nutných pro dosažení účelu svěřenského fondu. Obmyšlenému náleží obligační právo požadovat, aby se mu v souladu se stanovenými podmínkami ze svěřenského fondu dostalo pro něj určeného plnění (§ 1461 odst. 1 obč. zák.). Kromě toho, zákon přiznává obmyšlenému obecné právo dohledu nad správou svěřenského fondu (§ 1463 odst. 1 obč. zák.), v jehož rámci je obmyšlený zejména oprávněn uplatnit vůči svěřenskému správci určité procesní prostředky na ochranu svého vlastního zájmu, resp. na ochranu svěřenského fondu (viz § 1466 obč. zák.).

Obmyšlený se nikdy neúčastní právního jednání vedoucího ke vzniku svěřenského fondu. K tomu, aby obmyšlenému vzniklo právo požadovat při splnění podmínek uvedených ve statutu poskytnutí prospěchu ze svěřenského fondu, není nutné, aby byl tomuto jednání přítomen, a dokonce není ani třeba, aby v okamžiku zřízení, resp. vzniku svěřenského fondu obmyšlený existoval (srov. § 1464 první věta obč. zák.). Osoba, která byla jmenována

obmyšleným, tedy nemusí vyjadřovat žádný souhlas s právním jednáním vedoucím ke vzniku svěřenského fondu ani nijak přistupovat k jeho statutu, aby získala jistotu, že pokud splní stanovené podmínky, skutečně získá prospěch, který je pro ni určen.³²⁸ Primárně se tedy vychází z předpokladu, že osoba, která byla jmenována obmyšleným s právem na získání určitého prospěchu ze svěřenského fondu, chce pro sebe takový prospěch přijmout, aniž by o tom musela učinit výslovný projev vůle.

V soukromoprávním styku však platí obecná zásada rovného právního postavení osob soukromého práva, ze které vyplývá, že nikdo nemůže jiného zavázat proti jeho vůli a nikdo nemůže jinému ani vnutit právo proti jeho vůli.³²⁹ To znamená, že ten, komu zakladatel, popř. jiný k tomu oprávněný subjekt, přiznal právo na plnění nebo jiný prospěch ze svěřenského fondu, se může svobodně rozhodnout, zda tento prospěch přijme či odmítne. V souladu s tím dává zákon obmyšlenému výslovně možnost vzdát se kdykoliv v průběhu trvání správy práva na plnění ze svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem.³³⁰ Podmínkou platnosti

³²⁸ Srov. čl. 1265 CcQ, který výslovně stanoví, že přijetí pověření ke správě fiduciárního jmění stačí k tomu, aby se právo beneficenta stalo jistým (ve franc. znění: „L'acceptation de la fiducie ... suffit pour rendre certain le droit du bénéficiaire“). Tato „jistota“ však neznamená, že beneficent skutečně získá plnění, které je pro něho určeno. Touto jistotou se má rozumět pouze to, že od okamžiku, ve kterém správce přijme pověření ke správě majetku vyčleněného do fiduciárního jmění, je zakladatel neodvolatelně vázán svými prohlášeními, která učinil v zakládacím právním jednání ve prospěch beneficenta. Viz BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 251 a 252, s. 234 a 235.

³²⁹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 37 a 38.

³³⁰ Lze si opět představit jednoduchou situaci, kdy zakladatel zřídí „závětní“ svěřenský fond. Svou manželku jmenuje beneficentkou s právem na pravidelné a doživotní vyplácení užitků ze spravovaného majetku a jejich společné děti jmenuje beneficienty s právem na vydání majetku zbylého ve svěřenském fondu při zániku jeho správy, tj. v případě smrti jeho ženy. Smrtí zůstavitele dojde ke vzniku jím zřízeného svěřenského fondu (§ 1451 odst. 3 obč. zák.). Od tohoto okamžiku budou mít všichni jmenovaní obmyšlení jistotu, že se jim při splnění podmínek uvedených ve statutu dostane příslušného plnění ze svěřenského fondu. To však nebrání tomu, aby po smrti zůstavitele kterýkoliv obmyšlený projevil svou svobodnou vůli o tom, že plnění ze svěřenského fondu nechce přijmout. To znamená, že manželka zůstavitele se hned po jeho smrti může ve formě notářského zápisu vzdát svého práva na užitky ze svěřenského fondu a každé z dětí se může vzdát svého práva na vydání poměrné části na majetku při zániku správy. Lze ale uvažovat i o tom, že žádný z obmyšlených se ihned nevzdá svého práva na plnění. V takovém případě začne manželka zůstavitele od okamžiku jeho smrti pravidelně dostávat užitky ze svěřenského fondu s tím, že nadále bude mít možnost vzdát se do budoucna – tedy s účinky *ex nunc* – svého práva na vyplácení užitků. Nemohla by se ale již vzdát práva na plnění těch užitků, které jí byly vydány a

prohlášení obmyšleného o vzdání se práva na plnění je, aby mělo formu veřejné listiny, tj. aby bylo učiněno formou notářského zápisu (§ 1461 odst. 2 a § 3026 odst. 2 obč. zák.).

Zákon stanoví podpůrné pravidlo pro případ, ve kterém se obmyšlený vzdá svého práva na plody nebo užitky ze svěřenského fondu. Neurčí-li statut něco jiného, přechází jeho právo na ostatní obmyšlené s právem na plody a užitky. Nebude-li žádného dalšího obmyšleného plodů a užitků, přejde jeho právo na obmyšlené, kterým bylo přiznáno právo na majetek ze svěřenského fondu (§ 1462 obč. zák.). Není výslovně řešena situace, ve které by existovalo více pořadí obmyšlených plodů a užitků. Lze ale dovodit, že pokud by se některý z obmyšlených s dřívějším pořadím vzdal svého práva na plnění, přejde jeho právo na obmyšlené se stejným pořadím.³³¹ Jestliže by takový obmyšlený byl jediným obmyšleným ve své řadě, pak jeho právo přejde na obmyšlené s pozdějším pořadím. Obdobně by zřejmě bylo třeba postupovat v případě, ve kterém by bylo určeno více obmyšlených s právem na majetek ze svěřenského fondu. To znamená, že pokud by se některý z nich za trvání správy vzdal svého práva na plnění, jeho právo by mělo přejít na ostatní obmyšlené, kterým bylo přiznáno právo na vydání majetku při zániku správy. Zákon tak ovšem výslovně nestanoví.³³² Není proto zcela jisté, zda by se takové pravidlo mělo uplatnit v případě, ve kterém by zakladatel přiznal „konečnému“ obmyšlenému právo na určitý, přesně určený podíl na majetku.³³³

které převzala. Děti zůstavitele – tzv. koneční beneficenti – budou mít možnost vzdát se svého práva na plnění po celou dobu trvání správy, tedy od vzniku svěřenského fondu až do okamžiku smrti jejich matky.

³³¹ Zakladatel by například mohl určit, že jeho manželka a děti budou mít právo na vyplácení užitků ze svěřenského fondu a že teprve po smrti poslední z těchto osob budou veškeré užitky vypláceny dětem jeho dětí – jeho vnoučatům jako obmyšleným s pozdějším pořadím. Jestliže by se tedy manželka zůstavitele po vzniku svěřenského fondu vzdala svého práva na užitky, přejde její právo pouze na děti zůstavitele jako obmyšlené s prvním pořadím.

³³² Srov. naproti tomu čl. 1286 CcQ, který podrobně stanoví, že: „Jestliže se beneficiet vzdá svého práva na plnění, toto jeho právo přechází na ostatní beneficiety plodů a užitků nebo na ostatní beneficiety základního majetku podle toho, zda je beneficietem plodů a užitků nebo beneficietem základního majetku, a to v poměru, který odpovídá podílu každého z nich na plnění.“ Ve druhém odstavci je pak výslovně řečeno, že: „Jestliže je jediným beneficietem plodů a užitků ve svém pořadí, jeho právo přechází na beneficiety plodů a užitků ve druhém pořadí a není-li těchto beneficentů, na beneficiety základního majetku.“

³³³ Srov. úpravu týkající se uvolněného dědického podílu a podmínek jeho přirůstání, resp. nepřirůstání, k podílům ostatních povolaných dědiců (§ 1504 a § 1505 obč. zák.).

Zajímavou otázkou také je, jak by se mělo postupovat v případě, ve kterém by se všichni „koneční“ obmyšlení vzdali svého práva na plnění a byl by zde zároveň přítomen obmyšlený s právem na plody a užitky ze svěřenského fondu. Přejde v takovém případě právo na vydání majetku ze svěřenského fondu na obmyšleného plodů a užitků? A měl by mu tedy správce veškerý majetek nacházející se ve svěřenském fondu okamžitě vydat? Stejně jako v jiných případech bude třeba na prvním místě respektovat vůli zakladatele. Lze předpokládat, že jestliže zakladatel přiznal určité osobě právo na pravidelné a zpravidla po určitou delší dobu trvající vyplácení výnosů plynoucích z majetku ve svěřenském fondu, měl pro to nějaký zvláštní důvod, který by mohl být samotným účelem svěřenského fondu. Je proto zřejmé, že okamžité vydání majetku takovému obmyšlenému by bylo v rozporu s původním záměrem zakladatele.³³⁴ Na druhé straně, zákon presumuje právo obmyšleného na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy (§ 1472 obč. zák.). Vychází se patrně z předpokladu, že záměrem zakladatele vždy bude, aby majetek ze svěřenského fondu získala, pokud možno, některá z obmyšlených osob.³³⁵ Touto domněnkou se chce tedy zřejmě říci, že pokud by při zániku správy nebylo možné majetek ze svěřenského fondu vydat žádné osobě, kterou zakladatel výslovně určil jako tzv. „konečného“ obmyšleného, pak se má za to, že zakladatel by pravděpodobně souhlasil s tím, aby majetek byl vydán „alespoň“ tomu obmyšlenému, jemuž původně přiznal pouze právo na plody a užitky. V souladu s tím lze učinit závěr, že v případě, ve kterém se všichni „koneční“ obmyšlení vzdají svého práva na plnění, právo požadovat vydání majetku ze svěřenského fondu přejde na obmyšleného plodů a užitků, ledaže by ze statutu vyplývala jiná vůle zakladatele.³³⁶ Jak ale bylo uvedeno výše,

³³⁴ Na tom by nic neměnila ani eventuální skutečnost, že zakladatel přiznal správci možnost „sáhnout“ v nezbytné míře na základní majetek ve svěřenském fondu pro případ, že by samotné výnosy z tohoto majetku nestačily k pokrytí výdajů nutných k obstarávání běžných záležitostí obmyšleného.

³³⁵ Srov. ustanovení § 1472 věta druhá obč. zák., které stanoví vyvratitelnou právní domněnku: „Má se za to, že na majetek má právo obmyšlený, ...“

³³⁶ Opačného názoru je Pihera, který uvádí, že: „Komentovanému ustanovení není (...) namístě rozumět tak, že by zakládal obmyšlenému jakékoli jiné právo, než jaké mu plyne z podmínek ve statutu svěřenského fondu. Plnění tak nenáleží např. (...) obmyšlenému, který měl pouhé právo na užitky ...“ Lze však souhlasit s názorem, že obmyšleným s právem na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy by nemohl být ten „obmyšlený, který se vzdal svého práva na plnění ze svěřenského fondu, nebo obmyšlený, jehož právo bylo podmíněno, aniž by byla splněna podmínka.“ Viz SPÁČIL, Jirí a kol., *op. cit.*, s. 1223.

takový obmyšlený by se nemohl po svěřenském správci domáhat okamžitého vydání majetku, jestliže účel správy svěřenského fondu vyžaduje, aby trvala po určitou dobu. Přitom je třeba počítat s tím, že trvání správy může být vázáno na celou dobu života obmyšleného s právem na plody a užitky. Pak by mu tedy nebylo možné majetek vůbec vydat.³³⁷ Je zjevné, že k tomu, aby se předešlo možným sporům a pochybnostem, bude vysoce žádoucí, aby zakladatel ve statutu zohlednil všechny možné scénáře, které mohou v souvislosti s vydáním majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy nastat, včetně situace, kdy by nebylo možné majetek vydat žádné z osob, pro které byl tento majetek původně určen.

Jestliže by se práva na plnění ze svěřenského fondu vzdali všichni obmyšlení, tedy jak všichni obmyšlení s právem na majetek, tak všichni obmyšlení s právem na plody a užitky, mělo by to za následek zánik správy svěřenského fondu, neboť její další trvání by ztratilo smysl (§ 1471 druhá věta obč. zák.). V takovém případě by právo na vydání majetku ze svěřenského fondu měl zakladatel, a pokud by nebyl, pak by tento majetek připadl do vlastnictví státu (§ 1472 obč. zák.).

³³⁷ Předpokládejme například, že přáním zůstavitele je přenechat své ženě část majetku tvořícího jeho pozůstalost. Má však obavu, že pokud by své ženě zůstavil svůj majetek přímo jako závětnímu dědici, sama by s ním nedokázala rozumně a efektivně hospodařit a ke své vlastní škodě by jej postupem času celý promrhala. Zřídí proto „závětní“ svěřenský fond, jehož primárním účelem bude zajištění blaha a spokojeného života jeho ženy. Svěřenskému správci nařídí, aby jeho ženě po zbytek jejího života vyplácel určitý pravidelný příjem v podobě výnosů získávaných ze spravovaného majetku. Dále určí, aby po smrti jeho ženy byl všechn majetek nacházející se v té době ve svěřenském fondu vydán jeho dvěma synům jako tzv. „konečným“ obmyšleným. Dejme tomu, že krátce po vzniku svěřenského fondu jeden ze synů zakladatele zemře a druhý syn se vzdá svého práva na majetek. Mohla by se v takovém případě žena zakladatele jako obmyšlený s právem na poskytování užitků domáhat vydání majetku ze svěřenského fondu? V souladu se zákonnou domněnkou, podle níž se má za to, že na majetek má právo obmyšlený, lze předpokládat, že pokud by zakladatel býval věděl, že majetek nebude možné vydat žádnému z „konečných“ obmyšlených, pak by si býval raději přál, aby byl majetek vydán jeho ženě a zůstal tak v rámci rodiny, než aby připadl do vlastnictví státu (srov. § 1472 obč. zák.). Jestliže však zakladatel měl jasný a odůvodněný zájem na tom, aby správa svěřenského fondu trvala po celou dobu života jeho ženy (s ohledem na její sklony k marnotratnosti), bylo by zřejmě v rozporu s jeho původním záměrem, pokud by jí byl všechn majetek ihned vydán. Je třeba si uvědomit, že hlavním cílem zakladatele bylo zajistit své ženě až do konce jejího života pravidelný přísun prostředků pro uspokojování jejích základních potřeb. Toho bude za daných okolností možné dosáhnout jedině tak, že majetek vyčleněný do svěřenského fondu zůstane až do smrti ženy zakladatele v rukou správce, který jej bude v její prospěch obhospodařovat.

Lze poznamenat, že québecká právní teorie není jednotná v názoru na to, na koho by měl přejít majetek z fiducie v případě, že se jediný „konečný“ beneficiant vzdá svého práva na plnění. Podle jednoho názoru je toto vzdání se práva ku prospěchu zakladatele nebo jeho dědiců, a to i když je zde přítomen jeden nebo několik beneficiantů plodů a užitků.³³⁸ Existuje však i opačný názor, že osobou, která dostává majetek z fiducie při zániku její správy, nemůže být nikdo jiný než beneficiant, je-li nějaký určen v zakládacím právním jednání, dále, že není rozhodné, zda byl takový beneficiant označen jako beneficiant užitků nebo jako beneficiant majetku, a že tedy všichni beneficianti jsou potenciálně beneficianty majetku, ledaže by zakladatel měl jiný záměr.³³⁹

³³⁸ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 255, s. 280.1 („... la renonciation de l'unique bénéficiaire de capital doit profiter au constituant ou à ses héritiers, même en présence d'un ou de plusieurs bénéficiaires du revenu.“). Tento autor dochází k závěru, že s ohledem na s čl. 1286 al. 1 CcQ se zdá, že pokud se beneficiant majetku vzdá svého práva na plnění, může z toho mít prospěch pouze jiný beneficiant majetku, a že z tohoto vzdání se práva nikdy nemůže mít prospěch beneficiant plodů a užitků. Uvedený autor se dovolává také čl. 1297 al. 2 CcQ, který stanoví, že: „Při zániku správy fiduciárního jmění vydá správce majetek tomu, kdo na něj má právo. Není-li zde žádný obmyšlený, majetek přechází na zakladatele nebo jeho dědice.“

Naproti tomu, česká právní úprava nenaznačuje, že vzdá-li se obmyšlený s právem na majetek svého práva, může toto právo přejít vždy pouze na ostatní obmyšlené s právem na majetek. Český zákonodárce nepřevzal celý článek 1286 CcQ, ale inspiroval se pouze jeho druhým odstavcem (srov. § 1462 obč. zák.). Obdobou článku 1297 CcQ je v české právní úpravě § 1472 obč. zák. Na rozdíl od své québecké předlohy však toto ustanovení výslovně nepočítá s přechodem práva na majetek na dědice zakladatele. Stanoví, že jestliže zde při zániku správy není obmyšlený ani zakladatel, připadá majetek ze svěřenského fondu do vlastnictví státu. Vzhledem k tomu, že majetek ve svěřenském fondu není vlastnictvím zakladatele a nemůže tak tvořit součást jeho pozůstalosti, nelze při neexistenci zakladatele zřejmě uvažovat o přechodu tohoto majetku na jeho dědice ani na základě obecné úpravy dědického práva.

³³⁹ DUBÉ, Jocelyn. De la renonciation à une fiducie personnelle. *La Revue du Barreau Canadien*. 2002, Vol. 81, s. 452 („... la personne qui reçoit les biens à la fin de la fiducie ne peut être autre qu'un bénéficiaire s'il en est un désigné dans l'acte constitutif. ..., il importe peu que tel bénéficiaire ait été qualifié, pour d'autres fins en réalité, comme bénéficiaire des revenus ou du capital. ..., tous les bénéficiaires sont potentiellement des bénéficiaires du capital, à moins d'intention contraire du constituant“).

5. Kontrola výkonu správy svěřenského fondu

5.1. Obecně ke kontrole správy svěřenského fondu

Navzdory tomu, že svěřenský správce vykonává vlastním jménem vlastnická práva k majetku ve svěřenském fondu, tento majetek mu vlastnický nepatří (§ 1448 odst. 3 obč. zák.). Teoreticky tak existuje nebezpečí, že by se při výkonu správy mohl dopustit zneužití svých oprávnění. Z toho důvodu zákon upravuje určité nástroje, které mají sloužit ke kontrole jeho činnosti. V rámci obecné úpravy správy cizího majetku jsou upraveny prostředky, které je možné označit jako „technická“ opatření kontroly výkonu správy.³⁴⁰ Mezi tato opatření patří dání jistoty za řádný výkon správy, sestavení inventáře (§ 1423 a násl. obč. zák.) a předložení vyúčtování správy (§ 1436 a § 1437 obč. zák.). Vedle těchto „technických“ prostředků jsou v občanském zákoníku upravena zvláštní opatření dohledu určená výlučně ke kontrole správy svěřenského fondu (§ 1463 a násl. obč. zák.).

5.2. Dohled nad správou svěřenského fondu

Právní úprava dohledu nad správou svěřenského fondu (§ 1463 a násl. obč. zák.) směřuje k zajištění efektivní ochrany práv obmyšleného nebo dosažení účelu, jehož má být správou dosaženo. Jejím cílem je také kontrola dodržování a plnění povinností svěřenského správce. Lze se patrně připojit k názoru vyjádřenému v québecké právní teorii, že pravidla týkající se dohledu mají povahu veřejného pořádku.³⁴¹ Z toho důvodu by nebylo možné platně ve statutu vyloučit jejich použití (§ 1 odst. 2 obč. zák.).

³⁴⁰ BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 362, s. 331.

³⁴¹ CUMYN, Cantin, 2000, *op. cit.*, č. 241. BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 378, s. 343 a č. 383, s. 348. CLAXTON, John B., 2005, *op. cit.*, č. 23.15, 23.18 a 27.43. Uvedený závěr potvrzuje znění čl. 1290 CcQ, který upravuje některé prostředky procesní ochrany proti fiduciárnímu správci. V tomto ustanovení je výslovně stanoveno, že oprávněná osoba může využít svého práva, i když zakládací právní jednání stanoví jinak. Obdobou tohoto článku je § 1466 odst. 1 obč. zák. Ačkoliv tak není v tomto ustanovení výslovně stanoveno, lze mít za to, že pravidlo v něm obsažené je součástí veřejného pořádku a není tedy možné ve statutu platně vyloučit jeho použití.

5.2.1. Osoby oprávněné k výkonu dohledu

Právo dohledu nad správou svěřenského fondu obecně náleží zakladateli, resp. při smrti nebo zániku zakladatele jeho právním nástupcům,³⁴² obmyšlenému, popř. další osobě či osobám uvedeným ve statutu (§ 1463 odst. 1 obč. zák.). Zákon pamatuje rovněž na zajištění práva dohledu ve prospěch obmyšleného, který v den vzniku svěřenského fondu ještě není, resp. se ještě nenarodil a nebyl ani počat, nebo kterého v den vzniku svěřenského fondu nelze určit.³⁴³ V takovém případě by měl zakladatel jmenovat osobu, která bude oprávněna dohlížet na správu svěřenského fondu v zájmu obmyšleného. Jestliže by zakladatel ve statutu z nějakého důvodu neurčil takovou osobu, měl by se svěřenský správce obrátit na soud s návrhem na její jmenování. Tento návrh by mohla rovněž podat kterákoliv osoba, která by na tom měla právní zájem (§ 1464 obč. zák.).³⁴⁴

V některých případech by se obecný režim dohledu nad správou svěřenského fondu vykonávaný zakladatelem a obmyšleným, popř. další osobou určenou ve statutu, mohl ukázat být ne příliš účinným kontrolním mechanismem. Za tím účelem může zvláštní zákon stanovit, že na správu svěřenského fondu dohlíží jiná osoba či skupina osob anebo orgán veřejné moci (§ 1463 odst. 2 obč. zák.). Půjde typicky o případ svěřenského fondu zřízeného za účelem investování pro dosažení zisku (§ 1449 odst. 2 věta druhá obč. zák.)³⁴⁵ nebo případ veřejně

³⁴² Občanský zákoník 2012, na rozdíl od Code civil du Québec (srov. čl. 1287 CcQ), výslovně nestanoví, že právo dohledu přísluší dědicům zakladatele. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku však potvrzuje, že při smrti nebo zániku zakladatele svěřenského fondu náleží právo kontroly jeho právnímu nástupci. Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1463 až 1467, s. 356. Právo dohledu však zřejmě nepřísluší odkazovníkovi, protože ten není univerzálním právním nástupcem zakladatele (srov. § 1477 obč. zák.).

³⁴³ Obmyšleným, kterého nelze v den vzniku svěřenského fondu určit, by mohla být osoba, která má být jako obmyšlený teprve vybrána z širšího okruhu osob vymezeného zakladatelem.

³⁴⁴ Zakladatel by tedy při vytváření svěřenského fondu měl dbát na to, aby ve statutu byla určena osoba oprávněná vykonávat dohled nad správou svěřenského fondu v zájmu nepřítomného či zatím neurčitelného obmyšleného, aby se předešlo potřebě obrátit se na soud za účelem jejího jmenování.

³⁴⁵ Viz např. § 152 odst. 1 z. i. s. i. f., podle kterého dohled nad správou svěřenského fondu, který je investičním fondem, vykonává obhospodařovatel tohoto fondu. Je však třeba poznamenat, že v tomto případě osobou, která má právo dohledu, je ta samá osoba, která je svěřenským správcem. Oprávnění dohledu je tedy přiznáno tomu, kdo má být kontrolován, čímž je v podstatě popřena koncepce dohledu podle obecné úpravy. Viz Šovar, Jan, Králík, Aleš, Beran, Jiří, Doležalová Daniela a kol. *Zákon o investičních společnostech a investičních fondech. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 429.

prospěšného svěřenského fondu, u kterých řada faktorů může vyžadovat přísnější dohled. Důvodem může být zejména velký počet obmyšlených, případně jejich nedostatečná vybavenost k efektivnímu výkonu dohledu nad správou takového svěřenského fondu. Ačkoliv to z právní úpravy není zcela jasné, zvláštní režim dohledu zřejmě nevylučuje uplatnění běžného režimu.³⁴⁶

Osoba oprávněná vykonávat dohled má právo, aby jí svěřenský správce doručil oznámení obsahující alespoň označení, účel a dobu trvání svěřenského fondu, své jméno a adresu, ledaže by tyto skutečnosti byly oprávněné osobě již známy (§ 1465 odst. 1 obč. zák.). Svěřenský správce je také povinen oprávněné osobě na její žádost umožnit kontrolu dokladů o svěřenském fondu, předložit jí vyžádané vyúčtování, zprávu nebo jiné informace (§ 1465 odst. 2 obč. zák.).

5.2.2. Procesní ochrana proti svěřenskému správci

Občanský zákoník 2012 dále přiznává zakladateli, obmyšlenému a každé jiné osobě, která na tom může mít právní zájem („zainteresované“ osobě), právo uplatnit určité procesní prostředky za účelem ochrany proti nesprávnému postupu svěřenského správce při plnění jeho povinností týkajících se výkonu správy (§ 1466 obč. zák.). Zainteresovanou osobou oprávněnou uplatnit procesní ochranu vůči svěřenskému správci by mohla nepochybně být každá další osoba, které zákon přiznává právo dohledu nad správou svěřenského fondu, případně kterákoliv třetí osoba, která by prokázala právní zájem na uplatnění ochrany.

Prostředky procesní ochrany vůči svěřenskému správci zahrnují v první řadě nástroje, s jejichž pomocí může oprávněná osoba donutit správce k tomu, aby postupoval v souladu se svými povinnostmi, zejména aby v zájmu svěřenského fondu učinil nějaké jednání nebo aby se naopak zdržel určitého jednání, které by mohlo svěřenský fond poškodit. Patří sem také právo domáhat se odvolání svěřenského správce v případě, že správce závažným způsobem

³⁴⁶ Srov. naproti tomu čl. 1287 al. 2 CcQ, který výslovně stanoví, že „kromě“ (franc. „en outre“ / angl. „in addition“) zakladatele nebo jeho dědiců a beneficianta dohled ve stanovených případech náleží osobám a orgánům určeným zákonem. V Důvodové zprávě k občanskému zákoníku se podobně uvádí, že: „V určitých zvláštních případech může zákon stanovit i zvláštní kontrolní působnost jiné osoby nebo veřejného úřadu.“ Použití spojky „i“ v této větě naznačuje, že zvláštní režim dohledu má doplňovat, nikoliv vylučovat, obecný režim. Viz Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., k § 1463 až 1467, s. 356.

porušil či porušuje své povinnosti, a také právo procesně jednat v zájmu svěřenského fondu, jestliže je správce bez dostatečného důvodu nečinný, odmítne nebo nemůže sám jednat (§ 1466 odst. 1 věta první a odst. 2 obč. zák.). Významným oprávněním je pak možnost domáhat se neplatnosti právního jednání, kterým správce poškozují svěřenský fond nebo právo obmyšleného (§ 1466 odst. 1 věta druhá obč. zák.). Je zjevné, že pomocí všech těchto práv má zakladatel, obmyšlený, stejně jako každá jiná zainteresovaná osoba, výraznou možnost zasáhnout do výkonu správy svěřenského fondu, který jinak náleží do výlučné působnosti svěřenského správce (§ 1448 a § 1456 obč. zák.). Jejich uplatnění by navíc nebylo možno platně vyloučit ve statutu ani jiným způsobem, neboť, jak bylo uvedeno výše, všechna pravidla obsažená v úpravě dohledu nad správou svěřenského fondu jsou součástí veřejného pořádku.

6. Změny a zrušení svěřenského fondu

Zákon připouští provedení určitých změn svěřenského fondu a za stanovených podmínek umožňuje svěřenský fond předčasně zrušit (§ 1468–1470 obč. zák.). V rámci změn svěřenského fondu je upravena jednak možnost zvýšení rozsahu spravovaného majetku na základě smlouvy nebo pořízení pro případ smrti, jednak možnost modifikace podmínek správy, popř. nahrazení účelu správy v případě veřejně prospěšného svěřenského fondu.

6.1. Zvýšení majetku ve svěřenském fondu

Vzhledem k tomu, že právní úprava je postavena na koncepci, podle níž svěřenský fond není osobou v právním smyslu a nemá tedy právní osobnost,³⁴⁷ by mohla vzniknout otázka, zda je možné, aby svěřenský fond po svém vzniku „nabyl“ další majetek nad rámec majetku vyčleněného zakladatelem. Z ustanovení obecné části občanského zákoníku týkajících se práva osob (§ 15 a násl. obč. zák.) vyplývá, že svěřenský fond není způsobilým subjektem práv a povinností a nemůže tak být například obdarovaným, dědicem, odkazovníkem či obmyšleným jiného svěřenského fondu. Na druhé straně, pro svěřenský fond by bylo v některých případech prospěšné, jestliže by měl možnost během svého trvání od někoho „nabýt“ další majetek. Zejména v případě, ve kterém by z důvodu rychlého zmenšování vyčleněného majetku bylo ohroženo dosažení účelu svěřenského fondu, by rozšíření majetkové podstaty mohlo pomoci zabránit jeho předčasnému zániku. Zákon proto výslovně počítá s možností zvýšení majetku tvořícího součást svěřenského fondu na základě pořízení pro případ smrti nebo darovací či jiné smlouvy (§ 1468 obč. zák.). Stranou smlouvy vedoucí ke zvýšení majetku ve svěřenském fondu však nebude svěřenský fond, ale svěřenský správce jako osoba jednájící v zájmu svěřenského fondu (srov. § 1448 odst. 3 obč. zák.). Obdobně, jestliže by určitá osoba sepsala závěť, na základě které by přenechala ve prospěch nějakého již existujícího svěřenského fondu³⁴⁸ určitý majetek tvořící součást její pozůstalosti, byl by to svěřenský správce, kdo by byl oprávněn v zájmu svěřenského fondu tento majetek

³⁴⁷ Blíže k otázce právního postavení svěřenského fondu viz Kapitola 1.1., s. 4 a násl.

³⁴⁸ Je třeba si uvědomit, že závěť zůstavitele v tomto případě nebude právním jednáním vedoucím ke vzniku nového svěřenského fondu, ale bude pouze právním důvodem zvýšení majetku ve svěřenském fondu, který byl již dříve vytvořen na základě jiného právního jednání. Mohlo by jít například o svěřenský fond, který ještě za svého života vytvořil sám zůstavitel smlouvou uzavřenou se svěřenským správcem.

přijmout. Z právního jednání směřujícího ke zvýšení majetku ve svěřenském fondu musí jasně vyplývat záměr přispěvatele „převést“ majetek ve prospěch svěřenského fondu, nikoli ve prospěch osoby svěřenského správce nebo osoby obmyšleného.

Zákon výslovně stanoví, že ten, kdo zvýší majetek ve svěřenském fondu, se nestává jeho zakladatelem (§ 1468 věta první obč. zák.). Z toho plyne, že taková osoba nenabývá žádná zakladatelova práva. Jestliže tedy někdo například „daruje“ svěřenskému fondu určitý majetek, nezískává tím právo vykonávat dohled nad správou fondu (srov. § 1463 odst. 1 obč. zák.) a nemohl by se domáhat vydání majetku ze svěřenského fondu v případě, že by při zániku jeho správy nebylo žádného obmyšleného, kterému by bylo možné tento majetek vydat (srov. § 1472 obč. zák.). Osoba, která „převádí“ určitý majetek do již vzniklého a existujícího svěřenského fondu, nezískává ani žádnou účast na výkonu správy a není oprávněna změnit pravidla jejího fungování, natož rozhodnout o změně účelu, jehož má být správou dosaženo.³⁴⁹ Takto „převedený“ majetek se napříště stává součástí spravovaného majetku a řídí se tak účelem a pravidly správy, která určil zakladatel ve statutu při vytváření svěřenského fondu (§ 1468 druhá věta obč. zák.). Na druhé straně ten, kdo zvýšil rozsah majetku drženého ve svěřenském fondu, bude mít patrně postavení osoby, která má právní zájem na ochraně svěřenského fondu před nesprávným postupem svěřenského správce, na základě čehož by mohl vůči správci použít některý z procesních prostředků uvedených v § 1466 obč. zák.

Zákonné pravidlo týkající se zvýšení majetku ve svěřenském fondu obsažené v § 1468 obč. zák. zřejmě nemá povahu pravidla, které je součástí veřejného pořádku.³⁵⁰ Zakladatel by tedy zřejmě mohl ve statutu zakázat jakékoliv budoucí zvyšování majetku ve svěřenském fondu anebo stanovit, že osoba, která „převede“ určitý majetek do svěřenského fondu, získá určitá práva zakladatele (např. právo na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku jeho správy, není-li zde žádný obmyšlený, kterému by bylo možné majetek vydat).

³⁴⁹ Změna pravidel fungování správy určených zakladatelem ve statutu svěřenského fondu je možná pouze rozhodnutím soudu při splnění zákonem stanovených podmínek. Jedině soud může také rozhodnout o změně účelu správy, a to navíc jen v případě veřejně prospěšného svěřenského fondu (srov. § 1469 obč. zák.).

³⁵⁰ Pravidlo zakládající možnost zvýšení majetku ve svěřenském fondu zřejmě není pravidlem směřujícím k zachování stěžejních základů právního řádu, na kterých je třeba bezvýhradně trvat. K pojmu veřejného pořádku viz DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol., *op. cit.*, s. 125.

6.2. Změna podmínek fungování správy svěřenského fondu

Bylo uvedeno, že výkon správy svěřenského fondu se řídí v první řadě statutem vydaným zakladatelem. Bude-li mít zakladatel zájem na tom, aby správa byla v každém aspektu vykonávána podle jeho vůle, měl by se pokusit ve statutu zohlednit nejrůznější situace, které mohou za trvání svěřenského fondu nastat. Vždycky se však mohou vyskytnout okolnosti, se kterými zakladatel nepočítal a které jsou překážkou řádného pokračování správy nebo dosažení účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen. Taková překážka pak může být ve svém důsledku důvodem buď pro změnu statutu svěřenského fondu, anebo pro zrušení svěřenského fondu soudem. Podmínky, za kterých soud může upravit statut nebo svěřenský fond zrušit, jsou přesně stanoveny zákonem (§ 1469 a § 1470 obč. zák.).

Pokud jde o otázku změny statutu svěřenského fondu, je třeba rozlišovat mezi změnou pravidel fungování správy a změnou účelového určení majetku ve svěřenském fondu, o které zákon výslovně hovoří pouze v případě svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem. Jinak obecně – pro každý druh svěřenského fondu – platí, že změna statutu soudem je možná za předpokladu, že pomůže dosáhnout nebo lépe prospět účelu svěřenského fondu a je zároveň v souladu s původním záměrem zakladatele (§ 1469 odst. 2 obč. zák.). Z právní úpravy vyplývá, že změna podmínek správy by měla mít vždy přednost před rozhodnutím o zrušení svěřenského fondu, které je koncipováno jako nejkrajnější řešení pro případ, ve kterém se dosažení účelu svěřenského fondu ukáže být zcela nemožným nebo obtížně dosažitelným (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.) a je tak zřejmé, že svěřenský fond již nemůže naplňovat původní záměr jeho zakladatele. Dojde-li tedy soud k závěru, že svěřenský fond může nadále sloužit účelu, pro který byl původně zakladatelem zřízen, ale že je zároveň zapotřebí učinit určité změny v podmínkách správy, které umožní nebo usnadní dosažení tohoto účelu, nemůže rozhodnout o zrušení svěřenského fondu, ale měl by přistoupit k úpravě statutu.³⁵¹ Teprve v případě, ve kterém je zjevné, že svěřenský fond již za žádných okolností nemůže vést k realizaci původního záměru zakladatele, popř. jej může naplňovat jen s obtížemi, je soud oprávněn svěřenský fond zrušit. Zásah soudu spočívající ve změně pravidel pro výkon správy by se navíc měl uplatnit pouze v případě skutečných a prokázaných

³⁵¹ Srov. ustanovení § 1469 odst. 2 *in fine* obč. zák.

problémů, které jsou překážkou pro dosažení účelu svěřenského fondu, a nikoliv tehdy, jestliže existuje pouze potenciální riziko výskytu takové překážky.³⁵²

6.2.1. Změny týkající se svěřenských správců

Změna statutu by se mohla týkat zejména počtu správců vykonávajících správu svěřenského fondu, popř. způsobu jejich vnitřního rozhodování ve věcech správy nebo jejich právního jednání na účet fondu navenek vůči třetím osobám. Jak v případě počtu svěřenských správců, tak v případě způsobu jejich jednání jde o základní aspekty správy, což vyplývá již ze skutečnosti, že musí být povinně vyjádřeny ve statutu [§ 1452 odst. 2 písm. g) obč. zák.]. Soud by tedy k otázce jejich změny měl přistupovat velmi obezřetně a s ohledem na všechny okolnosti vždy důkladně zvážit, zda navržené opatření skutečně prospěje dosažení účelu svěřenského fondu a zda současně odpovídá původnímu záměru zakladatele.

Lze si například představit situaci, že zakladatel vyslovil jasné přání, aby svěřenští správci vystupovali vždy společně při právním jednání týkajícím se správy. V průběhu správy se ale ukáže, že respektování tohoto požadavku neprospívá svěřenskému fondu, protože je spíše překážkou pro jeho řádné fungování. Jak by měl potom soud rozhodnout o návrhu, aby každý správce mohl na účet fondu jednat sám bez potřebné součinnosti ostatních správců? Ačkoliv je zřejmé, že takové opatření by technicky usnadnilo fungování správy, soud bude přesto nucen zkoumat, zda by zakladatel byl býval souhlasil s takovou změnou, kdyby si byl býval představil okolnosti, které ztěžují dosažení účelu svěřenského fondu (zakladatel například v době, kdy sepisoval statut, nevěděl a ani nemohl vědět o tom, že správci budou posléze bydlet na vzdálených adresách a bude tak pro ně časově náročné se pravidelně scházet za účelem společného jednání na účet fondu). Jestliže tedy bude zjištěno, že společné jednání správců bylo pro zakladatele z nějakého zvláštního důvodu nepřekročitelným požadavkem a s navrženou změnou by tak s největší pravděpodobností nesouhlasil, nebude mít soud možnost předloženému návrhu vyhovět. Za těchto okolností by bylo třeba uvažovat o jiném vhodném

³⁵² Výslovně tak bylo uvedeno například v rozhodnutí odvolacího québeckého soudu ve věci *Brassard c. Brassard*, 2009 QCCA 898 (CanLII), odst. 94 [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 6. 5. 2009 [cit. 22. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>. K bližší analýze tohoto rozhodnutí viz výše bod. 3.5.3., s. 89–92.

opatření, které by usnadnilo dosažení účelu správy a které by zároveň odpovídalo původní vůli zakladatele.

Důvodem pro změnu počtu svěřenských správců by mohly být typicky vysoké náklady vznikající v souvislosti s výkonem správy. Předpokládejme například, že jedním ze svěřenských správců bude podle vůle zakladatele osoba, která se v rámci svého předmětu podnikání specializuje na výkon správy cizího majetku a tuto činnost tedy vykonává za účelem dosažení zisku. Ve statutu bude uvedeno, že odměna za výkon správy má být tomuto „profesionálnímu“ správci vyplácena z výnosů svěřenského fondu. Zároveň bude stanoveno, že osobám, kterým bylo přiznáno právo na užitky ze svěřenského fondu, má být ze získaných výnosů vyplácen pravidelný příjem v přesně určené výši. Během trvání správy se však ukáže, že míra dosahovaných výnosů přestává vzhledem k potřebě krytí výdajů na činnost profesionálního správce stačit k tomu, aby obmyšleným osobám byly vypláceny veškeré užitky, na které mají právo, a je tudíž ohroženo naplnění původního záměru zakladatele. V takovém případě by bylo možné uvažovat o úpravě podmínek správy spočívající ve snížení počtu svěřenských správců a odstranění požadavku na přítomnost profesionálního správce s cílem umožnit, resp. usnadnit dosažení účelu svěřenského fondu. Je zjevné, že takové opatření by pomohlo realizaci původního záměru zakladatele, který vyslovil jednoznačné přání, aby obmyšleným osobám byly poskytovány pravidelné a pevně určené peněžité částky. Soudce bude nicméně opět povinen zjišťovat, zda by zakladatel byl býval souhlasil s takovým řešením, kdyby byl býval očekával nastalý problém. Zakladatel mohl mít třeba prioritní zájem na tom, aby svěřenský fond měl za každé situace alespoň jednoho správce – profesionála se schopnostmi a zkušenostmi potřebnými ke správě určitého zvláštního druhu majetku (např. složitých investičních nástrojů), který v daném případě tvoří součást svěřenského fondu. Za takových okolností by soud zřejmě musel zamítnout návrh na „odstranění“ profesionálního správce vzhledem k tomu, že sám zakladatel by si býval takovou změnu pravděpodobně nepřál.

K názorné ilustraci tohoto problému by mohlo posloužit rozhodnutí nižšího québeckého soudu ve věci *Vaillancourt (Succession)*,³⁵³ ve kterém byl zamítnut návrh na odstranění profesionálního správce, navzdory vysokým nákladům, které si vyžadovala jeho

³⁵³ *Vaillancourt (Succession)*, 2002 CanLII 5461 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 3. 7. 2002 [cit. 23. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1d0nc>.

činnost. V tomto případě zůstavitel zřídil testamentární trust ve prospěch svého syna, kterého určil beneficentem s právem na vydání majetku z trustu. Důvodem tohoto rozhodnutí zůstavitele byla obava, že pokud by synovi svůj majetek zůstavil přímo, mohl by jej promrhat ve prospěch sektářského hnutí, na které měl blízkou vazbu. Zůstavitel ve své závěti proto určil, aby majetek ze svěřenského fondu byl synovi vydán až v okamžiku, ve kterém dosáhne věku 65 let. Správou trustu pověřil jednak sestru beneficenta, jednak profesionální správcovskou společnost. V době, kdy bylo beneficentovi 58 let, však jeho sestra požádala soud, aby změnil podmínky fungování trustu a zrušil pověření profesionálního správce k výkonu správy. Svůj návrh odůvodnila tím, že výdaje vynakládané na činnost profesionálního správce jsou příliš vysoké a existuje riziko, že během několika let dojde k úplnému vyčerpání majetku v trustu. Soud nicméně shledal, že v posuzovaném případě nebylo prokázáno, že by navrhované opatření přispělo k lepší realizaci záměru zakladatele nebo usnadnilo dosažení účelu trustu, jak vyžaduje zákon. Připomněl, že při změně podmínek správy trustu je třeba respektovat vůli jeho zakladatele. Zřejmým záměrem zakladatele v tomto případě přitom bylo, aby zde po celou dobu trvání trustu byl profesionální správce z důvodu jeho nezávislosti a odbornosti. Jestliže by totiž sestra beneficenta byla jediným správcem trustu, hrozilo by nebezpečí, že na ní beneficent bude vyvíjet nátlak ohledně způsobu výkonu správy. Toto přání zůstavitele podporovala závětní doložka, která stanovila povinnost jmenovat jiného profesionálního správce v případě, že pověřená správcovská společnost odmítne nebo přestane správu vykonávat. Soud také zohlednil skutečnost, že sestra beneficenta nebyla odborníkem v oblasti investování a pokud by tedy byla jediným správcem trustu, výnos ze spravovaného majetku by pravděpodobně nebyl takový jako v případě správy vykonávané společně s profesionálním správcem. Bylo rovněž poukázáno na to, že odměna, kterou si účtovala pověřená správcovská společnost, byla za daných okolností přiměřená. Soud rovněž uvedl, že závěr o tom, že by mohlo dojít k úplnému rozplynutí majetku v trustu, je nutno vyvozovat z výsledků získaných v rámci delšího časového období a nikoli v průběhu několika málo měsíců, jako tomu bylo v posuzovaném případě. Z uvedených důvodů proto žádost o změnu pravidel fungování správy zamítl.

Zajímavým zjištěním by mohla být skutečnost, že v případech, ve kterých náklady správy významným způsobem snižují roční výnosy plynoucí ze spravovaného majetku, popř. samotný základní majetek, bývají québecké soudy ochotny vyhovět žádostem o nahrazení profesionálního správce jiným druhem správce, jehož činnost není tolik nákladná, a to

navzdory tomu, že zakladatel jasně vyjádřil záměr, aby jedním ze správců byla profesionální správcovská společnost.³⁵⁴

Jako příklad rozhodnutí, ve kterém soud vyhověl žádosti o nahrazení profesionálního správce jiným, méně nákladným správcem, lze uvést rozhodnutí ve věci *Marmet (Succession de) c. Marmet*.³⁵⁵ Zakladatelka vytvořila testamentární trust, jehož beneficentem určila v první řadě svého bratra, kterému přiznala právo na užitky ze spravovaného majetku. Po smrti bratra měly být výnosy doživotně vypláceny jeho šesti dětem. Konečnými beneficenty s právem na vydání majetku zbylého v trustu byly jmenovány děti těchto dětí, tedy vnoučata bratra zakladatelky. Správou vyčleněného majetku zůstavitelka pověřila profesionálního správce – společnost specializující se na správu trustů, které měla za výkon správy náležet obvyklá odměna. Po uplynutí určité doby trvání trustu se další pokračování správy ukázalo příliš nákladným vzhledem k tomu, že výnosy získávané ze spravovaného majetku jen o něco málo převyšovaly výši odměny vyplácené profesionálnímu správci. Z toho důvodu se některé z dětí bratra zůstavitelky obrátily na soud s návrhem, aby rozhodl o zrušení trustu vytvořeného jejich tetou a o povinnosti správce vydat veškerý majetek z trustu konečným beneficentům. Ostatní děti bratra zůstavitelky se naopak postavily proti předloženému návrhu. Uznaly, že náklady na činnost profesionálního správce se staly příliš vysokými a navrhly, aby soud tohoto správce nahradil jiným, méně nákladným správcem. Soud došel k závěru, že s ohledem na okolnosti případu trust nepřestal naplňovat původní záměr zakladatelky a není tedy dán důvod pro jeho zrušení. Poukázal mimo jiné na skutečnost, že zakladatelka ve svém posledním pořízení výslovně uvedla, aby konečným beneficentům – vnoučatům jejího bratra – byl vydán „zbytek“ majetku nacházející se v trustu, z čehož dovodil, že si byla vědoma toho, že se spravovaný majetek bude postupně zmenšovat. Bylo rovněž zjištěno, že odměna má být profesionálnímu správci vyplácena přímo ze základního majetku a že děti bratra zůstavitelky i nadále pravidelně dostávají svůj podíl na výnosech ze spravovaného majetku. Soud nicméně poznamenal, že přijetí určitých změn vedoucích ke snížení nákladů na výkon správy by mohlo usnadnit dosažení cíle trustu a na základě toho vyhověl žádosti druhé strany o nahrazení správce. Uvedl, že zůstavitelka v závěti učinila

³⁵⁴ BRUNEAU, Diane, 2003, *op. cit.*, s. 424.

³⁵⁵ *Marmet (Succession de) c. Marmet*, 1999 CanLII 11861 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 10. 2. 1999 [cit. 25. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1krq0>.

mnoho opatření směřujících k tomu, aby její majetek zůstal v rámci rodiny. Z toho usoudil, že by jistě nebylo jejím záměrem, aby tento majetek přešel z větší části ve prospěch správcovské společnosti, jestliže je možné stejné služby získat od jiného správce za nižší cenu.

V této souvislosti je třeba připomenout, že právní úprava dává komukoliv, kdo na tom má právní zájem, možnost požádat soud, aby nahradil svěřenského správce jiným správcem (srov. § 1466 odst. 1 první věta obč. zák.). Je třeba si ale uvědomit, že jde o nástroj upravený v rámci dohledu nad správou svěřenského fondu, který by se měl použít jako nápravné opatření v případě závažného pochybení správce. Nemělo by jít o prostředek, kterého by bylo možné využívat ke změnám podmínek správy. Jestliže tedy zakladatel vyjádřil ve statutu výslovné přání, aby ve svěřenském fondu byl vždy přítomen určitý typ správce (tedy typicky profesionální společnost specializující se na správu svěřenských fondů), nebylo by možné se na základě § 1466 odst. 1 obč. zák. domáhat odvolání tohoto správce a jeho nahrazení jiným správcem („neprofesionálním“ správcem – fyzickou osobou) tak, aby se tím docílilo pouze změny spočívající v dosazení jiného („levnějšího“) typu správce (a tedy například snížení nákladů vynakládaných na výkon správy). Takové opatření by ve svém důsledku mělo povahu změny pravidel správy, pro kterou je ale nutné použít jiný postup. Osoba, která by měla právní zájem na nahrazení určitého typu správce jiným typem správcem, by měla správně podat návrh na úpravu statutu podle § 1469 obč. zák. a zároveň soudu navrhnout konkrétní osobu, která by měla být jmenována novým svěřenským správcem (§ 1455 odst. 2 obč. zák.). Navíc i v případě, ve kterém by se určitý správce při výkonu správy dopustil závažného porušení svých povinností a existoval by tak důvod pro jeho nahrazení jiným správcem ve smyslu § 1466 odst. 1 obč. zák., by novým správcem měl být jmenován stejný typ správce.³⁵⁶

Motivem pro redukci počtu svěřenských správců nemusí být jen snaha o snížení nákladů správy, ale mohl by jím být také zájem na zajištění snadnějšího či pružnějšího

³⁵⁶ Dejme tomu, že zakladatel ve statutu jasně určil, že svěřenský fond musí mít dva správce a že jedním z nich musí být za každých okolností „profesionální“ správce, aby po celou dobu existence fondu byl zajištěn kvalitní výkon jeho správy. Po určité době se ukáže, že ustavený „profesionální“ správce závažným způsobem zanedbává plnění svých povinností. To bude důvod k tomu, aby soud na návrh zakladatele, obmyšleného nebo jiné zainteresované osoby tohoto správce odvolal a na jeho místo jmenoval nového správce (§ 1466 odst. 1 obč. zák.). Tímto novým správcem by ale měl být správně jmenován jiný „profesionální“ správce tak, aby byly respektovány podmínky správy uvedené ve statutu svěřenského fondu.

fungování svěřenského fondu. Demonstrativním příkladem může být na tomto místě rozhodnutí nižšího québeckého soudu ve věci *Landry et Trépanier*.³⁵⁷ V daném případě zakladatelka vytvořila rodinný trust, jehož správou pověřila celkem tři správce. Jednoho z nich zároveň určila jako hlavního beneficianta. V podmínkách správy tohoto trustu dále uvedla, že hlavní beneficiant, který byl současně správcem, může kdykoliv rozhodnout o snížení počtu správců a že trust musí mít po celou dobu svého trvání alespoň jednoho správce, který není beneficiantem. Bylo také stanoveno, že rozhodnutí správců musí být přijímána většinou hlasů, včetně hlasu hlavního beneficianta, a že pokud by zde z jakéhokoliv důvodu byli pouze dva správci, budou muset rozhodovat jednomyslně. Pro případ, že by se tito dva správci neshodli na řešení určité konkrétní otázky, bylo nařízeno, aby do určité doby jednomyslně vybrali a jmenovali třetí osobu, která určí, jaké rozhodnutí má být v dané věci učiněno. Jestliže by správci během uvedené doby takovou třetí osobu nejmenovali, měl ji na návrh kohokoliv, kdo na tom bude mít právní zájem, jmenovat soud. Poté, co jeden ze správců trustu odstoupil ze své funkce, se zbývající správci obrátili na soud s návrhem, aby upravil podmínky fungování správy a snížil počet správců ze tří na dva s cílem prospět účelu trustu a usnadnit jeho správu. Soud jejich návrhu vyhověl s ohledem na to, že požadovaná změna byla v souladu s původním záměrem zakladatelky, která sama přiznala hlavnímu beneficiantovi právo rozhodnout kdykoliv o snížení počtu správců a určila i způsob rozhodování o otázkách správy pro případ přítomnosti dvou správců.

Jestliže by se ukázalo, že výkon správy je pro stávajícího správce příliš náročným úkolem, mohlo by dosažení účelu svěřenského fondu naopak prospět zvýšení počtu jeho správců. Ke stejnému opatření by bylo žádoucí přikročit v případě, ve kterém by jediným ustaveným správcem zůstal ten, kdo je zároveň zakladatelem nebo obmyšleným svěřenského fondu. S ohledem na kategorický požadavek zákona, aby se v takové situaci na výkonu správy současně podílela třetí – „nezaujatá“ osoba (§ 1454 obč. zák.), bude pro zajištění jejího řádného pokračování a tím i dosažení účelu svěřenského fondu nutné rozšířit okruh správců a na základě toho následně jmenovat potřebného správce. Předpokládejme například, že zakladatel „závětního“ svěřenského fondu zřízeného ve prospěch jeho dvou vlastních dětí vloží do statutu doložku, v níž uvede, že až mladší z beneficiantů dosáhne věku 18 let, skončí

³⁵⁷ *Landry et Trépanier*, 2016 QCCS 1401 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 24. 3. 2016 [cit. 26. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gp354>.

činnost jím pověřeného svěřenského správce a děti se napříště stanou jedinými správci. Je evidentní, že takové pravidlo by bylo v rozporu se zákonem a bránilo by dalšímu fungování svěřenského fondu. Uvedenou překážku by však bylo možné odstranit prostřednictvím změny statutu, tj. určením, že svěřenský fond bude mít od okamžiku, ve kterém mladší z dětí zakladatele dosáhne stanoveného věku, celkem tři svěřenské správce, a jmenováním třetí – „nezaujaté“ osoby jako dalšího potřebného správce. I v tomto případě by tedy bylo zapotřebí dbát na to, aby nové opatření odpovídalo původnímu záměru zakladatele, který ve statutu vyslovil jasné přání, aby se jeho děti od určité doby staly svěřenskými správci. Nebylo by tudíž správné, jestliže by ve statutu bylo nově určeno, že svěřenský fond bude mít od rozhodného okamžiku pouze jednoho správce – třetí osobu, která není beneficentem.³⁵⁸

6.2.2. Změny týkající se podmínek pro plnění ze svěřenského fondu

Úprava statutu by se mohla rovněž týkat podmínek pro poskytování plnění ze svěřenského fondu. V první řadě by mohlo jít o změnu rozsahu plnění poskytovaného ve prospěch obmyšlených osob v závislosti na nových okolnostech týkajících se jejich potřeb. Představme si, že zakladatel například vyjádří záměr, aby po dobu trvání správy byly určeným osobám pravidelně a rovným dílem vypláceny všechny užitky získávané ze spravovaného majetku za účelem zabezpečení jejich běžného životního standardu. Po určité době jeden z obmyšlených onemocní vážnou chorobou, která jej bude ohrožovat na životě a jejíž léčba bude vyžadovat vynaložení mimořádně vysokých nákladů. Ostatní obmyšlení budou naproti tomu žít bezproblémový život a všichni budou dostatečně materiálně zajištěni. V takovém případě by pravděpodobně bylo možné se úspěchem domáhat změny pravidel pro poskytování plnění ze svěřenského fondu spočívající například v tom, že nemocnému obmyšlenému bude na úkor ostatních obmyšlených přiznáno právo na poskytování veškerých výnosů nebo právo na okamžité vydání části základního majetku, neboť taková by zřejmě byla vůle zakladatele, kdyby býval předpokládal nastalé skutečnosti.

³⁵⁸ Srov. k tomu *Dubois (Succession de) c. Dubois*, 2003 CanLII 19682 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 23. 1. 2003, ve kterém bylo mimo jiné výslovně uvedeno, že požadavek obsažený v čl. 1275 CcQ má povahu pravidla veřejného pořádku. Lze připomenout, že stejné pravidlo zakotvuje § 1454 obč. zák. [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1bz6h>.

Změna by případně také mohla spočívat v určení jiného okamžiku nebo způsobu vydání majetku ze svěřenského fondu. I zde je možné poukázat na příklad z quebecké judikatury, konkrétně pak rozhodnutí ve věci *Lachance (Succession de)*,³⁵⁹ které se týkalo testamentárního trustu vytvořeného ve prospěch ženy a potomků zůstavitele. Z výnosů trustu měla být ženě zůstavitele vyplácena pravidelná měsíční a doživotní renta v určité stanovené výši. Po její smrti měly být výnosy ze spravovaného majetku rozdělovány rovným dílem dětem zůstavitele, případně jejich vlastním potomkům. Pokud jde o majetek držený v trustu, měl být podle stanoveného klíče rozdělen mezi vnoučata zůstavitele po smrti posledního z jeho dětí. Správou vyčleněného majetku byla pověřena profesionální správcovská společnost a dále dva synové zůstavitele, kteří byli po své smrti nahrazeni ve funkci správce svými vlastními potomky. V době, kdy již některým dětem a vnoučatům zůstavitele byly vypláceny užítky z trustu, správcovská společnost podala se souhlasem dalších správců návrh na změnu podmínek fungování správy s cílem usnadnit dosažení záměru zakladatele. Tento požadavek podepřela tvrzením, že mechanismus rozdělování plnění určený v závěti zakladatele nezohledňuje skutečnost, že některé děti zůstavitele by z důvodu jejich dlouhověkosti mohly přežít jejich vlastní synovce a neteře, takže není jisté, zda všechna vnoučata zůstavitele dostanou svůj podíl na majetku drženého v trustu. Uvedla, že takový výsledek není v souladu s původním záměrem zůstavitele, který neočekával, že se některé z jeho dětí dožijí tak vysokého věku. Správcovská společnost proto navrhla, aby všech spravovaný majetek byl rovnoměrně rozdělen do deseti různých trustů, tj. podle počtu dětí – beneficentů s právem na výnosy z trustu, a aby majetek z těchto jednotlivých trustů byl vydán vnoučatům v době smrti jejich vlastního předka, nikoliv v době smrti posledního z dětí zůstavitele. Soud konstatoval, že zůstavitel byl vzdělaný člověk znalý práva, který v době, ve které sepisoval závěť, znal věk svých dětí a vnoučat, a jasně specifikoval, že k vydání majetku z trustu ve prospěch vnoučat nemůže dojít do doby smrti posledního z jeho dětí. Došel tedy k závěru, že sledovaná změna by byla v rozporu s původním záměrem zůstavitele.

Lze si rovněž představit situaci vyžadující omezení nebo zrušení diskrečního oprávnění správce určit obmyšlenému jeho plnění ze svěřenského fondu. Výše bylo uvedeno, že právo určit obmyšlenému plnění náleží zásadně zakladateli, ale že nic nebrání tomu, aby

³⁵⁹ *Lachance (Succession de)*, 2008 QCCS 1094 (CanLII) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 20. 3. 2008 [cit. 28. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1w7b4>.

zakladatel toto právo ve statutu udělil jiné osobě, tedy zejména svěřenskému správci. Ten, kdo je takto oprávněn určit obmyšlenému plnění, postupuje podle statutu a vlastního uvážení (§ 1457 odst. 1 a § 1458 odst. 1 obč. zák.).³⁶⁰ Svěřenskému správci tak bude například uděleno právo poskytovat konkrétně určenému beneficiantovi plnění ze svěřenského fondu způsobem, který bude sám správce považovat za nejvhodnější pro zajištění toho aby se tento beneficiant nikdy neocítl v chudobě a nouzi a aby mohl žít pohodlný život. V případě, že by správce v rozporu s výslovným přáním zakladatele poskytoval beneficiantovi plnění v míře, která by nestačila k uspokojování jeho základních životních potřeb, mohl by se dotčený beneficiant, příp. kterákoli osoba, která by na tom měla právní zájem, jistě obrátit na soud s návrhem na změnu statutu spočívající ve zrušení diskrečního oprávnění správce a ve stanovení jeho povinnosti vyplácet beneficiantovi plnění v přiměřené a přesně stanovené výši.³⁶¹

6.2.3. Prodloužení doby trvání svěřenského fondu

Je otázkou, zda by se úprava statutu svěřenského fondu mohla týkat také jiných aspektů než „technických“ pravidel fungování jeho správy spočívajících zejména v počtu svěřenských správců nebo rozsahu jejich působnosti. Mohl by soud například prodloužit dobu trvání svěřenského fondu nebo změnit jeho účelové určení? Při hledání odpovědi na tyto otázky je třeba vycházet z toho, že důvodem, pro který zákon umožňuje při splnění stanovených podmínek změnit statut svěřenského fondu, je snaha o co nejlepší prosazení vůle zakladatele v případech, ve kterých je realizace jeho původního záměru ohrožena. Vzhledem k tomu, že zákon blíže nespecifikuje povahu změn, které je, resp. není možné ve statutu učinit, lze dojít k závěru, že předmětem změny může být jakékoliv opatření, které v souladu s původním záměrem zakladatele prospěje účelu, jehož má být správou dosaženo. Za tohoto předpokladu by tedy změna statutu mohla zřejmě spočívat i v prodloužení doby existence svěřenského fondu. Uvažujme například o tom, že zakladatel projeví vůli, aby konkrétně určenému obmyšlenému, jemuž přiznal právo na majetek ve svěřenském fondu, byl tento majetek vydán v okamžiku, ve kterém dosáhne 18. roku věku s očekáváním toho, že v této

³⁶⁰ Blíže k diskrečnímu oprávnění svěřenského správce určit obmyšlenému plnění viz Kapitola 4.4., s. 130.

³⁶¹ *Pichette c. Pichette*, 2003 CanLII 74402 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 21. 3. 2003 [cit. 30. 4. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gc19f>.

době bude již dostatečně rozumný a schopný s přenechaným majetkem samostatně nakládat ve svém nejlepším zájmu. V okamžiku, ve kterém by obmyšlenému měl být majetek vydán, však vyjde najevo, že tento ještě nemá zakladatelem předpokládané vlastnosti a schopnosti. Za těchto okolností by tak patrně bylo možné vyhovět návrhu na stanovení pozdějšího okamžiku pro vydání majetku a tedy na prodloužení doby trvání svěřenského fondu.

6.2.4. Změna účelu svěřenského fondu – veřejně prospěšný svěřenský fond

Vycházíme-li z toho, že základním předpokladem k provedení změny svěřenského fondu je okolnost, že takové opatření v souladu s původním záměrem zakladatele umožní nebo usnadní dosažení účelu fondu (§ 1469 odst. 2 obč. zák.), pak by změna tohoto účelu byla nutně v rozporu s tím, čeho má být jejím prostřednictvím docíleno. O změně účelu svěřenského fondu lze tak přemýšlet pouze v případech, ve kterých se jeho dosažení ukáže být obtížným nebo zcela nemožným, a je tedy dán důvod pro zrušení fondu, protože již nemůže dojít k naplnění původního záměru zakladatele. Sám zákon výslovně umožňuje, aby soud za těchto okolností na místo zrušení svěřenského fondu rozhodl o nahrazení jeho původního účelu podobným účelem. S tímto řešením ale zároveň počítá pouze ve vztahu k veřejně prospěšnému svěřenskému fondu (§ 1469 odst. 1 obč. zák.), z čehož lze dovodit, že v případě svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem taková změna není přípustná.

Jestliže tedy soud dojde k závěru, že již nemůže být dosaženo, resp., že může být pouze obtížně dosaženo, účelu veřejně prospěšného svěřenského fondu, může rozhodnout buď o tom, že svěřenský fond zruší, anebo o tom, že nahradí jeho původní účel jiným, ale podobným účelem. Důvodem, proč zákon připouští změnu účelového určení veřejně prospěšného svěřenského fondu, může být skutečnost, že tento druh fondu slouží ve prospěch širšího okruhu osob a může tedy být ve veřejném zájmu, aby takový fond nadále existoval, přestože se stalo nemožným nebo obtížným dosáhnout jeho původního účelu. Předpokládejme například, že dojde ke zřízení svěřenského fondu za účelem podpory lékařského výzkumu tak, aby se podařilo vyvinout lék schopný vymýtit novou zákeřnou nemoc. Po určité době se však zjistí, že v jiné zemi se již podařilo objevit účinnou léčebnou metodu pro boj s touto nemocí, tj. nastane okolnost, se kterou zakladatel původně nepočítal, v důsledku čehož se dosažení účelu svěřenského fondu stane nemožným a jeho další existence tak ztratí svůj smysl. Za těchto okolností by však nemuselo být vhodné svěřenský fond hned zrušit, protože takové

řešení by znamenalo zanechání započatého výzkumu, jehož výsledků by se třeba mohlo nadále využívat v jiných oblastech lékařské vědy.³⁶²

6.2.5. Respektování původního záměru zakladatele jako hlavní předpoklad změny

Bylo uvedeno, že základním předpokladem k tomu, aby soud mohl vyhovět návrhu na změnu podmínek uvedených ve statutu svěřenského fondu, je to, aby nové opatření odpovídalo původnímu záměru zakladatele (srov. § 1469 odst. 2 obč. zák.). Úlohou soudu bude tedy zjišťovat, zda by zakladatel býval souhlasil s provedením navrhované změny, kdyby v okamžiku vytváření pravidel správy býval věděl o okolnostech, které ztěžují dosažení účelu svěřenského fondu. Hledání původního záměru zakladatele se však může ukázat jako náročný úkol, zejména pak v případě „závětního“ svěřenského fondu, jehož zakladatel již není v době rozhodování soudu naživu. V tomto směru by pro soud měla být na prvním místě rozhodující vůle zakladatele projevená ve statutu. Může se ale stát, že vzhledem k jeho neobratnému či ne zcela dostatečnému slovnímu vyjádření nebude možné s úplnou jistotou určit, jak by se v době sepisování statutu k navrhovanému opatření býval postavil. V takovém případě by soud mohl ke zjištění vůle zakladatele využít poznatků získaných z jiných dostupných zdrojů, tj. zejména ze stanovisek zainteresovaných osob podaných v souladu s § 1470 obč. zák. nebo z provedených důkazů, především z výslechu svědků ve smyslu § 126 o. s. ř. Půjde-li o svěřenský fond *inter vivos* zřízený na základě smlouvy, mohl by soud jako svědka nepochybně vyslechnout i samotného zakladatele. Měl by však mít na paměti, že zkoumá vůli zakladatele existující v době uzavření smlouvy vedoucí ke vzniku svěřenského fondu, nikoliv zakladatelova aktuální přání, která se s jeho původním záměrem mohou rozcházet.

Pro ilustraci této otázky lze opět odkázat na jeden z případů z québecké judikatury, ve kterém soud odmítl zohlednit svědecké vyjádření zakladatelky rodinného trustu ohledně jejího původního přání, které bylo v evidentním rozporu s jejími předchozími výslovnými prohlášeními. Jde o případ *Poirier c. De Coste*³⁶³ týkající se trustu vytvořeného na základě smlouvy uzavřené mezi zakladatelkou a jejím manželem, který se jako správce zavázal

³⁶² BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 400, s. 359.

³⁶³ *Poirier c. De Coste*, 1997 CanLII 9314 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 4. 8. 1997 [cit. 1. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kn6b>.

spravovat vyčleněný majetek ve prospěch jejich nezletilé dcery. Několik měsíců po vzniku trustu se zakladatelce narodilo další dítě, bratr beneficiantky. Správce se následně obrátil na soud se žádostí o změnu podmínek trustu tak, aby napříště přinášel prospěch všem dětem, které se narodily a které se v budoucnu narodí z jeho manželského svazku se zakladatelkou. Zakladatelka jeho návrh podpořila přísahným prohlášením, ve kterém uvedla, že jejím cílem při založení trustu bylo vytvořit mechanismus umožňující rozdělování příjmů mezi členy její rodiny a že tohoto jejího původního cíle bude lépe dosaženo, pokud všechny její děti budou beneficianty trustu. Soud však předložený návrh zamítl z důvodu, že původním záměrem zakladatelky, který jasně vyplýval z právního jednání vedoucího ke vzniku trustu, bylo obmyslit pouze svou dceru jako jedinou beneficiantku. Poukázal na skutečnost, že dcera zakladatelky byla ve smlouvě zakládající trust mnohokrát jmenovitě uvedena jako jediná beneficiantka. Jméno dcery bylo navíc součástí názvu vytvořeného trustu. Na základě toho soud uvedl, že vyhovět návrhu na provedení požadované změny by znamenalo nahradit cíl vyjádřený v právním jednání vedoucím ke vzniku trustu jiným cílem, který nebyl zakladatelkou původně vůbec zamýšlen, a ve svém důsledku by to vedlo k poškození zájmů určené beneficiantky. Konstatoval, že jestliže správce i zakladatelka tvrdí, že navržená změna umožní lépe respektovat její vůli, neodkazují tím na vůli, kterou zakladatelka měla v době vytvoření trustu, ale na její pozdější vůli. Soud navíc poznamenal, že se zdá být krajně pochybným, že by zákon umožňoval soudu provést změnu spočívající v doplnění jednoho nebo více beneficiantů, kterým nebyl v zakládacím právním jednání trustu přiznán žádný prospěch.

Je zajímavé, že soud se v daném případě nespokojil ani s jasným svědectvím zakladatelky o tom, jaký byl její skutečný záměr při zřízení trustu. Hlavním problémem zde bylo, že zakladatelka se při formulaci podmínek správy nejspíše jen ne zcela flexibilně vyjádřila o tom, kdo všechno má mít ze spravovaného majetku prospěch. Zůstává tak otázkou, zda soud nebyl až příliš striktní, když se při zjišťování původního záměru zakladatelky opřel výhradně o její vlastní slova obsažená v právním jednání vedoucím ke vzniku trustu a odmítl přijmout její dodatečné osobní vysvětlení. V québecké právní teorii se lze setkat s názorem, podle něhož soudce v daném případě nepostupoval správně, protože – na rozdíl od jiných soudních rozhodnutí v podobných věcech – nezohlednil všechny možné okolnosti pro zjištění skutečné vůle zakladatelky.³⁶⁴

³⁶⁴ BRUNEAU, Diane, 2003, *op. cit.*, s. 433.

6.2.6. Osoba oprávněná podat návrh na změnu statutu svěřenského fondu

Z právní úpravy vyplývá, že návrh na úpravu statutu svěřenského fondu může podat kterákoliv osoba, která na tom má právní zájem. Ačkoliv tak zákon výslovně stanoví jen ve vztahu k návrhu na zrušení svěřenského fondu, lze dovodit, že stejné pravidlo se použije i pro podání návrhu na změnu statutu fondu. Zdá se, že celý § 1469 obč. zák. je nutno číst jako jeden celek a že tedy jeho druhý odstavec týkající se změny statutu je jen doplněním úvodního odstavce, který stanoví podmínky pro rozhodnutí o zrušení svěřenského fondu. Podle zvláštního procesního předpisu navíc platí, že jakékoliv řízení týkající se svěřenského fondu může soud zahájit pouze na návrh (§ 96 z. z. ř. s.). Je tedy vyloučeno, aby soud o změně rozhodl na základě vlastního podnětu, i když ze znění občanského zákoníku by se mohlo zdát, že tak může učinit.³⁶⁵ Zainteresovanou osobou oprávněnou podat návrh na změnu statutu svěřenského fondu by mohl být zejména kterýkoliv obmyšlený, svěřenský správce a patrně i samotný zakladatel.

6.3. Zrušení svěřenského fondu

Důvodem, pro který soud může rozhodnout o zrušení svěřenského fondu, je zjištění, že již není možné nebo je obtížné dosáhnout účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen, a v důsledku toho nemůže dojít k naplnění původního záměru zakladatele. Pakliže by tedy soud došel k závěru, že účelu svěřenského lze dosáhnout nebo jeho dosažení usnadnit provedením určitých nových opatření, nemohl by přistoupit k jeho zrušení (§ 1469 obč. zák.). Zákon příkladmo uvádí, že důvodem, pro který nelze dosáhnout, resp. lze jen obtížně dosáhnout, účelu svěřenského fondu, mohou být zejména okolnosti, které zakladatel v době vytváření fondu neznal nebo nemohl předvídat.

6.3.1. Konkrétní okolnosti vedoucí ke zrušení svěřenského fondu

Okolností, se kterou zakladatel nepočítal a která je neodstranitelnou překážkou pro dosažení účelu svěřenského fondu, by mohlo být zejména předčasné a úplné vyčerpání

³⁶⁵ Srov. § 1469 odst. 2 *in fine* obč. zák.

majetku ve svěřenském fondu.³⁶⁶ Jinou takovou pro zakladatele nepředvídatelnou skutečností by mohla být i změněná osobní nebo majetková situace na straně obmyšleného. V rozhodnutí ve věci *Stevenson c. National Trust Co.*³⁶⁷ soud vyhověl návrhu beneficietky na zrušení trustu z důvodu toho, že již dosáhla finanční samostatnosti a další trvání trustu pro ni ztratilo význam. V daném případě zůstavitel sepsal závěť, na základě které zřídil trust, jehož beneficietkou určil v prvním pořadí svoji dceru a správou pověřil profesionální správcovskou společnost. Zároveň stanovil, že po smrti jeho dcery má být vyčleněný majetek nadále spravován ve prospěch jeho vnoučat do doby, než dosáhnou věku 30 let. Dcera zůstavitele se po čase vzdala svého práva na vyplácení užitků ze spravovaného majetku a požádala soud, aby rozhodl o zrušení trustu a o rozdělení majetku rovným dílem mezi její čtyři děti, které již všechny dosáhly věku 30 let. Na podporu své žádosti prokázala svou finanční nezávislost, vysokou daň, kterou musela platit z poskytovaných výnosů, a poukázala rovněž na značné náklady vznikající v souvislosti se správou trustu. Správce trustu proti tomu namítl, že ještě nenastal okamžik smrti dcery zůstavitele a že tedy zatím neuplynula doba, po kterou měl trust trvat. Soud přesto vyhověl návrhu na zrušení trustu s ohledem na to, že taková by byla vůle zůstavitele, pokud by býval předpokládal finanční nezávislost své dcery. Poukázal na čl. 1294 al. 1 CcQ (srov. obdobně § 1469 odst. 1 obč. zák.) a uvedl, že nastaly okolnosti zůstaviteli neznámé, pro které je dosažení účelu trustu obtížné. Je třeba poznamenat, že hlavním účelem, kterého chtěl zůstavitel vytvořením trustu dosáhnout, bylo finanční zajištění jeho dcery. Jestliže se tedy podařilo prokázat, že dcera je finančně nezávislá, další existence trustu tím s ohledem na původní záměr zůstavitele ztratila své opodstatnění. Soud proto rozhodl o zrušení trustu a o rozdělení majetku mezi „konečné“ beneficiety, tj. vnoučata zůstavitele. Na druhé straně je zřejmé, že pokud by některé z vnoučat ještě nedosáhlo požadované věkové hranice, nemohl by soud trust zrušit, protože takové rozhodnutí by bylo v rozporu s původním přáním zůstavitele.

³⁶⁶ Viz například *Succession Des Marais c. Des Marais*, 1997 CanLII 10071 (QC CA) [online]. Rozhodnutí Cour d'appel ze dne 29. 9. 1997, ve kterém bylo uvedeno, že: „správa trustu skončí také tehdy, jestliže soud shledá, že je nemožné dosáhnout jeho účelu, což je například v případě, ve kterém zde již není žádný majetek, který by bylo možné spravovat“ [cit. 3. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1nchz>.

³⁶⁷ *Stevenson c. National Trust Co.*, (C.S., 1995-03-30), SOQUIJ AZ-95021322, J.E. 95-780, EYB 1995-84549.

Velmi podobná otázka pak byla ústředním bodem rozhodnutí ve věci *Re Picard (Succession de)*.³⁶⁸ Zůstavitel sepsal závěť, na základě které odevzdal polovinu majetku tvořícího jeho pozůstalost svým dcerám jako dědičkám do jejich výlučného vlastnictví a druhou polovinu tohoto majetku vyčlenil do trustu jako nezávislého a odděleného jmění. Z výnosů vyčleněného majetku měl být ženě zůstavitele po dobu jejího života vyplácen pravidelný měsíční příjem v přesně stanovené výši, zatímco zbytek užitků měl být poskytován dcerám zůstavitele. Po určité době se ovšem ukázalo, že rozsah spravovaného majetku se velmi zúžil a že jeho nízké výnosy nestačí k tomu, aby ženě zůstavitele mohl být vyplácen příjem ve výši, na kterou měla podle závětních podmínek právo. Žena zůstavitele se za této situace vzdala svého práva na plnění a požádala soud, aby rozhodl o zrušení trustu z důvodu nemožnosti dosažení jeho účelu. Soud shledal, že v daném případě jsou splněny podmínky pro vydání kladného rozhodnutí a předloženému návrhu vyhověl. Opět je ale třeba připomenout, že v podobných – ale i v jiných – případech bude vždy záležet na konkrétních okolnostech, zejména na tom, čeho chtěl zakladatel vytvořením svěřenského fondu přesně dosáhnout. V tomto případě bylo zřejmé, že zakladatel trust vytvořil především ve prospěch své ženy, které jako beneficience užitků přiznal právo na doživotní poskytování fixně stanoveného peněžitého příjmu. Z toho je možné dovodit, že jeho hlavním přáním při vytvoření trustu bylo, aby jeho žena měla až do své smrti zajištěn určitý životní standard. Jestliže se tedy jeho žena následně vzdala práva na užitky, další existence trustu tím v podstatě ztratila význam. Je pravdou, že zde byly ještě děti zůstavitele, kterým bylo – kromě práva na vydání majetku z trustu při skončení jeho správy – rovněž přiznáno právo na užitky ze spravovaného majetku. Těmto beneficiencům měly však být vypláceny pouze zbylé výnosy, které nebudou vyplaceny „hlavní“ beneficience. Lze tak usuzovat na to, že zakladatel byl patrně srozuměn s tím, že na jeho děti se z vytěžených výnosů třeba vůbec nic nedostane. Navíc není ani jasné, jak dlouho poté, co se „hlavní“ beneficienka užitků vzdala svého práva na plnění, by měla správa trustu ještě trvat, když původně bylo stanoveno, že má trvat po dobu života „hlavní“ beneficienky. Jestliže by zakladatel měl zájem na tom, aby také jeho děti měly po nějaký čas zajištěn pravidelný přísun nutných prostředků, jistě by jim – jako své ženě – přiznal právo na vyplácení pevně určené peněžité částky a zároveň by určil dobu, po kterou jim má být tento příjem vyplácen. Na základě toho tedy soud zřejmě došel k závěru,

³⁶⁸ *Re Picard (Succession de)*, 2002 CanLII 4682 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 6. 8. 2002 [cit. 5. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1cq78>.

že může vyhovět návrhu na zrušení trustu a okamžité vydání majetku osobám, které na něj měly právo.³⁶⁹ V případě, že by ale zakladatel například výslovně uvedl, že má zvláštní zájem na tom, aby majetek držený v trustu byl konečným beneficietům vydán až po uplynutí určité doby (podobně jako ve výše uvedeném případě *Stevenson c. National Trust Co.*) a tato doba by v době rozhodování soudu ještě nastala, je jasné, že by nebylo možné trust zrušit a majetek hned konečným beneficietům vydat.

Je tedy třeba zdůraznit, že vůle obmyšleného není rozhodující a sama o sobě nemůže být dostačujícím důvodem pro zrušení svěřenského fondu. Jestliže nebude prokázáno, že svěřenský fond již neodpovídá původnímu záměru zakladatele, nemůže soud rozhodnout o jeho zrušení jenom proto, že si tak obmyšlený přeje, nebo proto, že se tak obmyšlení mezi sebou dohodli. Obmyšlený může jistě soud požádat o zrušení svěřenského fondu, musí jej ale současně přesvědčit o tom, že jsou splněny zákonné předpoklady k tomu, aby soud mohl jeho návrhu vyhovět (srov. § 1469 odst. 1 obč. zák.). Je proto vyloučeno, aby se uplatnilo pravidlo anglosaského práva vyjádřené ve slavném rozhodnutí *Saunders c. Vautier*,³⁷⁰ podle něhož beneficiet, který dosáhl zletilosti a nebyl omezen ve svéprávnosti, může nařídit správci, aby mu vydal svěřený majetek, a tím bez ohledu na vůli zakladatele a správce a dokonce i bez nutné intervence soudu docílit předčasného zániku trustu.³⁷¹ Nahlédneme-li znovu do québecké judikatury, zjistíme, že soudy v několika případech došly k závěru, že navzdory výslovnému přání beneficietů nemohou rozhodnout o zrušení trustu, neboť nebyly prokázány okolnosti, pro které by se stalo nemožným nebo příliš obtížným dosažení cíle sledovaného zakladatelem.

³⁶⁹ Nutno poznamenat, že soud byl v odůvodnění daného rozhodnutí velmi stručný a neuvedl, kterými všemi úvahami se při svém rozhodování řídil.

³⁷⁰ *Saunders v Vautier* (1841) 4 Beav 115 [online]. Rozhodnutí anglického „kancléřského“ soudu ze dne 5. 6. 1841 [cit. 6. 5. 2018]. Dostupné z: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/1841/J82.html>.

³⁷¹ HUDSON, Alastair, *op. cit.*, bod 2.3.4., s. 55. Viz také BEAULNE, Jacques, *op. cit.*, č. 401.1, s. 362.

Jako příklad lze uvést rozhodnutí ve věci *Fortier*³⁷² týkající se závětního trustu vytvořeného primárně ve prospěch ženy zůstavitele, které bylo přiznáno právo na vyplacení všech užitků získaných ze spravovaného majetku a k tomu navíc časově neomezené užívací právo k rodinnému domu, který tvořil součást vyčleněného majetku. Zůstavitel dále nařídil, aby po smrti jeho ženy byl majetek nacházející se v trustu rozdělen mezi všechny jeho dcery s tím, že jedna, konkrétně určená dcera musí dostat rodinný dům s přilehlým pozemkem. Všem svým dcerám také přiznal právo na vyplacení určitých peněžitých částek v okamžiku, ve kterém dosáhnou stanovených věkových hranic. Po smrti zůstavitele se nicméně všechny beneficienky obrátily na soud a předložily mu téměř identická prohlášení, ve kterých uvedly, že si přejí zrušení trustu a aby jim byl okamžitě vydán veškerý majetek. Soud nicméně jejich návrh zamítl s odůvodněním, že nemůže zrušit trust před uplynutím doby jeho trvání pouze na základě toho, že si to beneficienky přejí, aniž by mu byl předložen jakýkoliv důkaz o tom, že jsou zde okolnosti zakladateli neznámé nebo pro zakladatele nepředvídatelné, které činí dosažení účelu trustu nemožným nebo obtížně dosažitelným. Konstatoval, že by bylo v rozporu se zněním a duchem zákona, pokud by měl návrhu beneficienek na zrušení trustu vyhovět, protože by to znamenalo zbavit jej role, kterou mu zákonodárce svěřil, pokud jde o hájení původního záměru zakladatele. A že pokud zákonodárce přiznal soudu pravomoc rozhodnout ve zvláštních případech podle svého uvážení o zrušení trustu, předpokládal, že takto bude soud postupovat v zákonem vymezeném rámci a nikoliv pouze podle přání beneficienků. Soud dále uvedl, že na rozdíl od případu *Stevenson c. National Trust Co.*, se v tomto případě beneficienky nevzdaly svého práva na plnění, ale naopak požadovaly, aby jim byl okamžitě vydán a rozdělen majetek držený v trustu. Poukázal rovněž na to, že ani navrhovaný způsob rozdělení majetku nebyl v souladu s původním záměrem zůstavitele. Nebylo totiž nijak prokázáno, proč by jedna z dcer neměla dostat věc, na jejíž vydání měla podle vůle zůstavitele právo. Konečně, soud poznamenal, že nebyl respektován ani další požadavek uvedený v závěti zůstavitele, aby určené peněžité částky byly dcerám zůstavitele vyplaceny až v okamžiku, ve kterém dosáhnou stanovených věkových hranic. Z uvedených důvodů soud návrh beneficienek na zrušení trustu zamítl.

³⁷² *Fortier*, 2006 QCCS 1281 (CanLII), zejm. odst. 15–17 [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 13. 3. 2006 [cit. 7. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1msws>.

V jiném případě³⁷³ zakladatelka vyjádřila jasný záměr, aby určený beneficiant dostával po celou dobu svého života stanovený podíl na čistém výnosu z majetku, který vyčlenila do závětního trustu. Ve své závěti dále určila, aby v okamžiku smrti tohoto beneficianta byl veškerý majetek z trustu rozdělen rovným dílem mezi šest konkrétně určených dobročinných institucí. Bez ohledu na to beneficianti uzavřeli mezi sebou dohodu o zrušení vytvořeného trustu a o rozdělení majetku s tím, že beneficiantovi užitků měla být vyplacena hodnota všech očekávaných čistých výnosů, na které by měl podle závěti zakladatelky právo. Navrhovatelé svůj požadavek opřeli o pravidlo vyjádřené v rozhodnutí *Saunders*.³⁷⁴ Soud nicméně uvedl, že québecká právní úprava uplatnění tohoto pravidla nepřipouští a s odkazem na rozhodnutí dalších soudů učinil závěr, že při změně nebo zrušení trustu musí být v první řadě respektován původní záměr zakladatele. Shledal, že v daném případě nebyly splněny zákonné předpoklady pro zrušení trustu a předložený návrh tudíž zamítl.

V rozhodnutí ve věci *Trahan (Succession), Re*³⁷⁵ se pak nižší québecký soud zabýval návrhem na zkrácení doby trvání testamentárního trustu vytvořeného ve prospěch syna zůstavitele a dalších tří beneficietek, kterým zůstavitel přiznal právo na pravidelné vyplácení určitých peněžitých částek a na vydání kapitálu zbylého v trustu po uplynutí doby deseti let od jeho vzniku. Zatímco beneficienkám měly být určené peněžité částky vypláceny pouze po dobu prvních pěti let od zahájení správy, synovi zůstavitele měla být stanovená peněžitá suma vyplácena po celou dobu deseti let. Poté měla být beneficienkám vydána jedna třetina nevyplaceného kapitálu a zbývající dvě třetiny tohoto majetku měly být vydány synovi zůstavitele. Podmínkou pro vydání majetku beneficienkám přitom bylo, aby po celou dobu společně žily na určené adrese. Je třeba poznamenat, že ze závěti nebylo nijak zřejmé, proč zůstavitel stanovil dobu trvání trustu právě na deset let.

Po čtyřech letech od vzniku trustu se syn zůstavitele obrátil na soud s návrhem, aby zrušil podmínku deseti let pro trvání správy a nařídil okamžité vydání majetku beneficienkám.

³⁷³ *Alkallay v. Bratt*, 2002 CanLII 18363 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 19. 12. 2002 [cit. 8. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1c9tt>.

³⁷⁴ Blíže viz výše s. 162.

³⁷⁵ *Trahan (Succession), Re*, 2004 CanLII 12577 (QC CS) [online]. Rozhodnutí Cour supérieure ze dne 20. 4. 2004 [cit. 8. 5. 2018]. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h1nw>.

Svoji žádost odůvodnil pouze tím, že je vážným a vzdělaným člověkem a nepotřebuje žádný čas k tomu, aby psychicky vospěl a mohl tak sám spravovat majetek, který mu zůstavitel přenechal prostřednictvím trustu. K jeho návrhu se připojily i ostatní beneficienky, které nesouhlasily se závětní doložkou ukládající jim povinnost společného bydlení. Požadavek na společné soužití na určeném místě považovaly za protiprávní z důvodu jeho rozporu s veřejným pořádkem. Tvrdily, že uvedená doložka ve svém důsledku představuje nepříznivý zásah do jejich základních práv a svobod, zejména do jejich práva na respektování soukromého života, a nemůže mít proto žádné právní účinky. Na základě toho dovozovaly, že nemůže dojít k naplnění původního záměru zakladatele, v důsledku čehož je třeba trust předčasně zrušit a všem beneficienům okamžitě vydat jejich podíl na majetku.

Soud nicméně shledal, že v daném případě nebylo prokázáno, že by trust přestal odpovídat původnímu záměru zakladatele, ani že by zde byly okolnosti zakladateli neznámé nebo pro zakladatele nepředvídatelné, pro které by se stalo dosažení účelu trustu obtížné nebo nemožné. Uvedl, že nic nenasvědčuje tomu, že by zůstavitel nevěděl, co činí, když sepisoval svou závěť, a že pokud se rozhodl vytvořit testamentární trust s dobou trvání deseti let, měl pro to jistě své vlastní důvody. Tvrzení syna zůstavitele, že je vážným člověkem schopným spravovat přenechaný majetek, soud nepovažoval za pádný argument pro zkrácení doby trvání správy trustu. Poté se soud velmi podrobně zabýval doložkou, která zavazovala beneficienky k tomu, aby spolu bydlely na určeném místě a aby tedy víceméně sdílely společný způsob života. Došel k závěru, že tato podmínka je v rozporu s jejich právem na respektování soukromého života s tím, že volba místa, ve kterém chce někdo žít, představuje rozhodnutí, které pramení z jeho osobní autonomie. Poukázal na to, že beneficienky jsou nuceny volit mezi svobodným výkonem práva na soukromý život a přijetím práva na plnění z trustu, a že to samo o sobě stačí k tomu, aby uvedená podmínka byla prohlášena za nezákonnou. Soud navíc poznamenal, že ingerence zůstavitele do soukromého života beneficienek jde ještě dále, protože vedle povinnosti bydlet na určeném místě se po nich také vyžaduje, aby žily společně s dalšími osobami, které si ke svému společnému životu samy svobodně nevybraly. Na základě toho soud prohlásil napadenou závětní podmínku za neplatnou. Zároveň však dodal, že ani v případě návrhu beneficienek nemůže rozhodnout o zkrácení doby trvání trustu a předčasném vydání majetku s odůvodněním, že zůstavitel jasně vyjádřil přání, aby navrhovatelky dostaly svůj třetinový podíl na majetku až po uplynutí deseti let od jeho smrti, a že takový požadavek je třeba důsledně odlišovat od požadavku na jejich společné soužití.

7. Zánik svěřenského fondu

7.1. Zánik správy svěřenského fondu

Občanský zákoník 2012 uvádí různé důvody, na základě kterých může dojít k zániku správy svěřenského fondu. Výslovně je stanoveno, že tímto důvodem může být uplynutí doby, na kterou byl svěřenský fond zřízen, nebo dosažení účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen, rozhodnutí soudu a v případě svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem také skutečnost, že se všichni obmyšlení, tzn. jak obmyšlení s právem na plody nebo užitky, tak obmyšlení s právem na majetek, vzdají svého práva na plnění ze svěřenského fondu (§ 1471 obč. zák.).³⁷⁶ Z toho vyplývá, že k zániku správy svěřenského fondu není vždy nutně zapotřebí rozhodnutí soudu. Správa může zaniknout i bez soudní intervence na základě jiných zákonem předvídaných právních skutečností.³⁷⁷

7.1.1. Uplynutí doby trvání svěřenského fondu

Standardním důvodem vedoucím k zániku správy svěřenského fondu by mělo být uplynutí doby, na kterou byl svěřenský fond zřízen. Zákon vyžaduje, aby doba trvání svěřenského fondu byla uvedena ve statutu. Nebude-li však doba ve statutu uvedena, pak platí, že svěřenský fond byl zřízen na dobu neurčitou [§ 1452 odst. 2 písm. e) obč. zák.]. Doba trvání svěřenského fondu může být vymezena přesným časovým okamžikem nebo může být vázána na určitou právní událost, o které je jisté, že v budoucnu nastane, jen se neví, kdy nastane.³⁷⁸ Nicméně, v případě, ve kterém by bylo v rozporu s účelem svěřenského fondu, aby existoval po neomezeně dlouhou dobu, jsou stanovena určitá pravidla, která ovlivňují maximální možnou dobu jeho trvání. Tato omezení se vztahují ke svěřenskému fondu zřízenému za soukromým účelem, který slouží zpravidla ve prospěch určité osoby nebo

³⁷⁶ Obdobně k důvodům zániku québeckého trustu viz čl. 1296 CcQ.

³⁷⁷ Srov. také DUBÉ, Jocelyn, *op. cit.*, s. 455 a 456.

³⁷⁸ Takovou právní událostí by mohla být například smrt určité osoby – typicky obmyšleného, kterému bylo přiznáno právo na doživotní vyplácení užitků ze svěřenského fondu. V tomto případě bude tedy stanoveno, že v okamžiku smrti obmyšleného s právem na užitky správa svěřenského fondu skončí a veškerý majetek bude vydán tomu, kdo na něj má právo.

určitých osob (§ 1449 odst. 2 obč. zák.). Bylo by tudíž v rozporu s jeho účelem, jestliže by v důsledku svého neúměrně dlouhého či neomezeného trvání měl přinášet prospěch blíže neurčeným osobám neznámým zakladateli.³⁷⁹ Naproti tomu, jde-li o veřejně prospěšný svěřenský fond, nejsou stanovena žádná zvláštní pravidla, která by nepřímo omezovala dobu jeho trvání. Tento druh svěřenského fondu je zřizován v obecném zájmu a slouží tak v zásadě ve prospěch neuzavřeného počtu osob, které jsou součástí určitého segmentu veřejnosti. To znamená, že účel tohoto svěřenského fondu může být naplňován po neomezeně dlouhou dobu.

Základním pravidlem, které vede k omezení doby trvání svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem, je určení nejzazšího okamžiku, ve kterém má dojít k realizaci práva obmyšleného na plnění. Občanský zákoník 2012 v této souvislosti hovoří poněkud nepřesně o „vzniku práva obmyšleného na plnění“ (§ 1460 odst. 1 obč. zák.). Právo obmyšleného na plnění ve skutečnosti vznikne již tím, že je mu takové právo přiznáno k tomu oprávněnou osobou, tj. zakladatelem ve statutu svěřenského fondu, příp. jinou osobou, která vykonala své diskreční oprávnění vztahující se k výběru obmyšleného. Jinými slovy, právo obmyšleného na plnění vzniká již v okamžiku, ve kterém je jmenován k tomu oprávněnou osobou. Od tohoto okamžiku je pak třeba odlišovat okamžik, ve kterém toto právo obmyšleného dospěje,³⁸⁰ tj. okamžik, ve kterém obmyšlenému vznikne při splnění určitých podmínek možnost své právo vykonat – realizovat, tj. požadovat, aby mu ze svěřenského fondu bylo poskytnuto příslušné plnění.³⁸¹

³⁷⁹ Obdobně také Kocí uvádí, že „naplňování soukromého účelu zakladatele si lze jen těžko představit tam, kde by obmyšlenými byly osoby, jež nezná (u lidí) nebo které jsou takovými lidmi zastupovány (u právnických osob).“ Viz ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol., *op. cit.*, s. 1241 a 1242.

³⁸⁰ Srov. znění čl. 1272 CcQ, který hovoří o tom, že právo beneficianta „se otevře“ (Ve franc. znění: „Le droit du bénéficiaire du premier ordre s'ouvre au plus tard à l'expiration des 100 ans qui suivent la constitution de la fiducie, même si un terme plus long a été stipulé.“ V angl. znění: „The right of beneficiaries of the first rank opens not later than 100 years after the trust is constituted, even if a longer term is stipulated.“)

³⁸¹ Také Kocí uvádí, že: „Toto ustanovení upravuje, kdy má být obmyšlenému poskytnuto plnění ze svěřenského fondu.“ Viz ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol., *op. cit.*, s. 1241. Rovněž podle Pihery „komentované ustanovení vznikem práva na plnění rozumí okamžik, kdy se podle podmínek statutu svěřenského fondu má obmyšlenému dostat plnění.“ Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1212.

Zákon přitom stanoví, že od vzniku svěřenského fondu (tj. od jeho zápisu do evidence svěřenských fondů, příp. od okamžiku smrti zůstavitele)³⁸² do okamžiku, ve kterém dospěje právo obmyšleného na plnění, nemůže uplynout více jak sto let, a to i tehdy, jestliže statut určil pozdější dobu (§ 1460 odst. 1 věta první obč. zák.). Uvedené pravidlo zjevně míří jak na obmyšleného s právem na plody nebo užitky, tak na obmyšleného s právem na základní majetek ve svěřenském fondu.³⁸³ To znamená, že právo „konečného“ obmyšleného na vydání majetku dospěje nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu a v tomto okamžiku zároveň dojde k zániku správy svěřenského fondu, třebaže ve statutu byla určena pozdější doba, ve které měl být majetek „konečnému“ obmyšlenému vydán.³⁸⁴ Stejně tak právo obmyšleného na plody nebo užitky dospěje nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu, čili nejpozději po sto letech má být započato s jeho výkonem spočívajícím zpravidla v opakovaném a pravidelném pobírání výnosů z majetku ve svěřenském fondu. Podle dalšího pravidla sice platí, že právo obmyšleného na plody nebo užitky zanikne nejpozději uplynutím sta let od vzniku svěřenského fondu, ale to se týká jen obmyšleného, který je právnickou osobou. Jde-li o člověka, může jeho právo na plody nebo užitky trvat až do jeho smrti (§ 1460 odst. 2 obč. zák.). Je patrné, že v takovém případě může správa svěřenského fondu trvat i déle než sto let v závislosti na době trvání práva obmyšleného na plody nebo užitky.

Ze základního pravidla týkajícího se nejzazšího okamžiku, ve kterém má dospět právo obmyšleného na plnění (§ 1460 odst. 1 věta první obč. zák.), jsou stanoveny dvě výjimky. Jedna výjimka se týká obmyšleného, kterému bylo přiznáno právo na vydání majetku, resp.

³⁸² Viz § 1451 obč. zák.

³⁸³ V daném ustanovení se mluví obecně o vzniku práva obmyšleného na plnění, aniž by bylo specifikováno, že má jít o ten či onen druh plnění ze svěřenského fondu. Naproti tomu další pravidla vyjádřená v § 1460 obč. zák., která se týkají nejzazšího možného okamžiku pro započetí výkonu práva obmyšleného, míří vždy na konkrétní druh obmyšleného, tj. buď obmyšleného s právem na plody či užitky, anebo obmyšleného s právem na majetek.

³⁸⁴ Jestliže by ve statutu bylo například uvedeno, že majetek má být „konečnému“ obmyšlenému, resp. „konečným“ obmyšleným, vydán až za 150 let od vzniku svěřenského fondu, znamenalo by to, že právo jmenovaného obmyšleného, resp. jmenovaných obmyšlených na plnění, dospěje již po sto letech. K tomuto okamžiku by bylo třeba zároveň zkoumat, zda osoby, kterým bylo přiznáno právo na majetek, splňují všechny podmínky pro výkon svého práva, zejména tedy skutečnost, zda vůbec existují.

podílu na majetku, druhá výjimka se týká obmyšleného, v jehož prospěch bylo zřízeno právo na plody nebo užitky. Oběma těmto výjimkám je pak společné to, že právo obmyšleného na příslušné plnění může za určitých okolností dospět i po uplynutí sta let od vzniku svěřenského fondu.

Je-li stanoveno, že „konečnému“ obmyšlenému má být majetek ze svěřenského fondu vydán nejpozději v okamžiku, ve kterém zanikne poslední právo na plody nebo užitky, může právo „konečného“ obmyšleného dospět i v pozdější době než za sto let od vzniku svěřenského fondu (§ 1460 odst. 1 věta druhá obč. zák.). Ve statutu „závětního“ svěřenského fondu bude například určeno, aby veškeré jeho výnosy byly po dobu sta let hromaděny a přidávány k „základnímu“ majetku a po uplynutí sta let od smrti zůstavitele začaly být vypláceny rovným dílem ve prospěch jeho praprapravoučat. Dále bude stanoveno, aby po smrti posledního z praprapravoučat byl veškerý majetek nacházející se v té době ve svěřenském fondu vydán jejich potomkům v prvním příbuzenském stupni jako „konečným“ obmyšleným. Taková doložka bude v souladu se zákonným omezením doby trvání svěřenského fondu. Právo praprapravoučat na užitky, tedy plnění ze svěřenského fondu má dospět za sto let od jeho vzniku (v souladu s § 1460 odst. 1 věta první obč. zák.) a má trvat až do smrti posledního z nich, tzn. po dobu delší než sto let od vzniku svěřenského fondu (v souladu s § 1460 odst. 2 obč. zák.). Pokud jde o právo potomků praprapravoučat na vydání majetku ze svěřenského fondu, má být realizováno až po smrti posledního z praprapravoučat, tedy po zániku posledního práva na užitky a tedy po více než sto letech od vzniku svěřenského fondu (v souladu s § 1460 odst. 1 věta druhá obč. zák.).

Také právo obmyšleného na plody nebo užitky může za určitých podmínek dospět až po více než sto letech od vzniku svěřenského fondu. První nutnou podmínkou je to, aby takový obmyšlený byl současníkem zakladatele nebo dítětem zakladatele nebo dítětem jeho současníka. Současníkem zakladatele je třeba zřejmě rozumět takovou osobu, která se zakladatelem po určitou, byť třeba relativně krátkou, dobu žila, jinými slovy osoba, která „zažila“ zakladatele.³⁸⁵ Dále se vyžaduje, aby tento obmyšlený byl povolán k výkonu svého práva na plody nebo užitky jako obmyšlený v následném pořadí, a to nejpozději v okamžiku smrti nebo zániku obmyšleného s dřívějším pořadím (§ 1460 odst. 1 věta druhá obč. zák.). Je možné si opět představit příklad „závětního“ svěřenského fondu, v jehož statutu bude určeno,

³⁸⁵ Současníkem zakladatele by tedy mohlo být i dítě, které se narodilo krátce před smrtí zakladatele.

aby po smrti posledního z vnoučat zůstavitele byly všechny výnosy plynoucí ze spravovaného majetku vypláceny jeho pravnoučatům a po smrti posledního z pravnoučat dále jeho praprawnoučatům jako obmyšleným s následným pořadím. Současně bude stanoveno, že při smrti posledního obmyšleného s právem na užitky správa svěřenského fondu skončí a majetek bude vydán všem potomkům praprawnoučat v prvním příbuzenském stupni. Předpokládejme dále, že v okamžiku vzniku svěřenského fondu jsou na světě dvě vnoučata zakladatele. Starší vnouče má v té době již také vlastní dítě. Jde o první pravnouče zakladatele (PV1), které se narodilo krátce před jeho smrtí, tzn. krátce před vznikem svěřenského fondu. Druhé pravnouče – dítě mladšího vnoučete zakladatele (PV2) se narodí až za 20 let od vzniku svěřenského fondu. Každé z pravnoučat bude mít dále jedno dítě – půjde o praprawnoučata zakladatele. První praprawnouče – dítě staršího pravnoučete (PPV1) se narodí 35 let od vzniku svěřenského fondu, druhé praprawnouče – dítě mladšího pravnoučete (PPV2) se narodí 40 let po vzniku svěřenského fondu. Dále uvažujme, že první – starší pravnouče (PV1) zemře 80 let po vzniku svěřenského fondu, druhé – mladší pravnouče (PV2) zemře 110 let po vzniku svěřenského fondu (dožije se 90 let). V tomto okamžiku by tedy mělo dospět právo praprawnoučat na vyplácení výnosů ze svěřenského fondu. Obě pravnoučata jsou přitom naživu a splňují tak základní podmínku k tomu, aby mohla požadovat plnění, na které jim bylo přiznáno právo (starší praprawnouče má v té době 75 roků a mladšímu praprawnoučeti je 70 let). Nicméně, vzhledem k tomu, že již uplynulo sto let od vzniku svěřenského fondu, bude navíc zapotřebí, aby každá z těchto osob byla zakladatelovým současníkem, dítětem zakladatele nebo dítětem jeho současníka. Uvedenou podmínku bude splňovat pouze první praprawnouče (PPV1), které je dítětem staršího pravnoučete (PV1), jež se narodilo těsně před smrtí zakladatele, a lze tudíž o něm říci, že bylo jeho současníkem. Právo prvního praprawnoučete tedy dospěje po 110 letech od vzniku svěřenského fondu a může trvat až do jeho smrti (§ 1460 odst. 2 obč. zák.). Při zániku tohoto posledního práva na užitky dojde zároveň k zániku správy a oprávněným osobám se tak „otevře“ možnost požadovat, aby jim byl vydán majetek zbylý ve svěřenském fondu.³⁸⁶ Vzhledem k tomu, že těmito „konečnými“ obmyšlenými byli ve statutu určeni všichni bezprostřední potomci praprawnoučat zakladatele,

³⁸⁶ Zde se opět uplatní výjimka, podle které právo obmyšleného na majetek ze svěřenského fondu může dospět i po uplynutí sta let, jestliže se mu má majetek dostat nejpozději při zániku posledního práva na plody nebo užitky (§ 1460 odst. 1 věta druhá obč. zák.).

podílu na majetku se dostane i potomkům druhého praprapravoučete, které bylo vyloučeno z výkonu práva na užitky.

7.1.2. Dosažení účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen

Uplynutím doby, na kterou byl svěřenský fond zřízen, popř. uplynutím maximální možné doby trvání svěřenského fondu, bude zpravidla zároveň dosaženo účelu svěřenského fondu. Půjde tedy typicky o případ „osobního“ svěřenského fondu, který je zřizován za účelem toho, aby po určité dobu přinášel prospěch určité osobě nebo určitým osobám. Důvodem zániku správy svěřenského fondu však může být i samo dosažení účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen. Na tomto místě si lze představit například „neosobní“ svěřenský fond zřízený za soukromým účelem spočívajícím ve vybudování určitého monumentu na památku určité osoby. V tomto případě správa svěřenského fondu zanikne dosažením jeho účelu, tedy v okamžiku dokončení stavby monumentu.

7.1.3. Rozhodnutí soudu

Důvodem zániku správy svěřenského fondu může být také rozhodnutí soudu o jeho zrušení z důvodu nemožnosti dosažení účelu nebo obtížné dosažitelnosti účelu, pro který byl svěřenský fond zřízen (§ 1471 věta první ve spojení s § 1469 odst. 1 obč. zák.).³⁸⁷

7.1.4. Vzdání se práva na plnění všemi obmyšlenými

Konečně, důvodem, pro který zaniká správa svěřenského fondu, je skutečnost, že se všichni obmyšlení vzdají svého práva na plnění. Tento důvod zániku správy se však týká pouze svěřenského fondu zřízeného za soukromým účelem (§ 1471 druhá věta obč. zák.). Je tomu tak proto, že u veřejně prospěšného svěřenského fondu je velmi nepravděpodobné, že by se všechny obmyšlené osoby vzdaly svého práva na plnění, když většina těchto osob třeba ani neví o skutečnosti, že mají nebo by mohly mít z tohoto fondu nějaký prospěch. Jak bylo uvedeno, tento druh svěřenského fondu je zřizován ve prospěch veřejnosti nebo určité části veřejnosti a je tedy zpravidla obtížné, ba spíše nemožné, přesně vymezit okruh všech jeho

³⁸⁷ Blíže k otázce zrušení svěřenského fondu soudem viz Kapitola 6.3., s. 159–165.

beneficientů. Tím pádem by nebylo ani reálné dojít v určitém okamžiku existence takového fondu k závěru, že se všichni jeho obmyšlení vzdali svého práva na plnění.

Naproti tomu, svěřenský fond, který je zřízen za účelem poskytnutí či poskytování přímého majetkového plnění ve prospěch určité konkrétní osoby nebo určitých konkrétních osob, se vyznačuje okruhem přesně určených, resp. určitelných obmyšlených. Pro jeho existenci je tedy zásadní, aby zde v určitém rozhodném okamžiku byla přítomna osoba způsobilá požadovat plnění, na jehož poskytnutí jí zakladatel přiznal právo. Jestliže by se v průběhu trvání správy ukázalo, že zde není, resp. nebude žádný obmyšlený, který by mohl vykonat své právo na plnění ze svěřenského fondu, znamenalo by to, že účelu svěřenského fondu již nemůže být dosaženo a jeho další trvání by tudíž ztratilo smysl. K tomu by mohlo dojít nejen v případě, ve kterém se všichni obmyšlení vzdají svého práva na plnění, ale také v důsledku jiných skutečností.

Důvodem nezpůsobilosti obmyšleného k výkonu jeho práva na plnění může být i okolnost, že obmyšlený již neexistuje, resp. ještě neexistuje. Bylo uvedeno, že k tomu, aby obmyšlenému vzniklo právo požadovat za stanovených podmínek plnění ze svěřenského fondu, není nutné, aby existoval v době, ve které mu bylo jeho právo přiznáno, a aby v tomto okamžiku učinil výslovný projev vůle o přijetí tohoto práva. Důležité je, aby jmenovaný obmyšlený existoval v okamžiku, ve kterém by měl své právo na plnění realizovat. Jestliže tedy obmyšlený zemře či zanikne před tímto rozhodným okamžikem³⁸⁸ anebo jestliže se do tohoto rozhodného okamžiku nenarodí, resp. nevznikne,³⁸⁹ pak se přiznání práva na plnění v jeho prospěch zmaří, protože z důvodu své neexistence nebude způsobilý toto právo vykonat.

³⁸⁸ Určité osobě je například zřízeno právo na vydání majetku ze svěřenského fondu. Je stanoveno, že všechn tento majetek má být jmenovanému obmyšlenému vydán v okamžiku, ve kterém tento dosáhne věku 30 let. Tento okamžik je zde tedy dobou rozhodnou pro realizaci jeho práva na plnění. Jestliže určený obmyšlený ve věku 25 let náhle zemře, znamená to, že přiznání práva na plnění v jeho prospěch se zmaří, protože z důvodu své předčasné smrti již nebude schopen toto právo v rozhodném okamžiku vykonat.

³⁸⁹ Zakladatel například ve statutu určí, aby veškeré užitky plynoucí ze svěřenského fondu byly nejprve vypláceny jeho manželce a po její smrti rovným dílem rozdělovány jejich společným dvěma dětmi. Dále stanoví, že po smrti obou dětí má být majetek zbylý ve svěřenském fondu vydán jejich vlastním dětem – vnoučatům zakladatele – jako „konečným“ obmyšleným. Dojde-li k tomu, že obě děti zakladatele předčasně zemřou, aniž by zanechaly své vlastní potomky, znamená to, že „koneční“ obmyšlení nebudou způsobilí k výkonu jim přiznaného práva, a to z důvodu toho, že se doposud nenarodili, ačkoliv již nastal okamžik, ve kterém by měli své právo realizovat.

Způsobilost obmyšleného k výkonu jeho práva na plnění by mohla být rovněž vázána na splnění určité podmínky. Potom obdobně platí, že přiznání práva ve prospěch obmyšleného se zmaří, nebude-li stanovená podmínka tímto obmyšleným splněna.³⁹⁰

Zákon nicméně ve výčtu důvodů zániku správy svěřenského fondu uvádí pouze skutečnost, že se všichni obmyšlení vzdají svého práva na plnění. Nepočítá výslovně již s možnostmi, že mohou nastat i jiné skutečnosti, v důsledku kterých zde nezůstane žádný obmyšlený způsobilý k výkonu svého práva. V takovém případě by proto zřejmě bylo zapotřebí, aby na návrh osoby, která by na tom měla právní zájem, rozhodl o zániku správy svěřenského fondu z důvodu nemožnosti dosažení jeho účelu soud (§ 1469 odst. 1 ve spojení s § 1471 obč. zák.). Uvažujme například o tom, že zůstavitel zřídí „závětní“ svěřenský fond, jehož obmyšlenými určí svou ženu, dceru a svého syna. Nařídí, aby polovina všech užitků plynoucích ze spravovaného majetku byla vyplácena ženě zůstavitele a druhá polovina užitků byla rozdělována rovným dílem jejich dětem. Zároveň určí, že v okamžiku, ve kterém obě děti dosáhnou věku 30 let, správa svěřenského fondu skončí a dětem bude z fondu vydán veškerý majetek. Dále bude stanoveno, že právo syna na plnění bude podmíněno tím, že po celou dobu trvání správy povede spořádaný život. Žena zůstavitele však zemře ještě před vznikem svěřenského fondu, tj. předemře zůstavitele, dcera zůstavitele se hned po vzniku fondu vzdá svého práva na plnění a syn zůstavitel přestane po určité době splňovat požadovanou podmínku. Nezůstane zde tedy žádný obmyšlený, který by mohl přijmout plnění ze svěřenského fondu, na které mu bylo původně přiznáno právo, čímž bude znemožněno dosažení účelu fondu a tím naplnění původního záměru zakladatele. Přestože tento konečný následek bude v podstatě stejný, jako kdyby se všichni obmyšlení vzdali svého práva na plnění, bez intervence soudu nebude zřejmě možné dojít k závěru o zániku správy svěřenského fondu.³⁹¹

³⁹⁰ Lze si například představit situaci, že určité osobě bude přiznáno právo na vyplácení užitků ze svěřenského fondu pod podmínkou, že se po celou dobu trvání tohoto práva bude řádně věnovat studiu na vysoké škole. Jestliže takový obmyšlený ještě před uplynutím doby určené pro vyplácení užitků zanechá svého studia, přestane splňovat stanovenou podmínku a stane se tak nezpůsobilým k dalšímu výkonu svého práva.

³⁹¹ V daném případě by se dalo uvažovat o zániku správy svěřenského přímo ze zákona na základě § 1439 obč. zák., který je součástí obecné úpravy správy cizího majetku a který jako jeden z důvodů skončení správy uvádí zánik práva beneficenta k spravovanému majetku. Použití tohoto ustanovení ve vztahu ke svěřenskému fondu však může být problematickým, neboť, jak bylo uvedeno (viz Kapitulu 4.5., s. 134), obmyšlený nemá žádné

7.1.5. Důsledky spojené se zánikem správy svěřenského fondu

Základním důsledkem spojeným se zánikem správy svěřenského fondu je povinnost svěřenského správce vydat majetek tomu, kdo na něj má právo, s tím, že zákon stanoví vyvratitelnou právní domněnku, podle které se má za to, že na majetek má právo obmyšlený (§ 1472 obč. zák.). Výše bylo uvedeno, že v případě, ve kterém by zde v okamžiku zániku správy svěřenského fondu nebyl žádný způsobilý „konečný“ obmyšlený, by majetek mohl být vydán přítomnému obmyšlenému, kterému bylo ve statutu přiznáno pouze právo na plody nebo užitky ze svěřenského fondu. Bylo však také poukázáno na to, že v české právní teorii existuje i názor, podle kterého takový obmyšlený právo na vydání majetku při zániku správy nemá. Přitom ani québecká právní nauka není v této otázce jednotná.³⁹² Lze proto doporučit, aby zakladatel ve statutu přesně specifikoval podmínky pro vydání majetku ze svěřenského fondu při jakémkoliv, tedy i předčasném, zániku jeho správy.

Dalším, již výše nastíněným problémem je určení, zda právo na vydání majetku ze svěřenského fondu při zániku správy náleží dědicům zakladatele. Zákon stanoví, že není-li zde obmyšlený ani zakladatel svěřenského fondu, připadá majetek do vlastnictví státu (§ 1472 *in fine* obč. zák.). To znamená, že s dědicem zakladatele jako osobou oprávněnou požadovat majetek ze svěřenského fondu, výslovně nepočítá. Navíc, jak již bylo uvedeno, vzhledem k tomu, že zakladatel není vlastníkem majetku ve svěřenském fondu a nemůže tudíž tvořit součást jeho pozůstalosti, nelze při neexistenci zakladatele zřejmě uvažovat o přechodu tohoto majetku na jeho dědice ani na základě obecné úpravy dědického práva.³⁹³ I na tuto otázku však v české právní teorii existuje opačný názor.³⁹⁴ V tomto směru by *de lege ferenda* bylo

právo k majetku ve svěřenském fondu. Má pouze právo požadovat, aby mu při splnění stanovených podmínek bylo ze svěřenského fondu poskytnuto pro něj určené plnění.

³⁹² Viz Kapitola 4.5., s. 137–139 a pozn. 336.

³⁹³ Viz Kapitola 4.5., s. 139, pozn. 338.

³⁹⁴ Pihera se domnívá, že: „Právo na vydání majetku zakladateli není (...) právem výlučně vázaným na osobu zakladatele, a proto jako podmíněné majetkové právo tvoří součást pozůstalosti (§ 1475) a přechází na dědice.“ Viz SPÁČIL, Jiří a kol., *op. cit.*, s. 1224.

vhodné, aby zákon jasně určil, zda dědicové zakladatele mají či nemají na majetek právo, stejně jako tak činí québecký občanský zákoník (srov. čl. 1297 al. 2 CQ).

Pro určité případy zániku správy je stanoveno, že soud na návrh svěřenského správce rozhodne o tom, že majetek bude ze svěřenského fondu převeden do jiného svěřenského fondu nebo do vlastnictví právnické osoby sledující dosažení účelu, který je co možná nejbližší původnímu účelu svěřenského fondu (§ 1473 odst. 1 obč. zák.). Musí však být splněny dvě podmínky. První podmínkou je, aby šlo o zánik správy svěřenského fondu zřízeného za veřejně prospěšným účelem. Druhým předpokladem pak je skutečnost, že k zániku správy došlo na základě rozhodnutí soudu z důvodu nemožnosti dosažení účelu takového svěřenského fondu (§ 1469 odst. 1 obč. zák.). Jestliže by tedy důvodem zániku správy veřejně prospěšného svěřenského fondu bylo např. uplynutí doby stanovené zakladatelem nebo dosažení účelu, pravidlo o převodu majetku uvedené v § 1473 obč. zák. by nebylo možné použít. Použití tohoto pravidla by bylo vyloučeno rovněž v případě, ve kterém by statut svěřenského fondu určil způsob, jakým má být s majetkem při zániku svěřenského fondu naloženo (§ 1473 odst. 2 obč. zák.).

Povinností svěřenského správce při zániku správy svěřenského fondu je kromě vydání majetku oprávněným osobám také předložení konečného vyúčtování správy (§ 1445 obč. zák.).

7.2. Zánik svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného jmění

Okamžik, ve kterém dochází k zániku správy svěřenského fondu, ještě není okamžikem zániku svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného jmění, k němuž se správa vztahovala. Zánik svěřenského fondu nastává až vydáním, resp. převodem majetku z fondu do vlastnictví osoby, která na něj má při zániku správy právo. Veřejně prospěšný svěřenský fond, jehož správa zanikla pro nemožnost dosažení jeho účelu, zaniká převodem majetku z tohoto fondu do jiného svěřenského fondu nebo do vlastnictví právnické osoby sledující dosažení podobného účelu, popř. převodem do vlastnictví jiné osoby určené ve statutu zanikajícího fondu. Poslední povinností svěřenského správce je podat do 30 dnů od zániku svěřenského fondu návrh na jeho výmaz z evidence svěřenských fondů (§ 1474 obč. zák.).

Závěr

Hlavním cílem mé disertační práce bylo podrobně zanalyzovat a zhodnotit právní úpravu svěřenského fondu, který byl do českého právního prostředí zaveden jako zcela nový institut v rámci rekodifikace soukromého práva provedené v roce 2012. Pozornost jsem věnoval všem základním prvkům svěřenského fondu a snažil jsem se zároveň identifikovat některé vybrané dílčí problémy, které by se mohly vyskytnout při používání svěřenského fondu v praxi a na jejichž řešení nedává zákon jednoznačnou odpověď. Na druhé straně nebylo možné se detailně zabývat všemi aspekty svěřenského fondu a zaujmout stanovisko ke všem otázkám, které by v souvislosti s jeho používáním mohly vyvstat. Vzhledem k tomu, že inspiračním zdrojem českého zákonodárce při vytváření úpravy svěřenského fondu byla koncepce tzv. fiducie obsažená v platném a účinném občanském zákoníku kanadské provincie Québec, jsem se při svých úvahách snažil zohlednit zkušenosti s jejím používáním v této vzdálené a relativně neznámé jurisdikci, ve které má uvedený institut již téměř půldruhého století dlouhou právní tradici. Důraz byl proto kladen na důkladné studium québecké právní literatury a zejména québecké judikatury. Určitou překážkou se ukázala být nízká dostupnost relevantních publikačních zdrojů týkajících se québeckého trustu. Jediným možným řešením v tomto směru bylo obstarání potřebných pramenů přímo v místě jejich původu. Pokud jde o čerpání informací z rozhodnutí québeckých soudů, velice užitečným nástrojem byla volně přístupná elektronická databáze provozovaná Kanadským právním informačním institutem (CanLII).

Závěry québecké právní nauky i soudní praxe mohou být v řadě ohledů jistě užitečné jednak pro osoby vytvářející svěřenské fondy, jednak pro české soudy, kterým mohou posloužit jako vodítko při řešení nejasných otázek, s jejichž výskytem je do budoucna třeba počítat. Studium québecké judikatury zejména pak ukázalo, jak důležité je mít dobře připravený a propracovaný statut, který pamatuje na každou, byť čistě hypotetickou překážku, která by se v průběhu trvání správy svěřenského fondu mohla objevit. Ačkoliv zákon pro statut stanoví pouze minimální obligatorní náležitosti, bude vždy žádoucí, aby zakladatel ve statutu dostatečným a srozumitelným způsobem projevil vůli o tom, jakého konkrétního účelu chce vytvořením svěřenského fondu dosáhnout, a aby přesně a detailně specifikoval podmínky jeho fungování.

Z provedené analýzy vyplývá, že česká právní úprava správy cizího majetku a svěřenského fondu se ve značné míře shoduje se svou předlohou, úpravou obsaženou v québeckém občanském zákoníku. V některých aspektech se přesto zdá, že český zákonodárce právní úpravu svěřenského fondu z nejasných důvodů a ke škodě věci zestručnil. Mohl naopak využít bohatých zkušeností s mnohaletým používáním québeckého trustu a výslovně zareagovat na některé problémy, se kterými se potýká québecká právní teorie i soudní praxe. Z občanského zákoníku zejména není zcela zřejmé, zda důvodem vzniku svěřenského fondu může být kromě smlouvy a pořízení pro případ smrti také zákon, případně rozhodnutí soudu. Québecká soudní praxe přitom ukazuje, že trust vytvořený na základě rozhodnutí soudu může být účinným prostředkem sloužícím k zajištění splnění povinnosti dlužníka vůči věřiteli. Nejasným zůstává rovněž vztah úpravy svěřenského fondu k ustanovením dědického práva, ačkoliv zákon výslovně počítá s pořízením pro případ smrti jako právním jednáním vedoucím ke vytvoření svěřenského fondu. Právní úprava neřeší, na koho by se při vytvoření svěřenského fondu *mortis causa* mělo pohlížet jako na dědice. Ačkoliv vše nasvědčuje tomu, že právní postavení „dědice“ v takovém případě přísluší svěřenskému správci jednajícimu na účet svěřenského fondu, výslovná úprava této otázky by odstranila nejasnosti týkající se především ochrany nepominutelných dědiců zakladatele (zůstavitele) a přechodu odpovědnosti za jeho dluhy. Domívám se, že v tomto směru se zákonodárce neměl spokojit s pouhým opisem québecké předlohy, ale měl především zohlednit skutečnost, že québecké dědické právo neomezuje testovací svobodu zůstavitele v podobě práva nepominutelných dědiců na povinný díl z jeho pozůstalosti.

Za další problém považuji ne zcela dostačující vymezení úlohy zakladatele ve vztahu ke svěřenskému fondu po dobu trvání jeho správy. Z koncepce svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného vlastnictví vyplývá, že zakladatel po jeho vzniku pozbývá vlastnické právo k majetku, který do svěřenského fondu vyčlenil, a tudíž i jakoukoliv možnost ovlivňovat jeho další osud. V rozporu s tímto předpokladem nicméně zákon zakladateli přiznává významné oprávnění jmenovat a především pak bez dalšího odvolávat svěřenského správce, a to podle všeho i po vzniku svěřenského fondu a po celou dobu jeho existence. Existuje tak nebezpečí, že svěřenský správce nebude při výkonu správy zcela „nezávislý“, ale při výkonu své působnosti bude v určitém vztahu podřízenosti vůči zakladateli a bude vždy postupovat pod vlivem jeho aktuálních zájmů a preferencí (především v případech úplatného výkonu činnosti svěřenského správce). I s ohledem na převažující názor vyjádřený v québecké

právní teorii, podle kterého si zakladatel nemůže pro sebe vyhradit právo na jednostrannou změnu správce, považují českou právní úpravu v tomto směru za nepřiměřenou a ne zcela odpovídající pojetí svěřenského fondu jako nezávislého a odděleného vlastnictví. Je třeba počítat s rizikem, že zakladatelé budou na základě jim výslovně přiznaného práva odvolávat správce hledat další způsoby, jak uplatňovat vliv na výkon správy svěřenského fondu, popř. dále rozhodovat o pravidlech jejího fungování. Proto se domnívám, že by bylo vhodné, aby zákon stanovil alespoň důvody, na základě kterých by zakladatel mohl přistoupit k odvolání svěřenského správce, resp. aby v některých dalších ohledech specifikoval postavení zakladatele ke svěřenskému fondu po dobu trvání jeho správy. V zákoně by například mohla být vyjasněna otázka, zda je možné, aby se zakladatel za trvání svěřenského fondu dohodl se svěřenským správcem či s obmyšleným na změně podmínek fungování správy, event. na úplném zrušení svěřenského fondu. Ačkoliv se zdá, že zákonná úprava uzavření takové dohody nepřipouští, neboť stanoví zvláštní postup pro změny a zrušení svěřenského fondu, z hlediska právní jistoty aktérů svěřenského fondu i třetích osob by jistě neuškodilo, jestliže by tato otázka byla v zákoně výslovně vyřešena.

Není rovněž úplně zřejmé, zda právní úprava připouští či nepřipouští možnost, aby zakladatel sám sebe určil obmyšleným svěřenského fondu a tímto způsobem si vyhradil určitá práva k majetku ve svěřenském fondu. Přestože občanský zákoník takovou možnost výslovně nevyklučuje, také v tomto ohledu by mohl být jasnější.

Další nejasnou otázkou je, jaký dosah má pravidlo sloužící k zajištění objektivního a nestranného výkonu správy v případech, ve kterých by správcem svěřenského fondu měla být osoba, která je současně jeho zakladatelem, nebo osoba, které bylo přiznáno právo na plnění ze svěřenského fondu. Zatímco o osobě zakladatele nemůže být pochyb, určení obmyšleného pro účely použití uvedeného pravidla může být v tomto směru složitějším úkolem. Zdá se, že toto pravidlo by se ve vztahu k obmyšlenému mělo použít pouze tehdy, jestliže hrozí reálné nebezpečí vzniku střetu zájmů, tedy v případech, ve kterých je vysoce pravděpodobné, že obmyšlený, který je zároveň správcem, bude mít možnost vykonat své právo na plnění, které mu vzniklo za podmínek určených statutem svěřenského fondu.

Velmi problematickým se také ukazuje pravidlo, které řeší osud majetku nacházejícího se ve svěřenském fondu při zániku jeho správy. Je zejména sporné, zda v případě, ve kterém zde není žádný obmyšlený ani zakladatel, má být tento majetek vydán dědicům zakladatele

anebo má přímo připadnout do vlastnictví státu, jak stanoví zákon. Vzhledem k tomu, že zakladatel není vlastníkem majetku ve svěřenském fondu a tento majetek tudíž nemůže tvořit součást jeho pozůstalosti, nelze při neexistenci zakladatele zřejmě uvažovat o přechodu tohoto majetku na jeho dědice. V české právní teorii se však lze setkat i s opačným názorem.

Svěřenský fond je zejména pro laickou, ale i odbornou, veřejnost stále neznámým a těžko uchopitelným fenoménem, který si v právním životě teprve nachází své místo. Ačkoliv se v české právní teorii již lze setkat s řadou výstupů věnujících se problematice svěřenského fondu, ať už v podobě odborných statí, kvalifikačních prací, monografií či komentářové literatury, je zjevné, že názory jednotlivých autorů se v přístupu k některým otázkám svěřenského fondu různí a postupně se formují. Bylo zjištěno, že při úvahách o svěřenském fondu je často odkazováno na zkušenosti s používáním trustu v oblasti anglosaského práva. Je ale nutné si uvědomit, že trust ve své ryzí podobě je, na rozdíl od jeho kontinentálně-právních transplantátů, všudypřítomnou právní technikou, kterou angličtí právníci analyzují svět, a jeho používání má tak v systému Common law zcela jiný rozměr a význam. K závěrům anglických soudů týkajícím se trustového práva je proto třeba přistupovat obezřetně a s vědomím toho, že anglosaské právo má zcela odlišný charakter a je založeno na svébytných principech. V tomto směru se domnívám, že předkládaná disertační práce zohledňující ve značné míře poznatky québecké právní teorie a závěry québecké soudní praxe může být velkým přínosem a podpořit další diskusi o teoretických i praktických otázkách týkajících se svěřenského fondu.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BARETTE, André J. Nouveaux problèmes courants en matière d'administration successorale et fiduciaire. In: *Fiducies personnelles et successions*. Service de la formation du Barreau du Québec, 2004, Vol. 204. Cowansville, Québec: Les Éditions Yvon Blais Inc., 2004, s. 125–134.

BARETTE, André J. Problèmes courants en matière d'administration fiduciaire: le cas des fiducies testamentaires. In: *Fiducies personnelles et successions*. Service de la formation du Barreau du Québec, 2003, Vol. 186. Cowansville: Les Éditions Yvon Blais Inc., 2003, s. 69–87.

BAUDOIN, Jean-Louis a REANAUD, Yvon. *Code civil du Québec annoté*. 20e édition. Montréal, Québec: Wilson & Lafleur, 2017, 4864 s. ISBN 978-2-89689-385-0.

BEAUCHEMIN, Lucie. Fiducie entre vifs de protection d'actifs. In: *Congrès 95*. Montréal: APFF, 1996.

BEAUDOIN, Lise I. Les conventions relatives à l'administration du bien d'autrui. In: *Droit spécialisé des contrats, volume 3 – Les contrats relatifs à l'entreprise*. Cowansville, Québec: Les Éditions Yvon Blais, 2001, 534 s. ISBN 2-89451-540-5.

BEAUDOIN, Lise I. La gestion de portefeuille pour autrui et les dispositions nouvelles du Code civil du Québec. *La Revue du Barreau canadien*. 1989, Vol. 68, s. 480–537.

BEAULNE, Jacques. *Droit des fiducies*. 3e édition. La Collection bleue. Montréal: Wilson & Lafleur, 2015, 490 s. ISBN 978-2-89689-283-9.

BOUCHER, Valérie. Fiducie. *JurisClasseur Québec. Collection Thema*. Montréal, Québec: LexisNexis, 2012, 146 s. ISBN 978-0-433-47299-5. BRIÈRE, Germain. *Les libéralités: donations, testaments, substitutions et fiducie*. 8e éd. Ottawa: Éditions de l'Université d'Ottawa, 1982, 384, s. ISBN: 978-2760323032.

BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie. La fiducie de droit civil à la lumière l'arrêt Thibault. In: *Colloque – Les fiducies*, no. 147. Montréal: APFF, 2005.

BRUNEAU, Diane. La modification et la terminaison des fiducies par les tribunaux du Québec. *Revue du Notariat*, 2003, Vol. 105, s. 409–437.

BRUNEAU, Diane. La fiducie et le droit civil. *Revue de planification fiscale et successorale*. 1996, Vol. 18, no. 4, s. 795–802.

BRUNEAU, Diane a LORANGER, Julie. L'ABC des fiducies entre vifs : aspects civils et fiscaux. *C. P. du N.* 1999, no. 2, s. 251–315.

CUMYN, Cantin a CUMYN, Michelle. L'administration du bien d'autrui. 2e édition. In: *Traité de droit civil*. Cowansville, Québec: Éditions Yvon Blais, 2014, 610 s. ISBN 978-2-89635-555-6.

CUMYN, Cantin. Réflexions autour de la diversité des modes de réception ou d'adaptation du trust dans les pays de droit civil. *Revue de droit de McGill*. 2013, Vol. 58, no. 4, s. 813–824.

CUMYN, C. L'administration des biens à la protection de la personne d'autrui. In: *Service de la formation continue du Barreau du Québec. Obligations et recours contre un curateur, tuteur ou mandataire défaillant*. 2008, Vol. 283. Cowansville: Éditions Yvon Blais, 2008, 252 s. ISBN 978-2-89635-136-7.

CUMYN, Cantin. Le pouvoir juridique. *Revue de droit de McGill*. 2007, Vol. 52, s. 217–236.

CUMYN, Cantin. L'acte constitutif d'une fiducie. In: MOORE, Benoît. *Mélanges Jean Pineau*. Montréal: Éditions Thémis, 2003, s. 649–664. ISBN 2-89400-177-0.

CUMYN, Cantin. La fiducie, un nouveau sujet de droit? In: CAPARROS, Ernest a kol. *Mélanges Ernest Caparros*. Montréal: Wilson & Lafleur, 2002, s. 129–143. ISBN 2-89127-559-4.

CUMYN, Cantin. L'administration du bien d'autrui. In: *Traité de droit civil*. Cowansville: Éditions Yvon Blais, 2000, 467 s. ISBN 2-89451-434-4.

CLAXTON, John B. *Studies on the Quebec law of trust*. Toronto: Thomson, 2005, 808 s. ISBN 0-459-24173-7.

CLAXTON, John B. The Quebec R.R.S.P. and Bank of Nova Scotia v. Thibault. *Revue du Barreau*. 2003, Tome 63, s. 255–286.

CORNU, Gérard. *Droit civil: introduction, les personnes, les biens*. 8e éd. Paris: Montchrestien, 1997. Domat droit privé, 603 s. ISBN 2-7076-0779-7.

DUBÉ, Jocelyn. De la renonciation à une fiducie personnelle. *La Revue du Barreau Canadien*. 2002, Vol. 81, s. 431–462.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné I*. 2. akt. a dop. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 436 s. ISBN 978-80-7552-187-3.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 228 s. ISBN 978-80-7478-935-9.

GAGNON, Charles C. Jusqu'où doit aller l'indépendance du fiduciaire? Analyse critique de l'arrêt Spicer (succession de) c. Boyer Richard. In: Colloque – *Les fiducies*, no. 159. Montréal: APFF, 2006.

HUDSON, Alastair. *Equity and Trusts*. 6th edition. New York: Routledge-Cavendish, 2010, 1215 s. ISBN 0-203-87672-5

KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. 1. 4., akt. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2005, 523 s. ISBN 80-7357-127-7.

KOCÍ, Miloš. Institut svěrenského fondu v NOZ. *Bulletin advokacie*. 2014. 2014(1), s. 28–32. ISSN 1210-6348.

LORANGER, Julie. Le fiduciaire : entre le tyran et le serviteur. In: Service de la formation continue du Barreau du Québec. *Développements récents en successions et en fiducies*. 2010, Vol. 324. Cowansville : Éditions Yvon Blais, 2010, s. 71–95.

MacDONALD, Roderick A. The Security Trust: Origins, Principles and Perspectives. In: Conférence Meredith. *Les sociétés, les fiducies et les entités hybrides en droit commercial contemporain*. Montréal, Cowansville: Éditions Yvon Blais, 1997, s. 155–310.

MacDONALD, Roderick A. Reconceiving the Symbols of Property: Universalities, Interests and Other Heresies. *McGill Law Journal*. 1994, Vol. 39, s. 761–812.

McEACHREN, Troy. L'administration du bien d'autrui. In: *JurisClasseur Québec – Collection Thema*. Montréal: LexisNexis, 2013, 146 s. ISBN 978-0-433-47513-2.

MUIR, Barbara. La fiducie au Québec. In: *Colloque sur les fiducies dans le Code civil du Québec*. Montréal: Wilson & Lafleur, 1995, 35 s.

NACCARATO, Mario. La fiducie: réflexion sur la réception judiciaire d'un nouveau code. *Les cahier de Droit*. 2007, Vol. 48. no. 3, s. 505–524.

PARISEAU, Luc. Structures particulières utilisant une fiducie. In: *Congrès 1998*. Montréal: APFF, 1999, s. 7:18–58.

PICCINI-Roy, Marilyn. Fiducie discrétionnaire et droit civil. *Canadian Tax Journal*. 2003, Vol. 51, no. 4, s. 1690–1735.

PICCINI-Roy, Marilyn. *The Capacity of Non-Trust Company to Hold Office as Liquidator, Trustee or Mandatary under the Laws of Québec*. *Estates, Trusts and Pensions Journal*. 2010, Vol. 29, Issue 4, s. 358–361.

RAINVILLE, François. L'administration du bien d'autrui et le patrimoine d'affectation. *Chambre des notaires du Québec. Répertoire de droit/Nouvelle série*. Montréal: Wilson & Lafleur, 2004, s. 58. ISBN 978-2-89689-227-3.

ROY, Brigitte. L'affectation des biens en droit civil québécois. *Revue du Notariat*. 2000–2001, Vol. 103, s. 383–446.

SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1276 s. ISBN 978-80-7400-499-5.

ŠOVAR, Jan, KRÁLÍK, Aleš, BERAN, Jiří, DOLEŽALOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o investičních společnostech a investičních fondech. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 1720 s. ISBN 978-80-7478-783-6.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III (§ 976 až 1474)*. 1. vyd. Praha: Wolter Kluwer, a. s., 2014, s. 881–1082, 202 s. ISBN 978-80-7478-369-2.

TURCOT, Michel. De quelques questions sur l'utilisation des fiducies dans les planifications familiales. In: *Congrès 1999*. Montréal: APFF, s. 7:78–105.

WATERS, Donovan M. W. *The Law of Trusts in Canada*. 2nd ed. Toronto: Carswell, 1984, 1240 s. ISBN 978-0459362102.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

Databáze rozhodnutí québeckých soudů provozovaná Kanadským právním informačním institutem (The Canadian Legal Information Institute): <https://www.canlii.org/fr>.

Elektronický systém právních dokumentů provozovaný vládou provincie Québec (text Le Code civil du Québec 1991): <http://legisquebec.gouv.qc.ca/fr/showdoc/cs/CCQ-1991>.

Zakládací smlouva veřejně prospěšného trustu vytvořeného za účelem ochrany přírodní oblasti Saint-Bernard nacházející se v provincii Québec poblíž města Mont-Tremblant („La Fiducie du Domaine Saint-Bernard“): <https://domainsaintbernard.org/wp-content/uploads/2016/06/Acte-de-fiducie-DSB.pdf>.

3. Seznam použitých právních předpisů

La Loi concernant la fiducie (An Act Respecting Trusts), S.Q. 1879, c. 29

Le Code civil du Bas-Canada (1866)

Le Code civil du Québec, RLRQ c CCQ-1991

Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury

Babin c. Leduc (Succession de), 2016 QCCS 4644 (CanLII) ze dne 3. 8. 2016. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gtvzn>.

Landry et Trépanier, 2016 QCCS 1401 (CanLII) ze dne 24. 3. 2016. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gp354>

Bell c. Molson, 2015 QCCA 583 (CanLII) ze dne 7. 4. 2015. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gh3k9>.

Myers c. House Trust, 2015 QCCS 885 (CanLII) ze dne 6. 3. 2015. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/ggm1t>.

Paré c. Paré (Succession de), 2014 QCCA 1138 (CanLII) ze dne 3. 6. 2014. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/g75hx>.

Québec (Curateur public) c. A.N. (Succession de), 2014 QCCS 616 (CanLII) ze dne 21. 2. 2014. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/g46ls>.

Walsh (Succession de) c. Forian, 2013 QCCS 2992 (CanLII) ze dne 28. 6. 2013. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fzjmf>.

Droit de la famille — 13681, 2013 QCCA 501 (CanLII) ze dne 18. 3. 2013. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fwlzm>.

Curtin Savard c. Curtin-Savard, 2013 QCCS 799 (CanLII) ze dne 1. 3. 2013. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fwcsp>.

Giroux c. Langlois, 2012 QCCS 4197 (CanLII) ze dne 31. 10. 2012. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/ftrzy>.

Letendre c. Société de fiducie privée MD, 2012 QCCS 4128 (CanLII) ze dne 6. 8. 2012. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fshrs>.

Empire, compagnie d'assurance-vie c. Thibault, 2011 QCCS 3556 (CanLII) ze dne 11. 7. 2011. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fmb1h>.

Fiducie Desjardins inc. c. Québec (Sous-ministre du Revenu), 2011 QCCA 389 (CanLII) ze dne 2. 3. 2011. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2g13m>.

Droit de la famille — 093071, 2009 QCCA 2460 ze dne 18. 12. 2009. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2744s>.

Levasseur c. 9095-9206 Québec inc., 2009 QCCS 4615 (CanLII) ze dne 8. 10. 2009. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/2631f>.

Brassard c. Brassard, 2009 QCCA 898 (CanLII) ze dne 6. 5. 2009. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/23hdc>.

Lachance (Succession de), 2008 QCCS 1094 (CanLII) ze dne 20. 3. 2008. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1w7b4>.

Davidson c. Groupe Thibault Van Houtte et Associés ltée, 2007 QCCA 743 (CanLII) ze dne 28. 5. 2007. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1rn3w>.

Déziel (Re), 2006 CF 1481 (CanLII) ze dne 11. 12. 2006. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1q5vk>.

Fortier, 2006 QCCS 1281 (CanLII) ze dne 13. 3. 2006. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1msws>.

Nadeau c. Nadeau, EYB 2005-96578 (C.S.)

Banque de Nouvelle-Écosse c. Thibault, [2004] 1 RCS 758, 2004 CSC 29 (CanLII) ze dne 14. 5. 2004. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h2bz>.

Pierre Roy & Associés inc. c. Bagnoud, 2005 QCCA 492 (CanLII) ze dne 10. 5. 2005. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1knn0>.

Spicer Estate c. Boyer-Richard, 2004 CanLII 20712 (QC CS) ze dne 29. 4. 2004. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h2lg>.

Trahan (Succession), Re, 2004 CanLII 12577 (QC CS) ze dne 20. 4. 2004. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1h1nw>.

Fiducie Desjardins inc. c. Autotte et al., C.S.M. 500-17-017263-032

Pichette c. Pichette, 2003 CanLII 74402 (QC CS) ze dne 21. 3. 2003. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gc19f>.

Dubois (Succession de) c. Dubois, 2003 CanLII 19682 (QC CS) ze dne 23. 1. 2003. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1bz6h>.

Alkallay v. Bratt, 2002 CanLII 18363 (QC CS) ze dne 19. 12. 2002. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1c9tt>.

Re Picard (Succession de), 2002 CanLII 4682 (QC CS) ze dne 6. 8. 2002. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1cq78>.

Vaillancourt (Succession), 2002 CanLII 5461 (QC CS) ze dne 3. 7. 2002. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1d0nc>.

Marmet (Succession de) c. Marmet, 1999 CanLII 11861 (QC CS) ze dne 10. 2. 1999. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1krg0>.

Trust Général du Canada v. Poitras, 1998 CanLII 11560 (QC CS) ze dne 11. 11. 1998. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kpl9>.

Després c. Théberge, 1998 CanLII 11797 (QC CS) ze dne 7. 1. 1998. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kpv6>.

Trust La Laurentienne du Canada inc. c. Beullac, 1997 CanLII 8652 (QC CS) ze dne 25. 11. 1997. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kmg8>.

Succession Des Marais c. Des Marais, 1997 CanLII 10071 (QC CA) ze dne 29. 9. 1997. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1nchz>.

Poirier c. De Coste, 1997 CanLII 9314 (QC CS) ze dne 4. 8. 1997. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kn6b>.

Mathieu c. Tardif, 1997 CanLII 6805 (QC CQ), ze dne 23. 4. 1997. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kbwv>.

G. c. N., 1997 CanLII 17132 (QC CS) ze dne 24. 2. 1997. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/gb6q1>.

Rowantree v. Smiley, 1996 CanLII 4421 (QC CS) ze dne 31. 7. 1996. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1kld5>.

Darling c. Québec (Sous-ministre de Revenu), 1996 CanLII 6415 (QC CA) ze dne 9. 4. 1996. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1njn3>.

Stevenson c. National Trust Co., (C.S., 1995-03-30), SOQUIJ AZ-95021322, J.E. 95-780, EYB 1995-84549.

Succession Brodie, Re, 1989 CanLII 861 (QC CA) ze dne 26. 6. 1989. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1plnn>.

Todd c. Todd, 1989 CanLII 636 (QC CA), ze dne 12. 4. 1989. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/1plf5>.

Masson v. Masson, 47 SCR 42, 1912 CanLII 47 (SCC) ze dne 7. 10. 1947. Dostupné z: <http://canlii.ca/t/fsmgr>.

Saunders v. Vautier (1841) 4 Beav 115, ze dne 5. 6. 1841.

Dostupné z: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/1841/J82.html>.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony

Správa cizího majetku – svěřenské fondy

Abstrakt

Hlavním cílem této disertační práce je poskytnout podrobný a systematický pohled na novou právní úpravu institutu svěřenského fondu v České republice za použití deskriptivní, analytické a srovnávací metody. Dílo je rozděleno do sedmi částí. První část této práce se zaměřuje na vymezení pojmu svěřenského fondu a na jeho vytváření. Zabývá se jeho teoretickým východiskem a základními konstitutivními prvky. Část druhá popisuje osobu zakladatele a jeho úlohu při vytváření svěřenského fondu a v průběhu jeho trvání. V této části je také řešena otázka možné výhrady práv k vyčleněnému majetku ze strany zakladatele. Třetí část této práce se týká správy svěřenského fondu. Zaměřuje se především na úlohu svěřenského správce a na jeho povinnosti vůči svěřenskému fondu a obmyšleným, jakož i na jeho povinnosti vůči třetím osobám. Autor rovněž zkoumá otázku zajištění objektivního a nestranného výkonu správy svěřenského fondu v případě, ve kterém zakladatel nebo osoba, které má být ze svěřenského fondu plněno, je současně svěřenským správcem. Dále se zabývá jmenováním a odvoláváním svěřenského správce. Čtvrtá část se zabývá obmyšleným a jeho právem na plnění ze svěřenského fondu. Dotýká se také způsobu jmenování obmyšleného a určení plnění, které mu má být poskytnuto ze svěřenského fondu. Následně je pojednáno o změnách svěřenského fondu, konkrétně o možnosti zvýšení majetku svěřenského fondu smlouvou nebo pořízením pro případ smrti a o možnosti zrušení svěřenského fondu nebo změny jeho statutu na základě rozhodnutí soudu. Poslední část se týká zániku správy svěřenského fondu a zániku svěřenského fondu jako takového.

Klíčová slova: vyčlenění majetku, svěřenský správce, obmyšlený

Administration of property of others – trusts

Abstract

The main objective of this thesis is to provide a detailed and systematic view of the new regulation of the institution of the trust in the Czech republic using the descriptive, analytical and comparative method. The work is divided into seven parts. Part 1 of this study is focused on defining the concept of the trust and its creation. It deals with its theoretical background and its fundamental constitutive elements. Part 2 describes the founder and his role at the creation of the trust and during its existence. In this part it is also discussed the question of reservation of rights to the appropriated property made by the founder. Part 3 of this thesis is concerned with the of administration of the trust. Primarily, this part focuses on the role of the trustee and his duties towards the trust and to the beneficiary, as well as his duties to third parties. The author also explores the question of an objective and impartial administration of the trust where the founder or the person who is to receive a performance from the trust is also the trustee, as well as the question of appointment and removing the trustee. Part 4 deals with the beneficiary and his right to receive a performance from the trust. It is also concerned with the way of appointing the beneficiary and determination of the performance to be provided to him from the trust. In Part 5 the author focuses on supervision over the administration of the trust. The following part embraces a discussion on changes of the trust. Concretely, it deals with the possibility of increasing the property of the trust by a contract or disposition *mortis causa* and the possibility of cancelling the trust or changing the fund's by-laws by a decision of a court. The final part is concerned with extinction of the administration of the trust and extinction of the trust.

Key words: patrimony by appropriation, trustee, beneficiary